

การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

วรรณยุพา โตสำริต

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ปริธี พนมยงค์
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
พ.ศ. 2556

**AN APPEAL OF CRIMINAL CASE UNDER THE
JURISDICTION OF KWAENG COURT**

WANYUPA TOSUMRIT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

For the Degree of Master of Laws

Department of Law

Pridi Bhanomyong Faculty of Law, Dhurakij Pundit University

2013

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตั้งแต่เริ่มทำการศึกษานจนกระทั่งสำเร็จเป็นรูปเล่ม ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณท่านอาจารย์ ดร.อุทัย อาทิวะ ที่กรุณาเป็นอย่างยิ่งที่รับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้กับผู้เขียน พร้อมทั้งให้คำปรึกษา คำแนะนำ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นในทางหลักวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีในการศึกษา ทำให้ผู้เขียนมองเห็นแนวทางในการศึกษาและมองปัญหาในการวิจัยได้ครบถ้วนมากยิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นคร ที่กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้คำแนะนำในเชิงวิชาการที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ตลอดจนชี้แนะแนวทาง และให้ข้อสังเกตต่าง ๆ ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ พร้อมกันนี้ผู้เขียนขอกราบพระคุณท่านรองศาสตราจารย์ ดร. ประธาน วัฒนาวณิชย์ และ รองศาสตราจารย์ อัจฉริยา ชูตินันท์ ที่กรุณารับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ ตลอดจนให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ให้ความรู้เพิ่มเติม โดยเฉพาะท่านรองศาสตราจารย์ ดร. ประธาน วัฒนาวณิชย์ ที่กรุณาให้ผู้เขียนได้ยืมหนังสือในการจัดทำวิทยานิพนธ์จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอกราบขอบพระคุณ ท่านศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล ที่สอนวิชาบัณฑิตสัมมนาจนกระทั่งผู้เขียนได้เข้าใจหลักในการจัดทำวิทยานิพนธ์และสามารถนำเล่มวิชาบัณฑิตสัมมนามาต่อยอดเป็นวิทยานิพนธ์ได้

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ คุณอามด (ใจทิพย์ อินทร์ช่วย) คุณป๋วย (นิติชัย ไพศาลพิยะนุกูล) ที่ได้ให้การสนับสนุน เป็นแรงบันดาลใจ โดยเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังในการศึกษามาตลอด ทั้งทางด้านกำลังใจและเป็นกำลังใจให้กับผู้เขียน

สุดท้ายนี้ หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีประโยชน์แก่ผู้สนใจศึกษาอยู่บ้าง ผู้เขียนขอขอบพระคุณดีทั้งหมดให้แก่คุณพ่อ คุณแม่ คุณอามดที่ดูแลเลี้ยงดูผู้เขียนมาด้วยความรักตลอด และท่านอาจารย์ของผู้เขียนทุกท่าน ที่เป็นผู้ให้วิชาความรู้แก่ผู้เขียนในการศึกษา แต่หากมีข้อผิดพลาดหรือบกพร่องประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และกราบขออภัยในความผิดพลาดมา ณ ที่นี้ด้วย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ซ
บทที่	
1. บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	7
1.3 สมมติฐานการศึกษา.....	7
1.4 ขอบเขตของการศึกษา.....	9
1.5 วิธีดำเนินการศึกษา.....	9
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	10
2. แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการพิจารณาอุทธรณ์.....	11
2.1 ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อเท็จจริงของศาลอุทธรณ์.....	11
2.1.1 ปรัชญาการพิจารณาคดีอาญา.....	12
2.1.2 ทฤษฎีผลผูกพันตามคำพิพากษา.....	16
2.1.3 หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา.....	17
2.1.4 หลักการตรวจสอบข้อเท็จจริง.....	18
2.1.5 หลักสิทธิของคู่ความที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล.....	20
2.2 แนวการคิดการทบทวนคำพิพากษา.....	22
2.2.1 สาเหตุการทบทวนคำพิพากษา.....	22
2.2.2 ขั้นตอนการแก้ไขทบทวนคำพิพากษา.....	24
2.3 การอุทธรณ์ตามระบบสากล.....	25
2.3.1 การอุทธรณ์ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์.....	26
2.3.2 การอุทธรณ์ระบบกฎหมายซีวิลลอว์.....	27
2.4 ระบบของการพิจารณาอุทธรณ์ของศาลอุทธรณ์.....	28
2.4.1 ความหมายและความเป็นมาของการอุทธรณ์.....	28

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2.4.2 สิทธิในการอุทธรณ์.....	30
2.4.3 การเปิดโอกาสในการอุทธรณ์.....	31
2.5 กระบวนการพิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์.....	33
2.5.1 ลักษณะของการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์.....	33
2.5.2 การวินิจฉัยชี้ขาดในชั้นศาลอุทธรณ์.....	35
2.6 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์.....	39
2.6.1 การจัดรูปแบบของศาลอุทธรณ์.....	40
2.6.2 เหตุผลที่ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์.....	41
3. การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงในศาลอุทธรณ์ในต่างประเทศ.....	44
3.1 ประเทศอังกฤษ.....	45
3.1.1 การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศอังกฤษ.....	45
3.1.2 ประเภทความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศอังกฤษ.....	47
3.1.3 การอุทธรณ์คดีอาญาในศาลแขวงประเทศอังกฤษ.....	51
3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	54
3.2.1 การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศสหรัฐอเมริกา.....	54
3.2.2 ประเภทความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศสหรัฐอเมริกา.....	59
3.2.3 การอุทธรณ์คดีอาญาในศาลแขวงประเทศสหรัฐอเมริกา.....	60
3.3 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	62
3.3.1 การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนี.....	62
3.3.2 ประเภทความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศสหพันธ์ สาธารณรัฐเยอรมนี.....	66
3.3.3 การอุทธรณ์คดีอาญาในศาลแขวงสหพันธ์ประเทศสาธารณรัฐเยอรมนี....	67
3.4 ประเทศญี่ปุ่น.....	73
3.4.1 การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศญี่ปุ่น.....	73
3.4.2 ประเภทความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศญี่ปุ่น.....	79
3.4.3 การอุทธรณ์คดีอาญาในศาลแขวงประเทศญี่ปุ่น.....	79

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงของประเทศไทย กับต่างประเทศ.....	82
4.1 ประวัติการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง.....	82
4.2 การกระบวนการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง.....	88
4.2.1 การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง.....	88
4.2.2 ประเภทความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง.....	91
4.2.3 ความแตกต่างระหว่างในกระบวนพิจารณาพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง กับการดำเนินคดีอาญาในศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวง.....	102
4.3 ลักษณะการดำเนินกระบวนพิจารณาของศาลอุทธรณ์ไทย.....	112
4.3.1 การอุทธรณ์คดีอาญาของไทย.....	113
4.3.2 ข้อห้ามอุทธรณ์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา.....	115
4.3.3 การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอุทธรณ์.....	119
4.3.4 ปัญหาในการอุทธรณ์คดีอาญา.....	123
4.4 วิเคราะห์ปัญหาการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง.....	132
4.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทย กับต่างประเทศ.....	135
5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	142
5.1 บทสรุป.....	142
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	148
บรรณานุกรม.....	150
ประวัติผู้เขียน.....	159

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง
ชื่อผู้เขียน	วรรณยุพา โตสำริด
อาจารย์ที่ปรึกษา	อาจารย์ ดร. อุทัย อาทิวะช
สาขาวิชา	นิติศาสตร์
ปีการศึกษา	2556

บทคัดย่อ

ประเทศไทย คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง พ.ศ. 2499 ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่คดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก คดีที่จำเลยต้องพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ศาลรื้อการลงโทษไว้ คดีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดแต่รื้อการกำหนดโทษไว้ หรือคดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท ทั้งที่การอุทธรณ์ได้รับรองจากสิทธิมนุษยชนทางอาญา ส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกา เพราะเป็นเรื่องการใช้สิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่จัดเป็นมาตรฐานสากลที่มีความสำคัญจึงได้มีบัญญัติไว้ในปริญญานาสาเกล้าด้วยสิทธิมนุษยชน

คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงในประเทศต่าง ๆ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่นนั้น เป็นคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดียว ไม่ห้ามอุทธรณ์ โดยถือว่า การอุทธรณ์ครั้งแรกของคู่ความในประเทศดังกล่าว ทั้งในปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาข้อเท็จจริงโดยเฉพาะการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง คู่ความสามารถอุทธรณ์ได้โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตหรือรับรองให้อุทธรณ์โดยถือว่า การอุทธรณ์ในชั้นแรกนี้เป็นสิทธิ ซึ่งเหตุหนึ่งที่ทำให้คู่ความสามารถอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดียวได้ เพราะคู่ความมีสิทธิได้รับการอุทธรณ์ได้อย่างน้อยชั้นหนึ่งเพื่อแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาเป็นการตรวจสอบความจริงในสำนวนคดี โดยการพิจารณาอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นเป็นวิธีพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี เนื่องจากการพิจารณาในศาลแขวงเป็นการพิจารณาคดีแบบรวบรัด ไม่มีการจดรายงานกระบวนการพิจารณาไว้

คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศไทยเป็นคดีที่อยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดียวก
มีการพิจารณาคดีแบบรวบรัด ไม่มีการจดรายงานกระบวนการพิจารณาไว้เช่นเดียวกันกับประเทศ
อังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น เนื่องจากมี
วัตถุประสงค์ให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีดำเนินไปด้วยความรวดเร็ว เพื่อคุ้มครอง
สิทธิเสรีภาพของประชาชน เพราะปริมาณคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลแขวงมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การ
ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดียวจึงอาจเกิดความบกพร่องได้ เพราะผู้พิพากษา
เป็นเพียงปฎุชนคนธรรมดา ซึ่งอาจทำให้กระทบถึงความยุติธรรมในการดำเนินคดีของคู่ความที่ต้อง
ถูกบังคับตามคำพิพากษา ผู้เขียนจึงเห็นว่า ไม่ควรห้ามอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงทั้ง
ในปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริงไม่ว่ากรณีใด ๆ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความใช้
สิทธิที่มีในการอุทธรณ์ได้อย่างน้อยครั้งหนึ่งในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่ เช่นเดียวกับประเทศ
อังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น ที่เป็น
แม่แบบแห่งกฎหมายตามมาตรฐานสากล ศาลจึงไม่มีอำนาจที่จะปฏิเสธไม่รับอุทธรณ์ของ
ศาลแขวงที่วินิจฉัยในครั้งแรกได้

Thesis Title	An Appeal of the Criminal Case Under the Jurisdiction of <i>Kwaeng Court</i>
Author	Wanyupa Tosumrit
Thesis Advisor	Dr. Uthai Arthivech
Department	Laws
Academic Year	2013

ABSTRACT

In Thailand, for the criminal case which, under Act for the Establishment of and Criminal Procedure in *Kwaeng Court* B.E. 2499 (1845), is in the jurisdiction of *Kwaeng Court* (it can be compared to magistrates' court of other countries); the parties in a case are prohibited from filing an appeal against the judgment of the Court of First Instance on the questions of fact. However, only the defendant can file an appeal if he i) is punished, subject to the judgment of the Court, with imprisonment, or ii) is punished, subject to the judgment of the Court, with imprisonment, but the court suspends the infliction of imprisonment, or iii) is found guilty by the judgment of the Court but the court suspends the determination of punishment, or iv) is punished, subject to the judgment of the Court, with a fine exceeding five hundred Baht. It is so enacted even if appeal is the human right that the defendant in a criminal case is entitled. The right to appeal to the Court of Appeal and to the Supreme Court, as the guarantee necessary for the accused person's defense, is deemed to be requisite due to international standard, and, therefore, is prescribed in Universal Declaration of Human Rights.

The criminal case which is in the jurisdiction of magistrates' court of countries, such as England, the United States of America, Federal Republic of Germany, and Japan, is the case which is within the authority of a single judge. An appeal of such a case is not prohibited. To clarify, the first level of appeal either on the questions of fact or of on the questions of law is allowed. Moreover, both parties in a case can file an appeal even if their appeals are not permitted or certified. This is because the first level of appeal is recognized as a right. A reason that the parties can appeal the judgment of the criminal case which is within the authority of a single judge is that the parties are entitled to the right to, at least, a level of appeal so that errors of the

judgment are corrected and the fact that the trial judge heard is verified truth. In determining the appeal of the judgment of the criminal case which is within the jurisdiction of magistrates' court, the whole case will be re-heard. This is because the proceedings of magistrates' court are different from those of other courts: the trial judge is not required to make the memorandum of proceeding.

With all above mentioned, the proceedings of Thai *Kwaeng Court* are not different from those of magistrates' courts of England, the United States of America, Federal Republic of Germany, and Japan. In order to recognize rights and liberties of Thai people, particularly the right to swift trial; the criminal case which is within the jurisdiction of *Kwaeng Court* is in the authority of a single judge. Also, the proceedings of such court are less complicated than those of other Thai courts, e.g. the judge is not required to make the memorandum of proceedings. However, since the cases brought into consideration of *Kwaeng Court* are usually loaded; a single judge, as an ordinary man, might accidentally make a mistake in trial. This might affect legal justice which the parties that are imposed, subject to the judgment, with the penalty deserve. The author, therefore, finds that appeal of criminal case which is within the jurisdiction of *Kwaeng Court*, both on the questions of fact and on the questions of law, should not, in any case, be prohibited so that the parties are granted at least an opportunity to enjoy their rights to appeal, and, consequently, their rights to defend themselves. Like in England, the United States of America, Federal Republic of Germany, and Japan, the countries whose laws are model to other countries' law and set as world-class standard; *Kwaeng Court* in Thailand should possess no power to refuse to accept an appeal against the judgment of *its Court of First Instance*.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและสภาพของปัญหา

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข¹ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเป็นประมุขใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้² และในการใช้อำนาจทางศาลนั้นมี ตูลาการทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ซึ่งศาลยุติธรรมของไทยแบ่งออกเป็น สามชั้นศาล คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา ทั้งสามชั้นศาลมีหน้าที่หลักให้การพิจารณา พิพากษารรคดี โดยการเริ่มต้นดำเนินคดีจะเริ่มที่ศาลชั้นต้นและศาลชั้นต้นจะเป็นศาลมีทำหน้าที่ กำหนดข้อเท็จจริง พิจารณาและพิพากษาคดีต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาจะเริ่มที่ ศาลชั้นต้นเท่านั้นและการพิจารณาของศาลชั้นต้นนั้น ศาลมีอำนาจในการพิจารณาคดีในปัญหา ข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย สำหรับปัญหาข้อกฎหมายนั้น ศาลเป็นผู้วินิจฉัยได้เองโดยไม่ต้อง มีการสืบพยาน ส่วนในการวินิจฉัยปัญหาข้อเท็จจริงศาลต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานและรับฟัง พยานหลักฐานต่าง ๆ ในคดีเพื่อที่จะทราบความจริงอย่างเพียงพอเพื่อที่จะพิจารณาพิพากษาคดีได้ และเมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาแล้วหากคู่ความไม่เห็นด้วยก็สามารถที่จะใช้สิทธิในการอุทธรณ์ไปยัง ศาลอุทธรณ์และเมื่อศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาแล้วหากคู่ความไม่เห็นด้วยก็สามารถที่จะฎีกาไป ยังศาลฎีกาได้ ยกเว้นคดีนั้นจะเข้าข้อห้ามอุทธรณ์หรือฎีกาในข้อเท็จจริงตามที่กฎหมายกำหนดแต่ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในคดีอาญาของไทยปรากฏว่าส่วนใหญ่รัฐจะเป็นผู้ดำเนินการ แทนผู้เสียหายหรือในกรณีที่เป็นการผิดต่อแผ่นดินเป็นเหตุให้ประชาชนยังไม่ได้รับความยุติธรรม เท่าที่ควรเนื่องจากการพิจารณาในคดีอาญาของไทยในการดำเนินการค้นหาความจริงในคดีอาญา

¹ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, มาตรา 40.

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, มาตรา 2.

ของไทยยังมีความไม่เท่าเทียมกันในระหว่างพนักงานอัยการและจำเลยอยู่มาก ศาลมักจะวางตัวเป็นกลางปล่อยให้คู่ความต่อสู้คดีกันเอง ระบบการดำเนินคดีจึงเบี่ยงเบนไปตามแบบอย่างของประเทศที่ยึดถือระบบกฎหมายคอมมอนลอว์³ โดยปัจจัยที่ต้องคำนึงถึงคือ ระบบกฎหมายและระบบสังคมของไทยซึ่งนักกฎหมายไทยส่วนใหญ่เห็นว่าระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญาของไทยเป็นระบบผสมโดยนำหลักการของระบบกล่าวหาในเรื่องการกำหนดหน้าที่ในการนำเสนอข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ในกรณีเห็นสมควรเพื่อก่อให้เกิดความเป็นธรรมในการดำเนินคดี⁴

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของไทยนั้นเป็นการดำเนินการพิจารณาโดยหลักการค้นหาความจริงโดยผู้พิพากษาเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งถือเป็นเครื่องมือในกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญที่รัฐมอบให้ใช้อำนาจตุลาการในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศ อันเป็นที่มาของความเป็นธรรมที่ประชาชนทุกคนในประเทศจะได้รับเมื่อเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งระบบโดยยึดหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศเป็นเป้าหมาย โดยกระบวนการยุติธรรมต้องใช้วิธีการที่ถูกต้องตามกฎหมายโดยไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่าประชาชนในประเทศจะมีฐานะเช่นใด กระทำความผิดฐานใด บุคคลเหล่านั้นจะต้องได้รับสิทธิในกระบวนการยุติธรรมในสิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณาอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งอย่างน้อยต้องมีสิทธิเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก รวดเร็ว และทั่วถึงซึ่งมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้ง และพยานหลักฐานของตนการคัดค้านผู้พิพากษาหรือตุลาการ การได้รับการพิจารณาโดยผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัยคำพิพากษา หรือคำสั่งและ บุคคลย่อมมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และเป็นธรรม ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40⁵ ซึ่งศาลที่เป็น

³ จาก “การปฏิรูปโครงสร้างและงาน.” โดย คณิต ฌ นคร ง, 2525, *วารสารอัยการ*, 5(50), หน้า 25. สวัสดิการสำนักงานอัยการสูงสุด เจ้าของสิทธิ.

⁴ จาก “ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำเสนอในคดีอาญา.” โดย อุดม รัฐอมฤต, 2538, มิถุนายน, *วารสารนิติศาสตร์*, (25), หน้า 308.

⁵ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550, มาตรา 40.

สถาบันที่ประชาชนให้ความเคารพและมั่นใจในการอำนวยความยุติธรรมนั้นต้องให้ความคุ้มครองถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ได้อย่างเสมอภาพและเท่าเทียมกันทุกคน

การอุทธรณ์ตามระบบสากลจะเปิดโอกาสให้คู่ความทั้ง 2 ฝ่าย อุทธรณ์ได้อย่างน้อยอีกครั้งทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ส่วนการฎีกาจะมีข้อจำกัดมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับรูปแบบการใช้ระบบศาล โดยทั่วไปจะมีอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบสิทธิ (Appeal as of Rights) และระบบอนุญาต (Discretionary Appeal)⁶ ซึ่งตามสากลการอุทธรณ์ในคดีของคู่ความเป็นการเปิดโอกาสที่เป็นสิทธิของคู่ความที่พึงมีอย่างน้อยครั้งหนึ่งตามหลักสิทธิของคู่ความที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล (Double degré de Jurisdiction) ศาลจึงไม่มีอำนาจปฏิเสธที่จะไม่รับคดีวินิจฉัยในครั้งแรกได้ ดังนั้นจึงสามารถที่จะอุทธรณ์ได้เสมอไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193⁷ ได้บัญญัติถึงการให้สิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาของไทยโดยมีมาตรา 193 ทวิ(1)⁸ บัญญัติข้อยกเว้นโดยห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาที่ศาลชั้นต้นในคดีซึ่งมีอัตราโทษตามที่กฎหมายกำหนดอย่างสูงไม่เกินสามปีซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22⁹ แต่ขั้นตอนในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลแขวงกับศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาล

⁶ จาก อำนาจศาลยุติธรรมในการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกา : ศักยาภรณ์ ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกา ว่าด้วยการไม่รับคดี ซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะ ไม่เป็นสาระอันควรแก่การ พิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท) (หน้า 1), โดย จิวาพร สุขด, 2553, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. ลิขสิทธิ์ 2550 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

⁷ มาตรา 193 คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น.

⁸ มาตรา 193 ทวิ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้น ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ.

⁹ มาตรา 22 ในคดีอาญาห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก หรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษไว้
- (3) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้หรือ
- (4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท.

แขวงนั้นแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจนเพราะการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นนอกจากศาลแขวงและศาลยุติธรรมอื่นต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา¹⁰ ซึ่งองค์คณะผู้พิพากษาที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา หมายความว่า องค์คณะผู้พิพากษาจะต้องนั่งพิจารณาและพิพากษาคดีตั้งแต่เริ่มคดีจนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาด้วยกันครบองค์คณะจึงจะสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาได้ตามที่กฎหมายกำหนด ถ้าไม่การดำเนินคดีผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาไม่ครบองค์คณะจะทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา 27 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งประกอบมาตรา 15 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แต่การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่อยู่ในมีศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจทำการได้ส่วน หรือมีคำสั่งใดๆ ซึ่งผู้พิพากษาคนเดียวมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 24 และมาตรา 25 วรรคหนึ่ง¹¹ จึงเป็นการดำเนินการกระบวนการพิจารณาที่แตกต่างกัน

คดีอาญาที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งคดีดังกล่าวนี้อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาคดีอาญา แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือน หรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้ เนื่องจากไม่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคนเดียวที่จะมีอำนาจกระทำได้ และในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่พิจารณาและพิพากษาได้นั้น และการดำเนินกระบวนการพิจารณานั้น ผู้เสียหายหรืออัยการสามารถฟ้องคดีด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แต่ถ้าจำเลยร้องขอหรือศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ฟ้องเป็นหนังสือก็ได้ และการฟ้องด้วยวาจาเพียงให้โจทก์แจ้งต่อศาลถึงชื่อโจทก์ ชื่อ ที่อยู่ และสัญชาติของจำเลย ฐานความผิด การกระทำที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริง และรายละเอียดเกี่ยวกับเวลา สถานที่ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี และในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิดและกรณีจำเลยให้การก็สามารถที่จะให้การด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้กรณีในกรณีที่ฟ้องหรือให้การด้วยวาจา ให้ศาลบันทึกใจความไว้เป็นหลักฐานและให้คู่ความลงชื่อไว้ คดีที่จำเลยให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน ให้

¹⁰ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ.2543, มาตรา 26.

¹¹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543, มาตรา 17.

พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องคดีต่อศาลโดยมีต้องทำการสอบสวนและให้ฟ้องด้วยวาจา และให้ศาลแขวงดำเนินการพิจารณาโดยเร็ว คำสั่งหรือคำพิพากษาจะกระทำด้วยวาจาก็ได้ แต่ให้ทำบันทึกไว้พอได้ใจความ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าในการพิจารณาคดีอาญาของศาลแขวงนั้น ชัดกับสิทธิพื้นฐานในกระบวนการพิจารณา ซึ่งอย่างน้อยต้องมีหลักประกันขั้นพื้นฐานเรื่องการได้รับการพิจารณาโดยเปิดเผย การได้รับทราบข้อเท็จจริงและตรวจเอกสารอย่างเพียงพอ การเสนอข้อเท็จจริง ข้อโต้แย้งและพยานหลักฐานของตนการได้รับการพิจารณาโดย ผู้พิพากษาหรือตุลาการที่นั่งพิจารณาคดีครบองค์คณะ และการได้รับทราบเหตุผลประกอบคำวินิจฉัย คำพิพากษา หรือคำสั่ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร 2550 มาตรา 40 และแม้การฟ้องด้วยวาจาจะมีบันทึกการฟ้องคดีด้วยวาจาของพนักงานอัยการ โจทก์ก็เป็นเพียงหลักฐานการฟ้องคดีด้วยวาจาเท่านั้น เพื่อความสะดวกที่ศาลจะบันทึกการฟ้องด้วยวาจาในแบบพิมพ์ศาลได้รวดเร็วขึ้นหาใช่เป็นหลักฐานการฟ้องด้วยวาจาตามกฎหมายไม่ คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงของไทยถ้าคู่ความไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาในปัญหาข้อเท็จจริงไม่สามารถที่จะทำการอุทธรณ์ได้เพราะมาตรา 22 อันเป็นบทบัญญัติหลักทั่วไปของการอุทธรณ์คำพิพากษาคดีอาญาของศาลแขวงได้บัญญัติห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่ในกรณีใดกรณีหนึ่งตาม (1) (2) (3) (4) ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ จะเห็นได้ว่ากรณีถูกห้ามมิให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงทำให้คู่ความเสียสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาของศาลแขวงเว้นแต่เข้าข้อยกเว้นกรณีใดกรณีหนึ่งตามมาตรา 22 (1) (2) (3) (4) ที่บัญญัติให้จำเลยอุทธรณ์ได้ หากไม่เข้าข้อยกเว้นกรณีใดกรณีหนึ่งเลย ก็ต้องห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์คำพิพากษานั้นในปัญหาข้อเท็จจริง เช่น คำพิพากษาของศาลแขวงที่ยกฟ้องโจทก์ในคดีอาญาต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง โจทก์หรือโจทก์ร่วมจึงไม่มีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง

การห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 22 หมายความว่าในเนื้อหาแห่งคำฟ้องอันเป็นปัญหาเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามฟ้อง หรือ อุทธรณ์ที่ได้ถึงคุณพินิจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นในกรณีที่มีกฎหมายให้เป็นอำนาจหรือคุณพินิจของศาล ก็ถือว่าเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เช่น อุทธรณ์ของจำเลยที่ได้แย้งคัดค้านคำสั่งของศาลล่างทั้งสองที่อนุญาตให้โจทก์แก้ฟ้องว่าไม่ควรอนุญาตให้โจทก์แก้ฟ้อง เป็นอุทธรณ์โต้แย้งคุณพินิจในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาล เป็นการอุทธรณ์

ในปัญหาข้อเท็จจริง ซึ่งในการห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาของศาลแขวงนั้น ห้ามมิให้อุทธรณ์แต่ปัญหาข้อเท็จจริงเท่านั้นไม่ได้ห้ามในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย แม้ว่าคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงจะเริ่มต้นด้วยการฟ้องด้วยว่าจะมิใช่คดีที่มีอัตราโทษรุนแรงหรือมีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีขึ้นไป การห้ามมิอุทธรณ์ข้อเท็จจริงในคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงเป็นการถูกจำกัดสิทธิ และเสรีภาพของกลุ่มความ ถึงแม้ว่าการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงจะมีขึ้นเพื่อทำให้กระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปีดำเนินไปอย่างรวดเร็วโดยการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลจะไม่มีภาระงานกระบวนการพิจารณาและดำเนินการพิจารณาพิพากษาเพียงผู้พิพากษาคนเดียว เป็นการขัดกับหลักสิทธิของกลุ่มความที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล (Double degré de Juridiction) ที่เป็นการคุ้มครองสิทธิของกลุ่มความอันเนื่องมาจากแนวความคิดที่ต้องการให้เกิดความรอบคอบในการวินิจฉัยถ้อยแถลงข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม โดยให้สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของคดีอาญาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริงได้อีก 1 ชั้นศาลแม้ว่าคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงจะไม่มีโทษรุนแรง แต่การอุทธรณ์เป็นหลักพื้นฐานในการรับรองสิทธิของกลุ่มความซึ่งควรมีสิทธิในการอุทธรณ์ได้โดยอัตโนมัติ เพื่อให้ศาลในลำดับที่สูงกว่าได้ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่งเพราะคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่พิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาคนเดียวจะได้รับการตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่กลุ่มความในคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความบกพร่องในการดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่กระทำโดยผู้พิพากษานายเดียวย่อมเกิดความผิดพลาดได้และการห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงทำให้คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงขาดการตรวจสอบความจริงตามหลักของศาลสูงในการฟังข้อเท็จจริงและการปรับใช้กฎหมายของศาลแขวง เป็นเหตุให้คดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไม่อาจแก้ไขคำพิพากษาได้ เพราะหน้าที่ในการแก้ไขคำพิพากษาเป็นหน้าที่ของศาลที่สูงกว่าเพราะประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย ห้ามมิให้แก้ไขคำพิพากษาหรือคำสั่งซึ่งได้อ่านแล้ว นอกจากแก้ถ้อยคำที่เขียนหรือพิมพ์ผิดพลาด¹² จึงเห็นได้ว่าการอุทธรณ์เป็นการตรวจสอบหรือแก้ไขข้อผิดพลาดของคำพิพากษาของคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดียว ซึ่งมีโอกาสที่จะเกิดความผิดพลาดได้การที่กฎหมายไม่เปิดโอกาส

¹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 190.

ให้คู่ความใช้สิทธิอุทธรณ์จึงทำให้การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไม่ถูกต้องยุติธรรม เกิดความผิดพลาด ในการใช้กฎหมายและการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลแขวงไม่สามารถที่จะ ควบคุมการพิจารณาคดีของศาลแขวงให้เป็นไปด้วยความระมัดระวัง รอบคอบ ซึ่งเป็นหลักประกัน การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคู่ความในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะได้รับความถูกต้อง ยุติธรรมที่แท้จริงได้

การศึกษาถึงสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนี้ เนื่องจาก ต่างประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายไม่ว่าจะเป็นระบบกฎหมายคอมมอนลอว์หรือ ระบบกฎหมาย ซีวิลลอว์ มีความแตกต่างกับกฎหมายไทยในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงและกระบวนการดำเนินคดีอาญา ที่อยู่ในอำนาจศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวง
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงและกระบวนการ ดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวง
3. เพื่อศึกษาถึงการอุทธรณ์ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงของประเทศอังกฤษ ประเทศ สหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการอุทธรณ์ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย

1.3 สมมติฐานของการวิจัย

สิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาได้รับการรับรองจากสิทธิมนุษยชนทางอาญา ส่วนที่ เกี่ยวกับสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกา ซึ่งเป็นเรื่องของการใช้สิทธิในการต่อสู้คดีอย่างเต็มที่จัดเป็น มาตรฐานสากล และมีความสำคัญเป็นอย่างมากโดยได้บัญญัติไว้ในปริญญสาเกล้าด้วยสิทธิ มนุษยชน (Universal Declaration of Human Right 1948) ข้อ 10 ข้อ 11 ดังนั้นคดีอาญาที่อยู่ใน อำนาจศาลแขวงไทยจึงไม่ควรห้ามมิให้มีการอุทธรณ์แต่อย่างใด การที่พระราชบัญญัติจัดตั้ง ศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 ห้ามมิให้อุทธรณ์ใน

คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาโดยผู้พิพากษานายเดียว จึงขัดกับหลักการรับรองสิทธิพื้นฐานที่เป็นหลักทั่วไป แม้ว่าคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงจะ จัดเป็นคดีอาญาประเภทที่ไม่ร้ายแรง แต่องค์คณะในการดำเนินกระบวนการพิจารณาถูกจำกัดโดย ผู้พิพากษานายเดียว ซึ่งต่างจากนานาประเทศ เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น ที่จัดเป็นแม่แบบแห่งกฎหมายส่วนใหญ่ต่างให้สิทธิ ในการอุทธรณ์ โดยถือว่าเป็นสิทธิครั้งแรก จึงเป็นเหตุให้สามารถอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมาย เนื่องจากเป็นสิทธิตามหลักสิทธิของกลุ่มความที่จะได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้น ศาล (Double degré de Jurisdiction) โดยคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงของนานาประเทศที่เป็น แม่แบบดังกล่าวจะได้รับสิทธิอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงด้วยโดยถือว่าเป็นสิทธิ อุทธรณ์ครั้งแรกอย่างไม่ถูกจำกัดห้ามมิให้มีการอุทธรณ์เหมือนเช่นประเทศไทย ซึ่งแต่เดิมตาม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย ปี 2477 สิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาของไทยไม่ได้ ถูกจำกัดสิทธิในเรื่องการอุทธรณ์แต่อย่างใด จนกระทั่งได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2517 ได้มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ ปัญหาข้อเท็จจริงและเงื่อนไขการอุทธรณ์ของกลุ่มความ ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้ประชาชนที่ดำเนินคดี อาญาในศาลแขวงและศาลจังหวัดมีสิทธิในการอุทธรณ์อย่างเท่าเทียมกัน แต่ตามความเป็นจริงการ แก้ไขเพิ่มเติมดังกล่าวนี้ ไม่ได้ก่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจ ศาลแขวงแต่อย่างใด กลับเป็นการก่อให้เกิดการลักลั่นกันในการดำเนินคดี เนื่องจากในการ ดำเนินคดีอาญาในศาลจังหวัดและในศาลแขวงนั้น มีองค์คณะตุลาการที่ใช้ในการดำเนิน กระบวนการพิจารณาที่มีจำนวนแตกต่างกันกล่าวคือองค์คณะในการพิจารณาคดีของศาลจังหวัดนั้น ประกอบด้วย ผู้พิพากษาสองนายแต่องค์คณะในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลแขวงนั้นมี เพียงผู้พิพากษานายเดียวนั่น ซึ่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดียวอาจเกิด ความบกพร่องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีได้มากกว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดย ผู้พิพากษาสองนาย จึงเป็นเหตุให้การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงขาดการ ตรวจสอบกลั่นกรองข้อเท็จจริง ขาดความละเอียดรอบคอบ และไม่อำนวยความสะดวกให้แก่ จำเลยในการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง เนื่องจากขาดการตรวจสอบโดยผู้พิพากษา ด้วยกันแล้ว การห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงยังทำให้ขาดการตรวจสอบ

กลั่นกรองข้อเท็จจริงโดยศาลสูงอีกด้วย จึงขัดกับหลักสิทธิของคู่ความที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล (Double degré de Juridiction) ดังนั้นการห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง จึงกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของจำเลยที่จะได้รับสิทธิในการต่อสู้คดีด้วยความรอบคอบ เป็นธรรมและมีประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดประโยชน์แห่งความยุติธรรม จึงไม่สอดคล้องกับหลักวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่นที่เป็นแม่แบบแห่งกฎหมายที่ได้รับการยอมรับ

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาถึงขั้นตอนการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงและการห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทย ซึ่งกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของคู่ความที่ไม่สามารถตรวจสอบถ่วงดุลการพิจารณาคดีของศาลแขวงได้ เพราะการอุทธรณ์เป็นวิธีการตรวจสอบข้อเท็จจริงและทำให้การบังคับใช้กฎหมายเกิดความยุติธรรม ดังนั้นในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงจึงไม่ควรห้ามมิให้อุทธรณ์ข้อเท็จจริงเพื่อที่คู่ความใช้สิทธิให้ศาลตรวจสอบข้อเท็จจริงและการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงเป็นสิทธิที่คู่ความควรได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล เพื่อให้ได้ความจริงกระจ่างชัดขึ้นในการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงให้เป็นไปด้วยความรอบคอบ รวดเร็ว และเป็นธรรม รวมทั้งเป็นการตรวจสอบและป้องกันไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการพิจารณาพิพากษาคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงโดยนำมาเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายของประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีประเทศญี่ปุ่น เพื่อวิเคราะห์ถึงความชอบด้วยกฎหมายของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 ที่ห้ามมิให้อุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทย

1.5 วิธีดำเนินการศึกษา

ศึกษาและอาศัยการอ้างอิงค้นคว้าจากเอกสารภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ อันได้แก่ หนังสือ คำบรรยาย ตัวอย่างกฎหมาย บทความในวารสาร รายงาน งานวิจัย และวิทยานิพนธ์ โดยรวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลนำมาศึกษาวิเคราะห์ปัญหาในการห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหา

ข้อเท็จจริงที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ตลอดจนเปรียบเทียบ วิเคราะห์แนวความคิดและเหตุผลทางกฎหมายพร้อมข้อเสนอแนะวิธีการแก้ไขปัญหาการห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบและสามารถวิเคราะห์ถึงกระบวนการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงและกระบวนการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวงว่ามีความเหมือน หรือแตกต่างกันอย่างไรกับกระบวนการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง
2. ทำให้ทราบถึงวิวัฒนาการและความเป็นมาของการห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง
3. ทำให้ทราบถึงความหมาย ลักษณะ ขอบเขต ปัญหาความขัดแย้ง ข้อดีและข้อเสียของการห้ามมิให้การอุทธรณ์คดี อาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง
4. ทำให้ทราบและสามารถวิเคราะห์ถึงผลการอุทธรณ์ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงของ ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และ ประเทศไทยว่ามีความเหมือน หรือ แตกต่างกันอย่างไร

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาอุทธรณ์

การอุทธรณ์คือการตรวจสอบข้อเท็จจริงอย่างหนึ่ง ซึ่งท่านศาสตราจารย์ ดร.คณิต ณ นคร ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการอุทธรณ์นี้ว่า การอุทธรณ์ หมายถึง การขอให้ศาลที่สูงกว่าทบทวนเพิกถอนคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่าง ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย¹³ กล่าวคือ เมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้ว หากคู่ความไม่เห็นด้วยกลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น คู่ความก็สามารถที่จะโต้แย้งคำพิพากษาดังกล่าวได้ โดยการอุทธรณ์เพื่อให้ศาลที่สูงกว่าตรวจสอบความจริง และหากศาลสูงเห็นว่าคำพิพากษาของศาลชั้นต้นไม่ถูกต้อง ศาลสูงก็จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของแต่ละประเทศ โดยศาลที่สูงกว่าจะมีฐานะเป็นศาลที่พิจารณาชั้นที่สอง ดังนั้นเพื่อที่จะได้เข้าใจถึงการตรวจสอบข้อเท็จจริงของศาลสูงดังกล่าว จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาเกี่ยวกับทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อเท็จจริงของศาลอุทธรณ์ แนวการคิดการทบทวนคำพิพากษาสีทธิในการอุทธรณ์ตามระบบสากล ระบบของการพิจารณาอุทธรณ์ของศาลอุทธรณ์ กระบวนพิจารณาคดีศาลอุทธรณ์ และศาลที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์

2.1 ทฤษฎีและหลักการเกี่ยวกับการตรวจสอบข้อเท็จจริงของศาลอุทธรณ์

ทฤษฎีที่ถือว่าคำพิพากษาของศาลในคดีอาญานั้น ถือว่ามีความแน่นอนและเด็ดขาดในตัวเอง ซึ่งสามารถใช้ยันได้กับบุคคลทุกคน ไม่ใช่เฉพาะคู่กรณีเท่านั้นและความแน่นอนเด็ดขาดดังกล่าวสืบเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ข้อเท็จจริงที่ตัดสินไปตามนั้น ถือว่าถูกต้องตรงกับความเป็น

¹³ จาก *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 115), โดย คณิต ณ นคร ก, 2549, กรุงเทพฯ: วิญญูชน. ลิขสิทธิ์ 2549 โดยสำนักพิมพ์วิญญูชน.

จริงมากที่สุดเป็นผลให้คำพิพากษานั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ไม่สามารถที่จะโต้แย้งเป็นอย่างอื่นได้ เป็นเหตุให้คำพิพากษาในคดีอาญาทุกประเภทตามหลักทฤษฎีไม่สามารถอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้¹⁴

2.1.1 ประสิทธิภาพการพิจารณาคดีอาญา

ประเทศต่างๆ ได้วางหลักการพิจารณาความอาญา เพื่ออำนวยความสะดวกซึ่งในการพิจารณาคดีอาญาที่มีความสำคัญนั้นต้องอาศัยหลักการดังนี้ กล่าวคือ

(1) หลักการค้นหาความจริง เป็นส่วนสำคัญที่สุดของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาไม่ว่าจะเป็นประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์ หรือระบบซีวิลลอว์ ต่างก็ให้ความสำคัญกับการค้นหาความจริง แต่อาจมีวิธีการค้นหาความจริงที่แตกต่างกัน กล่าวคือในระบบคอมมอนลอว์ใช้วิธีการค้นหาความจริงแบบวิธีการกล่าวหาส่วนในระบบซีวิลลอว์ใช้วิธีการค้นหาความจริงแบบโต้แย้ง หาความจริง

ในระบบคอมมอนลอว์การพิจารณาคดีจะแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนทำคำวินิจฉัยและขั้นตอนการทำคำพิพากษา ซึ่งในการทำคำวินิจฉัยนั้นจะกระทำโดยคณะลูกขุน ซึ่งจะต้องนั่งฟังการเสนอพยานของคู่ความโดยตลอดแล้วจึงวินิจฉัยว่าจำเลยมีความผิดหรือไม่ ส่วนขั้นตอนการทำคำพิพากษานั้นจะกระทำโดยศาล ซึ่งศาลจะทำหน้าที่เป็นกลางและวางตัวเฉยเพียงคอยควบคุมการพิจารณาคดีให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์เกี่ยวกับพยานหลักฐานอย่างเคร่งครัด เพื่อมิให้มีการเอารัดเอาเปรียบกัน คู่ความในระบบนี้จะมีฐานะเท่าเทียมกันในการนำพยานหลักฐานมาแสดงต่อศาล และศาลจะทำการพิจารณาคดีไปตามพยานหลักฐานที่คู่ความนำมาแสดงไม่มีอำนาจเรียกพยานมาสืบ ไม่มีอำนาจซักถามพยาน และโจทก์ผู้ฟ้องคดีมีหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนเสมอ

ในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ การค้นหาความจริงมีลักษณะเป็นในห้วงค์กรของรัฐที่มีหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก โดยมีหน้าที่ค้นหาความจริง ซึ่งไม่จำเป็นต้องผูกพันกับคำร้องหรือ

¹⁴ จาก Labbee (Pascal), “Introduction au droitprocessuel,Lille : Presses Universitaires de Lille.” (1995). p.137. อ้างใน. แนวทางการแก้ไขระบบอุทธรณ์ ฎีกาในคดีอาญา (หน้า 11), โดย นัคดีรียา พิรวินิจ, 2550, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ลิขสิทธิ์ 2550 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

คำขอของกลุ่มความหรือบุคคลใดทั้งสิ้น โดยเจ้าหน้าที่จะเป็นผู้ขับเคลื่อนและมีหน้าที่ต้องดำเนินการตามนโยบายแห่งรัฐ¹⁵

องค์กรของรัฐที่ทำหน้าที่ค้นหาความจริง ซึ่งมีความสำคัญที่สุดในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ซึ่งได้แก่ ตำรวจ พนักงานอัยการ และศาล ซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาให้ได้มาซึ่งความจริง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม โดยดำเนินการไปตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและรัฐธรรมนูญของประเทศนั้นๆ หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

(2) หลักฟังความทุกฝ่าย หมายความว่า จะต้องเปิดโอกาสให้ผู้กล่าวหาที่จะแก้ข้อกล่าวหาได้ ในการดำเนินคดีอาญาระบบกล่าวหาผู้ถูกกล่าวหาเป็นประธานในคดีผู้ถูกกล่าวหาจึงมีสิทธิต่าง ๆ ในอันที่จะสามารถต่อสู้คดีได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ถูกกล่าวหาจะต้องได้รับทราบว่าเขาถูกกล่าวหาหรือถูกฟ้องว่าอย่างไร เพื่อเขาจะได้มีโอกาสแก้ข้อกล่าวหาหรือให้การแก้ข้อหาในฟ้องได้ จากหลักฟังความทุกฝ่ายนี้กรณีจึงต้องสอบสวนปากคำผู้ต้องหา ก่อนการฟ้องเสมอ ซึ่งการทำต่อหน้าจำเลย หมายความว่า ในการพิจารณาและสืบพยานนั้น จำเลยมีสิทธิที่จะอยู่ร่วมด้วยในการดำเนินคดี ซึ่งสิทธินี้เป็นสิทธิในการกระทำ (Active) ที่สำคัญที่เป็นหลักประกันในการต่อสู้คดี¹⁶

(3) หลักพยานโดยตรงหลักนี้เป็นหลักที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับหลักทวนถาม หลักพยานโดยตรงนี้มีอยู่ 2 เรื่อง คือ เรื่องการสืบพยานต้องกระทำโดยตรงและเรื่องพยานโดยตรง

การสืบพยานต้องกระทำโดยตรง หมายความว่า การสืบพยานเป็นหน้าที่ของศาลดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติในมาตรา 229 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย ที่ว่า “ศาลเป็นผู้สืบพยานจะสืบในศาลหรือนอกศาลก็ได้”

พยานโดยตรง หมายความว่า ศาลต้องวินิจฉัยคดีตามเหตุผลที่ได้มาจากการสืบพยาน ศาลจะรับฟังคำให้การพยานที่จดไว้ในชั้นสอบสวน หรือได้สวนมูลฟ้องว่าเป็นคำให้การของพยานผู้นั้นแทนการมาเบิกความต่อศาลไม่ได้ แม้ว่าพยานนั้นจะเป็นพยานผู้ชำนาญพิเศษก็ต้องมาเบิก

¹⁵ จาก คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (หน้า 11), โดย อุทัย อาทิวา, 2554, กรุงเทพฯ : วิ.เจ. พรินติ้ง. ลิขสิทธิ์ 2554 โดยสำนักพิมพ์ วิ.เจ. พรินติ้ง.

¹⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 64-68), เล่มเดิม.

ความในศาล¹⁷ ทั้งนี้เพราะความน่าเชื่อถือของพยานเป็นสาระสำคัญของเรื่องด้วย และความน่าเชื่อถือนั้นจะได้มาก็ต่อเมื่อได้เห็นตัวและจากการสังเกตการณ์ให้การเท่านั้น¹⁸

(4) หลักเปิดเผยในการพิจารณาคดีอาญาในศาลนั้นต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมรับรู้ในการพิจารณาคดีไม่ว่าจะเป็นการรับรู้ด้วยตนเองด้วยการเข้าไปนั่งฟังการพิจารณาคดีหรือจะเป็นการรับรู้โดยผ่านสื่อมวลชนซึ่งมีผู้แทนเข้าไปร่วมฟังการพิจารณาแล้วถ่ายทอดออกมา แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีโอกาสรับรู้การดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลในชั้นนี้ ซึ่งเป็นชั้นที่สำคัญที่สุดได้ แต่เป็นที่ยอมรับกันว่าการดำเนินคดีอาญาเป็นการลับในระหว่างการแสวงหาและรวบรวมพยานหลักฐานเป็นการเริ่มต้นที่ให้ผลดียิ่งกว่าการเปิดเผย¹⁹

การพิจารณาคดีโดยเปิดเผยจึงเป็นประโยชน์ต่อการให้สาธารณชนได้รู้เห็นการทำงานของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอันเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับสิทธิของจำเลยในคดีอาญาที่จะได้เผชิญหน้ากับพยานโจทก์เพื่อการพิสูจน์ความจริงในคดีอันจะเป็นประโยชน์ต่อการอำนวยความสะดวกด้วย อย่างไรก็ตามพึงเข้าใจว่าการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยเป็นสิทธิคนละประการกับสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลย ที่เป็นหลักสำคัญอีกประการหนึ่งเพื่อให้จำเลยมีโอกาสรับรู้กระบวนการได้ทุกขั้นตอน เนื่องจากจำเลยแต่ฝ่ายเดียวที่จะเป็นผู้รับผลร้ายจากคำพิพากษาอันสืบเนื่องมาจากการพิจารณาและสืบพยานในคดีนั้น²⁰ เนื่องการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย เป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญของวิธีพิจารณาความอาญาประการหนึ่ง อันเป็นหลักที่สืบเนื่องมาจากหลักนิติรัฐซึ่งแสดงถึง “ความเป็นประชาธิปไตย” และเป็นคุณลักษณะ

¹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, มาตรา 243 วรรคสอง.

¹⁸ จาก “ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ...” โดย คณิต ณ นคร ค, 2522, สิงหาคม, วารสารอัยการ, หน้า 71. สวัสดิการสำนักงานอัยการสูงสุด เจ้าของสิทธิ.

¹⁹ จาก “การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย : หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาฝรั่งเศส,” โดย อุดม รัฐอมฤต, 2533, วารสารนิติศาสตร์, 20(1), หน้า 70. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เจ้าของลิขสิทธิ์.

²⁰ จาก กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 6) (หน้า 94), โดย คณิง ภาไชย, 2551, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ลิขสิทธิ์ 2551 โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ของวิธีพิจารณาความอาญาที่ดีประการหนึ่ง²¹ ซึ่งเหตุที่ต้องกระทำโดยเปิดเผยเพื่อก่อให้เกิดความโปร่งใสในการพิจารณา²²

(5) หลักการเป็นอิสระในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน หมายความว่า ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นหน้าที่ศาล ที่ต้องใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานทั้งปวงในคดี เพื่อที่การวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงแห่งสำนวนคดีว่า ควรจะฟังได้เพียงใดหรือไม่ มิใช่ว่าพยานเบิกความอย่างไรแล้วจะต้องรับฟังข้อเท็จจริงตามคำเบิกความของพยานเสมอไป และไม่มีกฎหมายบทใดบัญญัติห้ามมิให้ศาลรับฟังคำให้การชั้นสอบสวนของพยานเป็นข้อประกอบการพิจารณาของศาลส่วนจะรับฟังได้มากน้อยเพียงใดนั้นก็สุดแล้วแต่เหตุผลเป็นเรื่อง ๆ ไป

นอกจากนี้ยังไม่มีกฎหมายกำหนดในเรื่องการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเป็นการใช้ดุลพินิจที่ขึ้นกับกฎเกณฑ์แห่งสามัญสำนึก

(6) หลักการยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้จำเลย หมายความว่า ในกรณีที่ยังมีความสงสัยตามควรในข้อเท็จจริงในคดี ต้องยกประโยชน์แห่งความสงสัยให้เป็นผลดีกับผู้กระทำ²³

ปริญญาศากว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ข้อ 11 (1) กล่าวว่า “บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดทางอาญามีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมาย...” ซึ่งความสงสัยที่จะต้องยกประโยชน์ให้ผู้ถูกกล่าวหา นั้น ต้องเป็นเรื่องความสงสัยในข้อเท็จจริงเท่านั้น ความสงสัยในข้อกฎหมายจะใช้หลักนี้ไม่ได้ และหลักยกประโยชน์แห่งความสงสัยนี้มีเฉพาะในคดีอาญาเท่านั้น ไม่มีในคดีแพ่ง เพราะคดีอาญาเป็นเรื่องที่ต้องพิสูจน์ความผิดให้เห็นความจริงแท้มิใช่เป็นเรื่องแพ้ชนะกันระหว่างคู่กรณี

²¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 68). เล่มเดิม.

²² จาก หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 4) (หน้า 77), โดย ณรงค์ ใจหาญ, 2550, กรุงเทพฯ : วิทยุชน. ลิขสิทธิ์ 2550 โดยสำนักพิมพ์วิทยุชน.

²³ จาก “กฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา,” โดย คณิต ณ นคร จ, 2539, วารสารอัยการ, 9 (215), หน้า 27. สวัสดิการสำนักงานอัยการสูงสุด เจ้าของสิทธิ์.

(7) หลักจิตวิทยาทำให้การพยานบุคคล หลักการค้นหาความจริงและหลักการซึ่งนำนักพยานหลักฐานเป็นหัวใจของเรื่องพยานหลักฐานซึ่งเป็นเครื่องมือในการดำเนินคดีอาญา การที่จะได้มาซึ่งความจริงจะต้องทำอย่างไรนั้น กฎหมายมิได้กล่าวไว้ หากแต่จะต้องเป็นไปตาม “เหตุผลของเรื่อง” (nature of thing) และในส่วนของคำให้การพยานบุคคลนั้น เป็นเรื่องที่จะออกจะยุ่งยากซับซ้อนอยู่มากจึงต้องทราบถึงขั้นตอนการรับรู้ของพยานบุคคล ซึ่งเรื่องนี้ทางหลักวิชาการเรียกว่า “จิตวิทยาทำให้การพยานบุคคล” ซึ่งจิตวิทยาทำให้การพยานบุคคลเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินคดีอาญา เพราะการชี้ขาดคดีอาญาต้องอาศัยข้อเท็จจริง เนื่องจากคำให้การพยานบุคคลนั้นมักมีความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์และความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นเสมอ แม้พยานบุคคลนั้นจะมีความต้องการอย่างแรงกล้าที่จะให้ความจริง เพื่อให้เกิดความระมัดระวังและป้องกันความผิดพลาดบกพร่องที่อาจจะเกิดขึ้นได้ เพราะการดำเนินคดีอาญายังต้องใช้พยานบุคคล การค้นหาความจริงและการซึ่งนำนักพยานไม่อาจมองข้ามได้ ซึ่งคำให้การพยานบุคคล อาจมีรายละเอียดหลายสิ่งหลายอย่างไม่ถูกต้องและสมบูรณ์ ผู้ซึ่งนำนักพยานหลักฐานจะมองข้ามความไม่ถูกต้องและสมบูรณ์และจะถือเป็นเรื่องเล็กน้อยไปเสียเลยนั้นย่อมจะไม่ได้โดยเด็ดขาด²⁴

2.1.2 ทฤษฎีผลผูกพันตามคำพิพากษา

ตามทฤษฎีผลผูกพันตามคำพิพากษา (The theory of finally-binding Effect) เป็นการพิจารณาจากตัวคำพิพากษาของศาลว่ามีสภาพเด็ดขาดทางกฎหมายแล้วหรือไม่ โดยคำพิพากษตามทฤษฎีนี้ต้องเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุดแล้วหรือคำพิพากษาที่เสร็จเด็ดขาดนั่นเอง โดยคำพิพากษาที่ถึงที่สุดสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. คำพิพากษาที่ถึงที่สุดตามเนื้อหา ซึ่งเป็นคำพิพากษาที่ได้วินิจฉัยเกี่ยวกับความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย
2. คำพิพากษาที่ถึงที่สุดตามแบบพิธี ซึ่งเป็นคำพิพากษาที่ทำให้กระบวนการพิจารณาคดีของศาลสิ้นสุดลง เช่น กรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องเนื่องจากเหตุคดีขาดอายุความหรือสิทธิในการนำ

²⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 241-242). เล่มเดิม.

คดีอาญามาฟ้องระงับ หรือพ้นระยะเวลาในการยื่นอุทธรณ์ฎีกาหรือเกิดจากการสละสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาของจำเลย เป็นต้น

จากเหตุผลทางทฤษฎีดังกล่าวถือว่าคำพิพากษาของศาลในคดีอาญานั้น ถือว่ามีความแน่นอนและเด็ดขาดในตัวเองและสามารถใช้อันกับทุกคน ไม่เฉพาะแต่คู่กรณีเท่านั้น และความแน่นอนเด็ดขาดดังกล่าวสืบเนื่องมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ข้อเท็จจริงที่ตัดสินไปตามนั้น ถือว่าถูกต้องตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด เป็นผลให้คำพิพากษาคดีอาญาไม่สามารถที่จะโต้แย้งเป็นอย่างอื่นได้ตามหลักความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาในคดีอาญา นั้นเอง

ดังนั้น คำพิพากษาในคดีอาญาทุกประเภทในทางทฤษฎีจึงไม่สามารถอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ กล่าวคือ เมื่อศาลในคดีอาญาได้มีคำพิพากษาในคดีอาญาเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว คำพิพากษานั้นย่อมผูกพันคู่ความและศาลสามารถบังคับตามคำพิพากษาดังกล่าวได้ทันที ตามหลักทฤษฎีผลผูกพันตามคำพิพากษา ตามหลักวิธีพิจารณาความอาญาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความแน่นอนทางกฎหมายนั้น หากยอมให้มีการอุทธรณ์ฎีกา ย่อมกระทบกระเทือนต่อความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษา ผลกระทบอีกประการ คือ การอุทธรณ์ฎีกา เป็นเหตุให้การพิจารณาคดีอาญาต้องยืดเยื้อออกไป เป็นเวลานานกว่าที่ควร ดังนั้น การให้สิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาเพื่อแก้ไขความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นในคำพิพากษาของศาลนั้นต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่าง ความแน่นอนของคำพิพากษากับสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ได้รับผลกระทบจากคำพิพากษานั้น เพื่อป้องกันความเสื่อมศรัทธาต่อกระบวนการยุติธรรม และแนวคิดในปัจจุบันที่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากขึ้น การชั่งน้ำหนักระหว่างความเด็ดขาดของคำพิพากษาในคดีอาญากับความยุติธรรมและสิทธิเสรีภาพของจึงเป็นสิ่งที่ต้องระมัดระวัง และควรให้มีการแก้ไขบททวนคำพิพากษาของศาลได้เพื่อที่จะได้เป็นหลักในการประกันความยุติธรรม และยังเป็นการตรวจสอบกระบวนการพิจารณาคดีในชั้นศาลของกระบวนการยุติธรรม

2.1.3 หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา

หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา (Res Judicata) นั้นเป็นหลักเกณฑ์ที่มีความสำคัญประการหนึ่งในกฎหมายวิธีพิจารณาความ เนื่องจากเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นแห่งคดีแล้วคู่ความต้องถือเป็นที่ยึดตามที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยชี้ขาด

ซึ่งคู่ความและประชาชนต้องยอมรับและให้ความเคารพในเหตุผลของคำตัดสิน และคำตัดสินนั้นควรได้รับความเลื่อมใสและศรัทธาจากผู้ใช้กฎหมายและประชาชน²⁵ แนวความคิดของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษานี้ ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อให้สอดคล้องกับหลักเหตุผลของความยุติธรรม ความเหมาะสมกับความจำเป็นในทางปฏิบัติ และความสงบเรียบร้อยของสาธารณะในทางรัฐประศาสนโยบาย (Public Policy) ก็เพื่อประโยชน์ของคู่ความ การประหยัดเวลาในทางคดีความ และเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของกระบวนการยุติธรรม

เหตุผลของหลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา ซึ่งถือว่าคำพิพากษานั้นจะเป็นคำตัดสินข้อโต้แย้งที่ดีที่สุดและเป็นข้อยุติได้นี้ ทำให้เห็นกันว่า โดยหลักทั่วไปเมื่อมีคำพิพากษาอย่างไรแล้ว ก็ควรจะยุติได้ไม่ควรจะให้มีการอุทธรณ์อีกต่อไป เว้นแต่เฉพาะกรณีที่เกิดข้อผิดพลาดจริง ๆ เท่านั้น เพื่อที่จะทำให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกเคารพต่อคำพิพากษาไม่อุทธรณ์อย่างไรเหตุผล หรืออาศัยการอุทธรณ์เป็นการประวิงคดีเพื่อหวังเหนี่ยวคืดให้ช้าลงแต่คำพิพากษาของศาลชั้นต้นอาจมีความบกพร่องหรือความไม่ถูกต้องได้ ควรที่จะมีการตรวจสอบโดยศาลสูงก่อนจึงจะเป็นที่สุด หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษานี้ ในปัจจุบันใช้ในลักษณะที่เกี่ยวกับการห้ามดำเนินกระบวนการพิจารณาซ้ำ หรือห้ามฟ้องซ้ำในคดีที่ศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว²⁶

หลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา เกิดจากแนวความคิดที่ว่าคำพิพากษาของพระมหากษัตริย์ มีความศักดิ์สิทธิ์และไม่สามารถโต้แย้งได้ หลักนี้ตรงกับหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา ซึ่งหมายถึงการห้ามเถียงผลคำพิพากษาเป็นอย่างอื่น มีผลให้คำพิพากษานั้นเป็นที่สุด

2.1.4 หลักการตรวจสอบข้อเท็จจริง

หลักการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Examination System) เป็นหลักการที่กำหนดกระบวนการและขั้นตอนในการค้นหาข้อเท็จจริงไว้ โดยมีการกำหนดลักษณะของระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริงในการดำเนินคดีและบทบาทของศาลผู้ตัดสินในการค้นหาความจริง ซึ่งลักษณะของ

²⁵ จาก การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา (หน้า 1), โดย ชาญณรงค์ ปราณจิตร และคณะ, 2544, ลิขสิทธิ์ 2544 โดย รายงานการวิจัยทางนิติศาสตร์ เสนอต่อคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ.

²⁶ การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา (หน้า 16). เล่มเดิม.

ระบบการตรวจสอบข้อเท็จจริงการดำเนินคดีตามระบบตรวจสอบข้อเท็จจริงเป็นระบบที่รัฐเป็นผู้ดำเนินการค้นหาความจริงในกรณีที่มีความผิดอาญาเกิดขึ้น โดยมีพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจในการค้นหาความจริงในชั้นสอบสวนฟ้องร้อง ส่วนศาลมีหน้าที่ในการตรวจสอบค้นหาความจริงโดยไม่วางเฉย เป็นการค้นหาความจริงแบบไม่ต้องต่อสู้กันจึงมีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ

(1) องค์กรในกระบวนการยุติธรรม ทุกองค์กรต้องร่วมมือกันในการค้นหาความจริง²⁷

(2) ศาลเป็นผู้สืบพยาน ไม่ใช่ฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย โดยฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลย เป็นเพียงผู้กระตุ้นให้มีการสืบพยานเท่านั้น และศาลต้องไม่วางเฉยในการสืบพยานดังที่เห็นในทางปฏิบัติแต่ต้องกระตือรือร้นในการค้นหาความจริง

ศาลมีบทบาทในการค้นหาความจริงตามหลักการตรวจสอบข้อเท็จจริงตามหลักนิติรัฐ ซึ่งนับเป็นหลักที่สร้างขึ้นมาเพื่อประโยชน์ของประชาชนและเพื่อป้องกันหรือแก้ไขการใช้อำนาจตามอำเภอใจของเจ้าหน้าที่รัฐทำให้ทุกขั้นตอนในการดำเนินการของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโปร่งใส ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การตรวจสอบการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย²⁸

การตรวจสอบข้อเท็จจริงด้วยการอุทธรณ์ตามทางวิชาการ ท่านศาสตราจารย์ ดร.คณิต วัฒนกร ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า การอุทธรณ์ หมายถึง การขอให้ศาลที่สูงกว่าทบทวนคำพิพากษาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลล่าง ทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย²⁹ ซึ่งเมื่อศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาแล้วหากคู่ความไม่พอใจในคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในประเด็นใดและต้องการให้ศาลสูงกว่าตรวจสอบความจริงเพื่อให้ได้ความจริงและเพื่อที่เปลี่ยนแปลงแก้ไขคำพิพากษาใหม่ คู่ความจะขอให้ศาลที่สูงกว่าตรวจสอบคำพิพากษาของศาลชั้นต้นได้โดยวิธีการอุทธรณ์ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไปยังศาลอุทธรณ์ ซึ่งมีฐานะเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ซึ่งการอุทธรณ์นั้น

²⁷ จาก “ระบบการค้นหาความจริงในคดีอาญา : ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย,” โดย ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ณัฐสา จัตราไพฑูรย์, 2541, *อัยการนิเทศ*, เล่มที่ 60(1-4), หน้า 56. สำนักงานอัยการสูงสุด เจ้าของลิขสิทธิ์.

²⁸ จาก *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2) (หน้า 423), โดย สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล, 2542, พุทธกิจยอน, กรุงเทพฯ: วิญญูชน. ลิขสิทธิ์ 2542 โดยสำนักพิมพ์วิญญูชน.

²⁹ *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 207). เล่มเดิม.

เป็นการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลชั้นต้น อันเนื่องมาจากคู่ความไม่พอใจหรือรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการตัดสินของศาลชั้นต้น หรือกรณีที่ต้องการให้ศาลลดหย่อนผ่อนโทษให้ อันเนื่องมาจากว่าผู้พิพากษาที่ตัดสินคดีนั้นเป็นเพียงปฏชนธรรมดาที่อาจผิดพลาดบกพร่องในการวินิจฉัย และสงสัยได้ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความไม่รู้ ความไม่ละเอียดรอบคอบพอ หรือความผิดพลาด ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวผู้พิพากษาเอง หรือองค์ประกอบภายนอก เช่น ในด้านพยานหลักฐานที่ผู้พิพากษาใช้ประกอบในการวินิจฉัยสงสัยก็อาจจะเกิดความผิดพลาดบกพร่องได้เช่นกัน อาจเป็นกรณีพยานหลักฐานไม่ถูกต้อง ไม่ตรงตามความจริงหรือไม่ครบถ้วน ตามที่กล่าวมานี้เป็นที่มาของความบกพร่องในการตัดสินคดีของศาลชั้นต้น และความบกพร่องนั้นอาจเกิดจากการใช้กฎหมาย หรือการตีความกฎหมาย หรือการรับฟังพยานหลักฐานของตัวผู้พิพากษา ซึ่งจะเห็นได้ว่าความบกพร่องนั้นสามารถเกิดขึ้นได้หลายประการ กล่าวคือการบกพร่องนั้น เริ่มตั้งแต่ การสืบพยานหลักฐานไม่ละเอียด ครบถ้วน การสรุปข้อเท็จจริงผิด หรือพยานหลักฐานที่นำมาใช้ในการชี้แจงน้ำหนักพยานหลักฐานยังคลุมเครือ ซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงที่ต้องใช้วิธีการในการตรวจสอบเพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องแท้จริง เพื่อเป็นหลักในการประกันความยุติธรรมให้กับประชาชนได้

หลักการตรวจสอบข้อเท็จจริงนี้ เป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้การค้นหาความจริงในคดีอาญาของคู่ความมีความกระจ่างชัด และมีความน่าเชื่อถือและสามารถทำให้ได้ความจริงหรือได้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงมากที่สุด กระบวนการพิจารณาคดี ซึ่งวิธีการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยการอุทธรณ์นั้นเพื่อบ่งหมายให้ตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่าง ทั้งนี้เพื่อเป็นการถ่วงถ่วงคำพิพากษาของศาลให้เป็นไปด้วยความละเอียดรอบคอบโดยศาลอุทธรณ์ซึ่งมีประสบการณ์มากกว่า และเป็นการช่วยตรวจสอบแก้ไขข้อผิดพลาดหรือข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรมยิ่งขึ้น ในการสร้างหลักประกันความยุติธรรมให้กับประชาชนได้เป็นอย่างดียิ่งขึ้นในการค้นหาความจริง

2.1.5 หลักสิทธิของคู่ความที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล

หลักสิทธิของคู่ความที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล (Double degré de Jurisdiction) เนื่องจากคำพิพากษาในคดีอาญาเป็นคำชี้ขาดของศาลซึ่งได้จากการพิจารณาคดี ที่ผูกมัดด้วยรูปแบบ และมีผลในทางกฎหมายทำให้คดีเสร็จไปจากศาล จึงมีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ ชีวิต ร่างกาย

และทรัพย์สินของผู้ถูกกล่าวหา เมื่อพิจารณาถึงเนื้อหาของคำพิพากษาแล้วมีเหตุผลตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรต้องรับโทษหรือไม่ หรืออาจเป็นการชี้ขาดเกี่ยวกับวิธีพิจารณาที่ได้กระทำ ซึ่งเป็นการพิพากษาเกี่ยวกับเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี ซึ่งหลักสิทธิของกลุ่มที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาลนั้น โดยทั่วไปแล้วไม่ว่าจะในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์หรือระบบกฎหมายซีวิลลอว์ จะเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้มีสิทธิอุทธรณ์ได้อย่างน้อยหนึ่งชั้นศาลเสมอ ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย แต่อาจมีการจำกัดในส่วนข้อปัญหาข้อเท็จจริง ส่วนปัญหาข้อกฎหมายนั้นกลุ่มผู้มีสิทธิที่จะอุทธรณ์และฎีกาได้เสมอ³⁰

การยื่นอุทธรณ์คำพิพากษานั้นเป็นไปตามหลักสิทธิของกลุ่มที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล ซึ่งมีความหมายว่า กลุ่มความในคดีมีสิทธิที่จะให้คดีของตนได้รับการพิจารณาพิพากษาจากศาลสองศาลที่ต่างกัน ซึ่งมีลำดับชั้นศาลที่ต่างกัน โดยภายใต้เงื่อนไขอย่างเดียวกัน โดยศาลชั้นต้นเป็นศาลในลำดับแรกส่วนศาลอุทธรณ์เป็นศาลในลำดับที่สอง ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันความยุติธรรม เนื่องจากผู้พิพากษาในศาลชั้นต้นอาจพิจารณาพิพากษาคดีผิดพลาดได้จึงจำเป็นต้องให้มีการพิจารณาทบทวนใหม่โดยผู้พิพากษาที่มีประสบการณ์สูงกว่า และโดยปกติแล้วศาลสองศาลที่แตกต่างกันย่อมไม่น่ากระทำการสิ่งผิดพลาดร่วมกัน ส่วนศาลฎีกาไม่ใช่ศาลในลำดับชั้นที่สาม เนื่องจากศาลฎีกาจะไม่พิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง โดยจะพิจารณาพิพากษาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น โดยศาลฎีกาจะทำหน้าที่ตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของคำพิพากษาของศาล³¹

การอุทธรณ์ (Appeal) คือการทบทวนคำพิพากษาของศาลล่างโดยศาลสูงทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและในปัญหาข้อกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อศาลชั้นต้นตัดสินแล้วกลุ่มความฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาสามารถที่จะโต้แย้งคำพิพากษาได้หากเห็นว่า ศาลล่างฟังข้อเท็จจริงผิดพลาด หรือการปรับใช้กฎหมายกับข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง หรือกระบวนการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นไม่เป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายกลุ่มความก็จะอุทธรณ์เพื่อให้ศาลสูงตรวจสอบแก้ไขเปลี่ยนแปลง

³⁰ จาก “ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวนคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส,” โดย ธนกร วรปรัชญากุล, 2547, มกราคม- เมษายน, *ศุลพาฬ*, 51(1), หน้า 60. สำนักงานศาลยุติธรรม เจ้าของลิขสิทธิ์.

³¹ แหล่งเดิม.

คำพิพากษานั้นเสียใหม่ให้ถูกต้อง ซึ่งประเด็นปัญหาที่ศาลสูงจะต้องวินิจฉัยมีข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ดังนั้นการอุทธรณ์จึงเป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถใช้สิทธิของตนเพื่อให้ศาลที่สูงกว่าศาลที่ตัดสินคดีได้ทำการตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาเพื่อแก้ไขความผิดพลาดบกพร่องที่เกิดขึ้น ซึ่งโดยหลักแล้วเป็นสิทธิของคู่ความสามารถโต้แย้งคำพิพากษาของศาลล่างได้เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนและแก้ไขข้อบกพร่องของศาลนั้นๆ การอุทธรณ์จึงเป็นสิทธิอีกประการหนึ่งที่คู่ความพึงมีการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาล โดยผู้มีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลได้ต้องเป็นคู่ความในคดีในศาลชั้นต้น เว้นแต่กรณีที่คู่ความนั้นสละสิทธิในการอุทธรณ์หรือกรณีที่กฎหมายได้บัญญัติให้อำนาจบุคคลอื่นที่มีใช้คู่ความเป็นผู้มีสิทธิอุทธรณ์

2.2 แนวคิดการทบทวนคำพิพากษา

แนวคิดเกี่ยวกับการทบทวนคำพิพากษาคืออาญาได้มีถูกพัฒนาขึ้นเมื่อผ่านมานาน ซึ่งตามความเข้าใจของเราเรียกว่าการอุทธรณ์คดี ซึ่งการอุทธรณ์คดีตามกฎหมายเก่าของไทยเกิดขึ้นในสมัยอยุธยาซึ่งมีวิวัฒนาการคล้ายกับของต่างประเทศ คือ เป็นวิธีการตรวจสอบคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่วินิจฉัยคดีทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย

2.2.1 สาเหตุการทบทวนคำพิพากษา³²

เหตุที่ต้องมีการทบทวนคำพิพากษาสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันก็เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมหรือความยุติธรรม ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญและเป็นวัตถุประสงค์หลักของการอุทธรณ์ ซึ่งความยุติธรรมนั้นเป็นนามธรรมค่อนข้างสูงปัญหาก็คือ แล้วความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้นได้อย่างไร และอาจไม่สำคัญแต่ความไม่ยุติธรรมที่เป็นเหตุให้ต้องมีการแก้ไขทบทวนคำพิพากษานั้นสามารถเกิดขึ้นได้ในการพิจารณาคดีเกือบทุกขั้นตอน ซึ่งจำแนกได้เป็น 3 ขั้นตอนที่สำคัญได้แก่

³² จาก การอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย (หน้า 15-17), โดย วีระยุทธ เหลืองประเสริฐ, 2552, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ลิขสิทธิ์ 2552 โดย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

(1) การกำหนดข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง ซึ่งเป็นกระบวนการวิธีพิจารณาความอาญาหรือการดำเนินคดีอาญานั้นมุ่งแสวงหาความจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิดตามที่ถูกกล่าวหา โดยอาศัยกระบวนการยุติธรรมเป็นเครื่องมือซึ่งต้องดำเนินตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนด โดยลักษณะพยานหลักฐานตามระบบกฎหมายจะมีความแตกต่างกันในแต่ละประเทศ เพื่อเป็นหลักประกันเพื่อมิจะได้ความจริงสมบูรณ์ครบถ้วน ถูกต้องตรงตามความจริง แต่ในความเป็นจริงต้องยอมรับว่าการค้นหาความจริงนั้นอาจถูกจำกัดโดยกฎหมายหรือโดยความสามารถของมนุษย์ ซึ่งการที่จะได้ความจริงนั้นต้องดำเนินการตามขั้นตอน และต้องอาศัยประสบการณ์และทักษะของแต่ละบุคคล ด้วยเหตุนี้เองการประเมินค่าพยานหลักฐานที่ได้รับฟังมาจึงอาจมีข้อจำกัดหรือมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ ในขณะเดียวกันการกำหนดข้อเท็จจริงโดยปราศจากเหตุผลมารองรับอันเป็นสาเหตุให้ต้องมีการแก้ไขความผิดพลาดนอกจากนี้การเลือกข้อมูลบางอย่างหรือการไม่รับรู้หรือการเพิกเฉยที่จะได้รับรู้ข้อมูลบางอย่าง อาจเป็นที่เคลือบแคลงสงสัยสำหรับเหตุผลในการกำหนดข้อเท็จจริงนั้นได้ ซึ่งต้องมีการตรวจสอบแก้ไขในลำดับต่อไปเช่นเดียวกันเพราะกระทบต่อผลประโยชน์ของคู่ความ

(2) การปรับใช้กฎหมายไม่ถูกต้อง ที่ก่อให้เกิดความผิดพลาดบกพร่องนั้น เป็นขั้นตอนภายหลังจากที่มีการกำหนดข้อเท็จจริงอันเป็นที่ยุติแล้วหลังจากที่มีการกำหนดข้อเท็จจริงไม่ถูกต้องเนื่องจากกฎหมายนั้นเป็นสถานะที่ไม่มีตัวตนและมีความเป็นอุดมคติอยู่ เมื่อใดก็ตามที่นำไปปรับใช้กับข้อเท็จจริงแล้วทำให้กฎหมายนั้นมีสถานะเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา การใช้กฎหมายที่ถูกต้องที่สุดก็คือการปรับใช้ให้สอดคล้องกับสถานะอุดมคติ หากปรับใช้กฎหมายขัดกับสถานะที่แท้จริงแล้วย่อมเป็นการปรับใช้กฎหมายโดยไม่ถูกต้อง ซึ่งสาเหตุการบังคับใช้กฎหมายไม่ถูกต้องเนื่องจากการใช้กฎหมายเป็นเรื่องความเข้าใจและความเห็นของแต่ละบุคคล สิ่งเหล่านี้ย่อมได้มาจากการศึกษาอบรมและประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่รวมทั้งความชำนาญและศิลปะในการไต่สวน เพื่อค้นหาความจริง ซึ่งมีข้อจำกัดและมีโอกาสเกิดความไม่ถูกต้องสอดคล้องกับหลักกฎหมายได้ อันเป็นสาเหตุให้ต้องมีการแก้ไขโดยวิธีการต่างๆ ต่อไป

(3) การกำหนดโทษไม่สมควรหรือรุนแรงเกินไป ซึ่งในส่วนของการกำหนดโทษนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับดุลพินิจของผู้พิพากษาเป็นสำคัญ ซึ่งจะต้องคำนึงถึงเหตุผลในการลงโทษหรือ

ทฤษฎีในการลงโทษ เหตุผลในด้านอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยา ในส่วนของการอุทธรณ์โดยหลัก ไม่มีวัตถุประสงค์ในการโต้แย้งการกำหนดบทลงโทษของผู้พิพากษาโดยตรงเพราะเป็นดุลพินิจ ดังที่กล่าวมา หากแต่การอุทธรณ์มีขึ้นเพื่อให้มีการแก้ไขโทษให้มีความเหมาะสมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อป้องกันมิให้จำเลยต้องรับโทษเกินสมควรนั่นเอง

2.2.2 ขั้นตอนการแก้ไขบททวนคำพิพากษา³³

ขั้นตอนการแก้ไขบททวนคำพิพากษาโดยทั่วไปนั้นได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทโดยคำนึงถึงสถานะของคำพิพากษานั้นเองว่า ถึงที่สุดแล้วหรือยังไม่ถึงที่สุด อันมีผลต่อเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ในการแก้ไขคำพิพากษาคืออาญาที่แตกต่างกัน โดยแบ่งได้เป็น 2 ขั้นตอน คือ

(1) แก้ไขคำพิพากษาคืออาญาก่อนคดีจะถึงที่สุด วิธีนี้เป็นการแก้ไขคำพิพากษาในขณะที่ยังไม่ถือว่ามีความผิดที่อาจแก้ไขได้โดยกระบวนการของศาล ซึ่งเรียกว่า การอุทธรณ์ ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ส่วนใหญ่เปิดโอกาสให้ผู้มีความสามารถอุทธรณ์คดีอาญาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้อย่างน้อยหนึ่งชั้น แต่มีคดีบางประเภทไม่อาจอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจากลูกขุนได้รับฟังข้อเท็จจริงและได้ตรองแล้วว่าถูกต้องตรงกับความจริง ส่วนในระบบซีวิลลอว์ ส่วนใหญ่จะเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้อย่างน้อยหนึ่งชั้นเช่นกัน การแก้ไขคำพิพากษาคืออาญาก่อนคดีจะถึงที่สุดนี้เท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ศาลสูงได้ตรวจสอบคำตัดสินและคำพิพากษาของศาลล่างว่าถูกต้องหรือไม่และเป็นอีกวิธีการหนึ่งในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของศาลล่างว่าถูกต้องหรือไม่ และเป็นอีกวิธีการหนึ่งในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของศาลล่างนั่นเอง

(2) การแก้ไขคำพิพากษาคืออาญาภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว หากเกิดความผิดพลาดแล้วปรากฏภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วในส่วนนี้ ย่อมไม่อาจที่อุทธรณ์ต่อไปได้ แต่ในบางกรณีอาจมีข้อจำกัดเพราะความไม่ถูกต้องของคำตัดสินหรือคำพิพากษาเพียงมาปรากฏจึงต้อง

³³ การอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย (หน้า 5-6). เล่มเดิม.

ดำเนินการแก้ไขด้วยวิธีการอื่นนอกจากการอุทธรณ์คำพิพากษา เช่นการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ หรือ การขอพระราชทานอภัยโทษ เป็นต้น

2.3 การอุทธรณ์ตามมาตรฐานสากล

การคัดค้านคำพิพากษาของศาลของระบบสากลที่ความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ซึ่งเห็นได้จากการโต้แย้งคัดค้านคำพิพากษาของศาลจะพบในส่วนของการตรวจสอบคำพิพากษาในครั้งแรกของศาลอุทธรณ์ กล่าวคือ กระบวนพิจารณาในศาลอุทธรณ์ของประเทศในระบบซีวิลลอว์มีความคล้ายคลึงกับการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้น กล่าวคือสามารถมีการสืบพยานหลักฐานกันใหม่แม้ว่าการดำเนินกระบวนการพิจารณาสมัยใหม่จะจำกัดสิทธิดังกล่าว และศาลอุทธรณ์ยังมีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาต่างๆ ของข้อเท็จจริงในคดีใหม่ได้ ซึ่งกระบวนการพิจารณาในลักษณะนี้ถือว่าเป็นหลักประกันที่สำคัญสำหรับกระบวนการยุติธรรมที่ดี โดยเฉพาะคดีที่มีความสำคัญแม้ว่ากระบวนการพิจารณาลักษณะนี้ไม่ใช้กับ คดีที่มีความผิดเล็กน้อย ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์รวมทั้งประเทศไทยการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่ทำหน้าที่ตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างเป็นครั้งแรกจะมีความแตกต่างกับกระบวนการพิจารณาในศาลชั้นต้นอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ จะใช้วิธีการตรวจสอบจากรายงานกระบวนการพิจารณาที่ได้มีการสืบพยานกันมาในศาลชั้นต้นเป็นหลักและโดยหลักแล้วจะ ไม่มีการสืบพยานกันใหม่รวมทั้งศาลอุทธรณ์ยังมีบทบาทในการค้นข้อผิดพลาดของศาลชั้นต้น³⁴

การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของระบบซีวิลลอว์และระบบซีวิลลอว์นั้นมีความแตกต่างกันในการพิจารณาคดีของศาลสูง คือ การแตกต่างกันคือ ระบบลูกขุนโดยระบบลูกขุนเป็นระบบกฎหมายแบบจารีตประเพณีอย่างหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมแต่การตรวจสอบคำพิพากษาโดยศาลอุทธรณ์ของทั้งสองระบบมีความเหมือนกันในเรื่องการอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ซึ่งโดยปกติเป็นสิทธิของกลุ่มความ และสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย

³⁴ จาก การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย (หน้า 80), โดย นฤมล เทียนนาม, 2549, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ลิขสิทธิ์ 2549 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ซึ่งศาลสูงจะพิจารณาข้อเท็จจริงที่ได้จากรายงานกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น เว้นแต่ในกรณีที่ศาลสูงต้องพิจารณาอุทธรณ์ประเภทที่ศาลสูงต้องดำเนินกระบวนการพิจารณาใหม่³⁵

2.3.1 การอุทธรณ์ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์

กฎหมายลายลักษณ์อักษรในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ มักมองว่าเป็นบ่อเกิดในลำดับรอง ศาลในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์จะค้นหากฎหมายที่จะนำมาใช้กับบรรดคดีจากคำพิพากษาของศาล (Precedent) ก่อน ถ้าหากไม่พบจึงมาพิจารณากฎหมายลายลักษณ์อักษร (Statute) ซึ่งเป็นกฎหมายของรัฐสภา (Act of Parliament) เนื่องจากว่ากฎหมายลายลักษณ์อักษรที่ซึ่งรัฐสภาได้สร้างขึ้นมานั้นเป็นเพียงการทำให้ถูกต้องหรือทำให้เกิดมีขึ้นของหลักการหรือในส่วนที่ต้องการให้มีขึ้นโดยเหตุผลเฉพาะเรื่อง โดยนัยนี้ทำให้ศาลในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มีการจำกัดการใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษรอย่างจำกัด กล่าวคือ ในการตีความกฎหมายของรัฐสภา ศาลในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์จะตีความกฎหมายตามตัวอักษร³⁶

ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์มีหลักที่เรียกว่า Double Jeopardy กล่าวคือ คดีที่ได้มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้วจะนำคดีเรื่องนั้นมาฟ้องใหม่อีกไม่ได้ เพื่อเป็นการป้องกันการสูญเสียทางด้านทรัพย์สินของบุคคลจากการต้องถูกฟ้องร้องเรื่องเดียวกันอีก และเป็นการป้องกันมิให้ต้องวิตกกังวลจากการจะต้องถูกพิจารณาซ้ำ อีกทั้งเป็นการหลีกเลี่ยงมิให้ประชาชนต้องเสื่อมศรัทธาในกระบวนการยุติธรรม เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างคำพิพากษาของศาลในคดีเรื่องเดิมและในคดีเรื่องใหม่ ซึ่งตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงอย่างเดียวกัน รวมทั้งเพื่อป้องกันมิให้โจทก์ผู้ฟ้องคดีปฏิบัติต่อคดีแรกอย่างฉาบฉวยเพื่อหวังผลการฟ้องร้องครั้งที่สองในความผิดที่เกี่ยวข้องกัน

ซึ่งหลัก Double Jeopardy นำไปใช้ในเรื่องการใช้สิทธิในการอุทธรณ์ด้วย กล่าวคือ หากคดีนั้นศาลได้มีคำพิพากษาให้ยกฟ้อง โจทก์ผู้ฟ้องคดีไม่สามารถอุทธรณ์คดีนั้นอีกได้³⁷

³⁵ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย (หน้า 80). เล่มเดิม.

³⁶ การอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย (หน้า 26). เล่มเดิม.

³⁷ จาก การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา (หน้า 32), โดย รุณิดพัฒน์ วิริยะศิริ, 2544, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. ลิขสิทธิ์ 2544 โดย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

2.3.2 การอุทธรณ์ระบบกฎหมายชีวิลลอว์

ประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายประมวลกฎหมายเห็นว่าคำพิพากษาของศาลในคดีก่อนเป็นตัวอย่างของการใช้การตีความกฎหมายเท่านั้น ศาลในคดีหลังไม่จำเป็นต้องถือตามกล่าวคือถ้าศาลไม่เห็นด้วยก็ชอบที่จะตีความกฎหมายเสียใหม่ได้ ซึ่งศาลในระบบนี้จำต้องให้เหตุผลไว้ในคำพิพากษา โดยอ้างตัวบทกฎหมายอันจะเป็นรากฐานแห่งเสถียรภาพและความต่อเนื่องของระบบกฎหมายทำให้ในการศึกษากฎหมายเป็นการศึกษาในทางทฤษฎีเป็นหลัก ซึ่งถือว่าคำพิพากษานั้นมิได้มีผลผูกพันเฉพาะคู่ความในคดีเท่านั้น เนื่องจากศาลอื่นจะต้องดำเนินตามในคดีที่เกิดขึ้นในภายหน้า และเมื่อมีปัญหาใหม่เกิดขึ้น ศาลในระบบกฎหมายนี้จะพิพากษาวางหลักใหม่ ซึ่งมีสองแนวทาง คือ ประการแรกเห็นว่าคอมมอนลอว์ได้มีอยู่แล้วในประเทศ ผู้พิพากษาเป็นแต่ผู้แสดงหลักเกณฑ์แล้วนำมาปรับแก้คดีเท่านั้น และประการที่สองเห็นว่าหลักเกณฑ์นั้นผู้พิพากษาเป็นผู้สร้างขึ้นโดยคำพิพากษาและศาลในเวลาต่อมาได้ยึดถือตามบรรทัดฐานที่เรียกกันว่า Judge-made Law ดังนั้น ถ้ายังไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์ในเรื่องใดศาลคอมมอนลอว์ย่อมมีความรับผิดชอบที่จะสร้างหลักเกณฑ์ให้เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงถือว่าคำพิพากษาของศาลทั้งบ่อเกิดของกฎหมาย และเป็นข้อพิสูจน์ว่ากฎหมายได้มีอยู่ด้วย³⁸

ระบบกฎหมายชีวิลลอว์ ทั้งจำเลยและโจทก์ต่างมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง โดยเท่าเทียมกัน ไม่มีมาตรการจำกัดการอุทธรณ์แต่อย่างใด ไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือคำรับรอง โดยยอมให้มีการอุทธรณ์ได้อย่างน้อยชั้นหนึ่งเพื่อแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา เมื่อปัญหาข้อเท็จจริงได้รับการพิจารณาจากศาลที่มีอำนาจพิจารณาแล้ว จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นอีกไม่ได้

การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไม่มีการจำกัดแต่ประการใดทั้งโจทก์และจำเลยต่างมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงโดยเท่าเทียมกันซึ่งไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือคำรับรอง คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ได้เสมอ เป็น liberality of appeal ตามกฎหมายของระบบกฎหมายนี้ ยอมให้มีการอุทธรณ์ได้อย่างน้อยหนึ่งชั้น เพื่อแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา ซึ่งการอุทธรณ์ใน

³⁸ การอุทธรณ์ฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย (หน้า 24). เล่มเดิม.

ปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย เมื่อปัญหาข้อเท็จจริงได้รับการพิจารณาจากศาลที่มีอำนาจพิจารณาแล้ว จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นอีกไม่ได้

2.4 ระบบของการพิจารณาอุทธรณ์ของศาลอุทธรณ์

การอุทธรณ์เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของกลุ่มความในการใช้สิทธิทางศาลเพื่อให้ศาลอุทธรณ์ตรวจสอบการพิจารณาของศาลชั้นต้น ในกรณีที่คู่ความเห็นว่าการดำเนินการของศาลชั้นต้น ไม่ถูกต้องเพื่อให้ศาลอุทธรณ์ได้พิจารณาวินิจฉัยแก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้น นั้น

2.4.1 ความหมายและความเป็นมาของการอุทธรณ์

“อุทธรณ์”³⁹ หมายถึง น. การยกขึ้น, การรื้อขึ้น, การเคลื่อนที่, การเสนอ, การนำมาให้ ; ชื่อศาลสูงถัดจากศาลชั้นต้นซึ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น เรียกว่า ศาลอุทธรณ์. ก. (กฎ) ยื่นฟ้องหรือ ยื่นคำร้องต่อศาลสูงคัดค้านคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลชั้นต้น ; ยื่นคำร้องคัดค้านคำสั่ง หรือคำวินิจฉัยของพนักงานเจ้าหน้าที่; ร้องเรียน, ร้องทุกข์, เช่น ร้องอุทธรณ์. (ป., ส. อุทธรณ์)

“อุทธรณ์” ตามความหมายในทางวิชาการ คือ การขอให้ศาลที่สูงกว่าตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ฉะนั้น ศาลอุทธรณ์จึงเป็นศาลพิจารณา (trial court) ชั้นที่สอง⁴⁰

การอุทธรณ์เกิดขึ้นเนื่องจากในอดีตอำนาจนิติบัญญัติ อำนาจบริหาร และอำนาจตุลาการ อยู่ที่พระมหากษัตริย์เพียงคนเดียว โดยพระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจในการวินิจฉัยบรรดาคดีต่าง ๆ อย่างไม่มีขอบเขตจำกัด แต่ต่อมาพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในด้านอื่น ๆ ได้มีเพิ่มมากขึ้น พระองค์จึงทรงมอบหมายอำนาจในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีบางประเภทให้แก่ขุนนาง แต่ยังคงสงวนไว้ซึ่งพระราชอำนาจที่จะวินิจฉัยชี้ขาดคดีที่มีความสำคัญ และถ้าราษฎรเห็นว่าการตัดสินของขุนนางไม่ถูกต้องหรือไม่ยุติธรรม ก็ย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์คำตัดสินต่อพระมหากษัตริย์

³⁹ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542.

⁴⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 207). เล่มเดิม.

ได้ ซึ่งการอุทธรณ์ในสมัยนั้นเป็นความประสงค์ที่จะควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของขุนนางที่ทำหน้าที่ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแทนพระมหากษัตริย์ และเมื่อพระมหากษัตริย์ตัดสินอุทธรณ์แล้ว ก็ถือว่าพระองค์ทรงตัดสินคดีด้วยความเป็นธรรม เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนของพระองค์เอง ซึ่งการอุทธรณ์ในเวลานั้นแท้จริงแล้วมิได้มุ่งเพื่อให้ความคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนแต่อย่างใด⁴¹

แนวความคิดการอุทธรณ์ในอดีตไม่ว่าในประเทศที่ใช้ระบบคอมมอนลอว์หรือ ระบบซีวิลลอว์ต่างใช้ระบบกล่าวหาทั้งสิ้น เป็นเหตุให้จำเลยหรือผู้ถูกกล่าวหาถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์เป็นอย่างมากซึ่งแนวความคิดในการอุทธรณ์ในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนไปจากอดีต เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ได้เปลี่ยนมาใช้ระบบกล่าวหา (Accusatorial system) แทนระบบไต่สวนทำให้มีแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิของจำเลยมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องของ คำพิพากษาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพิจารณาซึ่งความผิดพลาดดังกล่าวส่งผลเสียต่อการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลและทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นระหว่างคู่ความ จึงจำเป็นที่จะต้องให้สิทธิแก่ประชาชนที่จะอุทธรณ์และฎีกาคำพิพากษาในคดีของตนเพื่อให้ศาลที่อยู่ในลำดับที่เหนือขึ้นไปส่วนการจะแก้ไขด้วยกระบวนการอย่างไรรั้นย่อมเป็นไปตามที่กฎหมายในแต่ละประเทศบัญญัติ⁴²

ปัจจุบันการอุทธรณ์นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลย การอุทธรณ์จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็น อันเนื่องมาจากว่าตุลาการหรือผู้พิพากษาที่ตัดสินคดีในศาลชั้นต้นนั้นเป็นเพียงปुरुชนธรรมดาซึ่งอาจมีความผิดพลาดเกิดขึ้นได้ในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งถือเป็นความบกพร่องของตุลาการหรือผู้พิพากษา ซึ่งอาจเกิดจากความไม่รู้ ความไม่ละเอียดรอบคอบหรือความผิดพลาด และนอกจากนี้อาจเกิดจากพยานหลักฐานที่ผู้พิพากษาใช้ประกอบในการวินิจฉัยสั่งคดีเกิดความผิดพลาดก็ย่อมเป็นไปได้เช่นเดียวกัน เช่น พยานหลักฐานไม่ถูกต้องหรือไม่ตรงกับความจริง หรือไม่ครบถ้วน ซึ่งอาจเป็นเหตุให้การตัดสินชี้ขาดคดีนั้นผิดพลาด

⁴¹ จาก การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ (หน้า 56-57), โดย ชินานนท์ วงศ์วีระชัย, 2527, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ลิขสิทธิ์ 2527 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

⁴² แหล่งเดิม, หน้า 59.

ข้อเท็จจริงที่เป็นต้นเหตุแห่งการกระทำความผิดก็ย่อมเกิดขึ้นได้เช่นกัน และความบกพร่องดังกล่าวนี้อาจเกิดจากการตีความกฎหมายที่มีได้ตีความตามเจตนาในการร่างกฎหมายในการบัญญัติกฎหมายหรืออาจเกิดจากการใช้ดุลพินิจในการลงโทษซึ่งอาจลงโทษรุนแรงเกินไปหรือลงโทษไม่ครบตามที่กฎหมาย หรืออาจเกิดจากการรับฟังข้อเท็จจริงผิดก็ย่อมเป็นไปได้เช่นกัน ทั้งนี้การอุทธรณ์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน เพื่อที่จะได้แก้ไขความไม่ถูกต้องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้น ในเนื้อหาของคำพิพากษา ซึ่งเริ่มตั้งแต่ การกำหนดข้อเท็จจริง การใช้กฎหมายและการกำหนดโทษ ทั้งนี้การแก้ไขคำพิพากษาของศาลเพื่อเป็นการตรวจสอบการพิจารณาวินิจฉัยคดีของศาลชั้นต้นเพื่อที่จะได้ความจริงที่ถูกต้องครบถ้วน เพื่อเป็นการประกันความยุติธรรมแก่ประชาชนที่จะได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพในกระบวนการพิจารณาอย่างครบถ้วนสมบูรณ์

2.4.2 สิทธิในการอุทธรณ์

แม้ว่าสิทธิในการอุทธรณ์จะเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ไม่ใช่สิทธิที่มีมาแต่ดั้งเดิม และสิทธิในการอุทธรณ์นี้จะเกิดขึ้นภายหลังและสิทธิในการอุทธรณ์นี้ไม่ใช่สิทธิขั้นมูลฐานที่บังคับให้คู่ความต้องอุทธรณ์ ดังนั้นคู่ความจึงมีสิทธิอุทธรณ์หรือสามารถสละสิทธิในการอุทธรณ์ได้ แต่การอุทธรณ์นี้องค์การสหประชาชาติได้ให้การรับรองสิทธิมนุษยชนทางอาญาในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิในการอุทธรณ์ ภูมิภาค ในเรื่องสิทธิที่จะต้องสู้คดีได้อย่างเต็มที่ซึ่งเป็นมาตรฐานสากล และมีความสำคัญเป็นอย่างมากซึ่งได้บัญญัติไว้ในปฏิญญาสากลว่าสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights 1948) ข้อ 10, 11 บัญญัติรับรองสิทธิของผู้ต้องหาและจำเลย ซึ่งถูกกล่าวหาว่าได้กระทำความผิดอาญาให้ได้รับความเป็นธรรมในระหว่างการดำเนินคดีอาญาในข้อ 10 “บุคคลชอบที่จะได้รับความเท่าเทียมกันอย่างบริบูรณ์ในอันที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและไร้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ถูกกล่าวหาใด ๆ ทางอาญา” และข้อ 11 ได้บัญญัติ “สิทธิได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนจะพิสูจน์ว่าผู้นั้นกระทำความผิดตามกฎหมายภายในการพิจารณาโดยเปิดเผยและผู้นั้นมีหลักประกันที่จำเป็นในการต่อสู้คดี” และได้บัญญัติไว้ในกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง (พลเมือง) และการเมือง (International

Covenant on Civil and Political Rights 1966) ข้อ 14 (1) รับรองสิทธิของบุคคลทุกคนที่จะได้รับการพิจารณาของศาลในคดีอาญาไว้ว่า “บุคคลจะได้รับการพิจารณาคดีอาญาอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมโดยเปิดเผยในศาลที่มีอำนาจอิสระและเป็นกลางซึ่งจัดตั้งตามกฎหมาย” และในข้อ 14 (5) บัญญัติว่า “บุคคลที่ถูกพิพากษาคัดสินว่าได้กระทำความผิดอาญาย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ได้ คำพิพากษาที่ตัดสินลงโทษและโทษที่ลงแก่บุคคลนั้นจะได้รับการพิจารณาทบทวนอีกครั้งโดยศาลสูงตามที่กฎหมายบัญญัติ และใน The European Convention of Human Right and Fundamental Freedoms 1950, The American Convention on Human Rights 1969. ได้บัญญัติหลักในเรื่องสิทธิในการต่อสู้คดีได้อย่างเต็มที่และเป็นธรรมไว้ใน ข้อ 6.1 ส่วนสิทธิที่จะอุทธรณ์ต่อศาลสูงได้บัญญัติไว้ใน ข้อ 2 ของ Protocol No. 7.⁴³ ซึ่งจะเห็นว่ามาตรฐานดังกล่าวได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลของภูมิภาคและองค์กรต่าง ๆ ของสิทธิมนุษยชน ในต่อผู้คดีและหากไม่ได้รับความเป็นธรรมมาตรฐานดังกล่าวยังให้มีการอุทธรณ์คดีเพื่อที่บุคคลทุกคนในกระบวนการพิจารณาจะได้รับความเป็นธรรมตามหลักปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางแพ่ง (พลเมือง) และทางการเมืองสิทธิในการอุทธรณ์นั้นเกิดขึ้นเนื่องจากคดีอาญานั้นประกอบด้วยคู่ความสองฝ่าย คือ ฝ่ายโจทก์หรืออัยการ ฝ่ายหนึ่ง และจำเลยอีกฝ่ายหนึ่ง สิทธิในการอุทธรณ์จึงแบ่งออกเป็นสิทธิการอุทธรณ์ของโจทก์หรืออัยการ และสิทธิการอุทธรณ์ของจำเลย

2.4.3 การเปิดโอกาสในการอุทธรณ์

การแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาโดยวิธีการอุทธรณ์นั้น อาจเป็นการแก้ไขความไม่ถูกต้องในส่วนที่เป็นวิธีการหรือวิธีพิจารณาความ และถ้าทุกคดีมีการแก้ไขความไม่ถูกต้องย่อมจะกระทบต่อความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา ทำให้กระทบถึงความน่าเชื่อถือในกระบวนการยุติธรรมได้ การอุทธรณ์ในปัจจุบันได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ระบบสิทธิ (Appeal as of right) และ ระบบอนุญาติ (Discretionary Appeal)

⁴³ จาก อำนาจศาลยุติธรรมในการจำกัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกา : ศึกษากรณี ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดี ซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงหรือฎีกาไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 (หน้า 19), โดยฐิวัพร สุขล, 2553, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. ลิขสิทธิ์ 2544 โดย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

(1) ระบบสิทธิ (Appeal as of right) คือ ระบบของการอุทธรณ์ที่เปิดโอกาสให้คู่ความมีสิทธิในการอุทธรณ์ได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งเห็นว่าการอุทธรณ์เป็นสิทธิของคู่ความแต่สิทธินี้อาจถูกจำกัดหากเป็นคดีเล็กน้อยอัตราโทษไม่มาก แต่การห้ามมิให้อุทธรณ์นี้ส่วนมากเป็นข้อยกเว้นในการอุทธรณ์เท่านั้น⁴⁴

ส่วนใหญ่ประเทศต่าง ๆ จะให้สิทธิครั้งแรกในการอุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริง (Question of fact) และ ปัญหาข้อกฎหมาย (Question of law) นั้นเป็นสิทธิของคู่ความตามหลักสิทธิของคู่ความที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล (Double degré de Jurisdiction) เนื่องจากคำพิพากษาในคดีอาญาเป็นคำชี้ขาดของศาลซึ่งได้จากการพิจารณาคดี ที่ผูกมัดด้วยรูปแบบและมีผลในทางกฎหมายทำให้คดีเสร็จไปจากศาล จึงมีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ ชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของคู่ความ จึงเป็นสิทธิที่คู่ความสามารถกระทำได้ ถ้าเห็นว่าคำพิพากษาของศาลชั้นต้นไม่ถูกต้องอย่างไร เช่น ศาลชั้นต้นตีความหรือปรับใช้ข้อกฎหมายไม่ถูกต้องหรือไม่ชอบด้วยกฎหมาย ศาลชั้นต้นรับฟังข้อเท็จจริงหรือกำหนดข้อเท็จจริงไม่ถูกต้อง รวมตลอดถึงการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นไปตามกฎหมาย คู่ความจึงมีสิทธิที่อุทธรณ์คดีได้ เว้นแต่มีข้อกำหนดมิให้อุทธรณ์ในบางกรณี ซึ่งประเทศที่ใช้ระบบนี้เป็นหลักก็คือ ประเทศญี่ปุ่น และ ประเทศไทย⁴⁵

(2) ระบบอนุญาต (Discretionary Appeal) คือ ระบบการอุทธรณ์ที่กฎหมายบัญญัติห้ามเอาไว้ ซึ่งคู่ความจะอุทธรณ์ได้ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจอุทธรณ์ได้ แต่ในการอุทธรณ์ในครั้งแรกนั้น กฎหมายส่วนมากจะบัญญัติให้สามารถที่จะอุทธรณ์ได้เสมอไม่ว่าจะเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมายอย่างน้อยหนึ่งชั้นศาลเสมอซึ่งถือเป็นสิทธิที่คู่ความสามารถกระทำได้ เว้นแต่มีกฎหมายห้ามมิให้มีการอุทธรณ์ แต่การใช้สิทธิในการอุทธรณ์ครั้งที่สองนี้จะถูกจำกัดเป็นอย่างมาก เว้นแต่จะอนุญาตให้สามารถอุทธรณ์ได้เป็นบางกรณีเท่านั้น

⁴⁴ การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา (หน้า 30-31). เล่มเดิม.

⁴⁵ จาก “ทางแก้ปัญหาคดีความค้างในศาลสูง รายงานการศึกษาดูงานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมนี,” โดย สติติ เล็งไธสง ก, 2524, เมษายน-มิถุนายน, บทบันทึก, 2(38), หน้า 170-171.

ซึ่งส่วนมากการขออนุญาตนี้จะต้องขอต่อศาลศาลชั้นต้น หรือศาลสูงแล้วแต่กรณี เพื่อให้ศาลสูงรับคดีของตนไว้พิจารณาต่อไป

การอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายนั้น คู่ความสามารถยื่นอุทธรณ์ได้อย่างไม่มีข้อจำกัด เนื่องจากการตีความกฎหมาย และส่วนมากศาลสูงสุดของประเทศต่าง ๆ จะรับการอุทธรณ์คดีในปัญหาข้อกฎหมายไว้วินิจฉัย⁴⁶ ซึ่งคู่ความสามารถอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายได้โดยตรงต่อศาลฎีกา เพื่อให้ศาลฎีกาหรือศาลสูงสุดทำหน้าที่ตีความและบังคับใช้กฎหมายให้เป็นแนวทางเดียวกันกับคดีทุกประเภทที่เกิดขึ้นทั้งประเทศ ประเทศที่ในระบบอนุญาตนี้เป็นหลักซึ่งเห็นได้ชัดได้แก่ ประเทศเยอรมนี และประเทศสหรัฐอเมริกา⁴⁷

2.5 กระบวนพิจารณาคดีในศาลอุทธรณ์

ในการพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์เริ่มตั้งแต่เมื่อศาลชั้นต้นได้รับอุทธรณ์ที่คู่ความใช้สิทธิในการยื่นอุทธรณ์เพื่อให้ศาลที่สูงกว่าศาลชั้นต้นได้ตรวจสอบและแก้ไขคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้น ฉะนั้นกระบวนการต่าง ๆ ในชั้นอุทธรณ์จึงมุ่งไปสู่เป้าหมาย คือการแก้ไขความไม่ถูกต้องในตอนแรกจะศึกษาลักษณะของการพิจารณา การรับฟังพยานหลักฐานใหม่ในคดี และการจัดทำคำวินิจฉัยชี้ขาดในชั้นอุทธรณ์ ซึ่งการพิจารณาอุทธรณ์ที่เกี่ยวกับปัญหาข้อเท็จจริงนั้นเป็นการมุ่งหมายเพื่อที่จะแก้ไขความไม่ถูกต้องในการพิจารณาของศาลชั้นต้น เป็นการตรวจสอบและทบทวนคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

2.5.1 ลักษณะของการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์

ลักษณะของการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์ในที่เกี่ยวข้องกับปัญหาข้อเท็จจริง เริ่มตั้งแต่ศาลอุทธรณ์นั่งพิจารณาซึ่งในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และระบบกฎหมายซีวิลลอว์ ต้องนั่งทำการพิจารณาให้ครบองค์คณะและต้องไม่ต่ำกว่า 3 นาย เพราะการนั่งพิจารณาแบบครบองค์คณะนั้น

⁴⁶ การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา (หน้า 31-33). เล่มเดิม.

⁴⁷ ทางแก้ปัญหาคดีความค้างในศาลสูง รายงานการศึกษาดูงานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมนี. หน้า 170-171. เล่มเดิม.

จะเกิดความละเอียดรอบคอบกว่าการใช้ผู้พิพากษานายเดียวในการพิจารณาทั้งศาลชั้นต้นและศาลอุทธรณ์ในกรณีที่ศาลชั้นต้นมีหน้าที่รวบรวมข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในคดีและวินิจฉัยข้อเท็จจริงเมื่อได้ข้อเท็จจริงอันเป็นยุติแล้วซึ่งแบ่งได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

(1) การพิจารณาคดีใหม่ (Second first-instance trial) การพิจารณาในลักษณะนี้เป็นการพยายามที่จะให้มีการพิจารณาข้อเท็จจริงใหม่อีกครั้งหนึ่งเท่าที่สามารถจะเป็นไปได้ พยานหลักฐานต่าง ๆ สามารถจะนำมาสืบใหม่ได้อีกครั้งหนึ่ง เว้นแต่จะมีข้อจำกัดทางกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น

ประเทศคอมมอนลอว์ เกี่ยวกับการดำเนินคดีความผิดที่มีโทษไม่รุนแรงมักจะเริ่มคดีที่ศาลแขวง และการอุทธรณ์คดีของศาลแขวงนั้นจะต้องอุทธรณ์ไปยังศาลจังหวัดหรือศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป การพิจารณาอุทธรณ์ในศาลจังหวัดนี้จะเป็นการพิจารณาคดีใหม่ พยานจะถูกเรียกมาเบิกความใหม่ ทั้งนี้ เนื่องจากการพิจารณาในศาลแขวงเป็นการพิจารณาโดยกระบวนการพิจารณาที่รวบรัด ไม่มีการจัดรายงานกระบวนการพิจารณาที่พิสดารไว้ ฉะนั้น คดีจึงต้องมีการพิจารณาใหม่⁴⁸

(2) การพิจารณาในลักษณะของการแก้ไขบททวน หรืออาจเรียกว่า เป็นการทบทวนภายหลัง จะเป็นการพิจารณาในปัญหาข้อกฎหมายแต่ในบางกรณีจะพิจารณาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายปนกัน การพิจารณาในลักษณะนี้จะอาศัยสำนวนคดีของศาลที่เริ่มคดีเป็นหลัก ศาลอาจจะออกนั่งฟังคำแถลงการณ์ด้วยก็ได้ เพราะการแถลงการณ์นั้นมีประโยชน์ที่จะทำให้การพิจารณาคดีง่ายเข้า จำกัดจุดของปัญหาในการพิจารณาให้แคบลงช่วยให้ศาลได้เข้าใจประเด็นของการพิจารณาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ศาลอุทธรณ์จะทำหน้าที่ review สำนวนคดีเพื่อค้นหาความไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นในการพิจารณาของศาลชั้นต้น⁴⁹

(3) การรับฟังพยานหลักฐานใหม่ในชั้นอุทธรณ์ พยานหลักฐานใหม่ หมายถึงพยานหลักฐานที่มีได้มีการอ้างอิงในศาลชั้นต้น แต่เพิ่งมาปรากฏพยานหลักฐานนี้ในภายหลังเมื่อศาลได้มีคำพิพากษาแล้ว มีปัญหาว่าพยานหลักฐานเหล่านี้จะสามารถนำมาอ้างในการพิจารณาชั้น

⁴⁸ การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา (หน้า 90-92). เล่มเดิม.

⁴⁹ แหล่งเดิม. หน้า 92-93.

อุทธรณ์ได้หรือไม่ เพราะพยานหลักฐานนี้ยังมิได้ผ่านการพิจารณาของศาลชั้นต้นมาเลย พยานหลักฐานใหม่นี้อาจจะเป็นพยานบุคคล พยานวัตถุ หรือพยานเอกสารก็ได้

การที่จะรับฟังพยานหลักฐานใหม่ได้มากน้อยแค่ไหน ต้องเป็นไปตามลักษณะของการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์ ถ้าเป็นลักษณะการพิจารณาใหม่ทั้งคดี ขอบเขตของการรับฟังพยานหลักฐานใหม่ย่อมมีขอบเขตกว้างขวาง สามารถรับฟังพยานหลักฐานใหม่ได้อย่างเต็มที่ ในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ นั้น การพิจารณาอุทธรณ์ที่มาจากคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง เป็นการพิจารณาใหม่ ดังนั้นการรับฟังพยานหลักฐานใหม่ย่อมทำได้ไม่มีข้อจำกัดอย่างใด ๆ เช่นกัน แต่ชั้นอุทธรณ์ที่เป็นลักษณะของการอุทธรณ์ที่เป็นการ review แล้ว การรับฟังพยานหลักฐานใหม่ก็จะมีข้อจำกัด ในบางประเทศไม่ยินยอมให้รับฟังพยานหลักฐานใหม่ได้เลย เนื่องจากลักษณะของการ review นั้น ศาลอุทธรณ์จะอยู่ในฐานะเช่นเดียวกันศาลชั้นต้น การใช้ข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นจะต้องใช้ในสถานะเช่นเดียวกับที่ศาลชั้นต้นได้ตัดสินคดี ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นภายหลังหรือการเปลี่ยนแปลงในกฎหมาย ย่อมไม่กระทบกระเทือนถึงประเด็นในการ review เพราะโดยหลักการแล้วศาลอุทธรณ์จะทำหน้าที่ review เฉพาะข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่มีอยู่แล้วในขณะที่ศาลชั้นต้นได้พิพากษาคดีเท่านั้น ฉะนั้น พยานหลักฐานใหม่ซึ่งมิได้อ้างอิงในการพิจารณาของศาลชั้นต้นเลย จึงไม่อาจจะเอามาอ้างในชั้นอุทธรณ์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ review ในปัญหาข้อกฎหมาย สำหรับการ review ในข้อเท็จจริงนั้นประเทศต่าง ๆ ได้ผ่อนคลายเป็นให้มีการรับฟังพยานหลักฐานใหม่ได้เลย หากพบพยานหลักฐานใหม่ก็ต้องแก้ไขด้วย post conviction remedies ไม่อาจจะรับฟังโดยอาศัยระบบการอุทธรณ์ได้⁵⁰

2.5.2 การวินิจฉัยชี้ขาดในชั้นศาลอุทธรณ์

เมื่อศาลอุทธรณ์ได้พิจารณาเนื้อหาในอุทธรณ์แล้วขั้นตอนต่อมาคือการวินิจฉัยชี้ขาดในชั้นอุทธรณ์ คือศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่แก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาของศาลที่เริ่ม

⁵⁰ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ (หน้า 96-98). เล่มเดิม.

คดี ในกรณีของการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เรื่องศาลอุทธรณ์ได้วินิจฉัยข้อเท็จจริงแล้ว ศาลอุทธรณ์จะมีคำพิพากษาเกี่ยวกับข้อเท็จจริงที่วินิจฉัยเป็น 4 ลักษณะ⁵¹ คือ

(1) พิพากษาให้ยกอุทธรณ์ ซึ่งอาจเป็นยกฟ้องอุทธรณ์หรือยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

ยกฟ้องอุทธรณ์เป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์ยังมีได้วินิจฉัยในเนื้อหาของอุทธรณ์เลย แต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าอุทธรณ์นั้นต้องห้ามตามกฎหมาย เช่น มิได้ยื่นอุทธรณ์ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด ไม่ได้ทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด หรือกรณีที่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าปัญหาข้อกฎหมายนั้นไม่เป็นสาระสำคัญอันควรได้รับการวินิจฉัย กล่าวคือ แม้ศาลจะได้วินิจฉัยปัญหาเช่นนั้นก็ไม่ทำให้ผู้อุทธรณ์ชนะคดี เป็นต้น ซึ่งมักเป็นกรณีที่อุทธรณ์มิได้ปฏิบัติตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา การยกอุทธรณ์นี้คำพิพากษาของศาลชั้นต้นยังคงมีผลบังคับอยู่

ยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่า ศาลชั้นต้นมิได้ปฏิบัติให้ถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยการพิจารณาพิพากษาหรือสั่ง หรือวินิจฉัยคดีไม่ถูกต้องโดยประการอื่น ศาลอุทธรณ์มีอำนาจยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้นแล้วให้ศาลชั้นต้นนั้นหรือศาลชั้นต้นอื่นพิจารณาพิพากษาหรือสั่งใหม่ได้⁵²

(2) พิพากษายืน ในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ได้รับอุทธรณ์เข้าสู่การพิจารณาแล้ว โดยคำกล่าวอ้างของคู่ความว่ามีความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษาแต่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าไม่มีความไม่ถูกต้องนั้นไม่เป็นที่เสื่อมเสียต่อความยุติธรรม คือ ไม่ก่อให้เกิดอันตรายนั้นเอง ศาลอุทธรณ์ย่อมพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น คือคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์มีผลเป็นอย่างเดียวกันกับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น

(3) พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ซึ่งเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าคำชี้ขาดของศาลชั้นต้นไม่ถูกต้อง ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาพิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นนั้น

⁵¹ จาก คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตรา เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศ พร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ (หน้า 96-99), โดย สติธ เล็งไธสง ข, 2517, กรุงเทพฯ : พิมพ์ ดำรงธรรม. ลิขสิทธิ์ 2517 โดยสำนักพิมพ์ พิมพ์ ดำรงธรรม.

⁵² แหล่งเดิม. หน้า 96-97.

เสียแล้วพิพากษาในปัญหาเหล่านั้นใหม่ คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์นี้จะต้องมีผลตรงกันข้ามกับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ถ้าไม่ตรงกันข้ามไม่ถือว่าเป็นการกลับ แต่เป็นการแก้ กรณีพิพากษากลับก็เช่นกัน ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ยกฟ้องโจทก์แต่ศาลอุทธรณ์พิพากษาให้ลงโทษจำเลยตามฟ้องจะจำคุกหรือปรับแล้วแต่ดุลพินิจ นับว่าเป็นการกลับทั้งสิ้น⁵³ รวมทั้งในบางกรณีก็จะส่งคดีนั้นย้อนกลับไปให้ศาลชั้นต้นพิจารณาใหม่ ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่ามีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นในการพิจารณาและสมควรจะแก้ไข ศาลอุทธรณ์ก็จะพิพากษาให้กลับคำพิพากษาศาลชั้นต้นซึ่งทำให้คำพิพากษาศาลชั้นต้นไม่มีผลบังคับ ส่วนศาลอุทธรณ์จะทำการแก้ไขความไม่ถูกต้องเอง หรือเพียงแต่ชี้แนะความไม่ถูกต้องและส่งต่อไปให้ศาลชั้นต้นเพื่อให้ศาลชั้นต้นทำการแก้ไขความไม่ถูกต้องตามแนวทางที่ศาลอุทธรณ์กำหนดไว้ ทั้งนี้ก็แล้วแต่ลักษณะของการพิจารณา

ถ้าเป็นการพิจารณาในลักษณะการพิจารณาคดีนั้นใหม่ ซึ่งเป็นการพิจารณาทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย โดยปกติแล้วศาลอุทธรณ์ที่จะวินิจฉัยชี้ขาดและแก้ไขความไม่ถูกต้องได้เอง แต่กรณีที่ศาลอุทธรณ์เห็นว่าจำเป็นเนื่องจากศาลชั้นต้นปฏิบัติฝ่าฝืนกฎหมายของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ศาลอุทธรณ์ย่อมย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นพิจารณาใหม่ได้ และในกรณีที่ศาลชั้นต้นไม่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น ศาลอุทธรณ์ก็จะส่งคดีไปให้ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจ ส่วนการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี (trial de novo) ในประเทศคอมมอนลอว์นั้น เนื่องจากการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี ฉะนั้น ศาลจังหวัดหรือศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไปย่อมวินิจฉัยและแก้ไขความไม่ถูกต้องได้เอง โดยไม่ต้องย้อนสำนวนกลับไปให้ศาลแขวงแต่อย่างใด⁵⁴

กรณีการพิจารณาในลักษณะที่เป็นการ review โดยปกติแล้วศาลอุทธรณ์จะทำหน้าที่ชี้ความไม่ถูกต้อง แล้วกำหนดแนวทางที่จะต้องแก้ไข เพื่อให้ศาลชั้นต้นเป็นผู้ทำการแก้ไขโดยส่ง

⁵³ คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตรา เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ (หน้า 97). เล่มเดิม.

⁵⁴ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ (หน้า 100-105). เล่มเดิม.

คดีย้อนกลับคืนไป ในส่วนนี้จึงขอแยกพิจารณาเป็น 2 กรณี คือ การ review ในข้อกฎหมายและการ review ในข้อเท็จจริงหรือในข้อเท็จจริงปนกับข้อกฎหมาย⁵⁵

การ review ในข้อกฎหมายซึ่งเป็นข้อกฎหมายล้วน ๆ โดยปกติศาลอุทธรณ์จะทำการวินิจฉัยชี้ขาดในปัญหาข้อกฎหมายไปได้เลย เนื่องจากการวินิจฉัยข้อกฎหมายอาศัยข้อมูลอันเป็นข้อเท็จจริงที่ศาลล่างได้วินิจฉัยเป็นมูลฐาน ฉะนั้น ถ้าข้อเท็จจริงบางข้อศาลล่างยังมิได้ทำการวินิจฉัย ศาลอุทธรณ์ก็ต้องย้อนสำนวนไปให้ศาลล่างทำการวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นเสียก่อน โดยศาลล่างต้องผูกพันตามความเห็นในทางกฎหมายของศาลอุทธรณ์

การ review ในข้อเท็จจริงหรือในข้อเท็จจริงปนกับข้อกฎหมาย ศาลอุทธรณ์มักจะไม่ได้เข้าไปก้าวท้าวในการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้น โดยเฉพาะการวินิจฉัยในเรื่องความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน หากพบความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงก็จะพิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น และย้อนคดีกลับไปให้ศาลชั้นต้นวินิจฉัยข้อเท็จจริงใหม่ ศาลอุทธรณ์จะไม่ได้เข้าไปวินิจฉัยข้อเท็จจริงนั้นเสียเอง

(4) พิพากษาแก้ เป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์เห็นว่า คำวินิจฉัยของศาลชั้นต้นถูกแต่เพียงบางส่วนและผิดบางส่วน ศาลอุทธรณ์จึงพิพากษาแก้คำพิพากษาศาลชั้นต้นเฉพาะส่วนที่ผิด โดยพิพากษายืนเป็นบางส่วนและกลับเป็นบางส่วน และมีคำพิพากษาใหม่ในส่วนที่กลับนั้น คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ ในกรณีพิพากษาแก้นี้มีผลเพียงแตกต่างไปจากคำพิพากษาของศาลชั้นต้น แต่ไม่ถึงกับตรงกันข้ามจะแตกต่างกันมากหรือน้อยเพียงใดแล้วแต่ว่าศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้มากหรือแก้ น้อย ซึ่งการแก้มากหรือแก้ น้อยนั้นมีผลในทางกฎหมายอยู่มาก กล่าวคือ ถ้าศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้มากอาจมีผลให้โจทก์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงได้⁵⁶ การแก้ไ้ขึ้นเป็นการแก้ไขเรื่องการกำหนดโทษอาจจะเป็นการแก้ไขบทกำหนดโทษหรือแก้ไขความหนักเบาของโทษ การแก้ไขโทษมีอยู่ว่าศาลอุทธรณ์จะเปลี่ยนแปลงโทษให้เป็นโทษแก่จำเลยไม่ได้

⁵⁵ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ (หน้า 100-105). เล่มเดิม.

⁵⁶ คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตรา เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสาร ในเมืองต่างประเทศ (หน้า 98-99). เล่มเดิม.

สำหรับอำนาจของศาลอุทธรณ์ในประเทศอื่น ทั้งในระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจที่จะแก้ไขโทษได้ แต่จะแก้ไขโทษให้เป็นโทษแก่จำเลยไม่ได้ในส่วนที่เป็นชนิดและอัตราของโทษ เว้นแต่จะมีการร้องขอของโจทก์ที่มีการเพิ่มเติมโทษในการอุทธรณ์จากศาลแขวงไปยังศาลจังหวัดหรือศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไปในประเทศคอมมอนลอว์นั้น ซึ่งศาลจังหวัดมีอำนาจในการลงโทษกว้างขวางกว่าศาลแขวง เพราะศาลแขวงมีอำนาจจำกัดในการลงโทษ คือ ลงโทษได้เฉพาะโทษสถานเบาเท่านั้น ในกรณีเช่นนี้ศาลจังหวัดย่อมลงโทษจำเลยเกินกว่าที่ศาลแขวงกำหนดไว้ ซึ่งก็ต้องไม่เกินอัตราโทษของความผิดนั้น ๆ โดยปกติแล้วจำเลยมักจะไม่อุทธรณ์ในเรื่องการกำหนดโทษของศาลแขวง เพื่อต้องการให้ได้รับโทษสถานเบาในศาลแขวงเท่านั้น

ในบทนี้เป็นบทที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาต่าง ๆ ในชั้นอุทธรณ์ที่เป็นจุดสำคัญ คือ ลักษณะของการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์ และการวินิจฉัยชี้ขาดในชั้นอุทธรณ์⁵⁷

2.6 ศาลที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์

ศาลที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์นั้นเราจะทราบหรือไม่ จำเป็นที่จะต้องทราบรูปแบบของการจัดระบบของศาลอุทธรณ์เสียก่อน เมื่อทราบถึงรูปแบบของศาลอุทธรณ์แล้ว ย่อมทำให้สามารถมองเห็นได้ว่าเหตุใดศาลเหล่านั้นจึงมีเขตอำนาจในการพิจารณาอุทธรณ์ได้เนื่องจากภายหลังที่ศาลชั้นต้นได้พิจารณาคดีจนกระทั่งมีคำพิพากษาแล้ว หากคู่ความไม่พอใจคำพิพากษามิว่าจะเป็นในเนื้อหาของคำพิพากษา หรือในการพิจารณาของศาลชั้นต้น โดยปกติแล้วคู่ความจะมีสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งอีกอย่างน้อยครั้งหนึ่งตามหลักสิทธิของคู่ความที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล ทั้งนี้เพื่อให้ศาลต่างกันที่อยู่ในลำดับที่สูงกว่าได้มีโอกาสทบทวนคำพิพากษาของศาลล่างเพื่อเป็นการตรวจสอบและถ่วงดุลกันในองค์กรตุลาการ

⁵⁷ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ (หน้า 106-107). เล่มเดิม.

2.6.1 การจัดรูปแบบของศาลอุทธรณ์

การจัดรูปแบบของศาลสูงแต่ละประเทศขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความจำเป็น และ ภูมิหลังของประเทศนั้น ๆ ซึ่งพอสรุปแบบศาลอุทธรณ์ได้ 5 แบบ คือ⁵⁸

(1) กำหนดให้มีศาล 2 ชั้น คือศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์เท่านั้น โดยศาลอุทธรณ์ถือเป็นศาลสูงสุด ในสหรัฐอเมริกา มีมลรัฐจำนวนมากที่จัดให้มีรูปแบบของศาลเช่นนี้ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วได้แก่ มลรัฐที่มีประชากรอาศัยเบาบาง

(2) กำหนดให้ศาลแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด

(3) กำหนดให้ศาลแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด แต่แตกต่างกันตรงที่ว่าศาลอุทธรณ์แบ่งออกเป็นหลายศาล โดยมีเขตอำนาจศาลเป็นการเฉพาะตาม ภูมิภาคต่าง ๆ คำตัดสินของศาลอุทธรณ์ในแต่ละเขตอำนาจศาลไม่มีผลผูกพันกัน จึงต้องมีศาลสูงสุดครอบคลุมอีกชั้นหนึ่งเพื่อให้การใช้กฎหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระบบศาลเช่นนี้ ซึ่งประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทยใช้ระบบศาลนี้

(4) กำหนดให้ศาลแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด แต่ศาลอุทธรณ์จะมีเพียงศาลเดียว และแบ่งออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกคดีแพ่งและแผนกคดีอาญา ระบบศาลเช่นนี้ เช่น ประเทศอังกฤษ

(5) กำหนดให้ศาลแบ่งออกเป็น 3 ชั้น คือ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูงสุด แต่ศาลอุทธรณ์จะจัดเป็นแผนกที่อยู่ในศาลชั้นต้นเป็นแผนกที่มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์โดยเฉพาะ หากคู่ความไม่พอใจคำตัดสินของแผนกอุทธรณ์ก็ย่อมอุทธรณ์ต่อไปยังศาลอุทธรณ์ได้

ศาลชั้นต้นในบางประเทศ อาจมีเขตอำนาจในการพิจารณาอุทธรณ์ได้ แต่ในบางประเทศก็ถูกจำกัดอำนาจไว้ ซึ่งแยกออกเป็นสองประเภท คือ⁵⁹

⁵⁸ การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่มาสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา (หน้า 35-37). เล่มเดิม.

⁵⁹ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ (หน้า 85-86). เล่มเดิม.

(1) ศาลชั้นต้นที่มีลำดับเดียว (one-trial court system) ศาลชั้นต้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีความผิดที่มีโทษไม่รุนแรงหรือคดีที่มีทุนทรัพย์เล็กน้อย (ศาลแขวง) และศาลชั้นต้นที่มีอำนาจพิจารณาคดีความผิดที่มีโทษรุนแรง คดีที่มีทุนทรัพย์เกินกว่าอำนาจศาลแขวง และคดีบางประเภทที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลแขวง ซึ่งก็คือศาลจังหวัด และหากจะใช้สิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นทั้งศาลแขวงและศาลจังหวัด จะต้องอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ ระบบเช่นนี้ เช่น ประเทศญี่ปุ่น และประเทศไทย เป็นต้น

(2) ศาลชั้นต้นที่มีสองลำดับ (two-tier trial court system) ตามระบบนี้ศาลชั้นต้นแบ่งออกเป็นสองระดับ คือ ศาลแขวงและศาลจังหวัด แต่ทว่าศาลจังหวัดซึ่งเป็นศาลที่มีเขตอำนาจเป็นการทั่วไปมีอำนาจพิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลแขวงในความผิดที่มีโทษไม่รุนแรงหรือเป็นคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่สูงมากนัก ส่วนคดีที่พิจารณาในศาลจังหวัดในฐานะเป็นศาลชั้นต้นหรือพิจารณาอุทธรณ์ที่รับมาจากศาลแขวง หากจะอุทธรณ์ต่อไปก็ต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ ระบบศาลกรณีเช่นนี้ ได้แก่ ประเทศเยอรมนี และประเทศอังกฤษ เป็นต้น

นอกจากที่กล่าวมาแล้วกรณีที่มีการอุทธรณ์เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายนั้น ระบบกฎหมายบางประเทศให้อีกโอกาสคู่ความสามารถที่จะอุทธรณ์คดีได้โดยตรงไปยังศาลสูงสุดได้โดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาของศาลที่พิจารณาในชั้นอุทธรณ์ก่อน เรียกการอุทธรณ์ประเภทนี้ว่าการอุทธรณ์แบบก้าวกระโดด

2.6.2 เหตุผลที่ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์

ศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น คือเมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาหรือสั่งในคดีหนึ่งคดีใดแล้ว คู่ความไม่พอใจในคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาลชั้นต้นก็มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ขอให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาพิพากษาหรือสั่งในคดีนั้นได้ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าเมื่อศาลชั้นต้นพิพากษาหรือสั่งอย่างไรแล้ว คู่ความจะอุทธรณ์ได้เสมอไป คู่ความจะมีสิทธิอุทธรณ์หรือไม่เพียงใด ย่อมแล้วแต่บทบัญญัติแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความ⁶⁰

⁶⁰ คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตราเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ (หน้า 19-20). เล่มเดิม.

ในการจัดการบริหารงานงานของศาลทั้งในระบบคอมมอนลอว์และซีวิลลอว์ เป็นการบริหารจากระดับสูงไปสู่ระดับต่ำ ศาลสูงย่อมมีอำนาจเหนือศาลล่างเสมอ จริงอยู่ที่ผู้พิพากษาแต่ละคนต่างมีความเป็นอิสระในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี ซึ่งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญของแต่ละประเทศต่าง ๆ ต่างก็ได้บัญญัติรับรองอำนาจเช่นนี้ ระบบการอุทธรณ์นั้นแม้ว่าจะเป็นระบบของการแก้ไขความไม่ถูกต้องในการพิจารณาคดีโดยการแก้ไขคำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็ตามแต่การแก้ไขนี้มิได้เป็นการเข้าไปแทรกแซงในการใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษาแต่อย่างใด การอุทธรณ์เป็นเพียงการให้ศาลอุทธรณ์มีอำนาจเข้าไปสอดส่องดูแล เพื่อให้การใช้ดุลพินิจของผู้พิพากษานั้นเป็นไปโดยเที่ยงธรรมและถูกต้องเท่านั้น⁶¹

การใช้อำนาจในการควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาเป็นอำนาจของศาลสูง ซึ่งเป็นสถาบันตุลาการเช่นเดียวกัน ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายนิติบัญญัติไม่อาจเข้าไปสอดแทรกในการใช้ดุลพินิจของศาลได้ ถ้าเห็นว่าคำพิพากษาของศาลไม่ถูกต้องหรือไม่เห็นด้วย หากต้องการให้ศาลใช้กฎหมายในแนวทางใด ก็ย่อมตรากฎหมายนั้นออกใช้บังคับได้ ถ้าเห็นว่าบุคคลใดไม่ควรต้องได้รับโทษตามคำพิพากษา ก็อาจจะตรากฎหมายเพื่อลบล้างความผิดหรือนิรโทษกรรมให้แก่บุคคลใดสำหรับฝ่ายบริหารก็เช่นเดียวกัน ถ้าเห็นว่าบุคคลใดไม่ควรต้องได้รับโทษตามคำพิพากษา ก็อาจจะขอให้มีการอภัยโทษให้แก่บุคคลนั้นได้ หรืออาจจะเสนอต่อสภานิติบัญญัติเพื่อให้ออกกฎหมายนิรโทษกรรมให้ได้ แต่ทั้งนี้ฝ่ายบริหารนิติบัญญัติไม่อาจจะแก้ไขคำพิพากษาของศาลเองได้เลย ตามหลักของการแบ่งแยกอำนาจ ดังนั้นเมื่อศาลชั้นต้นไม่สามารถแก้ไขคำพิพากษาได้เอง มีผลให้คำพิพากษานั้นผูกพันบังคับกับคู่ความได้ทันทีตามหลักความสิทธิของคำพิพากษา เช่นนี้หน้าที่ในการแก้ไขคำพิพากษาที่ไม่ถูกต้อง จึงตกเป็นหน้าที่ของศาลอุทธรณ์ ซึ่งมีหน้าที่ในการสอดส่องดูแลศาลในระดับที่ต่ำกว่าอยู่แล้ว อนึ่ง ศาลอุทธรณ์ย่อมมีความเหมาะสมที่จะทำหน้าที่แก้ไขด้วยเหตุผลดังนี้ คือ ศาลอุทธรณ์มีความรอบรู้ยิ่งกว่า เนื่องจากประกอบด้วยผู้พิพากษาที่มีความเชี่ยวชาญและจัดเป็นองค์คณะในการพิจารณาคดี อีกประการหนึ่งความจำเป็นของศาลอุทธรณ์ที่จะต้องวางหลัก

⁶¹ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ (หน้า 87-89). เล่มเดิม.

กฎหมายหรือตีความหมายของกฎหมายเพื่อความแน่นอนและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการใช้กฎหมาย ศาลอุทธรณ์อยู่ในฐานะที่ดีกว่าในการพัฒนากฎหมายในกระบวนการยุติธรรม⁶²

การพิจารณาของศาลอุทธรณ์ในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ และระบบกฎหมาย ชีวิลลอว์ นั้น เป็นการนั่งการพิจารณาเป็นองค์คณะเสมอ โดยปกติจะใช้องค์คณะไม่ต่ำกว่า 3 นาย เพราะการนั่งพิจารณาคดีเป็นองค์คณะย่อมเกิดความละเอียดรอบคอบกว่าการใช้ผู้พิพากษานายเดียวเนื่องจากการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์นั้นความรอบคอบเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ด้วยเหตุนี้ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์จึงควรเป็นผู้มีความระมัดระวังรอบคอบ มากกว่าความเป็นผู้มีสติปัญญาเพื่อการค้นหาความไม่ถูกต้องในการพิจารณาของศาลชั้นต้น ความรอบคอบในที่นี้ก็คือ ความรอบคอบในการตรวจสอบสำนวนคดี การฟังแถลงการณ์หรือพิจารณาคดีเพื่อค้นหาว่าศาลที่พิจารณาคดีนั้นหลงไปจากความจริงหรือแนวทางกฎหมายที่ถูกต้องหรือไม่ ทั้งนี้ศาลอุทธรณ์ต้องทำหน้าที่ในการตีความกฎหมายเพื่อให้การใช้บังคับกฎหมายเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยเฉพาะศาลอุทธรณ์ซึ่งเป็นศาลสูงสุดทำหน้าที่เป็นผู้สอนกฎหมายและวางหลักกฎหมายเมื่อศาลสูงสุดทำหน้าที่วินิจฉัยแต่เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น องค์คณะจึงมีจำนวนผู้พิพากษามากกว่าองค์คณะพิจารณาอุทธรณ์ปกติ ในบางประเทศจะใช้ผู้พิพากษาทั้งศาลนั่งพิจารณาคดีเป็นองค์คณะ เช่น ศาลสูงสุดของสหรัฐและศาลสูงสุดของมลรัฐต่าง ๆ และผู้พิพากษาในศาลอุทธรณ์นี้จะต้องเป็นผู้พิพากษาอาชีพเสมอ บุคคลธรรมดาจะถูกต้องออกจากกระบวนการพิจารณาเนื่องจากลักษณะของการพิจารณาในชั้นอุทธรณ์ต้องการความรอบคอบในการพิจารณาและความเชี่ยวชาญในการใช้กฎหมายมีการตีความและวางหลักกฎหมาย ฉะนั้น จึงจำเป็นต้องใช้ผู้พิพากษาอาชีพเป็นผู้พิพากษาเสมอ⁶³

⁶² การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และระบบชีวิลลอว์ (หน้า 88-89). เล่มเดิม.

⁶³ แหล่งเดิม. หน้า 89-90.

บทที่ 3

การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงในศาลอุทธรณ์ในต่างประเทศ

ในปัจจุบันการอุทธรณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของจำเลยการคุ้มครองนั้นกระทำโดยการที่ศาลอุทธรณ์แก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา รวมทั้งการแก้ไขคำวินิจฉัยชี้ขาดเกี่ยวกับกระบวนการพิจารณาอื่น ๆ ที่ไม่ถูกต้อง (Correcting trial mistake) ได้ ดังนั้นการอุทธรณ์จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นอย่างมาก เนื่องจากผู้พิพากษาซึ่งประกอบเป็นศาลนั้นเป็นเพียงบุคคลที่อาจก่อให้เกิดความผิดพลาดในการพิจารณาพิพากษาคดีได้ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากความไม่รู้ ความไม่ละเอียดรอบคอบหรือความผิดพลาดซึ่งเป็นการผิดพลาดที่เกิดจากตัวผู้พิพากษาเอง นอกจากนั้นในพยานหลักฐานที่ผู้พิพากษาใช้ประกอบในการวินิจฉัยสั่งคดีก็อาจเกิดความผิดพลาดบกพร่องได้ด้วยเช่นเดียวกัน ซึ่งเห็นได้ว่าผู้พิพากษามีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดี ความบกพร่องนั้นอาจเป็นไปได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การใช้กฎหมายผิด หรือ การสืบพยานหลักฐานที่ไม่ละเอียดครบถ้วนการสรุปข้อเท็จจริงผิดหรือพยานหลักฐานที่นำมาใช้ในการชี้หน้าหนักเป็นพยานหลักฐานที่ยังคลุมเครือ ดังนั้น การอุทธรณ์จึงเป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงของศาลชั้นต้นซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นอยู่มาก ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันการใช้อำนาจที่จะอำนวยความยุติธรรมแก่ประชาชน⁶⁴

การพิจารณาคดีที่มีโทษเล็กน้อยในศาลแขวงนั้นกระบวนการพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดี่ยวซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อให้การพิจารณาคดีเสร็จไปอย่างรวดเร็ว เพื่อความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่ แต่ความรอบคอบในการพิจารณาพิพากษาคดีมีน้อยมากเมื่อเทียบกับการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวงดังนั้นการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นอาจเกิดความผิดพลาดในการพิจารณาพิพากษาคดีได้เป็นอย่างมากด้วยเหตุนี้

⁶⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 605-606). เล่มเดิม.

การอุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงจึงเป็นสิ่งสำคัญและการพิจารณาอุทธรณ์ที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงเป็นการพิจารณาคดีใหม่ จะเห็นได้ว่าการอุทธรณ์โดยหลักแล้วเป็นสิทธิของกลุ่มความที่สามารถโต้เถียง คำพิพากษาของศาลล่างได้ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของตนและแก้ไขข้อบกพร่องของศาลนั้นๆ สิทธิในการอุทธรณ์จึงเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นใหม่ไม่ใช่สิทธิที่มีมาแต่เดิมซึ่งเป็นสิทธิที่เกิดขึ้นภายหลังสิทธินี้ไม่ใช่สิทธิมูลฐานจึงไม่ใช่การบังคับ กลุ่มความจึงอาจจะไม่ใช่สิทธิหรือละเมิดสิทธิในการอุทธรณ์ได้⁶⁵

3.1 ประเทศอังกฤษ

3.1.1 การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ประเทศอังกฤษ

ศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate Court) หมายถึงศาลที่มีอำนาจทำการพิจารณาคดีได้อย่างจำกัด (เทียบได้กับศาลแขวงไทย) ซึ่ง ศาลมาจิสเตรท คอร์ท มีประมาณ 650 แห่งทั่วประเทศ และมีผู้พิพากษามาจิสเตรท (Magistrate) ประมาณ 28,000 คน ศาลมาจิสเตรท คอร์ท มีเขตอำนาจเฉพาะในเมืองหรือชุมชนของคน ในจำนวนเขตทั้งหมดมีศาลจำนวน 450 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตชนบท ศาลมาจิสเตรท คอร์ท มีองค์คณะ 3 หรือ 2 คน แล้วแต่กรณี มีอำนาจอย่างกว้างขวางในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาไม่ร้ายแรง ส่วนคดีอาญาร้ายแรง ศาลจะทำหน้าที่พิจารณาพยานหลักฐานข้อกล่าวหาและวินิจฉัยว่าจะส่งตัวไปรับการพิจารณาพิจารณาใน ศาลคราวน์ คอร์ท (Crown Court) (เทียบได้กับศาลจังหวัด) หรือไม่ ศาลจะทำหน้าที่พิจารณาคดีร้ายแรง การพิจารณาในศาลนี้ประกอบด้วยผู้พิพากษานายเดียว และลูกขุน 12 คน ผู้พิพากษาจะทำหน้าที่ตัดสินข้อกฎหมาย และให้คำแนะนำแก่ลูกขุนในการวินิจฉัยความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลย⁶⁶

⁶⁵ อำนาจศาลยุติธรรมในการกำจัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกา : ศึกษากรณี ระเบียบที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดี ซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 (น.19). เล่มเดิม.

⁶⁶ จาก การบริหารกระบวนการยุติธรรมขั้นก่อนการพิจารณาคดี : ศึกษาเปรียบเทียบ (หน้า 49), โดย ประธาน วัฒนวานิชย์, 2540, ลิขสิทธิ์ 2539 โดยกระทรวงยุติธรรม.

สำหรับคดีที่สามารถพิจารณาได้ทั้งสองศาล ผู้พิพากษาศาลมาจิสเตรท คอร์ท จะต้องเป็นผู้เริ่มต้นพิจารณาว่าคดีนั้นเหมาะสมที่จะเป็นการพิจารณาคดีแบบรวบรัด (Summary Trial) หรือการฟ้องคดี (Trial on Indictment) ทั้งนี้ จำเลยจะต้องยินยอมให้มีการพิจารณาคดีแบบรวบรัดด้วย ซึ่งหากจำเลยไม่ยินยอม คดีนั้นจะต้องพิจารณาใน ศาลคราวน์ คอร์ท จำเลยอาจเชื่อว่าการพิจารณาคดีในศาลคราวน์ คอร์ท นั้น ตนจะได้ประโยชน์มากกว่า เนื่องจากในศาลคราวน์ คอร์ท แตกต่างจากศาล มาจิสเตรท คอร์ท ด้วยเหตุผลแรกการพิจารณาคดีจะกระทำโดยลูกขุน ประการที่สอง การล่าช้าของการพิจารณาคดีอาจทำให้พยานที่จะต้องนำสืบไม่อาจมาศาลและเป็นปัญหาที่มีอาจหลีกเลี่ยงได้ อย่างไรก็ตาม ความเชื่อดังกล่าวอาจผลน้อยลงเนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่ากำหนดโทษอาจมีความหนักหน่วงกว่า ยกตัวอย่าง ถ้าจำเลยถูกพิพากษาว่ามีความผิดจริงในฐานความผิดต่อร่างกายโดย ศาลมาจิสเตรท คอร์ท โทษสูงสุดที่กำหนดได้คือจำคุก 6 เดือน แต่หากจำเลยถูกพิพากษาในฐานความผิดเดียวกันนี้ในศาลคราวน์ คอร์ท การตัดสินโทษที่สามารถลงได้นั้นคือจำคุกสูงสุดได้ถึง 5 ปี⁶⁷

นอกจากนั้นกระบวนการยุติธรรมยังมีแรงกดดันให้จำเลยรับสารภาพมากกว่าการต่อสู้คดี ดังจะเห็นได้ว่าจำเลย 7 ใน 10 คนจะรับสารภาพ⁶⁸ ซึ่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นการพิจารณาคดีแบบรวบรัด ซึ่งการพิจารณาคดีอาญานี้ไม่มีคำฟ้อง (Indictment) ซึ่งการพิจารณาคดีแบบรวบรัด เริ่มต้นการพิจารณาที่ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท และการพิจารณานั้นไม่มีลูกขุนเพราะความผิดประเภทที่พิจารณาที่ศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นความผิดที่ไม่รุนแรง⁶⁹

สถานการณ์ยังมีความซับซ้อนยุ่งยากเนื่องจากข้อเท็จจริงที่ว่า จำเลยที่ถูกพิพากษาในศาล มาจิสเตรท คอร์ท ในความผิดที่สามารถพิจารณาคดีได้ในทั้งสองศาลซึ่งสามารถส่งไปยัง

⁶⁷ From *Criminal Justice in England and the United States* (p.158), by D. Hirschel, W. Wakefield, & S. Sasse. Copyright by 2008 Jones and Bartlett Publishers, Inc.

⁶⁸ การบริหารกระบวนการยุติธรรมขึ้นก่อนการพิจารณาคดี : ศึกษาเปรียบเทียบ (หน้า 49). เล่มเดิม.

⁶⁹ จาก ระบบกฎหมายอังกฤษ (พิมพ์ครั้งที่ 2) (หน้า 194), โดย สุนัย มโนมัยอุดม, 2545, กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ลิขสิทธิ์ 2553 โดยโครงการตำราและวารสารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศาลคราวน์ คอร์ท เพื่อพิพากษาคัดสินคดีได้ หากผู้พิพากษาในศาลมาจิสเตรท คอร์ท นั้นเชื่อว่า จำเลยสมควรได้รับการพิพากษาโทษที่รุนแรงกว่าซึ่งศาลมีอำนาจจะกระทำได้ จนกระทั่งในปี 2003 การกำหนดระยะเวลาสูงสุดในการพิจารณาคดีในศาลมาจิสเตรท คอร์ท คือ 6 เดือน เพื่อเป็นการลดคดีที่จะส่งไปยัง ศาลคราวน์ เพื่อให้มีการตัดสินคดี การตัดสินสูงสุดได้รับการเพิ่มขึ้นเป็น 12 เดือนโดยกฎหมาย เดอะ คริมีนัล จัสติส แอค ออฟ 2003 (Criminal Justice Act of 2003 (Section 152.)) ในศาลคราวน์ จำเลยอาจได้รับการตัดสินที่กำหนดโทษถ้าคดีนั้นดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบมีคำฟ้อง (indictable offenses)⁷⁰

นอกจากนี้ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ยังทำหน้าที่ไต่สวนสำหรับการพิจารณาคดีแบบมี คำฟ้อง ในการพิจารณาความผิดอาญาที่มีอัตราโทษสูงและความผิดประเภทที่จำเลยเลือกที่จะได้รับ การพิจารณาแบบมีคำฟ้องการพิจารณาจะเริ่มต้นที่ศาลมาจิสเตรท คอร์ท โดยมีคำฟ้อง โดยศาล มาจิสเตรท คอร์ท จะทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องโดยจะพิจารณาว่าคดีนั้นมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะ ส่งพิจารณาไปยัง ศาลคราวน์ คอร์ท หรือไม่ การไต่สวนฟ้องมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันมิให้ศาลสูง ต้องเสียเวลาในการพิจารณาคดีที่ไม่เป็นสาระ เมื่อเห็นว่าคดีมีมูลก็จะส่งคดีไปยังศาลคราวน์ คอร์ท เพื่อพิจารณาต่อไป⁷¹

3.1.2 ประเภทความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่อยู่ในอำนาจ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ประเทศอังกฤษ

ศาล มาจิสเตรท คอร์ท เป็นศาลในลำดับรองซึ่งมีเขตอำนาจศาลที่จำกัด ซึ่งรับผิดชอบ ความผิดเล็กน้อย เป็นการพิจารณาคดีแบบรวบรัด (summary offenses⁷²) ประเทศอังกฤษแบ่ง ประเภทความผิดไว้⁷³ ได้แก่

- (1) การพิจารณาคดีแบบรวบรัด (summary) ซึ่งเป็นความผิดที่ต้องขึ้นศาลมาจิสเตรท คอร์ท
- (2) อินดิคเทเบิล (indictable) ซึ่งเป็นคดีที่ต้องขึ้นศาลคราวน์ คอร์ท หรือ
- (3) ทั้งการพิจารณาคดีแบบรวบรัด หรือ การพิจารณาคดีแบบมีคำฟ้อง ในกรณีที่สามารถขึ้นศาลได้ทั้งสองศาล

⁷⁰ *Criminal Justice in England and the United States* (p.158-159). Op.cit.

⁷¹ *ระบบกฎหมายอังกฤษ* (พิมพ์ครั้งที่ 2) (หน้า 197). เล่มเดิม.

⁷² Summary Offences คือ ความผิดไม่ร้ายแรง เช่น ความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการจราจร โดยจะ ฟ้องต่อศาลแขวง ซึ่งการฟ้องไม่จำเป็นต้องทำเป็นหนังสือและศาลชั้นต้นจะพิจารณาพิพากษาได้ทันที.

⁷³ *Criminal Justice in England and the United States* (p.158). Op.cit.

ศาลมาจิสเตรท คอร์ท มีอำนาจพิจารณาทั้งความผิดและกำหนดโทษในคดีอาญาต่างๆ ที่มีความผิดไม่ร้ายแรงกล่าวคือเป็นความผิดที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือนและกำหนดโทษในกรณีลงโทษจำคุกศาลมีอำนาจจำคุกได้ไม่เกิน 6 เดือน⁷⁴ หรือปรับไม่เกิน 2 พันปอนด์⁷⁵ ซึ่งประเภทที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท มีดังกล่าวดังต่อไปนี้⁷⁶

(1) ในฐานะเป็นศาลพิพิตีเซชัน คอร์ท (Court of petty sessions) พิจารณาคดีอาญาที่ผู้กระทำผิดเป็นผู้ใหญ่

(2) ในฐานะเป็นศาลคดีเด็กและเยาวชน (Juvenile court) พิจารณาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนที่มีอายุต่ำกว่า 17 ปี ในการทำหน้าที่เป็นศาลคดีเด็กและเยาวชน ศาลมาจิสเตรท คอร์ทจะนั่งพิจารณาเป็นพิเศษ องค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาไม่เกินสามนาย อย่างน้อยต้องมีผู้พิพากษาที่เป็นผู้ชาย 1 คน และผู้พิพากษาหญิงอีก 1 คน การพิจารณาใช้วิธีพิจารณาความพิเศษ

(3) ในฐานะเป็นศาลครอบครัว (Domestic) ศาลแพ่ง (Civil court) ศาลปกครองพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับครอบครัว คดีแพ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ และที่เกี่ยวกับการปกครอง เช่น ออกใบอนุญาตเปิดสถานบริการ

(4) อำนาจอื่น ๆ ของศาลมาจิสเตรท คอร์ท ยังมีอำนาจทำการไต่สวนผู้ต้องหาในกรณีถูกจับโดยไม่มีหมายจับ ออกหมายเรียกหรือออกหมายจับ และการสั่งประกันตัวผู้ต้องหา

พระราชบัญญัติศาลมาจิสเตรท คอร์ท ปี ค.ศ. 1980 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจหน้าที่ที่สำคัญดังต่อไปนี้

- (1) ออกหมายเรียกผู้ต้องหาหรือ ออกหมายจับ
- (2) ออกหมายเรียกในกรณีที่การส่งหมายทางไปรษณีย์ไม่สามารถกระทำได้
กฎข้อบังคับของศาลที่สำคัญ ได้แก่
 - (1) การไต่สวนข้อเท็จจริงหรือการรับคำร้องจากทนายความหรือพนักงานอัยการ
 - (2) ให้การรับรองการออกหมายเรียก คำสั่ง และการแจ้งหรือการรับรองเอกสาร
 - (3) แบบฟอร์มหมายเรียกและการส่งหมาย

⁷⁴ การบริหารกระบวนการยุติธรรมขั้นก่อนการพิจารณาคดี : ศึกษาเปรียบเทียบ (หน้า 50). เล่มเดิม.

⁷⁵ ระบบกฎหมายอังกฤษ (พิมพ์ครั้งที่ 2) (หน้า 196). เล่มเดิม.

⁷⁶ แหล่งเดิม. หน้า 194.

(4) ข้อความที่แสดงการกระทำความผิดในข้อเท็จจริงหมายเรียก หมาย หรือคำสั่งอื่น ๆ กฎข้อบังคับว่าด้วยเจ้าหน้าที่ของศาลในการปฏิบัติงานและการทำหน้าที่ในศาลซึ่งกำหนดไว้ในตาราง (Schedule) ข้อบังคับของศาล ผู้พิพากษาในศาล มาจิสเตรท คอร์ท ในการพิจารณาคดีอาญานั้นจำแนกได้เป็น 2 ประเภท คือ⁷⁷

(1) ผู้พิพากษานุคคลธรรมดา (Lay of Justice of the Peace) มีจำนวนประมาณ 28,000 คน (เป็นชาย 16,000 คน หญิง 12,000 คน) จะได้รับประโยชน์ตอบแทนดังนี้ ค่าเดินทาง เบี้ยเลี้ยง และค่าตอบแทนการขาดรายได้ บุคคลธรรมดาจะได้รับการอบรมความรู้ทางกฎหมายพอใช้งานได้เท่านั้น แต่จะมีเสมียนผู้พิพากษา (Low Clerk) ซึ่งสำเร็จการศึกษาทางกฎหมายเป็นผู้ทำหน้าที่แนะนำข้อกฎหมายและวิธีพิจารณาความ

(2) ผู้พิพากษาอาชีพ เป็นผู้สำเร็จการศึกษากฎหมายและประกอบวิชาชีพกฎหมายไว้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ผู้พิพากษามีจำนวน 63 คน และปฏิบัติหน้าที่ในเมืองใหญ่ เช่น ลอนดอน

การคัดเลือก ผู้พิพากษา มาจิสเตรท ซึ่งดำเนินการคัดเลือกผู้พิพากษาจะมีเครือข่ายประมาณ 95 แห่ง จัดตั้งคณะกรรมการคัดเลือกและให้คำแนะนำต่ออธิบดีผู้พิพากษา (Lord Chancellor) เพื่อให้อธิบดีผู้พิพากษาแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษา⁷⁸

ศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นศาลหลักในระบบกระบวนการยุติธรรมของประเทศอังกฤษ มีการประเมินว่าศาลนี้ต้องพิจารณาคดีอาญาถึง 95-98 เปอร์เซ็นต์เมื่อกล่าวถึงศาลซึ่งในส่วนใหญ่แล้วนั้นเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องก็คือ ผู้พิพากษานุคคลธรรมดา ซึ่งก็คือเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีเล็กๆ น้อยๆ ผู้พิพากษานุคคลธรรมดา นั้นจะต้องเป็นพลเมืองถาวรซึ่งได้รับการเสนอชื่อไปยัง อธิบดีผู้พิพากษา ตามคำแนะนำของคณะกรรมการท้องถิ่น ซึ่ง 1 ใน 3 จะได้รับการแต่งตั้งโดย อธิบดีผู้พิพากษา ในนามของกษัตริย์เพื่อรับใช้ประเทศอังกฤษ หรือประเทศเวลส์หรือในพื้นที่พื้นที่คณะกรรมการลอนดอน ผู้พิพากษานุคคลธรรมดา จะต้องอาศัยอยู่ในเขต 15 ไมล์ของเขตพื้นที่คณะกรรมการ และจะไม่มีเขตอำนาจนอกเหนือพื้นที่ดังกล่าว ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งใหม่ทุกคนจะได้รับการฝึกอบรมเพื่อให้เข้าใจถึงหน้าที่ของผู้พิพากษา การฝึกอบรมนี้จะเน้นไปที่หัวข้อกระบวนการวิธีพิจารณาของศาล, พยานหลักฐาน และการตัดสินโดยไปถึงการเยี่ยมชม ทันทีสถาน

⁷⁷ การบริหารกระบวนการยุติธรรมขั้นก่อนการพิจารณาคดี : ศึกษาเปรียบเทียบ (หน้า 50). เล่มเดิม.

⁷⁸ แหล่งเดิม.

การขึ้นนั่งบนบัลลังก์ครั้งแรกจะต้องมี ผู้พิพากษานุคคลธรรมดา ที่มีประสบการณ์อยู่ด้วย ผู้พิพากษานุคคลธรรมดา ทุกคนที่ได้รับการแต่งตั้งภายหลังจากวันที่ 1 มกราคม 1980 จะต้องผ่านการฝึกอบรมเพื่อฟื้นฟูความรู้อีกครั้งหนึ่ง โดยอย่างน้อยต้องมีระยะเวลา 12 ชั่วโมงในทุกๆ 3 ปี ในการดำรงตำแหน่งเป็นผู้พิพากษาในการพิจารณาคดี ที่ศาล มาจิสเตรท คอร์ท จะต้องผ่านหลักสูตรการแชร์แมนชิพ (chairmanship course) อีกด้วย⁷⁹

ตามที่กำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ชาติในการคัดเลือกผู้พิพากษานุคคลธรรมดา ในการพิจารณาที่สำคัญที่สุดในการแต่งตั้ง ผู้พิพากษานุคคลธรรมดา นั้น มิใช่การฝึกอบรมในด้านกฎหมาย แต่เป็นทัศนคติของผู้พิพากษามาจิสเตรท ที่ยึดถือ “6 คุณาคุณภาพ” ซึ่งก็คือ 1 “ความสมบูรณ์ทางร่างกาย” ซึ่งก็คือ บุคลิกภาพที่ดี ความเข้าใจและการสื่อสาร การตระหนักถึงสังคม การเป็นผู้ใหญ่และการควบคุมอารมณ์ การตัดสินใจ และ ความรับผิดชอบกับความเชื่อถือได้ แม้ว่าความคาดหวังที่จะได้รับการเสนอชื่อจากส่วนในชุมชนนั้นเป็นที่รู้จักมายาวนาน, มีความเก่าแก่, ขาวสะอาด, เป็นผู้ที่มีความคิดแบบดั้งเดิมเกี่ยวกับสังคมและเศรษฐกิจในระดับสูงจะแนวโน้มว่าจะได้รับแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษา ความกังวลเกี่ยวกับผู้พิพากษาส่วนน้อยที่เป็นตัวแทนไม่เต็มทีในหมู่ผู้พิพากษานุคคลธรรมดา ทำให้มีการแต่งตั้งผู้พิพากษาในส่วนน้อยนี้เพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 1980 เป็นต้นมาในปี 2005 ผู้พิพากษานุคคลธรรมดา จำนวน 6.5 เปอร์เซ็นต์ของผู้พิพากษานุคคลธรรมดา ทั้งหมดเป็นสมาชิกของกลุ่มเกี่ยวกับชาติพันธุ์ โดยมีประมาณ 7.8 เปอร์เซ็นต์ของประชากรทั่วไป เนื่องจากมาผู้พิพากษามาจิสเตรทนั้นไม่มีการห้ามเข้าร่วมทางการเมือง ซึ่งอันที่จริงแล้วมีการเข้าร่วมทางการเมืองในระดับที่สูง การพยายามมักเป็นไปเพื่อการยอมรับอย่างสมดุลซึ่งตัวแทนในหมู่พรรคการเมืองที่แตกต่างกัน⁸⁰

องค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ทนั้น ประกอบด้วย ผู้พิพากษาเป็นนักกฎหมายเพียงคนเดียวเป็นองค์คณะ ส่วนผู้พิพากษาที่มีได้เป็นนักกฎหมายต้องมีอย่างน้อย 2 คน จึงจะสามารถเป็นองค์คณะผู้พิพากษาต้องนั่งครบองค์คณะในการพิจารณา และระหว่างการพิจารณาผู้พิพากษาคคนใดออกจากการพิจารณาไป ผู้พิพากษาที่เหลืออยู่มีจำนวนไม่น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดผู้พิพากษาที่เหลือก็ทำการพิจารณาพิพากษาต่อไปได้

⁷⁹ *Criminal Justice in England and the United States* (p.161). Op.cit.

⁸⁰ Ibid. p.161-162.

การนั่งพิจารณาโดย ผู้พิพากษาที่มีอายุนักกฎหมายจะมีผู้ช่วย ซึ่งเคยประกอบอาชีพทนายความมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี คอยช่วยเหลือให้คำปรึกษาในปัญหาข้อกฎหมายหรือวิธีพิจารณาแต่ไม่มีส่วนในการตัดสินใจซึ่งเป็นอำนาจของผู้พิพากษาโดยเฉพาะ⁸¹

ผู้พิพากษานุคคลธรรมดา รับภาระหน้าที่ “ในความขัดข้องบางประการและจะต้องไม่หวังค่าตอบแทนใดๆ” แต่ทั้งนี้ผู้พิพากษา มาจิสเตรทจะได้รับค่าใช้จ่ายสำหรับการเดินทาง การดำรงชีพ และการขาดทุนทางการเงิน” ประโยชน์โดยส่วนใหญ่ของระบบผู้พิพากษานุคคลธรรมดา นั้นคือ มีการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายที่ต่ำรวมไปถึงความยืดหยุ่นของระบบ เนื่องจากหากมีปริมาณงานที่มากขึ้น ผู้พิพากษาศาล มาจิสเตรท คอร์ท ก็จะถูกเรียกมาเพื่อทำงานในการพิจารณาคดีพิเศษตามแต่ที่ห้องพิจารณาคดีจะพร้อมใช้⁸² ซึ่งผู้พิพากษาศาลมาจิสเตรท คอร์ท เหล่านั้นไว้ในบัญชีเพิ่มเติมบุคคลซึ่งมีชื่อในบัญชีดังกล่าวยังเป็นผู้พิพากษาหากแต่จะไม่ถูกเรียกตัวมายังศาล ทั้งนี้การเกษียณอายุของผู้พิพากษามาจิสเตรทคือ 70 ปี⁸³

3.1.3 การอุทธรณ์คดีใน ศาล มาจิสเตรท คอร์ท ประเทศอังกฤษ

คดีที่อยู่ในอำนาจศาล มาจิสเตรท คอร์ท ประเทศอังกฤษไม่มีการห้ามหรือจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงโดยทั้งคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์เท่าเทียมกัน ไม่มีมาตรการจำกัดการอุทธรณ์แต่อย่างใดไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือคำรับรองโดยยอมให้มีการอุทธรณ์ได้อย่างน้อยชั้นหนึ่งเพื่อแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา และการพิจารณาอุทธรณ์ของศาลคราวน์ คอร์ท เป็นการพิจารณาคดีใหม่ ซึ่งระบบการอุทธรณ์ในคดีอาญาจะมีความแตกต่างกันระหว่างคดีที่เป็นการพิจารณาคดีแบบรวบรัด ในศาลมาจิสเตรท คอร์ท และวิธีพิจารณาคดีแบบมีคำฟ้องในศาลคราวน์ คอร์ท

ประเทศอังกฤษมีการพิจารณาคดีแบบรวบรัด เมื่อศาลตัดสินแล้วการอุทธรณ์คดีอุทธรณ์ถูกส่งจาก ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ไปยังศาลคราวน์ คอร์ท ผู้พิพากษาศาลมาจิสเตรท คอร์ท จำนวน 2-4 นายจะต้องนั่งพิจารณาร่วมกับผู้พิพากษาของศาล คราวน์ คอร์ท โดยคำตัดสินจะมาจากตกลงคะแนนเสียงข้างมาก⁸⁴

⁸¹ ระบบกฎหมายอังกฤษ (พิมพ์ครั้งที่ 2) (หน้า 195). เล่มเดิม.

⁸² *Criminal Justice in England and the United States* (p.162). Op.cit.

⁸³ Ibid.

⁸⁴ Ibid. p.163.

การอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลมาจิสเตรท คอร์ท ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นให้อุทธรณ์ไปยังศาลคราวน์ คอร์ท เป็นการพิจารณาคดีใหม่ทั้งหมด การอุทธรณ์ดังกล่าวนี้ถือเป็นสิทธิของจำเลย⁸⁵ โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตได้รับคำรับรองจากผู้พิพากษาศาลมาจิสเตรท คอร์ท ที่พิจารณาคดีเนื่องจากปริมาณคดีที่มาสู่การพิจารณาของศาลมาจิสเตรท คอร์ท มีเป็นจำนวนมาก กระบวนการพิจารณาในศาลมาจิสเตรท คอร์ท จึงเป็นไปโดยรวบรัด เพื่อให้การพิจารณาคดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว ความละเอียดรอบคอบในการพิจารณาจึงมีน้อย ความไม่ถูกต้องย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก นอกจากนี้ผู้พิพากษาที่ปฏิบัติหน้าที่ในศาลมาจิสเตรท คอร์ท มีทั้งผู้พิพากษาที่มีได้เป็นนักกฎหมายและผู้พิพากษาที่เป็นนักกฎหมาย ดังนั้น การปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษาที่มีได้เป็นนักกฎหมายย่อมมีโอกาสเกิดความบกพร่องขึ้นได้มากเป็นธรรมดา จึงต้องเปิดโอกาสให้จำเลยมีสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงที่พิจารณาใน ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ได้อย่างไม่มีข้อจำกัด โดยในกรณีที่จำเลยไม่ได้ให้การรับสารภาพจำเลยสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งคำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด (conviction) และการกำหนดโทษของศาล (sentence)⁸⁶

ศาลคราวน์ คอร์ท ยังมีหน้าที่ในการพิจารณาคดีอุทธรณ์ซึ่งศาลมาจิสเตรท คอร์ท ได้ตัดสินมาแล้ว จำเลยที่ถูกพิพากษาในศาล มาจิสเตรท คอร์ท มีสิทธิในการอุทธรณ์ต่อ ศาลคราวน์ คอร์ท ซึ่งพิพากษา หรือตัดสินคดีของตน แต่ถ้าจำเลยที่สารภาพว่าตนมีความผิดจริงในศาลมาจิสเตรท คอร์ท จำเลยจะอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะการกำหนดโทษของศาลเท่านั้น เพื่อให้มีการลดหย่อนผ่อนโทษ คำพิพากษาของศาลมาจิสเตรท คอร์ท มีสิทธิในการอุทธรณ์ต่อการตัดสินของศาลนั้นได้ ซึ่งศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์นี้เป็นที่สุด จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นไม่ได้ แต่อุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลอื่นได้⁸⁷

การอุทธรณ์จากศาลมาจิสเตรท คอร์ท ในปัญหาข้อกฎหมายจะถูกส่งไปยัง ศาล ดิวิชั่นแนล ออฟ ควีนส์ เบ็นช์⁸⁸ (Divisional Court of the Queen' Bench) (เทียบได้กับศาลอุทธรณ์) ซึ่ง

⁸⁵ ระบบกฎหมายอังกฤษ (พิมพ์ครั้งที่ 2) (หน้า 197). เล่มเดิม.

⁸⁶ Penny Darbyshire. *Eddey on the English Legal System*. 6th ed. London : Sweet & Maxwell, 1996, P. 144. อ้างใน. *การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา* (หน้า 35). เล่มเดิม.

⁸⁷ *Criminal Justice in England and the United States* (p.159). Op.cit.

⁸⁸ ศาล ดิวิชั่นแนล ออฟ ควีนส์ เบ็นช์ (Divisional Court of the Queen' Bench) เป็นแผนกหนึ่งของศาลไฮคอร์ท เป็นศาลที่เกี่ยวกับคดีอาญาที่ได้รับมอบหมายให้เป็นพิเศษ เช่นอำนาจในการออกหมายพิเศษต่างๆ

ศาลนี้จะทำหน้าที่ในการพิจารณาอุทธรณ์จาก ศาลคราวน์ คอร์ท ในปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งการอุทธรณ์เหล่านี้มาจากคดีที่มีการบันทึกไว้และอาจทำขึ้นได้ทั้งจากฝ่ายจำเลย หรือ พนักงานอัยการ ศาลจะได้รับฟัง คำแถลงที่กระชับได้ใจความอันเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องในคดี การอุทธรณ์จากศาล คิวชั้นแนล ออฟ ควินส์ เบ็นซ์ จะขึ้นตรงต่อ เดอะ เฮ้าส์ ออฟ ลอร์ด (House of Lords) ซึ่งจะมีการแทนที่โดย ศาล เดอะ นิว ซูพรีม คอร์ท ออฟ เดอะ ยูไนเตด คิงดอม (Supreme Court of the United Kingdom)⁸⁹ (เทียบได้กับศาลฎีกา)

การตรวจสอบข้อเท็จจริงและการรับฟังพยานหลักฐานในการอุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท การพิจารณาคดีจะมีหลักเกณฑ์วิธีปฏิบัติในชั้นอุทธรณ์ไว้ โดยเฉพาะการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง จะมีผู้พิพากษานั่งพิจารณาคดีเป็นองค์คณะเสมอให้ได้ข้อเท็จจริง โดยปกติจะประกอบด้วยองค์คณะผู้พิพากษาไม่ต่ำกว่า 3 คน เพื่อต้องการช่วยการถ่วงถ่วงให้ละเอียดรอบคอบ และคำตัดสินของศาลอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงเป็นที่สุด ซึ่งการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี (Second first instance trial) เป็นการดำเนินคดีเกี่ยวกับความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง ซึ่งมักจะเริ่มคดีที่ศาลแขวง โดยไม่มีคำฟ้องเป็นหนังสือเพื่อเป็นการพิจารณาโดยกระบวนการพิจารณาที่รวดเร็ว ไม่มีการจกรายงานกระบวนการพิจารณาไว้ เป็นการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลมาจิสเตรท คอร์ทในปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อเท็จจริงปนกับข้อกฎหมาย จะต้องอุทธรณ์ไปยัง ศาลคราวน์ คอร์ท ที่ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์พิจารณาอุทธรณ์ที่มาจากศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นการพิจารณาคดีใหม่ได้ทั้งคดี เนื่องจากการพิจารณาคดีในศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นการพิจารณาโดยกระบวนการพิจารณาที่รวดเร็ว ไม่มีการจกรายงานกระบวนการพิจารณาที่พิสดารไว้ และพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดียว หากมีประเด็นใดที่จำเลยอุทธรณ์ได้แย้งอาจนำมาพิจารณาใหม่ พยานจะถูกเรียกมาเบิกความใหม่เพื่อถ่วงถ่วงตรวจสอบความรอบคอบอีกครั้ง ศาลคราวน์ คอร์ท จึงเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง พิจารณาอุทธรณ์ที่มาจากศาลมาจิสเตรท คอร์ท นั้น เป็นการคุ้มครองสิทธิของจำเลย เพื่อให้เกิดความรอบคอบในการวินิจฉัยถ่วงถ่วงข้อเท็จจริงและเกิดความยุติธรรมการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงจะอุทธรณ์ได้เพียง 1 ชั้นศาลเท่านั้น เนื่องจาก

การสั่งประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาและแผนก ควินส์ เบ็นซ์ ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์พิจารณาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลคราวน์ คอร์ท หรือศาลมาจิสเตรท คอร์ท.

⁸⁹ *Criminal Justice in England and the United States* (p.159). Op.cit.

แนวความคิดที่ว่าข้อเท็จจริงได้รับการพิจารณาถึง 2 ศาลแล้ว การพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงจึงเป็นหน้าที่ของศาลสูงระดับกลางเท่านั้น

ประเทศอังกฤษ คดีที่ศาลมาจิสเตรท คอร์ท หรือศาลคราวน์ คอร์ท ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นเมื่อพิจารณาแล้วพิพากษายกฟ้อง (acquittal) โจทก์ผู้ฟ้องคดีไม่มีสิทธิอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง⁹⁰

3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

3.2.1 การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท ประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการปกครองแบบสหพันธรัฐ ประกอบด้วยมลรัฐทั้งหมด 50 มลรัฐ ซึ่งแต่ละมลรัฐได้มีการตั้งศาลมลรัฐขึ้นโดยกฎหมายของแต่ละมลรัฐและรัฐบาลกลางก็ได้มีระบบศาลของตนเองในสหรัฐอเมริกาจึงมีศาลรวมถึง 51 ระบบ ผู้ดำเนินคดีอาจฟ้องคดีของตนที่ศาลของสหรัฐหรือศาลมลรัฐก็ได้ในบางกรณีแต่ในบางคดีจะต้องฟ้องต่อศาลของสหรัฐเท่านั้น ศาลของมลรัฐทำหน้าที่ตุลาการให้แก่รัฐบาลของมลรัฐ ส่วนศาลของสหรัฐทำหน้าที่ให้แก่รัฐบาลประเทศสหรัฐอเมริกาปกครองแบบสหพันธรัฐหรือเรียกว่าปกครองโดยรัฐบาลสหพันธรัฐเป็นรัฐบาลคู่อำนาจในการปกครองถูกแบ่งกันระหว่างรัฐบาลกลาง(ชาติ)กับรัฐบาลท้องถิ่น (มลรัฐ) การใช้อำนาจการปกครองรัฐบาลและรัฐบาลมลรัฐอาจขัดแย้งกันได้บางกรณีหากเกิดความขัดแย้งก็จะเป็นที่หน้าที่ของศาลฎีกาสหรัฐ (United States Supreme Court) ที่จะพิจารณาพิพากษา⁹¹

ศาลประเทศสหรัฐอเมริกাজัดอยู่ในระบบศาลคู่ คือ มีศาลยุติเพียงศาลเดียวที่มีอำนาจตัดสินคดีทุกประเภท แต่มีศาลในสองระดับ คือ ศาลสหรัฐกับศาลมลรัฐ โครงสร้างของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาทันทั้งระดับศาลสหรัฐและศาลมลรัฐ จะมีรูปร่างคล้ายปิรามิด โดยมีฐานกว้างแต่มียอดแคบ กล่าวคือ มีศาลชั้นต้นจำนวนมากศาลอุทธรณ์มีน้อยกว่าศาลชั้นต้นและมีศาลฎีกาเพียงศาลเดียว

โครงสร้างของศาลประเทศสหรัฐอเมริกาในระดับสหรัฐจะประกอบไปด้วยศาลชั้นต้นที่มีการพิจารณาคดี ศาลอุทธรณ์ซึ่งแบ่งแยกตามพื้นที่ต่างๆ จำนวน 12 ศาล และศาลฎีกาแห่ง

⁹⁰ ระบบกฎหมายอังกฤษ (พิมพ์ครั้งที่ 2) (หน้า 198). เล่มเดิม.

⁹¹ จาก ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา (พิมพ์ครั้งที่ 2) (หน้า 84), โดย มานิตย์ จุมปา, 2553, กรุงเทพฯ : วิทยุชน. ลิขสิทธิ์ 2553 โดยสำนักพิมพ์ วิทยุชน.

สหรัฐอเมริกาส่วนในระดับมลรัฐ ปกติจะประกอบไปด้วยศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาของมลรัฐแต่อย่างไรก็ดี คดีบางประเภทตามที่กฎหมายกำหนดอาจมีการยื่นอุทธรณ์คำตัดสินของศาลสูงสุดของมลรัฐต่อศาลฎีกาแห่งประเทศสหรัฐอเมริกาได้ ซึ่งโดยหลักอื่นได้เฉพาะคดีที่มีประเด็นเกี่ยวกับกฎหมายในระดับสหรัฐเท่านั้น และมีการระบุไว้ในรัฐธรรมนูญประเทศสหรัฐอเมริกา⁹²

ระบบศาลของประเทศสหรัฐอเมริกามีได้หลายประเภทสุดแต่แต่จะใช้หลักเกณฑ์ใดจำแนก ในกรณีจะพิจารณาจำแนกศาลโดยหลักเกณฑ์สองหลักเกณฑ์ ได้แก่ หลักเกณฑ์แรก พิจารณาว่าศาลใดมีการนำเสนอพยานหลักฐานมีการสืบพยานเพื่อค้นหาความจริงในคดีแล้วตัดสินหรือไม่ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากหลักเกณฑ์นี้สามารถจำแนกศาลออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ศาลชั้นต้นที่มีการพิจารณาสืบพยาน ที่เรียกกันว่า “Trial Court” กับศาลที่รับพิจารณาคดีที่มีการอุทธรณ์ ที่เรียกกันว่า “Appellate Court” ส่วนหลักเกณฑ์ที่สองพิจารณาว่าศาลนั้นเป็นศาลในระดับสหรัฐหรือระดับมลรัฐ ก็สามารถจำแนกศาลได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ศาลสหรัฐ ที่เรียกกันว่า “Federal Court” กับศาลมลรัฐ ที่เรียกกันว่า “State Court”⁹³ กล่าวคือ

1. ระบบศาลประเทศสหรัฐอเมริกา

ระบบศาลประเทศสหรัฐอเมริกาคือศาลของรัฐบาลกลางที่ตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญและความผิดตามกฎหมายแห่งสหรัฐ สนธิสัญญา กฎหมายทางทะเล และคดีพิพาทระหว่างมลรัฐ แบ่งออกเป็น 3 ชั้นศาล คือ⁹⁴

(1) ศาลชั้นต้น (Court of first Instance) ซึ่งมีชื่อเรียกเป็นทางการว่า United States District Court หรือ District Court ศาลชั้นต้นเหล่านี้กระจายอยู่ทั่วมลรัฐทั้ง 50 ของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยตั้งอยู่ในกรุงวอชิงตัน ด.ซี. บริเวณฝั่งคลองปานามา ซึ่งเรียกว่า Canal Zone เกาะกวมเปอร์โตริโก และเกาะเวอร์จิน รวม 92 ศาล และตามมลรัฐต่าง ๆ อีก 84 ศาล แต่ละมลรัฐจะมีศาลชั้นต้นของรัฐบาลกลางตั้งอยู่อย่างน้อย 1 ศาล แต่มลรัฐที่ใหญ่มากอาจมีหลายศาล เช่น มลรัฐ

⁹² ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา (พิมพ์ครั้งที่ 2) (หน้า 84). เดิมเล่ม.

⁹³ แหล่งเดิม. หน้า 83.

⁹⁴ จาก “แนะนำระบบศาลของสหรัฐอเมริกา,” โดย ดำรง ธรรมารักษ์ และ สมโชค เจริญลาภ, 2514, ธันวาคม, 3, วารสารนิติศาสตร์, 3(3), หน้า 122-131. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เจ้าของลิขสิทธิ์.

แคลิฟอร์เนีย นิวยอร์ก และเท็กซัส มีศาลชั้นต้นของรัฐบาลแห่งละ 4 ศาล⁹⁵ ซึ่งเป็นศาล ที่มีเขตอำนาจทั่วไปของรัฐบาลกลางมีอยู่ในศาลชั้นต้นจะมี U.S. magistrate ทำหน้าที่เช่นเดียวกับผู้พิพากษาในศาลแขวงของมลรัฐ โดยมีได้มีการแยกเป็นศาลต่างหากอย่างในระบบศาลของมลรัฐ ศาลชั้นต้นของสหรัฐมีเขตอำนาจในคดีที่เกี่ยวกับกฎหมายอาญาของสหรัฐ ถ้าเป็นความผิดอาญาตามกฎหมายของมลรัฐ จำเลยอาจร้องขอให้พิจารณาคดีนั้นในศาลชั้นต้นของประเทศสหรัฐอเมริกาได้ ในเมื่อแสดงให้เห็นว่าศาลของมลรัฐได้ละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา

(2) ศาลอุทธรณ์ (Court of Appeal) แต่เดิมมาประเทศสหรัฐอเมริกามีแต่ศาลชั้นต้นของตนเองซึ่งกระจายกันอยู่ทั่วไป เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการอุทธรณ์ ผู้พิพากษาก็จะเดินทางจากรัฐบาลกลางพลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันออกไปนั่งพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์ในมลรัฐต่าง ๆ ทำนองเดียวกับศาลสัญจร⁹⁶ ซึ่งเป็นศาลระดับกลางในกระบวนการยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกาแบ่งออกเป็น 2 เขต (Circuits) การอุทธรณ์ของประเทศสหรัฐอเมริกานี้ถือเป็นสิทธิของกลุ่มความและสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ปัจจุบันศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่ 2 อย่างควบคู่กันไปคือ การแก้ไขข้อผิดพลาดของศาลล่างป้องกันมิให้เกิดความผิดพลาดเนื่องจากศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นศาลระดับแรกของการอุทธรณ์ จึงต้องรับพิจารณาคดีทุกคดีไม่มีกรณีการใช้ดุลยพินิจเลือกพิจารณาคดีดังเช่นศาลฎีกา อย่างไรก็ตามศาลอุทธรณ์อาจกำหนดบทลงโทษสำหรับคู่ความที่ทำให้ศาลเสียเวลาในการพิจารณาอุทธรณ์ที่ไม่มีสาระแก่คดีได้

(3) ศาลฎีกาของประเทศสหรัฐอเมริกา (Supreme Court) เป็นศาลตามรัฐธรรมนูญ รัฐสภาจะยุบเลิกไม่ได้ส่วนศาลอื่นชั้นรองลงมานั้น รัฐสภาจะตั้งหรือยุบเลิกได้โดยรัฐบัญญัติธรรมดา⁹⁷ ซึ่งเป็นศาลสูงสุดของประเทศสหรัฐอเมริกาไม่อาจมีการอุทธรณ์ต่อไปได้อีก (last resort) ประกอบด้วยผู้พิพากษา 9 คน การพิจารณาจะต้องนั่งครบ 9 คนเสมอศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลอุทธรณ์ของประเทศสหรัฐอเมริกา คดีที่อุทธรณ์มาจากศาลฎีกา

⁹⁵ จาก “ระบบกฎหมายแองโกล-อเมริกัน,” โดย วิษณุ เครืองาม, 2542, เอกสารการสอนชุดวิชา ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ, หน่วยที่ 1-7, หน้า 249-250. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เจ้าของลิขสิทธิ์.

⁹⁶ แหล่งเดิม.

⁹⁷ แหล่งเดิม.

มลรัฐ และมีอำนาจชี้ขาดว่ากฎหมายหรือการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐและตกเป็นโมฆะหรือไม่ด้วย

2. ระบบศาลมลรัฐ

ดังกล่าวมาแล้วว่า ระบบศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นระบบศาลคู่ คือ มีศาลของรัฐบาลกลางสำหรับคดีบางประเภทและศาลของมลรัฐสำหรับคดีที่เกิดขึ้นในมลรัฐนั่นเอง ด้วยเหตุนี้ในแต่ละมลรัฐต่างก็มีศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาของตนเอง โดยแต่ละมลรัฐต่างเรียกชื่อศาล การจัดลำดับศาล และการแบ่งเขตอำนาจศาลแตกต่างกันออกไปตามกฎหมายภายใน (State Law) โดยผู้พิพากษาของมลรัฐแต่ละแห่งอาจมาจากการแต่งตั้งหรือเลือกตั้งผู้แทนแต่กฎหมายภายในของรัฐนั้น ๆ จะกำหนด⁹⁸ ซึ่งระบบของศาลมลรัฐ (State Court) มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาที่เกิดขึ้นในมลรัฐนั้น ๆ ซึ่งศาลของแต่ละมลรัฐต่างก็มีลักษณะที่แตกต่างกันไปอย่างไรก็ตามอาจจะแบ่งได้เป็น 3 ชั้นศาล คือ

(1) ศาลชั้นต้น ระดับต่ำสุด คือ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate Court) เป็นศาลที่มีเขตอำนาจจำกัด

ก. มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่เป็น Misdemeanor คือคดีที่มีความผิดไม่ร้ายแรง

ข. ทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาที่เป็นความผิด felony⁹⁹

ถัดจากศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นศาลที่มีอำนาจทั่วไป แต่ละมลรัฐเรียกชื่อเช่น Superior Court, Circuit Court, District Court และ Court of Common Plea มีเขตอำนาจเป็นศาลชั้นต้นในคดีความผิดที่เป็น felony นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์โดยพิจารณาอุทธรณ์ที่มาจากศาลมาจิสเตรท คอร์ท

(2) ศาลอุทธรณ์ระดับกลาง รับคดีที่มีการอุทธรณ์จากศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไปมายังศาลอุทธรณ์นี้ การอุทธรณ์จึงอุทธรณ์มายังศาลอุทธรณ์ระดับกลางก่อน ส่วนในบางมลรัฐที่มีไม่ศาลอุทธรณ์ระดับกลาง การอุทธรณ์จะอุทธรณ์มายังศาลฎีกาของมลรัฐโดยตรง

⁹⁸ “ระบบกฎหมายแองโกล-อเมริกัน” เอกสารการสอนชุดวิชา ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ, หน่วยที่ 1-7, หน้า 250. เล่มเดิม.

⁹⁹ Felony หมายถึง ความผิดอาญาที่มีโทษประหารชีวิต หรือจำคุกเกินกว่า 1 ปี ขึ้นไป ส่วน misdemeanor หมายถึง ความผิดอื่น ๆ ที่นอกเหนือจาก felony รวมถึงคดีความผิดเล็กน้อย ซึ่งมักเป็นโทษหรือจำคุก กักขังในระยะเวลาสั้นๆ.

(3) ศาลฎีกาของมลรัฐ ถือเป็นศาลสูงสุดในกระบวนการยุติธรรมของมลรัฐ บางมลรัฐเรียกว่า Supreme Court ส่วนมลรัฐที่ไม่มีศาลอุทธรณ์ระดับกลางเรียกศาลฎีกาว่า Court of Appeal การอุทธรณ์มายังศาลฎีกาของมลรัฐเป็นดุลพินิจของศาลฎีกาที่จะรับคดีนั้นไว้พิจารณาหรือไม่

ศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate Court) เป็นศาลชั้นต้นในลำดับล่างสุด มีเขตอำนาจจำกัดผู้พิพากษานายเดียวเป็นองค์คณะพิจารณาคดีอาญาที่เป็น Misdemeanor กล่าวคือ เป็นคดีที่มีความผิดไม่ร้ายแรง การพิจารณาคดีกระทำด้วยวาจาโดยแต่ละมลรัฐต่างก็มีระบบศาลของตนเอง ซึ่งย่อมแตกต่างกันในที่จะกล่าวเฉพาะลักษณะรวมๆ เท่านั้น และศาลมาจิสเตรท คอร์ท มลรัฐเป็นศาลที่มีหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่เป็นความผิด Felony

เมืองที่อยู่ห่างไกลจะมี lay Justice of the peace ทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษานายคนเดียวเป็นผู้เป็นบุคคลที่ไม่มีความรู้ทางกฎหมาย และใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพของตนเอง องค์คณะนั้นใช้ผู้พิพากษานายเดียว การพิจารณาคดีกระทำด้วยวาจาไม่มีการจกรายงานกระบวนการพิจารณาไว้ จึงเรียกว่า court of not record¹⁰⁰ แต่สำหรับรัฐเมืองใหญ่จะมีผู้พิพากษาอาชีพนั่งพิจารณาคดี อาจจะเป็นผู้พิพากษาที่ทำงานเต็มเวลาหรือบางเวลาโดยปกติก็ได้แก่ทนายความ การพิจารณาคดีจะมีการจกรายงานกระบวนการพิจารณาไว้¹⁰¹ ซึ่งเรียกว่า court of record¹⁰²

จะเห็นการดำเนินคดีที่มีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ หรือที่เรียกว่าศาลมาจิสเตรท คอร์ท นั้น มีอยู่แต่ศาลมลรัฐเท่านั้น ไม่มีปรากฏในศาลสหรัฐซึ่งในการพิจารณาคดีนี้องค์คณะพิจารณาประกอบด้วยผู้พิพากษา 1 คนเท่านั้น ซึ่งผู้พิพากษาคดีที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท นี้ราษฎรเลือกตั้งมา และในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในส่วนของการค่าธรรมเนียมที่ไม่มาก วิธีพิจารณาคดีไม่ยุ่งยาก ในการดำเนินคดีนั้นใครมีเรื่องอะไรถ้าไม่จ้างทนายก็มาหาศาลเอง เขาจะจดข้อทุกข์ร้องลงในแบบฟอร์ม ผู้พิพากษาจะมีหมายเรียกอีกครั้งหนึ่งมาเจอจากนั้น ถ้ามีพยานมาด้วยก็จะสอบถามพยานไป แล้วดำเนินการตัดสินได้ คำตัดสินไม่มีการเขียนมาก บางทีเลือกดวงตราที่กะไว้

¹⁰⁰ court of not record หมายความว่าถึง การอุทธรณ์จึงเป็นการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี เนื่องจากไม่มีรายงานกระบวนการพิจารณาที่จะทบทวนแก้ไข.

¹⁰¹ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ (หน้า 18). เล่มเดิม.

¹⁰² court of record หมายความว่าถึง การพิจารณาในชั้นอุทธรณ์จึงไม่ต้องพิจารณาใหม่ ใช้วิธีการทบทวนแก้ไขรายงานกระบวนการพิจารณาที่มีอยู่แล้ว.

สำเร็จรูปประทับลงไป แล้วผู้พิพากษาเซ็นชื่อย่อก็เสร็จการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งในการดำเนินคดีของศาลมาจิสเตรท คอร์ท มลรัฐนี้ไม่มีสำนวนความ ไม่มีการจดคำพยาน¹⁰³ และไม่มีการจดยางนกระบวนการพิจารณาไว้ (Court of not record) การดำเนินคดีเป็นอย่างรวบรัดและเป็นวิธีการดำเนินคดีที่ง่ายสะดวกโดยการพิจารณาคดีจะกระทำด้วยวาจา

ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ยังทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องคดีที่เป็นความผิด Felony คือ คดีอุกฉกรรจ์นั้น ศาลมาจิสเตรท คอร์ท จะทำหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องให้ การพิจารณาจะใช้ผู้พิพากษานายเดียวนั่งร่วมกับคณะลูกขุน จำเลยอาจจะสละสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุนได้ นอกจากนี้ยังมีเขตอำนาจเป็นศาลอุทธรณ์ โดยพิจารณาอุทธรณ์ที่มาจากศาลมาจิสเตรท คอร์ท ซึ่งอาจจะเป็นการพิจารณาใหม่ในเมื่อศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็น court of not record ซึ่งในกรณีเช่นนี้ จะไม่มีลูกขุนนั่งพิจารณาคดี¹⁰⁴

3.2.2 ประเภทความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท ประเทศสหรัฐอเมริกา

คดีที่มีความผิดเล็กน้อยศาลมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกว่า Justice of the peace เรียกผู้พิพากษานี้ว่า Judge ศาลของเขาที่วันนี้สะดวกรวดเร็วและราคาค่าเป็นความนั้นมีราคาถูกจริง ๆ จนบางทีก็เรียกกันว่า pear man's court หรือ people's court บ้าง คดีที่อยู่ในอำนาจศาล มาจิสเตรท คอร์ท ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ จำคุกไม่กี่วัน ทุนทรัพย์หรือปรับไม่กี่สิบเหรียญ และไต่สวนมูลฟ้องคดีเมื่อตำรวจจับผู้ต้องหาเพื่อขัง ให้ประกัน และส่งปล่อยหรือส่งไปให้ grand jury พิจารณาตั้งข้อหาฟ้องต่อไปยังศาลที่มีอำนาจ เมื่อคดีเล็กน้อยเช่นนี้ก็ไม่ต้องใช้ผู้พิพากษาที่ร่ำเรียนเชี่ยวชาญกฎหมายอะไรมาเป็นแต่มีใจเป็นธรรม สามารถใช้ Common sense รู้ว่าใครผิดใครถูกอย่างความคิดคนธรรมดาที่ใช้ได้¹⁰⁵

เนื่องจากประเภทคดีที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท มลรัฐนั้นเป็นคดีอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งการพิจารณามักจะทำให้ศาลมาจิสเตรท คอร์ท และเป็นการพิจารณาโดยไม่มีคณะลูกขุน ผู้พิพากษาเป็นผู้พิจารณาทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย เนื่องจากคดีขึ้นมาสืบศาลมาจิสเตรท

¹⁰³ จาก “ข้อสังเกตในระบบกฎหมายอเมริกา,” โดย จิตติ ดิงศักดิ์, 2501, *ตุลพาท*, 6(5), หน้า 378. สำนักงานศาลยุติธรรม เจ้าของลิขสิทธิ์.

¹⁰⁴ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ (หน้า 19). เล่มเดิม.

¹⁰⁵ “ข้อสังเกตในระบบกฎหมายอเมริกา,” *ตุลพาท*, (หน้า 378). เล่มเดิม.

คอร์ท เป็นจำนวนมาก กระบวนพิจารณาในศาลมาจิสเตรท คอร์ท จึงเป็นไปได้โดยรวดเร็ว เพื่อให้การพิจารณาเสร็จไปโดยรวดเร็ว ความละเอียดรอบคอบในการพิจารณาจึงมีน้อย ความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงย่อมมีทางเกิดขึ้นได้มาก¹⁰⁶

3.2.3 การอุทธรณ์คดีอาญาในศาลมาจิสเตรท คอร์ท ประเทศสหรัฐอเมริกา

การอุทธรณ์ทั่วไปจำกัดเฉพาะผู้เป็นคู่ความเท่านั้น แต่มีข้อยกเว้นคือ ผู้ที่ไม่ใช่คู่ความ แต่มีส่วนได้เสียในคำพิพากษาอาจได้รับความเห็นชอบให้อุทธรณ์ได้ หากมีส่วนได้เสียที่เป็นส่วนสำคัญและมีส่วนได้เสียโดยตรงที่เกิดจากคำพิพากษา¹⁰⁷

การยื่นอุทธรณ์ครั้งแรกถือเป็นสิทธิการอุทธรณ์ คือ การอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์เป็นสิทธิอย่างหนึ่ง โดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย จึงไม่มีข้อจำกัดใด ๆ ทั้งสิ้น เนื่องจากศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นศาลระดับแรกของการอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์จึงต้องรับพิจารณาทุกคดีไม่มีกรณีการใช้ดุลพินิจเลือกพิจารณาคดีดังเช่นศาลสูงสุดสหรัฐ หรือศาลสูงมลรัฐ¹⁰⁸

การยื่นอุทธรณ์ครั้งที่สองของการอุทธรณ์นั้น ไม่ถือเป็นสิทธิ แต่เป็นดุลพินิจของศาลสูงมลรัฐ หรือศาลสูงสุดสหรัฐ ที่จะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ และจะอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น และเมื่อคู่ความนำคดีขึ้นสู่ศาลสูงสุดสหรัฐ (U.S. Supreme Court) ศาลมีอำนาจจัดการคดีดังกล่าวได้หลายวิธี วิธีแรกคือ การปฏิเสธไม่รับคดีนั้นไว้พิจารณาเลย ซึ่งวิธีนี้ศาลใช้ปฏิบัติกับคดีส่วนใหญ่ วิธีที่สอง จะรับคดีเข้าพิจารณาเต็มรูปแบบวิธีนี้ศาลจะรับฟังคำแถลงด้วยวาจาของคู่ความ วิธีสุดท้าย จะรับพิจารณาเพียงบางส่วน อาจรับคดีไว้โดยไม่รับฟังคำแถลงด้วยวาจาของคู่ความ¹⁰⁹

สิทธิในการอุทธรณ์ของสหรัฐจะไม่มีบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญเหมือนดังเช่นสิทธิอื่นๆ แต่กฎหมายของทุกมลรัฐและรัฐบาลกลางต่างก็ได้รับรองสิทธิของจำเลยในการอุทธรณ์ โดยจำเลยมีสิทธิในการอุทธรณ์โดยอัตโนมัติ โดยถือว่าเป็น Matter of right กล่าวคือ เมื่อผู้ถูก

¹⁰⁶ จาก การสืบพยาน โดยเปิดเผยในศาลอุทธรณ์ในคดีอาญา (หน้า 56-57), โดย ชิตพันธ์ ญาขบาง ก, 2547, กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม. ลิขสิทธิ์ 2547 โดย สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.

¹⁰⁷ แหล่งเดิม. หน้า 61.

¹⁰⁸ แหล่งเดิม.

¹⁰⁹ แหล่งเดิม.

กล่าวหาถูกตัดสินลงโทษไม่ว่าในความผิดประเภทใดก็ตามย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ได้อย่างน้อยครั้งหนึ่งไปยังศาลในระดับที่สูงกว่า โดยไม่มีการจำกัดไม่ว่าด้วยประการใด แต่ถ้าจะอุทธรณ์ในข้อกฎหมายอุทธรณ์นี้ไม่ถือว่าเป็นสิทธิ แต่เป็นดุลยพินิจของศาลที่จะรับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาหรือไม่¹¹⁰

ดังนั้นการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท ในประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นสิทธิการอุทธรณ์ครั้งแรกจึงไม่ต้องคำนึงว่าจะจะเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นจึงไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท เนื่องจากไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์แต่อย่างใดทั้งสิ้น แม้ว่าการพิจารณาคดีศาลมาจิสเตรท คอร์ท จะมีเขตอำนาจจำกัดก็ตามแต่การอุทธรณ์นั้นต้องอุทธรณ์ไปยังศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีทั่วไป ซึ่งถ้าจำเลยต้องการได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุน แต่ถ้าคดีนั้นผู้พิพากษาอาชีพเป็นผู้พิจารณาซึ่งเป็นศาลตามเมืองใหญ่ ๆ และไม่ได้รับการพิจารณาโดยลูกขุนระบบการอุทธรณ์คดีนั้นจะสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งคำตัดสินลงโทษและคำพิพากษา แต่ในศาลสหรัฐไม่มีการอุทธรณ์ในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดโทษตามคำพิพากษา ดังนั้นเมื่อศาลมาจิสเตรท คอร์ท ได้กำหนดโทษในอำนาจกำหนดโทษของศาลมาจิสเตรท คอร์ท การกำหนดโทษนั้นอยู่ในขอบเขตของอัตราโทษขั้นสูงและขั้นต่ำของโทษในความผิดนั้น ๆ สำหรับความผิดที่มีโทษรุนแรง ซึ่งต้องพิจารณาในศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไปนั้นสามารถอุทธรณ์ได้โดยไม่มีข้อจำกัดใด ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย และไม่ต้องได้รับอนุญาตหรือคำรับรองให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงอย่างของประเทศไทย เพราะการอุทธรณ์ในชั้นแรกนี้ถือเป็นสิทธิ¹¹¹

การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีอาญาที่เป็น Misdemeanor คือ คดีที่มีความผิดไม่ร้ายแรง การพิจารณาคดีกระทำด้วยวาจา เป็นไปโดยรวบรัดไม่มีการจดรายงานกระบวนการพิจารณาไว้ และมีผู้พิพากษานายเดียวเป็นองค์คณะกฎหมายจึงเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายที่อุทธรณ์มาจากศาลมาจิสเตรท คอร์ทโดยให้ศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป (Trial Court of General

¹¹⁰ จาก การรับคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาศาลสูงสุด : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมัน และประเทศไทย (หน้า 37), โดย ชิตพันธ์ ฉายบาง ข, 2546, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. ลิขสิทธิ์ 2546 โดย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

¹¹¹ แหล่งเดิม.

jurisdiction) ซึ่งเป็นศาลชั้นต้นทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์พิจารณาอุทธรณ์ที่มาจากศาลมาจิสเตรท คอร์ท ซึ่งจัดอยู่ในประเทศ ศาลชั้นต้นโดยเป็นศาลชั้นอุทธรณ์และเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ของศาลมาจิสเตรท คอร์ท¹¹²

สำหรับการพิจารณาอุทธรณ์ที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท มลรัฐนั้น (Magistrate Court) ในศาล Trial Court of General jurisdiction ซึ่งทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์และเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ของศาลมาจิสเตรท คอร์ท พิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริง และปัญหาข้อกฎหมายตรวจสอบความจริงโดยสืบพยานรับฟังพยานหลักฐานใหม่ในประเด็นที่ยังอุทธรณ์โต้แย้ง อันเนื่องมาจากการพิจารณาของศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นการพิจารณาแบบรวบรัด กระทำด้วยวาจาไม่มีการจดรายงานกระบวนการพิจารณาไว้ (Court of not record) และกระทำการพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดียว ประกอบกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท มีจำนวนมาก การวินิจฉัยคดีอาจเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ กฎหมายจึงให้มีการตรวจสอบความจริงโดยมีการสืบพยานหลักฐานใหม่ได้อีกครั้ง แต่เฉพาะในประเด็นที่ยังอุทธรณ์โต้แย้งเท่านั้นส่วนประเด็นที่ไม่อุทธรณ์โต้แย้งก็เป็นอันยุติตามนั้น และข้อเท็จจริงที่ได้ตรวจสอบแล้วก็จะยุติลง ณ ขั้นนี้¹¹³

ข้อสังเกต ศาลอุทธรณ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา อันได้แก่ United State Court of Appeal และ Intermediate of appeal ไม่มีหน้าที่เป็น Second Trial Court อันเนื่องมาจากข้อเท็จจริงได้รับการกลั่นกรองโดยรอบคอบจากคณะลูกขุนในศาลชั้นต้น จึงไม่มีการตรวจสอบความจริงในคดีอุทธรณ์อีก จึงมีเพียงศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป ซึ่งเป็นศาลชั้นต้นที่ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์ของศาลแขวง มีหน้าที่เป็น Second Trial Court โดยสืบพยานหลักฐานเฉพาะในประเด็นที่ยังอุทธรณ์โต้แย้ง ส่วนประเด็นที่ไม่อุทธรณ์โต้แย้งก็เป็นอันยุติตามนั้น

3.3 ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

3.3.1 การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งถือเป็นแม่แบบของกฎหมายประเทศหนึ่งนั้น มีประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาใช้บังคับในทุกรัฐ (StPo, Strafprozeßordnung) นอกจากนี้

¹¹² การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง (หน้า 63). เล่มเดิม.

¹¹³ แหล่งเดิม. หน้า 65.

กฎหมายธรรมนูญศาล (GVG, Gerichtsverfassungsgesetz) ยังกำหนดเขตอำนาจศาล ต่าง ๆ และการบริหารงานของศาล การแต่งตั้งผู้พิพากษาจากบุคคลธรรมดา การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย และการพิจารณาคดีเป็นต้น แนวทางการดำเนินคดีอาญาของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้วางบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิขั้นพื้นฐาน และสิทธิทางศาลของประชาชน อันเป็นหลักประกันการละเมิดสิทธิจากอำนาจรัฐ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาจะต้องสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญทั้งทางทฤษฎี ปฏิบัติและค่านิยม ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เรียก ป.วิ.อ. ว่ากฎหมายรัฐธรรมนูญประยุกต์¹¹⁴ ซึ่งศาลยุติธรรมมีอำนาจ 2 อำนาจ หลักคือ อำนาจวินิจฉัยคดีอันเกิดจากข้อพิพาท และมีอำนาจทางบริหารอื่นที่ไม่ได้เกิดจากข้อพิพาท¹¹⁵

การที่จะลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะต้องเป็นการกระทำความผิดใดและลงโทษผู้กระทำความผิดได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นความผิดอย่างชัดแจ้งก่อนการกระทำความผิดนั้น (nulla poena sine lege) ซึ่งกฎหมายอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีบังคับใช้กับผู้มีสัญชาติเยอรมันทั้งที่อาศัยอยู่ในและนอกประเทศ และบังคับใช้กับชาวต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี วิธีพิจารณาคดีอาญาใช้พระธรรมนูญศาลประกอบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹¹⁶

ตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้แยกการกระทำความผิดอาญาเป็น 3 ประเภท ได้แก่

(1) ความผิดอาญาร้ายแรง (Verbrechen) คือการกระทำความผิดที่กำหนดโทษจำคุกขั้นต่ำอย่างน้อยที่สุด 1 ปี หรือมากกว่านั้น เช่นคดีฆ่าผู้อื่น กฎหมายกำหนดโทษจำคุกขั้นต่ำไว้ไม่ต่ำกว่า 5 ปี เป็นต้น

¹¹⁴ การบริหารกระบวนการยุติธรรมขั้นก่อนการพิจารณาคดี : ศึกษาเปรียบเทียบ (หน้า 78-79). เล่มเดิม.

¹¹⁵ จาก “สกุลกฎหมายโรมานอ-เยอรมนิก,” โดย บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2542, เอกสารการสอบสวนชุดวิชา ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ, หน่วยที่ 1 - 7, หน้า 153. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เจ้าของลิขสิทธิ์.

¹¹⁶ จาก “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายและระบบศาลของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน,” โดย กมลชัย รัตนสกาววงศ์, 2531, หน้า 184. รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี คร.ปรีดี เกษมทรัพย์. พี.เค.พริ้นติ้งเฮาส์ เจ้าของลิขสิทธิ์.

(2) ความผิดอาญาธรรมดา (Vergehen) คือการกระทำความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษ นอกเหนือจากความผิดทั้งสองประเภทข้างต้น เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ จำคุกไม่เกิน 5 ปี ซึ่งไม่ใช่โทษจำคุกขั้นต่ำอย่างน้อย 1 ปี และไม่ใช่โทษที่จำคุกไม่เกิน 6 สัปดาห์

(3) ความผิดลหุโทษ (Ubertretungen) คือการกระทำความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษ จำคุกไม่เกิน 6 สัปดาห์ หรือมีโทษปรับไม่เกิน 500 มาร์ค เช่น การทำให้เกิดเสียงเดือดร้อนรำคาญ

คดีอาญาที่โทษเล็กน้อยก็เริ่มคดีที่ศาลแขวง กรณีที่ผู้พิพากษาคนเดียวไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาจะต้องพิจารณาด้วยศาลที่ลูกขุนนั่งพิจารณา ซึ่งประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 1 คน และลูกขุนอีกจำนวนหนึ่ง¹¹⁷ ผู้พิพากษายาวเดียวพิจารณาคดีที่เป็นความผิดอาญาต่อส่วนตัวได้¹¹⁸

ศาลแขวงในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง และที่มีโทษความผิดที่ต้องเริ่มพิจารณากันในศาลชั้นต้นมลรัฐ (เทียบได้กับศาลจังหวัด) เป็นศาลพิจารณาชั้นต้น ความผิดที่จะพิจารณากันในศาลแขวงเป็นความผิดประเภทที่มีระดับความร้ายแรงน้อยไปจนถึงปานกลางที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 4 ปี ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 24 (1) แห่งพระธรรมนูญศาลของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี¹¹⁹ จะมีองค์คณะที่ทำหน้าที่ในชั้นต้นแบ่งเป็นสองประเภท กล่าวคือ ประเภทแรก องค์คณะจะประกอบไปด้วยผู้พิพากษา

¹¹⁷ “สกุลกฎหมายโรมานอ-เยอรมนิก,” เอกสารการสอบชุดวิชา ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ, หน่วยที่ 1 – 7, (หน้า 154). เล่มเดิม.

¹¹⁸ “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี,” โดย สุรสิทธิ์ แสงวิโรจน์พัฒน์, 2555, ประมวลสารชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง, หน่วยที่ 6-10, หน้า 6-46. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เจ้าของลิขสิทธิ์.

¹¹⁹ Das Gerichtsverfassungsgesetz. Section 24 (1) In criminal matters, the Local Courts shall have jurisdiction unless

1. the jurisdiction of the Regional Court is established under Section 74 subsection (2) or Section 74a or the jurisdiction of the Higher Regional Court is established under Section 120,

2. in an individual case a sentence of imprisonment exceeding four years or committal of the accused to a psychiatric hospital in lieu of or in addition to a penalty or committal of the accused to preventive detention (sections 66 to 66b of the Criminal Code) is to be expected, or

3. the public prosecution office prefers charges before the Regional Court due to the particular need for protection of persons aggrieved by the criminal offence who might be considered witnesses or due to the particular scale or the special significance of the case.

คดีอาญาซึ่งเป็นผู้พิพากษานายเดี่ยว (der Straf (Einzel) - richter) และประเภทที่สอง องค์คณะจะประกอบไปด้วยผู้พิพากษานายเดี่ยวที่เป็นผู้พิพากษาอาชีพ และทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะและประกอบไปด้วยผู้พิพากษาสมทบที่เป็นบุคคลธรรมดาจำนวน 2 คน¹²⁰

การนั่งพิจารณาขององค์คณะผู้พิพากษาจะมีความสัมพันธ์กับอำนาจในการกำหนดโทษในคดีอาญานั้น ๆ ดังนี้ ในกรณีมีผู้พิพากษาอาชีพเพียงคนเดียวนั่งพิจารณาโดยไม่มีผู้พิพากษาสมทบร่วมเป็นองค์คณะเรียกว่า Strafrichter ผู้พิพากษาคณะเดียวมีอำนาจกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี ตามมาตรา 25 แห่งพระธรรมนูญศาลประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี¹²¹ แต่หากองค์คณะผู้พิพากษาจะกำหนดโทษจำคุกบุคคลเท่าอำนาจที่ศาลแขวงพึงมีองค์คณะผู้พิพากษาจะต้องประกอบไปด้วยผู้พิพากษาอาชีพหนึ่งคนและผู้พิพากษาสมทบอีกสองคนร่วมนั่งพิจารณาพิพากษาเรียกว่า Schoffengericht ซึ่งมาตรา 28 แห่งพระธรรมนูญศาลได้กำหนดให้ศาลแขวงมีผู้พิพากษาสมทบเพื่อรับฟังและพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง¹²² นอกจากนี้ในคดีที่มีความสำคัญซึ่งต้องการความเชี่ยวชาญเป็นพิเศษจากผู้พิพากษาอาชีพ เนื่องจากเป็นคดีที่มีความผิดร้ายแรงองค์คณะผู้พิพากษาอาจประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพมากกว่าการนั่งพิจารณาแบบ Schoffengericht ก็ได้เรียกองค์คณะพิเศษนั้นว่า Erweitertes Schoffengericht¹²³

ส่วนศาลชั้นต้นมลรัฐ มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีคำพิพากษาของศาลแขวง องค์คณะของศาลชั้นต้นนี้ประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพและลูกขุนอีกจำนวนหนึ่ง

ศาลชั้นต้นระดับล่างหรือศาลแขวง (Amtsgericht) คดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจศาลชั้นต้นระดับล่างนี้ กรณีผู้พิพากษาคณะเดียวไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาจะต้องพิจารณาด้วยศาลที่มี

¹²⁰ “กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี,” *ประมวลสาระชุดวิชาการบริหารงานยุติธรรมเปรียบเทียบชั้นสูง*, หน่วยที่ 6-10, (หน้า 6-46). เล่มเดิม.

¹²¹ Das Gerichtsverfassungsgesetz. Section 25A Local Court judge shall give a decision as a Criminal Court judge on less serious criminal offences

1. if they are prosecuted by way of a private prosecution or
2. if a penalty more severe than a two-year sentence of imprisonment is not to be expected.

¹²² Das Gerichtsverfassungsgesetz. Section 28 Courts with lay judges (Schöffengerichte) shall be established at the Local Courts to hear and decide criminal matters falling under the jurisdiction of the Local Courts, insofar as such matters are not decided by a Criminal Court judge.

¹²³ *การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย* (หน้า 39). เล่มเดิม.

ลูกขุนนั่งพิจารณา ซึ่งศาลชั้นระดับล่างหรือศาลแขวงนี้ไม่อาจพิจารณาพิพากษาคดีที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกเกิน 4 ปี และไม่มีอำนาจกำหนดวิธีการเพื่อความปลอดภัยได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 24 (2)¹²⁴ ของพระธรรมนูญศาลของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

3.3.2 ประเภทความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี¹²⁵

ศาลแขวง (Amtsgericht) จะมีเขตอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีโทษไม่รุนแรง ไม่อาจพิจารณาพิพากษาคดีที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกเกิน 4 ปีได้ และไม่มีอำนาจกำหนดวิธีการเพื่อความปลอดภัย การพิจารณาคดียังแบ่งการพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษาคณะเดียวหรือกับการพิจารณาพิพากษาโดยศาลลูกขุนเล็ก จะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 1 คน และผู้พิพากษาสมทบ 2 คน ผู้พิพากษานายเดียวจะมีอำนาจพิจารณาคดีได้ แต่ถ้าคดีที่มีการลงโทษจำคุกเกินกว่า 2 ปี แต่ไม่เกิน 4 ปีจะต้องพิจารณาพิพากษาโดยศาลลูกขุนเล็ก จะใช้ผู้พิพากษานายเดียวไม่ได้ ซึ่งคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงมี ดังต่อไปนี้

- (1) ความผิดลหุโทษ
- (2) ความผิดอาญาธรรมดาที่ราษฎรเป็นโจทก์ กล่าวคือ ความผิดอาญาที่ไม่กระทบกระเทือนถึงผลประโยชน์มหาชน
- (3) การกระทำความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน เพียงอย่างเดียว หรือมีโทษข้างเคียงอื่นประกอบ
- (4) ความผิดที่กฎหมายกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี และพนักงานอัยการเป็นโจทก์
- (5) ความผิดอาญาอื่น ๆ ที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลชั้นต้นระดับล่างและขึ้นต่อศาลลูกขุนเล็ก ตามมาตรา 28

เว้นแต่กรณีพนักงานอัยการเห็นว่าคดีมีความสำคัญที่ควรให้ศาลจังหวัดพิจารณา

¹²⁴ Das Gerichtsverfassungsgesetz. Section 24(2) The Local Court may not impose a sentence of imprisonment exceeding four years and may neither order placement in a psychiatric hospital in lieu of or in addition to a penalty nor order placement in preventive detention.

¹²⁵ “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายและระบบศาลของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน,” รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี คร.ปรีดี เกษมทรัพย์ (หน้า 185). เล่มเดิม.

3.3.3 การอุทธรณ์คดีอาญาในศาลแขวง ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

การอุทธรณ์ในครั้งแรกของคู่ความในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีลักษณะเดียวกับประเทศในระบบชีวิตลอว์อื่น ๆ กล่าวคือการอุทธรณ์ในครั้งแรกทั้งในปัญหาข้อกฎหมายและปัญหาข้อเท็จจริง โดยเฉพาะการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่มีการจำกัดสิทธิแต่ประการใด โดยไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือการรับรอง คู่ความจึงมีสิทธิอุทธรณ์ได้เสมอ อันเป็นเสรีภาพในการอุทธรณ์¹²⁶ ซึ่งประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เรียกการอุทธรณ์ในลักษณะนี้ว่า Berufung¹²⁷

หลักเสรีภาพในการอุทธรณ์ (Liberality of appeal) ที่มีหลักการให้คู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายนั้น ไม่อาจนำมาใช้ได้กับการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นมลรัฐ โดยองค์กรที่เรียกว่า Grosse Strafkammer ซึ่งองค์คณะประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 3 นายและผู้พิพากษาสมทบอีก 2 นาย การพิจารณาคดีดังกล่าวนี้ถือเป็นที่สุดไม่สามารถอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ คงอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ทั้งนี้เนื่องจากการถือว่าการพิจารณาโดยองค์กรดังกล่าวเป็นไปโดยรอบคอบแล้ว ความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นได้น้อยมาก และหากเกิดความไม่ถูกต้องขึ้นคู่ความสามารถที่จะรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้เป็นการคุ้มครองสิทธิของคู่ความในการดำเนินกระบวนการพิจารณา¹²⁸

การอุทธรณ์ได้แย้งคำพิพากษา (Berufung) เป็นการอุทธรณ์โต้แย้งทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายซึ่งกฎหมายให้สิทธิแก่คู่ความทั้งฝ่ายจำเลยและพนักงานอัยการรวมถึงทนายจำเลยโดยความยินยอมร่วมกันของฝ่ายจำเลยและโจทก์¹²⁹

การอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แบ่งการอุทธรณ์ออกเป็น 3 ประเภท การอุทธรณ์ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อ

¹²⁶ John H. Langbein. (1977). *Comparative Criminal Procedure*. P.83. อ้างใน. *การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย* (หน้า 41). เล่มเดิม.

¹²⁷ Berufung คือ การอุทธรณ์มาจากศาลแขวง ซึ่งพิจารณาเฉพาะคดีความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง.

¹²⁸ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และระบบชีวิตลอว์ (หน้า 71-72). เล่มเดิม.

¹²⁹ Anke Freckmann and Thomas Wegerich. Op.cit. p.212. อ้างใน. *การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย* (หน้า 43). เล่มเดิม.

กฎหมาย (Berufung) การอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย (Revision) และประการสุดท้ายการอุทธรณ์คำสั่งของศาล (Beschwerde)¹³⁰

เมื่อศาลแขวงได้วินิจฉัยคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแล้ว หากคู่ความไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของศาลแขวงดังกล่าวสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลชั้นต้นมลรัฐ (ศาลจังหวัด) ซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ชั้นต้น และของผู้พิพากษาอาชีพคนเดียวซึ่งเป็นศาลชั้นต้นระดับล่าง คำพิพากษาของผู้พิพากษาคนเดียวเป็นที่สุดไม่อาจอุทธรณ์ได้ในกรณีความผิดลหุโทษ เมื่อพิพากษากฟ้องจำเลยหรือลงโทษปรับสถานเดียว ซึ่งการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลในชั้นนี้ต้องอุทธรณ์ภายใน 1 สัปดาห์ นับแต่ได้อ่านคำพิพากษา ด้วยการแจ้งอุทธรณ์ต่อเจ้าพนักงานศาลให้จัดแจ้งอุทธรณ์หรือยื่นอุทธรณ์เป็นหนังสือการอุทธรณ์นี้ไม่จำเป็นต้องระบุรายละเอียดหรือเหตุผลของการอุทธรณ์ที่ได้แย้งคำพิพากษา

การอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายในระบบกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นี้ได้กำหนดให้แสดงเหตุในการอุทธรณ์โต้แย้งในปัญหาข้อกฎหมายเอาไว้ โดยต้องแสดงเหตุว่ามีการใช้การตีความกฎหมายจนเกินความเสียหายอย่างไรเอาไว้ (A Violation of the law) หรือกฎหมายอาจจะได้รับความเสียหายถ้าหากบรรทัดฐานทางกฎหมาย (Legal Norms) ไม่ได้นำมาปรับใช้หรือการปรับใช้กฎหมายทำโดยไม่ถูกต้องตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 337 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี¹³¹ ซึ่งปัญหาข้อกฎหมายใดจะได้รับพิจารณาโดยศาลสูงถือเป็นดุลพินิจของศาลสูงสุดเว้นแต่คำพิพากษาบางประเภทที่จะได้รับการพิจารณาเสมอ ถ้าหากปัญหานั้นตั้งอยู่บนการใช้กฎหมายที่ก่อความเสียหายในเรื่องดังนี้ เช่น ปัญหาว่าศาลที่พิจารณาไม่มีเขตอำนาจเหนือคดีนั้น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 338 (4) แห่งประมวล

¹³⁰ J.Z.ekoll and M.Reimann. (2005). Introduction To German Law. P. 446. อ้างใน. การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย (หน้า 42). เล่มเดิม.

¹³¹ Code of Criminal Procedure of Germany Article 337.

(1) An appeal on law may be filed only on the ground that the judgment was based upon a violation of the law.

(2) Failure to apply a legal norm or erroneous application of a legal norm shall constitute a violation of the law.

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹³² และปัญหาว่าคำพิพากษาปราศจากเหตุผลประกอบตามมาตรา 338 (7) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹³³ หรือตามมาตรา 338 (5) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ที่บัญญัติเกี่ยวกับปัญหาว่าการรับฟังพยานไม่มีอัยการหรือบุคคลต่างๆตามที่กฎหมายกำหนดไว้ร่วมเข้าฟังด้วย¹³⁴

กรณีการอ่านคำพิพากษาไม่ได้กระทำต่อหน้าจำเลยระยะเวลาอุทธรณ์เริ่มนับเมื่อได้ส่งคำพิพากษาให้จำเลยทราบ การให้เหตุผลในการอุทธรณ์อาจกระทำได้ภายใน 1 สัปดาห์ หลังจากระยะเวลาอุทธรณ์สิ้นสุดลง หากศาลที่พิจารณาอุทธรณ์เห็นว่าอุทธรณ์ดังกล่าวมีเหตุผล ก็ชอบที่จะยกคำพิพากษาของศาลล่างคำพิพากษาของศาลนี้จะต้องไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงในลักษณะที่เป็นผลเสียแก่จำเลย ทั้งในประเภทของไทยและอัตราโทษ ในกรณีที่จำเลยอุทธรณ์หรือพนักงานอัยการอุทธรณ์ให้เป็นคุณแก่จำเลย¹³⁵

กรณีการอุทธรณ์เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายอาจยื่นอุทธรณ์ต่อศาลที่มีคำพิพากษา โดยแจ้งการอุทธรณ์ด้วยวาจาเพื่อให้มีการบันทึกต่อเจ้าพนักงาน หรือทำอุทธรณ์เป็นลายลักษณ์อักษร (In writing)¹³⁶ นอกจากนี้ผู้อุทธรณ์จะต้องทำคำแถลงการณ์แสดงเหตุที่ได้แย้งคำพิพากษา

¹³² Code of Criminal Procedure of Germany Article 338(4). if the court erroneously assumed jurisdiction.

¹³³ Code of Criminal Procedure of Germany Article 338(7). if the judgment contains no reasons for the decision or the reasons have not been placed on the file within the time limit applicable pursuant to Section 275 subsection (1), second and fourth sentences;

¹³⁴ Code of Criminal Procedure of Germany Article 338(5).if the main hearing was held in the absence of the public prosecutor or of a person whose presence is required by law;

¹³⁵ “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายและระบบศาลของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน,” *รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เกษมทรัพย์* (หน้า 185). เล่มเดิม.

¹³⁶ Code of Criminal Procedure of Germany Article 341.

(1) The appeal on law shall be filed with the court whose judgment is being contested, either orally to be recorded by the registry or in writing, within one week after pronouncement of judgment.

(2) If the defendant was not present when judgment was pronounced, the time limit in respect of the defendant shall begin to run upon service of the judgment, with the exception of the cases referred to in Section 234, Section 387 subsection (1), Section 411 subsection (2), and Section 434 subsection (1), first sentence, where judgment was pronounced in the presence of defence counsel bearing a written power of attorney from the defendant.

ปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งเหตุผลนั้นจะต้องแสดงไม่ว่าเพราะความเสียหายต่อบรรทัดฐานทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณา หรือเพราะความเสียหายต่อบรรทัดฐานทางกฎหมายอื่นๆ¹³⁷ ปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้นจะได้รับการทบทวน (Review) โดยศาลในการพิจารณาอุทธรณ์¹³⁸

การพิจารณาเฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย เริ่มขึ้นเมื่อมีการอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายนั้น ๆ และภายหลังจากนั้นคำแถลงการณ์ (Argument) และความเห็นใดๆ ของพนักงานอัยการ จำเลย หรือทนายความของจำเลยจะได้รับการรับฟังโดยศาลประกอบการทบทวน (Revision) โดยจะต้องรับฟังโจทก์เสียก่อน และจะมีการรับฟังฝ่ายจำเลยในลำดับสุดท้าย¹³⁹

ส่วนการพิจารณาอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนี้จะได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยองค์คณะใหญ่และองค์คณะเล็กทางอาญาดังกล่าวต่อไป¹⁴⁰

¹³⁷ Code of Criminal Procedure of Germany Article 344.

(1) The complainant shall make a statement concerning the extent to which he contests the judgment and is applying for it to be quashed (notices of appeal on law) and shall specify the grounds.

(2) The grounds must show whether the judgment is being contested because of violation of a legal norm concerning the proceedings or because of violation of another legal norm. In the former case the facts containing the defect must be indicated.

¹³⁸ Code of Criminal Procedure of Germany Article 352.

(1) Only the notices of appeal on law and, insofar as the appeal on law is based on defects in the proceedings, only the facts specified when the notices of appeal on law were submitted, shall be subject to review by the court hearing the appeal.

(2) Substantiation of the notices of appeal on law going beyond what is required by Section 344 subsection (2) shall not be necessary and, if incorrect, shall not be prejudicial.

¹³⁹ Code of Criminal Procedure of Germany Article 351.

(1) The main hearing shall begin with submissions by a rapporteur.

(2) Thereafter, the arguments and applications of the public prosecution office as well as of the defendant and his defence counsel shall be heard, with the complainant being heard first. The defendant shall have the last word.

¹⁴⁰ “ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายและระบบศาลของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน,” รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี คร.ปรีดี เกษมทรัพย์ (หน้า 186). เล่มเดิม.

องค์คณะเล็กทางอาญาจะพิจารณาพิพากษาอุทธรณ์คำพิพากษาของผู้พิพากษาคนเดียว และเป็นองค์คณะที่พิจารณาคดีอุทธรณ์เท่านั้น ประกอบด้วยผู้พิพากษาอาชีพ 1 คน เป็นหัวหน้าคณะ และลูกขุนอีก 2 คน

องค์คณะใหญ่ทางอาญา พิจารณาพิพากษาคดีอื่นๆ ที่นอกเหนือจากองค์คณะเล็กทางอาญา กล่าวคือ พิจารณาพิพากษาในฐานะเป็นศาลอุทธรณ์ สำหรับคดีอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลลูกขุนเล็กตลอดจนมีอำนาจพิจารณาพิพากษาอุทธรณ์คำพิพากษาของผู้พิพากษาคนเดียวด้วย นอกจากนี้้องค์คณะใหญ่ทางอาญายังเป็นศาลชั้นต้นในคดีดังต่อไปนี้

- (1) คดีความผิดอาญาร้ายแรงทั้งปวงที่ไม่อยู่ในเขตอำนาจศาลอาญาอื่น
- (2) คดีความผิดอาญาร้ายแรงที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์
- (3) คดีความผิดอาญาที่ผู้พิพากษาคนเดียวโอนเรื่องมาให้เนื่องจากเกินอำนาจพิจารณาพิพากษาคนเดียว

จะเห็นได้ว่าคำพิพากษาของศาลแขวงสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายไปยังศาลจังหวัด สำหรับปัญหาข้อกฎหมายยังสามารถอุทธรณ์ได้อีกชั้นหนึ่งเพื่อตรวจสอบแก้ไขความไม่ถูกต้องในการใช้กฎหมาย โดยการอุทธรณ์ไปยังศาลสูงมลรัฐ

ศาลมลรัฐที่ ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยศาลลูกขุนใหญ่ ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์คดีของศาลแขวงและศาลลูกขุนเล็ก โดยมีบทบาทหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อค้นหาความจริง ปัญหาข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์มาจากศาลแขวงหรือศาลลูกขุนเล็กจึงยุติเพียงในชั้นนี้ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 76 (1) และ (6) แห่งพระธรรมนูญศาลประเทศสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี¹⁴¹

¹⁴¹ Das Gerichtsverfassungsgesetz. Section 76 (1) The criminal divisions shall be composed of three judges, including the presiding judge, and two lay judges (grand criminal divisions); in proceedings involving appeals on fact and law against a judgment of a criminal court judge or of a court with lay judges, they shall be composed of the presiding judge and two lay judges (small criminal divisions). The lay judges shall not participate in decisions made outside the main hearing.

(6) In cases of an appeal on fact and law against a judgment by an extended bench (Section 29 subsection (2)), a second judge must be brought in. Decisions outside the main hearing shall be made by the presiding judge alone.

เนื่องจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีมีศาลแขวง ศาลชั้นต้นมลรัฐ และศาลสูงมลรัฐ ซึ่งศาลสูงมลรัฐทำหน้าที่เป็นศาลชั้นต้นในคดีความผิดเกี่ยวกับผลประโยชน์ของรัฐ ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณา ซึ่งการพิจารณาอุทธรณ์ของศาลชั้นต้นมลรัฐ ที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง จะทำการพิจารณาคดีด้วยวิธีการสืบพยานซึ่งนำนักพยานหลักฐานตามหลักการค้นหาความจริง เมื่อมีการอุทธรณ์โต้แย้งขอให้ศาลชั้นอุทธรณ์ตรวจสอบในประเด็นใด ศาลก็จะให้นำพยานหลักฐานมาสืบใหม่ในประเด็นที่มีการอุทธรณ์โต้แย้งเพื่อศาลจะได้ฟังพยานหลักฐานด้วยตนเองตามหลักของศาลพิจารณาโดยผู้พิพากษาสมทบจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพิจารณานอกจากการสืบพยานหลัก

การอุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนี้เป็นการเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาคดีใหม่เนื่องจากเหตุผลที่ว่า การพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงเป็นการพิจารณาโดยรวบรัด มีผู้พิพากษานายเดียวเป็นองค์คณะ และปริมาณคดีมีจำนวนมาก ทำให้การพิจารณาอาจไม่ละเอียดรอบคอบและอาจมีความผิดพลาดได้ ประกอบกับการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงมุ่งการค้นหาความจริงเป็นเนื้อแท้กฎหมายจึงเปิดโอกาสให้มีการพิจารณาคดีได้อีกครั้งทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายในประเด็นที่มีการอุทธรณ์โต้แย้ง และในกรณีที่ศาลชั้นต้นมลรัฐ ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์และเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง (Second Trial Court) ทำการตรวจสอบจริงโดยการสืบพยานซึ่งนำนักพยานหลักฐานใหม่ในประเด็นที่มีการอุทธรณ์โต้แย้ง เว้นแต่ ศาลเห็นว่าการสืบพยานดังกล่าวไม่จำเป็นที่จะทำให้เกิดกระจ่างชัดขึ้น และคู่ความมีสิทธิที่จะเสนอข้อเท็จจริง พยานหลักฐานใหม่เข้าสู่การพิจารณาของศาลชั้นอุทธรณ์ได้ด้วย หากศาลเห็นชอบด้วยกับข้ออุทธรณ์ก็จะพิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ซึ่งปัญหาข้อเท็จจริงที่ได้วินิจฉัยในชั้นอุทธรณ์นี้จึงเป็นที่สุดไม่สามารถที่จะอุทธรณ์ชั้นที่สองได้

การทำหน้าที่ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงของศาลพิจารณาชั้นที่สองนี้ จะทำการตรวจสอบเฉพาะในประเด็นที่ยังอุทธรณ์โต้แย้งเท่านั้น หากประเด็นใดไม่ได้อุทธรณ์โต้แย้งก็จะเป็นอันยุติลงไป และสิทธิในการอุทธรณ์นี้ใช้ได้เฉพาะในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายนี้เป็นสิทธิที่คู่ความพึงมีในการครั้งแรกเท่านั้น ถ้าคู่ความประสงค์จะใช้สิทธิในการอุทธรณ์ครั้งที่สองต่อไป ให้อุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุดนั้น จะต้องได้รับความเห็นชอบหรือคำรับรองเสียก่อน และใช้สิทธิในการอุทธรณ์ครั้งที่สองได้เฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น ซึ่งคดีที่อยู่ใน

อำนาจศาลแขวงนี้เป็นการอุทธรณ์ที่เกิดขึ้นจากการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านชั้นอุทธรณ์ (Leag-frog-appeal) ตามมาตรา 338 (5) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี¹⁴² ซึ่งได้กล่าวถึงระบบการอุทธรณ์จากศาลชั้นต้นไปยังศาลชั้นอุทธรณ์ไม่ว่าคดีแพ่งหรือคดีอาญา สามารถทำได้ทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย เว้นแต่จะถูกจำกัดห้ามไว้บ้างในบางกรณี

3.4 ประเทศญี่ปุ่น

3.4.1 การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศญี่ปุ่น

โครงสร้างของกฎหมายญี่ปุ่นได้เปลี่ยนจากระบบไต่สวนมาเป็นระบบกล่าวหา โจทก์และจำเลยมีฐานะเท่าเทียมกัน ศาลจะพิจารณาคดีโดยไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใด ดังนั้นการใช้มาตรการบังคับใด ๆ จะต้องกระทำโดยหมายของศาลเท่านั้น¹⁴³ และระบบศาลยุติธรรมของญี่ปุ่นเป็นแบบศาลเดี่ยว ระบบศาลทั้งหมด กล่าวคือ ทั้งทางแพ่ง อาญา และงานธุรการขึ้นอยู่กับศาลทั้งสิ้น เขตอำนาจของระบบนี้มีความสมบูรณ์อย่างยิ่งเพราะรัฐธรรมนูญได้บัญญัติห้ามการจัดตั้ง

¹⁴² German Code of Criminal Procedure Section 335.

(1) A judgment against which an appeal on fact and law is admissible may be contested by an appeal on law in lieu of an appeal on fact and law.

(2) The court which would have been competent to decide if an appeal on law were filed after an appeal on fact and law had been heard, shall decide on the appeal on law.

(3) If one of the participants files an appeal on law against the judgment, and another participant files an appeal on fact and law, the appeal on law, if filed in time and in the prescribed form, shall be treated as an appeal on fact and law as long as the appeal on fact and law is not withdrawn or dismissed as inadmissible. Notices of appeal on law including the grounds therefor shall nevertheless be submitted in the form and within the time limit provided and served on the opponent (Sections 344 to 347). An appeal on law against a judgment given in an appeal on fact and law shall be admissible pursuant to the provisions generally applicable.

¹⁴³ การบริหารกระบวนการยุติธรรมชั้นก่อนการพิจารณาคดี : ศึกษาเปรียบเทียบ (หน้า 91). เล่มเดิม.

ศาลพิเศษขึ้นเป็นอิสระจากระบบที่มีศาลสูงสุดเป็นผู้นำ และฝ่ายบริหารจะเข้ามาเกี่ยวข้องได้แต่เฉพาะในเรื่องที่เกี่ยวกับการเรียกร้องสิทธิของฝ่ายบริหารเท่านั้น¹⁴⁴

ภายใต้อำนาจตุลาการ ศาลแบ่งออกเป็น 2 ลำดับด้วยกันคือ ศาลสูงสุด กับศาลชั้นรอง ซึ่งตั้งขึ้นตามกฎหมายเกี่ยวกับศาล ฉบับลงวันที่ 16 เมษายน 1947¹⁴⁵

กฎหมายญี่ปุ่นไม่มีถ้อยคำที่แสดงถึงความแตกต่างระหว่างศาลชั้นต้นกับศาลอุทธรณ์เหมือนกับในประเทศฝรั่งเศส คือคำว่าศาลไทรบูนัล (tribunal) กับศาลไม่มีคำที่ใช้ให้เห็นความแตกต่างของตำแหน่งผู้พิพากษาหรือคำพิพากษาของศาลในลำดับชั้นต้นกับลำดับชั้นอุทธรณ์ ศาลทุกชั้นเรียกว่า “ไซบัน โฌะ” (saibansho) เหมือนกันหมด ซึ่งหมายถึงสถานที่ประสาทความยุติธรรม และไม่มีคำพิเศษสำหรับเรียกศาลอาญา หรือมีคำใดที่มีความหมายคล้ายกับคำว่า assises หรือศาลตำรวจ¹⁴⁶

ศาลแขวง (summary court) หรือ คันอิ ไซบัน โฌะ (kan-I saibansho) เป็นศาลชั้นต่ำสุดในลำดับศาล แต่ถ้าดูจากเขตอำนาจศาลแล้วศาลนี้จะอยู่ในลำดับเดียวกันกับศาลจังหวัดและศาลครอบครัว แต่โดยปรกติแล้วศาลจังหวัดจะมีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์คำตัดสินของศาลแขวง ศาลแขวงเป็นศาลที่มีกระบวนการพิจารณาที่ง่ายและรวดเร็ว ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อกระจายความยุติธรรมให้ไปถึงมือประชาชนมากขึ้น ศาลแขวงญี่ปุ่นมีอยู่ทั้งหมด 570 ศาล ประกอบด้วยผู้พิพากษาคนหนึ่งหรือมากกว่านั้น ทำให้เกิดผู้พิพากษาประเภทพิเศษขึ้นโดยปรกตินั่นจะเป็นนักกฎหมาย แต่ก็อาจเป็นสามัญชนได้ เพราะกล่าวกันว่าผู้พิพากษาศาลแขวงนั้นไม่จำเป็นต้องมีความรู้ทางกฎหมายเป็นพิเศษเท่ากันที่จำเป็นจะต้องเป็นผู้มีประสบการณ์ในชีวิตมนุษย์มากพอ ผู้พิพากษามีความรู้ทางกฎหมายเพียงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ได้ก็พอแล้ว¹⁴⁷

ในศาลแขวง คดีต่าง ๆ จะพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดียว และไม่มีการแบ่งออกเป็นคณะ ถึงกระนั้นเพื่อจะนำสามัญสำนึกของสามัญชนเข้ามาสู่การบริหารความยุติธรรมในระดับนี้

¹⁴⁴ จาก กฎหมายญี่ปุ่น : การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม – วัฒนธรรม (หน้า 192), โดย โนะดะ โยะนิชิ ยูจิ, พิเชษฐ เมลาณนท์ (บรรณาธิการแปล), บทที่ 7 ซึ่งแปลโดยทิพย์ชนก รันโนสถ, 2527, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ลิขสิทธิ์ 2527 โดยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

¹⁴⁵ แหล่งเดิม.

¹⁴⁶ แหล่งเดิม. หน้า 193.

¹⁴⁷ แหล่งเดิม. หน้า 201.

กฎหมายอนุญาตให้สามัญชนเข้ามามีส่วนในการพิจารณาคดีในฐานะพนักงานยุติธรรม ซึ่งเรียกว่า ชิโฮอิน (shihōin) ได้พนักงานยุติธรรมได้รับเลือกขึ้นมาสำหรับคดีแต่ละคดีจากรายชื่อที่ศาลจังหวัดได้เลือกไว้เป็นประจำทุกปี บุคคลเหล่านี้จะให้ความช่วยเหลือและให้คำแนะนำ แต่ไม่ได้เป็นองค์คณะของศาลแขวง พวกเขาไม่ได้เป็นลูกขุน หรือผู้พิพากษาสมทบ และคำแนะนำดังกล่าวจะนำมาใช้หรือไม่ก็ได้ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของศาล¹⁴⁸

ศาลจังหวัด (district court) หรือ ชิโฮ ไชบัน โมะะ (chihō saibansho) เป็นศาลชั้นต้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญา ในแต่ละจังหวัดรวมทั้งโตเกียวจะมีศาลจังหวัดประจำอยู่ศาลหนึ่ง ส่วนใน ฮ็อกไกโด มีอยู่ทั้งหมด 4 ศาล ดังนั้นศาลจังหวัดทั้งหมดจึงมีอยู่ 50 ศาล แต่ในทางปฏิบัติแล้วข้อแตกต่างยังเห็นชัดแจ้งยิ่งขึ้น เพราะเหตุว่านอกจากศาลนี้จะมีสาขาใหญ่ (main branch) แล้ว ยังมีสำนักงานสาขามีอยู่ 2 ประเภทด้วยกัน คือ ประเภท A กับประเภท B สำนักงานสาขาประเภท A มีอยู่ 81 สำนักงาน และประเภท B มีอยู่ 195 สำนักงาน¹⁴⁹

ศาลจังหวัดประกอบด้วยผู้พิพากษา และผู้ช่วยผู้พิพากษาจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีจำนวนตามที่ศาลสูงสุดได้กำหนดไว้ ผู้พิพากษานายหนึ่งจะได้รับเลือกจากศาลสูงสุดให้เป็นผู้พิพากษาหัวหน้าศาล (head judge) หรือ โมะะโช (shochō)¹⁵⁰ ผู้ช่วยผู้พิพากษาไม่ได้มีอำนาจเต็ม ไม่มีอำนาจนั่งพิจารณาคดีตามลำพังได้ และไม่อาจนั่งพิจารณาแทนผู้พิพากษาได้และในแต่ละบัลลังก์ก็จะมีผู้ช่วยผู้พิพากษาเกินกว่า 1 คน ไม่ได้ ศาลจังหวัดแต่ละศาลจะแบ่งออกเป็นคณะ แต่ละคณะจะมีผู้พิพากษาและผู้ช่วยผู้พิพากษามากน้อยตามที่กำหนดไว้¹⁵¹ องค์คณะผู้พิพากษาในศาลนี้มี 2 ประเภท คือ 3 นาย และนายเดียว แล้วแต่ประเภทของคดี แต่สำหรับคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลแขวง ต้องพิจารณาพิพากษาโดยองค์คณะผู้พิพากษา 3 นาย¹⁵²

¹⁴⁸ กฎหมายญี่ปุ่น : การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม – วัฒนธรรม (หน้า 201). เล่มเดิม.

¹⁴⁹ แหล่งเดิม. หน้า 197-198.

¹⁵⁰ โมะะโช (shochō) ไม่ได้แปลว่าประธาน เพราะคำว่าประธานนั้นได้ใช้เป็นคำแปลของคำว่า โชคัน (shōkan) ซึ่งใช้เฉพาะเมื่ออ้างถึงศาลสูงสุด หรือศาลสูงเท่านั้น.

¹⁵¹ กฎหมายญี่ปุ่น : การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม – วัฒนธรรม (หน้า 198). เล่มเดิม.

¹⁵² จาก “ศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น , สาธารณรัฐเกาหลี และสิงคโปร์,” โดย ชัยชาญ วิบูลศิริ, 2522, บทบันทึก, เล่มที่ 36, หน้า 400. เนติบัณฑิตยสภา เจ้าของลิขสิทธิ์.

ศาลจังหวัด เป็นศาลรับฟ้องชั้นต้นสำหรับคดีทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจของศาลจังหวัด ได้แก่ คดีที่ต้องเริ่มดำเนินคดีในชั้นศาลสูงหรือศาลแขวง นอกจากนั้น ศาลจังหวัดยังทำหน้าที่คล้ายศาลสูงในการพิจารณาคดีแพ่งที่อุทธรณ์ขึ้นมาจากศาลแขวง ส่วนการอุทธรณ์คดีอาญานั้น หลังจากการปฏิรูปกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปี 1948 แล้ว คดีอาญาทุกคดีจะต้องอุทธรณ์มายังศาลสูง¹⁵³

หลักเรื่องการนั่งพิจารณาคดีแบบเป็นองค์คณะ ไม่ค่อยได้ใช้ปฏิบัติในศาลจังหวัดนัก ศาลจังหวัดมักนั่งพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดียว แม้ว่ากฎหมายจะกำหนดองค์คณะผู้พิพากษาเอาไว้สำหรับการพิจารณาคดีสำคัญที่มีโทษถึงประหารชีวิตหรือจำคุกเกินกว่า 1 ปี หรือคดีที่อุทธรณ์มาจากศาลชั้นต้น นอกจากนั้นศาลเองอาจจะเห็นควรให้มีการนั่งพิจารณาคดีแบบเป็นองค์คณะ ในคดีที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวก็ได้ องค์คณะของศาลจังหวัดประกอบด้วยผู้พิพากษา 3 นาย¹⁵⁴

ศาลสูง (superior court) หรือ โคโตะ ไชบัน โมะ (kōtō saibansho) ผู้รับผิดชอบการแต่งตั้งประธานและผู้พิพากษาศาลสูงนี้ คณะรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งจากบัญชีรายชื่อที่ศาลสูงสุดเสนอมา ผู้พิพากษาศาลสูงนี้ คณะรัฐมนตรีเป็นผู้แต่งตั้งจากบัญชีรายชื่อที่ศาลสูงสุดเสนอมา ผู้พิพากษาศาลสูงดำรงตำแหน่งคราวละ 10 ปี¹⁵⁵ ศาลนี้มีอยู่ด้วยกัน 8 ศาล ตั้งอยู่ในโตเกียว เนื่องจากศาลสูงแต่ละแห่งมีเขตอำนาจครอบคลุมกว้างขวางมาก¹⁵⁶

ศาลสูงแต่ละแห่งจะประกอบด้วยประธานศาลสูงคนหนึ่ง เรียกว่า โชคัน (chōkan) กับจำนวนผู้พิพากษาศาลสูงตามที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ แต่การกระจายตัวผู้พิพากษานั้นอยู่ในอำนาจของศาลสูงสุดเป็นผู้กำหนด โดยคำนึงถึงความจำเป็นเป็นหลัก ในศาลสูงแต่ละศาลจะแบ่งออกเป็นคณะ เรียกว่า บุ (bu) ส่วนศาลสูงไหนจะแบ่งออกเป็นกี่คณะนั้นศาลสูงสุดจะเป็นผู้วินิจฉัยภายใต้คำแนะนำศาลสูงนั้น ๆ¹⁵⁷ แต่ละคณะประกอบไปด้วยผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ 3 นายหรือ 5 นาย¹⁵⁸

¹⁵³ กฎหมายญี่ปุ่น : การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม – วัฒนธรรม (หน้า 198). เล่มเดิม.

¹⁵⁴ แหล่งเดิม.

¹⁵⁵ การสืบพยาน โดยเปิดเผยในศาลอุทธรณ์ในคดีอาญา (หน้า 80). เล่มเดิม.

¹⁵⁶ กฎหมายญี่ปุ่น : การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม – วัฒนธรรม (หน้า 196-197). เล่มเดิม.

¹⁵⁷ แหล่งเดิม. หน้า 197.

ตามที่กฎหมายกำหนด ในการพิจารณาวินิจฉัย งานของแต่ละคณะอยู่ในความควบคุมของสมาชิกคนหนึ่งของคณะคือผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ที่เรียกว่า โซกะทซุ ฮันจิ (sōkatsu hanji) แต่งานทุกประเภทของคณะจะต้องปฏิบัติโดยสอดคล้องกับความเห็นของสมาชิกทุกคนของคณะ¹⁵⁹

หน้าที่หลักของศาลนี้คือ ทำหน้าที่เป็นศาลสูงและนั่งพิจารณาคดีทุกประเภทที่อุทธรณ์¹⁶⁰ คำพิพากษาของศาลชั้นต้นขึ้นมา ศาลสูงไม่เพียงแต่เป็นศาลที่มีเขตอำนาจลำดับสองเท่านั้น บรรดาคำพิพากษาที่ตัดสินโดยศาลแขวง จะอุทธรณ์มายังศาลจังหวัด และจะอุทธรณ์ต่อมายังศาลสูงแทนที่จะอุทธรณ์ไปยังศาลสูงสุด ฉะนั้น เขตอำนาจศาลสูงสุดในญี่ปุ่นจึงมีลักษณะทวิ (dualist) และเพื่อที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งในการตีความกฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ กฎหมายกำหนดให้ศาลสูงที่กำลังนั่งพิจารณาคำอุทธรณ์ท้ายสุดในคดีที่มีความขัดแย้งกับบรรทัดฐาน ส่งคดีนั้นให้ศาลสูงสุดเป็นผู้วินิจฉัย ศาลสูงอาจนั่งพิจารณาคดีบางคดีที่มาสู่ศาลสูงสุดโดยตรงในฐานะเป็นศาลรับฟ้องชั้นต้นได้ด้วย¹⁶¹

ศาลสูงสุด (Supreme Court) หรือไซโค ไชบัน โนะะ (saikō saibansho) ตั้งอยู่ในโตเกียว และประกอบด้วยสมาชิก 15 คน มีประธานศาลสูงสุคนายหนึ่งกับผู้พิพากษาอีก 14 นาย ศาลสูงสุคนีอำนาจในการพิจารณาข้อกฎหมาย และโดยหลักแล้ว อำนาจอธิปไตยของศาลสูงสุดจำกัดอยู่ในข้อกฎหมายเท่านั้น ศาลสูงสุคนักพิพากษาที่จะต้องยอมรับข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏอยู่ในคำพิพากษาที่อุทธรณ์ขึ้นมายังศาลสูงสุด อย่างไรก็ตาม นักนิติศาสตร์ญี่ปุ่นถือว่าศาลสูงสุดเป็นศาลที่มีเขตอำนาจในระสาม คือ ทุกคนเห็นพ้องกันว่าญี่ปุ่นมีระบบศาล 3 ชั้น ศาลสูงสุดญี่ปุ่นนั้นนอกจากจะมีเขตอำนาจ

¹⁵⁸ จาก “ศาลยุติธรรมนานาชาติประเทศ,” โดย ประภาส อวยชัย, 2506, มีนาคม, *คูลพาท*, 10(3), หน้า 267. สำนักงานศาลยุติธรรม เจ้าของลิขสิทธิ์.

¹⁵⁹ *กฎหมายญี่ปุ่น : การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม – วัฒนธรรม* (หน้า 197). เล่มเดิม.

¹⁶⁰ การตัดสินของศาลญี่ปุ่นมีอยู่ 3 ประเภท คือ คำพิพากษา คำตัดสิน และคำสั่ง ศาลเป็นผู้ออกคำพิพากษาและคำตัดสิน ส่วนคำสั่งนั้นอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดียว ถ้าศาลนั่งพิจารณาเป็นองค์คณะ ข้อแบ่งแยกนี้จะชัดเจนขึ้น แต่ถ้าศาลนั่งพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดียว ย่อมยากที่จะเห็นข้อแตกต่างระหว่างสองประเภทนี้ ส่วนคำตัดสินเป็นการตัดสินที่ผ่านขบวนการที่ง่ายกว่าที่ใช้ในคำพิพากษา ศาลอาจจะมีคำตัดสินได้โดยไม่ต้องนั่งฟังการพิจารณาคดีด้วยวาจา และไม่จำเป็นต้องพิจารณาคดีโดยเปิดเผย ฉะนั้นการตัดสินของคดีที่สำคัญจะต้องทำในรูปแบบคำพิพากษา การอุทธรณ์คำพิพากษาเรียกว่า โคโซะ (kōso) ส่วนคำอุทธรณ์คำตัดสินและคำสั่งนั้นเรียกว่า โคโคคุ (kōkoku).

¹⁶¹ *กฎหมายญี่ปุ่น : การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม – วัฒนธรรม* (หน้า 197). เล่มเดิม.

ในการควบคุมความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ แล้ว ยังมีบทบาทในการตีความกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียว¹⁶² โดยผู้พิพากษาศาลสูงสุดนี้มีฐานะเทียบเท่ากับรัฐมนตรีของฝ่ายบริหาร¹⁶³

การพิจารณาของศาลจะนั่งพิจารณาแบบเต็มศาล (full court) หรือ ไดโฮเท (daihōtei) หรือ แบ่งออกเป็นคณะ (division) หรือ โชมโฮเท (shōhōtei) ก็ได้ การพิจารณาเต็มศาลของศาลสูงสุดประกอบด้วยผู้พิพากษาศาลสูงสุด 15 นาย นั่งพิจารณาร่วมกัน และต้องมี 9 นายจึงจะเป็นองค์คณะ ประธานศาลสูงสุดเป็นประธานในทุกนัดการพิจารณาคดีแบบเต็มศาล ถ้าประธานศาลสูงสุดไม่มาก็ให้ผู้พิพากษาที่อยู่ในลำดับรองลงมาทำหน้าที่แทน แต่ละคดีผู้พิพากษาหนึ่งนายจะได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้จดบันทึกคดี (rapporteur) ในฐานะเป็นผู้รับผิดชอบคดี ซึ่งตำแหน่งนี้เรียกว่า ฌุนิน ไชบันคัน (shunin saibankan) ผู้พิพากษาผู้ทำหน้าที่หลักรับผิดชอบคดีเป็นผู้ทำหน้าที่ตรวจสอบสำนวนคดี วินิจฉัยประเด็นข้อพิพาท ทำวิจัยและเตรียมร่างคำพิพากษาโดยความช่วยเหลือของผู้ช่วยผู้พิพากษา¹⁶⁴ ศาลสูงสุดจะตัดสินคดีโดยใช้เสียงส่วนมากของผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นเป็นการชี้ขาด¹⁶⁵

เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานตุลาการเกิดขึ้น ศาลจะเรียกประชุมใหญ่ผู้พิพากษาเรียกว่า ไชบันคัน ไคกิ (saibankan kaigi)¹⁶⁶ ซึ่งผู้พิพากษาทุกคนเข้าร่วมประชุมโดยมีประธานศาลสูงสุดเป็นประธานในที่ประชุม และในที่ประชุมนี้เองที่มีการสร้างกฎข้อบังคับของศาลยุติธรรม¹⁶⁷

¹⁶² กฎหมายญี่ปุ่น : การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม – วัฒนธรรม (หน้า 193). เล่มเดิม.

¹⁶³ “ศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสิงคโปร์,” บทพิเศษพิเศษ (หน้า 399). เล่มเดิม.

¹⁶⁴ ผู้ช่วยผู้พิพากษา (saibansho chōsakan) เหล่านี้มีอยู่ทั้งในศาลชั้นสูงสุดและในศาลชั้นล่างทุกศาล ภายใต้คำแนะนำของผู้พิพากษา ผู้ช่วยผู้พิพากษาเหล่านี้จะเป็นผู้ทำวิจัยที่จำเป็นแก่การพิจารณาคดีทุกคดี (กฎหมายเกี่ยวกับศาล มาตรา 57) ผู้ช่วยผู้พิพากษาได้รับเลือกจากบุคคล (รวมทั้งจากผู้พิพากษาคด้วย) ที่มีความรู้ทางกฎหมายอย่างกว้างขวาง.

¹⁶⁵ กฎหมายญี่ปุ่น : การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม – วัฒนธรรม (หน้า 194-195). เล่มเดิม.

¹⁶⁶ การประชุมใหญ่ผู้พิพากษานั้น มีอยู่ในทุกระดับชั้นศาล ยกเว้น ศาลแขวงการประชุมผู้พิพากษาแต่ละครั้งจะต้องเป็นเรื่องเกี่ยวกับการบริหารงานเท่านั้น ในกรณีของศาลสูงสุดซึ่งมีผู้พิพากษาประจำเพียง 15 คน ระบบนี้ก็ดำเนินไปได้ด้วยดี แต่ในศาลอื่น ๆ ที่มีผู้พิพากษาเป็นจำนวนมากการประชุมใหญ่ไม่ช่วยให้การดำเนินงานตุลาการเป็นไปได้เท่าที่ควร.

¹⁶⁷ กฎหมายญี่ปุ่น : การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม – วัฒนธรรม (หน้า 195). เล่มเดิม.

3.4.2 ประเภทความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศญี่ปุ่น

ศาลแขวงมีอำนาจในการพิจารณาคดีแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกิน 300,000 เยน และพิจารณาคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อยตามที่กฎหมายกำหนด เช่น คดีความผิดฐานลักทรัพย์ หรือความผิดตามพระราชบัญญัติจราจร ฯลฯ¹⁶⁸ ผู้พิพากษาศาลแขวงมีอำนาจในการกำหนดโทษในคดีอาญาจำกัดคือสั่งจำคุกในระยะเวลาสั้น ๆ หรือสั่งปรับเท่านั้น ถ้าศาลแขวงเห็นว่าจะส่งลงโทษมากกว่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้ คือสั่งจำคุกจำเลยมากกว่า 3 ปี ศาลแขวงต้องส่งคดีไปยังศาลจังหวัด¹⁶⁹ และศาลแขวงไม่มีอำนาจเหนือคดีปกครอง¹⁷⁰

กฎหมายยังกำหนดให้ศาลแขวงพิจารณาคดีแพ่งและคดีอาญาที่เป็นคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ โดยวิธีพิเศษ เช่น ในคดีที่เจ้าหนี้ในเงินเรียกร้องเงิน ศาลมีอำนาจสั่งให้ลูกหนี้กระทำการชำระหนี้โดยไม่ต้องมีการสอบถามก่อนก็ได้ หรือในคดีอาญา ศาลอาจพิพากษาให้ปรับเป็นเงินไม่เกิน 200,000 เยน ด้วยการพิจารณาแต่เฉพาะพยานเอกสารเท่านั้นก็ได้ทั้งนี้โดยไม่คำนึงว่าเป็นความผิดประเภทใด หรือในคดีที่เกี่ยวกับจราจร ศาลแขวงอาจพิพากษาให้ปรับเป็นเงินไม่เกิน 200,000 เยน โดยฟังจากคำฟ้องโดยวาจาในศาลประกอบกับพยานเอกสารเท่านั้นก็ได้ แต่การที่มีวิธีพิจารณาเป็นกรณีพิเศษเช่นนี้ ไม่ตัดสิทธิของลูกหนี้หรือผู้ถูกกล่าวหาในการฟ้องร้องต่อศาลตามกรณีปกติ¹⁷¹

3.4.3 การอุทธรณ์คดีอาญาในศาลแขวงประเทศญี่ปุ่น

หลังจากศาลแขวงมีคำพิพากษาแล้ว คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาในกรณีที่คู่ความสงสัยสิทธิไม่อุทธรณ์ หรือกฎหมายจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็จะถึงที่สุดและมีการดำเนินการบังคับตามคำพิพากษาต่อไป การอุทธรณ์นั้น แยกได้เป็นประเภท โคโซะ (kōso) ส่วนคำอุทธรณ์คำตัดสินและคำสั่งนั้นเรียกว่า โคโคคุ (kōkoku) โดยประเภทแรกเป็นการอุทธรณ์คำพิพากษา ส่วนประเภทสุดท้ายเป็นการอุทธรณ์คำสั่ง หรือการใช้ดุลพินิจของศาล

ในการอุทธรณ์แบบ โคโซะ (kōso) นั้น เป็นการอุทธรณ์โต้แย้งคำพิพากษาของศาลชั้นต้นรวมทั้งคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงกรณีที่ได้มีการอุทธรณ์คดีอาญานั้น หลังจากการปฏิรูปกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปี 1948 แล้ว คดีอาญาทุกคดีจะต้องอุทธรณ์มายังศาลสูง โดย

¹⁶⁸ “ศาลยุติธรรมนานาชาติประเทศ,” *คู่มือ* (หน้า 267). เล่มเดิม.

¹⁶⁹ จาก “ระบบศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น,” โดย สุดา วัชรวัฒนากุล, 2530, กันยายน, *วารสารนิติศาสตร์*, 17(3), หน้า 99. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

¹⁷⁰ *กฎหมายญี่ปุ่น : การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม – วัฒนธรรม* (หน้า 202). เล่มเดิม.

¹⁷¹ “ระบบศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น,” *วารสารนิติศาสตร์* (หน้า 99). เล่มเดิม.

ต้องยื่นอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นภายใน 14 วัน นับแต่มีคำพิพากษา สำหรับเหตุในการอุทธรณ์นั้นมีหลายกรณี เช่น การพิจารณาคดีไม่ชอบด้วยกฎหมาย ปรับบทกฎหมายผิด โทษหนักเกินควร พยานหลักฐานไม่พอพียง การรับฟังพยานหลักฐานผิดพลาด เป็นต้น ซึ่งศาลอุทธรณ์จะวินิจฉัยจากพยานในสำนวนเป็นหลัก หลังจากนั้นก็จะมีการพิพากษา หากเห็นด้วยกับศาลชั้นต้น ไม่พบข้อผิดพลาดในศาลชั้นต้นก็จะพิพากษายกอุทธรณ์ หากมีกรณีผิดพลาดก็จะพิพากษากลับ และให้ศาลชั้นต้นพิจารณาใหม่

ในกรณีของการอุทธรณ์แบบ Jokoku เป็นกรณีที่คู่ความไม่พอใจผลของคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ ก็จะมีการอุทธรณ์หรือฎีกาไปยังศาลฎีกา ภายใน 14 วัน นับแต่ศาลอุทธรณ์มีคำพิพากษา โดยการอุทธรณ์หรือฎีกาไปยังศาลฎีกานี้ส่วนมากจะเป็นกรณีของการตีความรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ดังนั้น การอุทธรณ์หรือฎีกาดังกล่าวจึงมีข้อจำกัดว่าต้องเป็นกรณีที่มีการกระทำที่ขัดต่อกฎหมาย มีการตีความรัฐธรรมนูญหรือปรับใช้รัฐธรรมนูญผิด การวินิจฉัยที่ขัดไปจากรัฐธรรมนูญ

บุคคลที่มีสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น นอกคู่ความแล้ว ถ้าจำเลยมีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือมีผู้ใช้อำนาจปกครอง ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อำนาจปกครองนั้น ก็อาจใช้สิทธิ อุทธรณ์ ฎีกา แทนจำเลยได้ด้วย¹⁷²

ศาลสูงของประเทศญี่ปุ่นเปรียบได้กับศาลอุทธรณ์ของประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ตามเมืองใหญ่ๆ ในประเทศญี่ปุ่น มี 8 เมือง มีอำนาจในการรับพิจารณาพิพากษาคดีที่อุทธรณ์ขึ้นมาของศาลแขวง ศาลชั้นต้น และศาลครอบครัว ว่าศาลชั้นต้นวินิจฉัยข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายถูกต้องหรือไม่ และดำเนินกระบวนการพิจารณาผิดพลาดอย่างไร โทษที่ลงแก่จำเลยนั้นเหมาะสมหรือไม่¹⁷³

คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศญี่ปุ่นนั้นเมื่อพิจารณาพิพากษาแล้ว หากคู่ความไม่เห็นด้วยก็จะขอที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาดังกล่าวไปยังศาลสูง และคำพิพากษาของศาลสูงย่อมถึงที่สุด ซึ่งอาจจะมีการฎีกาไปยังศาลสูงสุดได้อีกครั้งหนึ่ง ถ้าเป็นการฎีกาโดยอ้างมูลเหตุว่า คำพิพากษานั้นมีชอบหรือละเมิดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญหรือขัดต่อแนวฎีกาที่ศาลสูงสุดได้เคยวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้กรณีที่ปรากฏชัดเจนว่า คำพิพากษาของศาลแขวง ขัดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศบัญญัติหรือกฎหมายอื่นใดที่ใช้บังคับอยู่ในประเทศญี่ปุ่น เมื่อศาลแขวงพิพากษาแล้วกรณีเช่นนี้สามารถฎีกาไปยังศาลสูงสุดเพื่อให้ศาลสูงสุดวินิจฉัยชี้ขาดได้เลยโดยมิต้องผ่านการอุทธรณ์จาก

¹⁷² “ศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสิงคโปร์,” *บทบัญญัติ* (หน้า 414). เล่มเดิม.

¹⁷³ “ศาลยุติธรรมนานาชาติประเทศ,” *คู่มือ* (หน้า 267). เล่มเดิม.

ศาลสูงก่อนแต่อย่างใด แต่กรณีนี้คดีได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว หากปรากฏภายหลังว่าคำพิพากษาของศาลที่ถึงที่สุดนั้นขัดต่อกฎหมาย เช่นคู่ความชอบที่ขอให้ศาลสูงสุดพิจารณาพิพากษาคดีได้อีกครั้งหนึ่ง¹⁷⁴

จึงเห็นได้ว่าคดีที่มีการพิพากษาในศาลแล้วนั้น ไม่ว่าจะเป็นศาลแขวง ศาลพิจารณาคดีมโนสำเร่ ศาลคดีครอบครัว พนักงานอัยการและจำเลยต้องมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ไปยังศาลที่มีระดับสูงกว่าต่อไป ส่วนการฎีกาต่อศาลฎีกานั้น จำกัดให้ฎีกาได้เฉพาะคดีเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ หรือกรณีมีข้อขัดแย้งเกี่ยวกับบรรทัดฐานการพิพากษาคดีระหว่างศาลฎีกากับศาลอุทธรณ์

¹⁷⁴ “ศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสิงคโปร์,” *บทบัญญัติ* (หน้า 414). เล่มเดิม.

บทที่ 4

การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงของประเทศไทย

คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นจะเป็นคดีที่มีโทษไม่ร้ายแรง แต่เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศที่เป็นแม่แบบทางกฎหมายแล้ว ไม่ได้มีการห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงดังเช่นประเทศไทย กรณีการห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแล้วจึงเป็นการกระทบสิทธิของคู่ความเป็นอย่างมากที่จะได้รับในการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง เนื่องจากการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น มีเพียงผู้พิพากษานายเดียวเป็นองค์คณะจึงอาจทำให้การพิจารณาคดีขาดความละเอียดรอบคอบและไม่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่คู่ความได้เท่าที่ควร ดังนั้นจึงไม่ควรจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง กรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงประวัติการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง กระบวนการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเภทความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ความแตกต่างระหว่างในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในศาลแขวงกับการดำเนินคดีอาญาในศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวงวิเคราะห์ปัญหาการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงรวมทั้งวิเคราะห์เปรียบเทียบการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยกับต่างประเทศ

4.1 ประวัติการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง

ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยแบ่งออกเป็น 2 ยุค สำหรับการแบ่งยุคประวัติศาสตร์กฎหมายนั้นมิได้อาศัยรูปแบบการแบ่งยุคทางประวัติศาสตร์แต่พิจารณาถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านกฎหมายเป็นสำคัญซึ่งกล่าวกว้างๆ ก็อาจคือ ยุคก่อนสมัยใหม่ (Pre-Modern law) และยุคสมัยใหม่ (Modern law) โดยถือเอาช่วงรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์เป็นจุดแบ่ง เพราะเป็นระยะเวลาที่ประเทศสยาม

ได้รับอิทธิพลของกฎหมายตะวันตกซึ่งเป็นกฎหมายสมัยใหม่เข้ามาในประเทศจนมีการจัดทำประมวลกฎหมาย¹⁷⁵

สมัยกรุงสุโขทัยเรื่องการพิจารณาคดีได้รับความทรงพระราชนุหัตถ์ของพระเจ้าแผ่นดินเป็นอย่างมากเนื่องจากศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงได้แสดงวิธีการในการปกครองบ้านเมืองรวมทั้งการร้องฟ้องต่อพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อมีเรื่องวิวาท หรือร้อนใจโดยมาพึ่งอาศัยพระราชนิฉัยของพระเจ้าแผ่นดิน แต่ในสมัยกรุงศรีอยุธยาเรียกวิธีการร้องฟ้องว่าการถวายฎีกาใช้วิธีนี้มาตลอดจนกระทั่งถึงสมัยตอนกลางรัชกาลที่ 5 เป็นวิธีการร้องฟ้องที่มีอายุยืนนาน จนกระทั่งสมัยกรุงศรีอยุธยาการร้องฟ้องกล่าวหาได้มีมากขึ้นเพราะการเปลี่ยนแปลงการปกครองให้พระมหากษัตริย์ทรงอำนาจสมบูรณ์ ปรากฏว่ามูลนายเป็นแต่ผู้ติดต่อระหว่างประชาชนและศาลเท่านั้นไม่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีแม้แต่ผู้น้อยให้ศาลพิจารณาคัดสินและตัดสินคดีคุณิณีมิให้ทำการยินยอมนอกศาลโดยเหตุนี้ทำให้อรรถคดีในสมัยกรุงศรีอยุธยามีมากขึ้น และเกิดข้อพิพาทใหม่ยุ่งยากมากกว่าสมัยสุโขทัยจึงเป็นเหตุให้พระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวไม่สามารถวินิจฉัยตัดสินได้เอง แต่สิทธิของประชาชนที่จะถวายฎีกานั้นถูกจำกัดต่างๆ จึงเป็นการพิจารณาพิเศษที่ใช้ได้แต่คดีสำคัญ ส่วนคดีธรรมดาพระมหากษัตริย์ตั้งขุนนางมนตรีหรือราชบัณฑิตเป็นผู้พิจารณาพิพากษาความแทนพระองค์ จนกระทั่งปรากฏตามคำปรารภในพระอัยการลักษณะตระลาการปีวอก 1900 ตอนปลายส่อให้เห็นว่า จตุสดมภ์อันได้แก่ กระทรวงวัง กระทรวงคลัง กระทรวงเวียง และกระทรวงนาได้รับอำนาจพิจารณาคัดสินคดีความโดยตรง โดยพระมหากษัตริย์จะมาเกี่ยวข้องในอรรถคดีแต่ในคดีที่มีข้อยุ่งยากที่เข้ากระทรวงทั้ง 4 ไม่สามารถคิดแก้ไขได้ พระมหากษัตริย์จึงเป็นผู้ตัดสินความเอง¹⁷⁶

ตามกฎหมายเก่าของประเทศไทยเรื่องตำแหน่งศาลและวิธีพิจารณาความนั้นมีลักษณะเหมือนกับกฎหมายประเทศอื่นคือกฎหมายไทยสมัยอยุธยาไม่แบ่งแยกคดีความออกเป็นคดีแพ่งและคดีอาญา ทั้งคดีแพ่งและคดีอาญานี้ขึ้นแก่ลูกขุน ณ ศาลหลวงเหมือนกันและวิธีพิจารณาคดีทั้งสองนี้ใช้วิธีเดียวกันโดยฟ้องมุ่งให้ลงโทษจำเลยทุกเรื่องและฝ่ายตัวโจทก์เองถ้าแพ้ก็ถูกลงโทษด้วยถึงแม้ว่าจะเป็นคดีแพ่งโดยคำว่าแพ่งและอาญาไม่มีความหมายเหมือนปัจจุบัน และกฎหมายเก่าของ

¹⁷⁵ จาก *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 9) (หน้า 49-50), โดย แสง บุญเฉลิมวิภาส, 2552, กรุงเทพฯ : วิทยุชน. ลิขสิทธิ์ 2552 โดยสำนักพิมพ์ วิทยุชน.

¹⁷⁶ จาก “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยว่าด้วยศาลและวิธีพิจารณา,” โดย ร.แสงกาต์, 2529, มิถุนายน, *วารสารอัยการ*, ฉบับที่ 9, หน้า 12-16. สวัสดิการสำนักงานอัยการสูงสุด เจ้าของสิทธิ์.

ไทยที่เหมือนกับกฎหมายเก่าของประเทศอื่นอีกข้อหนึ่งคือไม่มีการฟ้องชั้นอุทธรณ์สมัยปัจจุบันเป็นการฟ้องร้องต่อศาลสูงให้ผู้พิพากษาคณะใหม่วินิจฉัยคดีอีกครั้งหนึ่ง แต่ตามกฎหมายเก่าคำชี้ขาดของลูกขุน (และในหัวเมืองคำพิพากษาของเจ้าเมือง) เป็นคำพิพากษาเด็ดขาดการฟ้องร้องที่เรียกว่าอุทธรณ์ในกฎหมายเก่าหาเป็นการอุทธรณ์ไม่แต่เป็นการกล่าวหาผู้พิพากษาว่ากระทำความผิดเกี่ยวกับการพิจารณาคดีเท่านั้น ซึ่งการอุทธรณ์ในสมัยปัจจุบันมาจากการถวายฎีการ้องทุกข์ต่อพระมหากษัตริย์ที่ราษฎรถูกกดขี่เบียดเบียนไม่จำกัดเฉพาะการพิจารณาคดีเท่านั้น¹⁷⁷

ซึ่งศาลแขวงเป็นศาลชั้นต้นที่จัดตั้งขึ้นเพื่อชำระความเล็ก ๆ น้อย ๆ สำหรับต่างจังหวัดเดิมเป็นศาลที่จัดให้มีขึ้นตามอำเภอ มีอำนาจชำระและตัดสินความเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งความแพ่งและความนครบาล (อาญา) มีเขตอำนาจจำกัดเหมือนในปัจจุบัน และมีชื่อว่าศาลแขวงเหมือนอย่างเวลานี้ ไม่เหมือนศาลแขวงกรุงเทพมหานคร ซึ่งเมื่อเดิมมีชื่อว่า ศาลโปริสภา¹⁷⁸ เดิมมีหน้าที่ได้สวนโจรผู้ร้ายอยู่ในมือธุรกการ คือกรรมการอำเภอต่าง ๆ เมื่อจับโจรผู้ร้ายได้แล้วบางทีก็ชำระเสียเองสำหรับในเขตกรุงเทพมหานครหน้าที่อันนี้เป็นของกรมพระนครบาล ปรากฏว่าการพิจารณาคดีมักจะล่าช้า จึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งศาลรับสั่งพิเศษ สำหรับพิจารณาคดีที่ขึ้นอยู่ในกรมพระนครบาลด้วย เมื่อประมาณปี 2417 ได้มีโปลิศขึ้นสำหรับกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น 3 กอง กองหนึ่งสำหรับในกำแพงเมือง กองหนึ่งสำหรับนอกกำแพงเมืองฝั่งตะวันออก อีกกองหนึ่งสำหรับฟากฝั่งตะวันตก โจรผู้ร้ายที่โปลิศจับได้นั้น ผู้ว่าราชการโปลิศเป็นผู้ชำระเองตามแบบเก่า คือจับเองชำระเอง หาได้ส่งให้ศาลรับสั่งพิเศษที่มีอำนาจเป็นศาลกรมพระนครไม่¹⁷⁹

(1) ศาลกองตระเวน หรือศาลโปลิศ เมื่อ พ.ศ. 2424 ประกาศรวมอำนาจศาลกองตระเวนหรือโปลิศ ฝั่งตะวันออกและในกำแพงเมืองทั้งศาลอำเภอรักษาพวกจีนให้มาขึ้นอยู่ในพระเจ้าน้องยาเธอกรมหมื่นภูเรศธำรงศักดิ์ ซึ่งได้ทรงว่ากรมพระนครบาล ดังนั้น ศาลโปลิศทั้งหลายก็ไปรวมอยู่ที่นั่นส่วนกองตระเวนฝั่งตะวันตกก็คงจะไปรวมอยู่ภายหลัง

¹⁷⁷ “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยว่าด้วยศาลและวิธีพิจารณา,” วารสารอัยการ (หน้า 17-18). เล่มเดิม.

¹⁷⁸ คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตราเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาดังประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ (หน้า 21-24). เล่มเดิม.

¹⁷⁹ จาก พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 71-72), โดย ชุมพล จันทราทิพย์ และ สมลักษณ์ จักรระบบานพล, 2546, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ลิขสิทธิ์ 2546 โดย สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ต่อมา 2429 ได้มีการประกาศให้ยกความในกรมพระนครบาลเข้ามาชำระในพระบรมมหาราชวังร่วมกับพระตำรวจ เป็นการยกอำนาจในกรมพระนครในส่วนชำระความมาให้ศาลรับตั้งพิเศษชำระอีกครั้งหนึ่ง

จนกระทั่ง พ.ศ. 2434 ได้มีการตั้งกระทรวงยุติธรรมขึ้น ซึ่งประกาศให้อำนาจในการชำระความนครบาลมารวมอยู่ในกระทรวงยุติธรรม แต่อำนาจชำระความของกระทรวงนครบาลไม่ได้หมดไป ซึ่งในปีต่อมาได้มีประกาศถึงศาลกรมกองตระเวนยังคงอยู่ในกระทรวงนครบาลมีอำนาจสอบสวนโจรผู้ร้ายและมีอำนาจพิจารณาความอาญาฐานลหุโทษ หรือมัจฉิมโทษ โดยกำหนดโทษให้เขียนเพียง 50 ที่ จำตาราง 6 เดือน หรือปรับต่ำกว่า 2 ชั่งลงมา ซึ่งศาลนครบาลและศาลกรมกองตระเวนนี้ไม่มีอำนาจแตกต่างกัน จึงเห็นได้ว่าเป็นการแย่งแย่งอำนาจกันระหว่างกระทรวงยุติธรรมกับกระทรวงนครบาล¹⁸⁰

(2) ศาลโปริสภา ปลายปี พ.ศ. 2438 ประกาศยกเลิกอำนาจกรมพระนครบาลฝ่ายตุลาการเสียทีเดียว ซึ่งได้ตั้งศาลโปริสภาเป็นศาลกองตระเวนขึ้น 1 ศาลในกระทรวงยุติธรรมตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลโปริสภาเป็นศาลกองตระเวนสำหรับกรุงเทพมหานคร ร.ศ. 111 เป็นอันแยกอำนาจตุลาการจากรัฐการสำเร็จเป็นครั้งแรกในประเทศไทย ศาลโปริสภามีอำนาจชำระความเล็ก ๆ น้อย ๆ เมื่อตั้งขึ้นแล้วเห็นผลทันตา เนื่องจากทำให้ไม่มีคดีค้าง รายนุรได้รับความสะดวกเป็นอันมาก แต่ศาลโปริสภามีเพียงศาลเดียว จึงทำให้รายนุรได้รับความลำบากเป็นอันมากสำหรับรายนุรที่อยู่ต่างแขวงอำเภอไกลออกไป ลำบากแก่ผู้พิพากษาที่จะไปสืบสวนทวนพยานในที่ที่วิวาท จนกระทั่ง พ.ศ. 2437 ได้มีการตั้งศาลโปริสภาเพิ่มขึ้นอีก 3 ศาล เรียกชื่อว่าศาลโปริสภา 1 ศาลโปริสภา 2 ศาลโปริสภา 3 และศาลโปริสภา 4 ตามประกาศ ร.ศ.111 เรื่องการตั้งศาลโปริสภาเป็นศาลกองตระเวนสำหรับกรุงเทพมหานครเพิ่มเติม ซึ่งให้เสนบดีกระทรวงยุติธรรมแบ่งแขวงกรุงเทพมหานครออกเป็น 4 แขวง ให้ตั้งศาลโปริสภาอยู่แขวงละศาล แต่ต่อมา พ.ศ. 2438 ปรากฏว่าคดีที่อยู่ในศาลโปริสภา 3 และศาลโปริสภา 4 มีปริมาณคดีน้อย จึงได้ให้ศาลโปริสภา 4 มารวมอยู่กับศาลโปริสภา 3 เพื่อไม่ให้เป็นภาระเปลืองตำแหน่งและข้าราชการที่รับราชการในศาล¹⁸¹

¹⁸⁰ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 72). เล่มเดิม.

¹⁸¹ แหล่งเดิม.

(3) ศาลแขวง ในพ.ศ. 2438 ได้มีการจัดตั้งศาลแขวงตามพระธรรมนูญศาลหัวเมือง ร.ศ. 114 และพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ร.ศ. 127 แต่ไม่มีการปรากฏว่าได้มีการจัดตั้งศาลแขวงที่หัวเมืองขึ้นจริง ๆ เลย ซึ่งขณะนั้นอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อการจัดการให้ศาลหัวเมืองเข้ามารวมอยู่ในกระทรวงยุติธรรมของข้าหลวงพิเศษยังไม่เรียบร้อย ทั้งในเวลานั้นจำนวนคดีมีไม่มาก จึงเป็นเหตุให้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องตั้งศาลแขวงหัวเมืองแต่อย่างใด

ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2478 ได้มีการจัดตั้งศาลแขวงในหัวเมืองขึ้นโดยกระทรวงยุติธรรม ในอำเภอที่มีพลเมืองเป็นจำนวนมาก แต่การคมนาคมติดต่อกับศาลจังหวัดนั้นไม่สะดวกเนื่องจากทางไกลและบางแห่งถนนหนทางทุรกันดาร สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนผู้มีอรรถคดีศาลแขวง ที่ตั้งขึ้นนั้นได้จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงสำหรับหัวเมือง พ.ศ. 2478 มาตรา 3 ได้แก่ ศาลแขวงมินบุรี ศาลแขวงกบินทร์บุรี ศาลแขวงแม่สะเรียง ศาลแขวงแม่สอด ศาลแขวงตะกั่วป่า ศาลแขวงหลังสวน และศาลแขวงเบตง ซึ่งการจัดตั้งศาลแขวงดังกล่าวนี้ไม่ได้ผลตามความมุ่งหมายเนื่องจากประชาชนที่ได้รับประโยชน์จากคดีความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ คดีอื่น ๆ ยังต้องไปที่ศาลจังหวัดอยู่ตนเอง นับว่าไม่ได้ประโยชน์เท่าที่ควร เป็นเหตุให้รัฐบาลมีพระราชบัญญัติยกฐานะศาลแขวงเหล่านี้เป็นศาลจังหวัด¹⁸²

ต่อมาปี พ.ศ. 2499 ได้จัดตั้งศาลแขวงเป็นศาลไต่สวนและช่วยแบ่งเบาภาระศาลจังหวัด ซึ่งมีคดีเป็นจำนวนคดีเพิ่มมากขึ้น และเพื่ออำนวยความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินคดีและเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน จึงได้มีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ตามที่รัฐบาลมีนโยบาย แต่วัตถุประสงค์แตกต่างกับการจัดตั้งศาลแขวงครั้งแรก จึงตั้งศาลแขวงขึ้นให้มีอำนาจเฉพาะในเขตอำเภอเมืองตามมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ให้ตั้งศาลแขวงตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมขึ้นทุกจังหวัด คือศาลแขวงได้มีขึ้นแล้วทุกจังหวัดโดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่วันเปิดทำการศาลแขวงต้องประกาศโดย พระราชกฤษฎีกาอีกทีหนึ่งซึ่ง พ.ศ. 2500 ได้มีพระราชกฤษฎีกาให้เปิดศาลแขวงขึ้นในจังหวัดต่าง ๆ มีจำนวน 17 ศาล คือ 1. ศาลแขวงพระนครศรีอยุธยา 2. ศาลแขวงลพบุรี 3. ศาลแขวงชลบุรี 4. ศาลแขวงนครราชสีมา 5. ศาลแขวงสุรินทร์ 6. ศาลแขวงอุบลราชธานี 7. ศาลแขวงอุดรธานี 8. ศาลแขวงขอนแก่น 9.ศาลแขวงเชียงใหม่

¹⁸² พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 72). เล่มเดิม.

10. ศาลแขวงลำปาง 11. ศาลแขวงพิษณุโลก 12. ศาลแขวงนครสวรรค์ 13. ศาลแขวงราชบุรี 14. ศาลแขวงสุพรรณบุรี 15. ศาลแขวงนครศรีธรรมราช 16. ศาลแขวงสุราษฎร์ธานี 17. ศาลแขวงสงขลา

ซึ่งศาลแขวงทั้ง 17 ศาลนี้ได้เปิดทำการเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2500¹⁸³ เหตุที่ไม่สามารถเปิดศาลแขวงขึ้นได้ทุกจังหวัดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 3 ย่อมเป็นการเปลี่ยนแปลงงบประมาณอย่างมาก เนื่องจากบางจังหวัดยังมีความเกี่ยวกับความผิดอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่มากพอถึงกับจะต้องตั้งศาลแขวงขึ้นอีกศาลหนึ่งภายในจังหวัดเดียวกัน จึงให้ศาลจังหวัดซึ่งมีอยู่ทุกจังหวัดนำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้ก็จะได้ผลเท่ากัน ดังนั้น ในพ.ศ. 2500 จึงมีพระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 ออกใช้เพื่อให้ศาลจังหวัดพิจารณาคดีอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้รวดเร็วยิ่งขึ้น และต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกาให้ใช้บทบัญญัติ มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 บังคับสำหรับคดีที่เกิดขึ้นในบางท้องที่รวม 60 จังหวัด มีผลเกือบเท่ากับว่าได้จัดตั้งศาลแขวงขึ้นแล้วแทบทุกจังหวัดตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 3 ความจำเป็นที่จะจัดตั้งศาลแขวงขึ้นที่ตัวจังหวัดต่าง จึงลดน้อยลงไปเพราะ ศาลจังหวัดก็มีอำนาจพิจารณาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ได้รวดเร็วไม่ช้าตั้งแต่ก่อน แต่ปัญหายังไม่หมดเนื่องจากประชาชนที่อยู่ในอำเภอห่างไกลยังต้องเดินทางเข้ามาตัวจังหวัดเมื่อมีคดีอยู่นั้นเอง เป็นเหตุให้เสียค่าใช้จ่ายและเสียเวลาทำมาหากิน จึงถือได้ว่ากระบวนการยุติธรรมที่ประชาชนได้รับมีค่าใช้จ่ายแพงกว่า เป็นความยุติธรรมแก่พวกเขา เป็นเหตุให้เกิดปัญหาว่าทำอะไรจึงให้ประชาชนที่อยู่ในท้องที่ไกลเข้าถึงบริการเกี่ยวกับคดีอาญาเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ได้อย่างเท่าเทียมกันกับคนในเมืองที่ได้รับบริการจากศาลแขวง คือจัดให้มีศาลอยู่ตามอำเภอต่าง ๆ โดยผู้ที่มีอรรถคดีทั้งหลายไม่จำเป็นต้องเดินทางเข้ามาในตัวจังหวัด¹⁸⁴

¹⁸³ คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตราเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ (หน้า 21-22). เล่มเดิม.

¹⁸⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 70-71). เล่มเดิม.

4.2 การกระบวนการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

4.2.1 การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

“คดีอาญาศาลแขวง” หมายถึง คดีอาญาในความผิดที่อยู่ในอำนาจของศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา และคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลจังหวัดที่จะพิจารณาพิพากษากรณีที่ให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับ¹⁸⁵ คดีอาญาศาลแขวงเป็นคดีอาญาที่มีอัตราโทษไม่สูง กล่าวคือ เป็นคดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามกฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อความรวดเร็วในการดำเนินคดีและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งท่านอาจารย์ คณิต ณ นคร ได้ให้ข้อสังเกตว่า “...ในทางปฏิบัติแม้กฎหมายจะบังคับให้พนักงานอัยการต้องฟ้องคดีให้ทันภายใน 48 ชั่วโมง แต่ศาลแขวงหรือศาลจังหวัดที่ต้องดำเนินคดีอาญาศาลแขวงก็ได้เปิดทำการทุกวัน และหากมีวันหยุดราชการติดต่อกันเกินสองวัน ศาลแขวงหรือศาลจังหวัดก็จะใช้วิธีเปิดทำการในระหว่างนั้นเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งวันหรือครึ่งวัน เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาระยะเวลา 48 ชั่วโมงดังกล่าว ทางปฏิบัติท่านศาสตราจารย์ คณิต ณ นคร เห็นว่าไม่สอดคล้องกับเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของการจัดให้มีการดำเนินคดีอาญาแขวง ฉะนั้น ...ศาลแขวงหรือศาลจังหวัดต้องเปิดทำการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาศาลแขวงโดยไม่มีวันหยุด”¹⁸⁶

การฟ้องคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 บัญญัติไว้ กล่าวคือ

“มาตรา 19 ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ผู้เสียหายหรือพนักงานอัยการจะฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ แต่ถ้าจำเลยร้องขอหรือศาลเห็นสมควรจะสั่งให้ฟ้องเป็นหนังสือก็ได้

การฟ้องด้วยวาจานั้น ให้โจทก์แจ้งต่อศาลถึงชื่อโจทก์ ชื่อ ที่อยู่ และสัญชาติของจำเลยฐานความผิด การกระทำที่อ้างว่าจำเลยได้กระทำความผิด ข้อเท็จจริงและรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาสถานที่และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี และมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด

¹⁸⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 578). เล่มเดิม.

¹⁸⁶ แหล่งเดิม. หน้า 578-579.

จำเลยจะให้การด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้¹⁸⁷

ในกรณีที่ฟ้องหรือให้การด้วยวาจา ให้ศาลบันทึกใจความไว้เป็นหลักฐานแล้ว ให้คู่ความลงชื่อไว้

คำเบิกความของพยาน ให้ศาลเพียงบันทึกสาระสำคัญโดยย่อ และให้พยานลงลายมือชื่อไว้”

การฟ้องคดีด้วยวาจามีกระบวนการต่าง ๆ ที่ไม่ยุ่งยาก เพื่อให้การดำเนินคดีเป็นไปด้วยความรวดเร็วไม่ว่าในคดีที่พนักงานอัยการหรือผู้เสียหายเป็นโจทก์ ได้แก่

1. กรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญานั้นต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องกันก่อนซึ่งมีได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 จึงต้องนำวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการไต่สวนมูลฟ้องมาใช้บังคับในศาลแขวงเนื่องจากคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์จำเป็นต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องเสมอเพื่อเป็นการประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ศาลจะสั่งประทับฟ้องโดยไม่มี การไต่สวนมูลฟ้องไม่ได้ เพราะเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

2. กรณีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญานั้น ก่อนการฟ้องคดีอาญาศาลแขวงทั่วไปมีขั้นตอนทำนองเดียวกับคดีอาญาทั่วไป แต่สามารถสามารถที่จะคดีด้วยวาจาได้ กล่าวคือ

(1) กรณีจำเลยให้การปฏิเสธคดีอาญาที่ถูกฟ้องต่อศาลที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงหรือผู้พิพากษานายเดียว ได้มีบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ตามมาตรา 7¹⁸⁸ ให้ทำการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงให้พนักงานสอบสวนทำการสอบสวน ซึ่งพนักงานสอบสวนต้องกระทำให้เสร็จสิ้นโดยเร็ว โดยเฉพาะ

¹⁸⁷ จาก พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 ฉบับสมบูรณ์ (หน้า 196), โดย สมชัย ภิรมย์ภักดี, 2552, กรุงเทพฯ : พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย), ลิขสิทธิ์ 2552 โดย สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย).

¹⁸⁸ มาตรา 7 วรรคแรก บัญญัติว่า “ในการสอบสวนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้วให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลาที่สืบแปล ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ แต่มิให้นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลเข้าในกำหนดเวลาที่สืบแปลชั่วโมงนั้นด้วย”.

อย่างยิ่งเมื่อตัวผู้ต้องหาอยู่ในอำนาจของรัฐ กล่าวคือ เมื่อมีการจับตัวผู้ต้องหาแล้วพนักงานสอบสวน จะต้องสอบสวนให้เสร็จสิ้นส่งตัวผู้ต้องหาพร้อมสำนวนการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลแขวงให้ทันภายในกำหนดเวลา 48 ชั่วโมง นับแต่เวลาที่ผู้ต้องหาถูกจับ โดยไม่นับเวลาเดินทางตามปกติที่นำตัวผู้ต้องหาจากที่จับมายังที่ทำการของพนักงานสอบสวน จากที่ทำการของพนักงานสอบสวนและหรือจากที่ทำการของพนักงานอัยการมาศาลภายใน กำหนดเวลา 48 ชั่วโมง

(2) กรณีจำเลยให้การรับสารภาพในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ตามมาตรา 20¹⁸⁹ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ให้ศาล พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการเพื่อให้พนักงานอัยการฟ้องต่อศาลโดยมิต้องทำการสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจา ซึ่งคำว่า “โดยไม่ต้องทำการสอบสวน” นั้น หมายความว่าไม่ต้องดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานใด ๆ ต่อไปอีกเท่านั้น มิได้หมายความว่าคดีดังกล่าวไม่มีการสอบสวน เพราะหัวใจของการสอบสวนคือการสอบสวนปากคำผู้ต้องหา เพื่อประกันหลักฟังความทุกฝ่ายเพราะมีฉะนั้นแล้วตามมาตรา 120 พนักงานอัยการฟ้องคดีไม่ได้ ซึ่งในกรณีนี้ได้มีการสอบสวนผู้ต้องหาแล้ว¹⁹⁰

มาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 นั้น กำหนดให้ศาลแขวงดำเนินการพิจารณาโดยเร็ว คำสั่งหรือคำพิพากษาจะกระทำด้วยวาจาก็ได้ แต่ให้บันทึกไว้พอได้ใจความ

การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นมีกระบวนการพิจารณาโดยเร็ว เริ่มตั้งแต่ต้องทำการสอบสวนโดยเร็ว ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ระยะเวลาเพียง 48 ชั่วโมง และการพิจารณาคดีในศาลสามารถทำคำสั่งหรือคำพิพากษาจะกระทำด้วยวาจาก็ได้ แต่ให้บันทึกไว้พอได้ใจความเพียงเท่านั้น เพื่อ

¹⁸⁹ มาตรา 20 บัญญัติว่า “ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษาได้ ถ้าผู้ต้องหาให้การรับสารภาพตลอดข้อหาต่อพนักงานสอบสวน ให้พนักงานสอบสวนนำผู้ต้องหามายังพนักงานอัยการเพื่อฟ้องศาลโดยมิต้องทำการสอบสวน และให้ฟ้องด้วยวาจาให้ศาลถามผู้ต้องหาว่าจะให้การประการใด และถ้าผู้ต้องหาขอให้การรับสารภาพ ให้ศาลบันทึกคำฟ้อง คำรับสารภาพ และทำคำพิพากษาไว้บันทึกฉบับเดียวกัน แล้วให้โจทก์จำเลยลงชื่อไว้ในบันทึกนั้น ถ้าผู้ต้องหาให้การปฏิเสธ ให้ศาลสั่งให้พนักงานอัยการรับตัวผู้ต้องหาคืนเพื่อดำเนินการต่อไป”.

¹⁹⁰ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 580). เล่มเดิม.

เป็นคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลซึ่งอาจเกิดความผิดพลาดได้ เนื่องจากคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นอยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดียวซึ่งเป็นเพียงปฎุชนคนธรรมดาที่มีความเป็นภาวะวิสัยเพียงใด และมีความละเอียดรอบคอบในการตรวจสอบความจริงเพียงใด ก็ไม่เป็นหลักประกันเพียงพอว่าจะไม่เกิดความผิดพลาด ซึ่งอาจเกิดจากความเห็นทางกฎหมายหรือการตีความกฎหมายที่อาจผิดพลาดได้¹⁹¹

4.2.2 ประเภทความผิดอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

เดิมศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจการไต่สวนหรือออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจดังที่ระบุไว้ในมาตรา 21 และมาตรา 22 (1) ถึง (5) แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม และเมื่อพิจารณาพยานหลักฐานแห่งคดีไปแล้ว เห็นว่าโทษของจำเลยควรจำคุกเกินกว่าหกเดือน หรือปรับเกินกว่าสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือโทษปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้ว ก็ให้ศาลแขวงทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอาญาหรือศาลจังหวัดพิพากษาแล้วแต่กรณี¹⁹²

มาตรา 15 นี้เดิมทีเดิมมีข้อความว่า “ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจดังที่ระบุไว้ในมาตรา 21 และ 22”

มาตรา 21 เดิมคงมีข้อความอย่างเดียวกับมาตรา 21 ปัจจุบัน แต่มาตรา 22 เดิมทีเดิมมีข้อความว่า¹⁹³

“ในศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาเพียงนายเดียวก็นำอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้นได้ เมื่อ

(1) เป็นคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินสองร้อยบาท หรือเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์นอกจากคดีพิพาทที่เกี่ยวกับฐานะบุคคลและสิทธิในครอบครัว

(2) เป็นคดีอาญาซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ทั้งนี้จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือนหรือปรับเกินสองร้อยบาทหาได้ไม่”

¹⁹¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 604). เล่มเดิม.

¹⁹² คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตราเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ (หน้า 75). เล่มเดิม.

¹⁹³ แหล่งเดิม. หน้า 75-76.

“ถ้าเป็นคดีในศาลแขวง เมื่อผู้พิพากษานายเดียวได้พิจารณาพยานหลักฐานแห่งคดีไปแล้วปรากฏว่าโทษของจำเลยควรจำคุกเกินกว่าหกเดือน หรือปรับเกินสองร้อยบาท ก็ให้ศาลแขวงทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอาญาหรือศาลจังหวัดพิพากษาแล้วแต่กรณี และมีอำนาจ

(1) ทำการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีแพ่ง ยกเว้นในกรณีที่ผู้ร้องสอดร้องขอเป็นโจทก์หรือจำเลย

(2) ทำการไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญาทั้งปวง”

ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2482 ได้ยกข้อความในวรรคสองของมาตรา 22 ซึ่งว่าด้วยอำนาจศาลแขวงมาบัญญัติไว้ในมาตรา 15 ซึ่งเป็นมาตราที่ว่าด้วยอำนาจศาลแขวงโดยตรง มาตรา 15 ซึ่งแก้ไขโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2482 จึงมีข้อความว่า

“ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีและมีอำนาจทำการไต่สวนหรือออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจดังที่ระบุไว้ในมาตรา 21 และมาตรา 22 (1) ถึง (4) แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม แต่เมื่อได้พิจารณาพยานหลักฐานแห่งคดีไปแล้ว ปรากฏว่าโทษของจำเลยควรจำคุกเกินกว่าหกเดือนหรือปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเกินกว่านี้ก็ให้ศาลแขวงทำความเห็นส่งสำนวนไปให้ศาลอาญาหรือศาลจังหวัดพิพากษาแล้วแต่กรณี”

มาตรา 22 ได้แก้ไขโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2482 เช่นกัน ซึ่งมีข้อความคล้ายคลึงกับมาตรา 22 ปัจจุบันเว้นแต่เรื่องไต่สวนในการชันสูตรพลิกศพยังไม่มีข้อยกเว้นเอาข้อความของมาตรา 22 ที่แก้ไขใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2482 มาไว้เป็นข้อสังเกตดังนี้¹⁹⁴

“ในศาลชั้นต้น ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจเกี่ยวแก่คดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลนั้นดังต่อไปนี้

- (1) ทำการไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีแพ่ง
- (2) ทำการไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา
- (3) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องไม่เกินห้าร้อยบาท หรือเป็นคดีไม่มีทุนทรัพย์นอกจากคดีที่เกี่ยวกับสิทธิตามสภาพบุคคล และสิทธิในครอบครัว

¹⁹⁴ คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตราเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ (หน้า 76-78). เล่มเดิม.

(4) พิจารณาพิพาทภาคีอาญาซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินสองพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่ทั้งนี้จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือน หรือปรับเกินห้าร้อยบาท หรือทั้งจำทั้งปรับเกินกว่านี้หาได้ไม่

(5) พิจารณาคดีแพ่งซึ่งราคาทรัพย์สินที่พิพาทหรือจำนวนเงินที่ฟ้องเกินกว่าห้าร้อยบาทขึ้นไป แต่ไม่เกินสองพันบาท หรือคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าสามปีขึ้นไป แต่ไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับเกินกว่าสองพันบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ในคดีที่ผู้พิพากษานายเดียวมีแต่เพียงอำนาจพิจารณาไม่มีอำนาจพิพากษตามอนุมาตรา 4 และอนุมาตรา 5 นั้น เมื่อจะพิพากษาคดีจะต้องมีผู้พิพากษาอีกอย่างน้อยหนึ่งคนตรวจสอบและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเป็นองค์คณะด้วย”

ต่อมา พ.ศ. 2499 มาตรา 22 ได้มีการแก้ไขโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2499 เพิ่มอำนาจได้ส่วนในการชั้นสูตรพลิกศพเข้าไปเป็น อนุมาตรา (3) รวมเป็นหกอนุมาตราด้วยกัน ตามข้อความที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน มาตรา 15 ว่าด้วยอำนาจศาลแขวงจึงต้องแก้ไขให้รับกัน ตามข้อความที่ใช้อยู่เวลานี้¹⁹⁵

ปัจจุบัน ศาลแขวงเป็นศาลชั้นต้นมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ทั้งคดีแพ่งคดีอาญา เช่น คดีเล่นการพนัน โสเภณี คดีจราจร หรือคดีอาญาโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือคดีแพ่งทุนทรัพย์ไม่เกินสามแสนบาท มีวิธีพิจารณาแตกต่างกันกับศาลชั้นต้นอื่น มีวัตถุประสงค์ให้การพิจารณาเป็นไปโดยรวดเร็ว ให้เสร็จไปโดยรวดเร็ว โจทก์อาจฟ้องด้วยวาจาและจำเลยก็อาจให้การแก้คดีด้วยวาจาได้ ประชาชนได้รับความสะดวกไม่ต้องดำเนินคดีที่ศาลแพ่งศาลอาญา ซึ่งมีวิธีพิจารณาที่ยุ่งยากกว่า

คดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะทำการไต่สวนหรือออกคำสั่งใด ๆ ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจดังที่ระบุไว้ในมาตรา 17¹⁹⁶ แห่งได้บัญญัติ “ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี และมีอำนาจทำการไต่สวน หรือมีคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษาคณะเดียวมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 24 และมาตรา 25 วรรคหนึ่ง”

¹⁹⁵ คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เรียงมาตราเปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ (หน้า 75-76). เล่มเดิม.

¹⁹⁶ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 (แก้ไขเพิ่มเติมใหม่ พ.ศ. 2551), มาตรา 17.

ซึ่งอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวตามมาตรา 24 นั้นเป็นอำนาจที่ผู้พิพากษานายเดียวไม่ว่าจะอยู่ในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกา มีอำนาจทั้งสิ้น กล่าวคือ

(1) ออกหมายเรียก หมายอาญา หรือหมายสั่งให้ส่งคนมาจากหรือไปยังจังหวัดอื่นการออกหมายตามข้อนี้เป็อำนาจทั่ว ๆ ไปของผู้พิพากษาคณเดียวจะกระทำได้ ไม่ต้องมีผู้พิพากษาอื่นลงชื่อร่วมด้วย แม้คดีนั้นจะไม่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษาคณเดียว และใช้ได้ทั้งคดีแพ่ง คดีอาญาในการพิจารณาคดีของศาลตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด ศาลต้องออกหมายหลายครั้งตามคำขอของกลุ่มความหรือตามที่ศาลเห็นสมควร เพื่อให้เป็นไปตามกระบวนการพิจารณาหมายต่าง ๆ มีวัตถุประสงค์ต่างกันไปตามชนิดของหมาย ดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความ¹⁹⁷ เช่น หมายเรียก หมายอาญา หมายสั่งให้ส่งคนมาจากหรือไปยังจังหวัดอื่น

(2) ออกคำสั่งใด ๆ ซึ่งมีใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี หมายถึงคำสั่งใด ๆ ที่ศาลสั่งในทุกกรณีเกี่ยวกับการพิจารณาคดี เพื่อให้คดีดำเนินไปได้ตามกระบวนการพิจารณา เป็นคำสั่งตั้งแต่เริ่มฟ้องคดี ระหว่างพิจารณาคดีจนกว่าการพิจารณาคดีจะเสร็จสิ้นลง ไม่ว่าจะเป็นคำสั่งในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา คำสั่งตามข้อนี้เป็นคำสั่งที่ศาลต้องสั่งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ ไม่ว่าจะเป็นคำสั่งในคดีแพ่งหรือคดีอาญาแต่มีใช่คำสั่งชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีหรือเป็นไปในทางชี้ขาดข้อพิพาท ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีของกลุ่มความนั้น ศาลมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความที่จะคอยควบคุมให้การพิจารณาดำเนินไปโดยยุติธรรมให้อยู่ในขอบเขตแห่งกฎหมายวิธีพิจารณาความเมื่อคู่ความดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อศาล บางกรณีกฎหมายบังคับให้ศาลมีคำสั่ง บางกรณีศาลมีอำนาจสั่งได้เองตามที่เห็นสมควรและตามความยุติธรรม บางเรื่องศาลต้องมีคำสั่งตามที่คู่ความร้องคำขอขึ้นมา¹⁹⁸

คำสั่งที่เป็นไปในทางชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีหมายความว่าไม่เฉพาะคำสั่งวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทโดยตรงเท่านั้น แต่รวมถึงคำสั่งที่มีผลเป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีเพราะทำให้คดีสิ้นสุดลง ผู้พิพากษานายเดียวไม่มีอำนาจสั่ง เว้นแต่จะลงชื่อให้ครบองค์คณะ แต่สำหรับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ จึงมีอำนาจที่จะออกคำสั่งใด ๆ เกี่ยวกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลได้ แม้ว่าจะเป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดีก็ตาม ดังนั้น จะเห็นได้ว่า

¹⁹⁷ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 76). เล่มเดิม.

¹⁹⁸ แหล่งเดิม. หน้า 76-77.

คำสั่งตามข้อนี้แม้มิได้ชี้ขาดข้อพิพาท ก็มีได้หมายความว่าไม่ต้องห้ามเสมอไป ถ้าออกคำสั่งนั้นทำให้มีผลเป็นการชี้ขาดข้อพิพาทโดยทางอ้อมก็ต้องห้าม

อำนาจของผู้พิพากษานายเดียวของศาลชั้นต้นตามมาตรา 25 มีดังนี้

1. ไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องหรือคำขอที่ยื่นต่อศาล ในคดีทั้งปวงคำร้องหรือคำขอตามข้อนี้ตามความหมาย นั้นมีคำร้องคำขอหลายประเภทตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความให้ศาลไต่สวนก่อนมีคำสั่ง และมีคำร้องคำขอบางอย่างแม้กฎหมายไม่บัญญัติให้ทำการไต่สวน แต่ศาลก็มีอำนาจใช้ดุลพินิจทำการไต่สวนก่อนมีคำสั่งได้ เช่นการไต่สวนและมีคำสั่งในการชั้นสูตรพลิกศพตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไต่สวนกรณีนายประกันยื่นคำร้องว่าจำเลยถึงแก่ความตาย¹⁹⁹ เป็นต้น

2. ไต่สวนและมีคำสั่งเกี่ยวกับวิธีการเพื่อความปลอดภัย วิธีการเพื่อความปลอดภัยไม่ใช่โทษทางอาญา แต่เป็นวิธีการที่ศาลใช้กับจำเลยในบางกรณีโดยคำนึงถึงความเหมาะสมในการที่จะต้องนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ วิธีการเพื่อความปลอดภัยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญาตาม มาตรา 39 ได้แก่ กักกัน ห้ามเข้าเขตกำหนด เรียกประกันทัณฑ์บน คุ่มตัวไว้ในสถานพยาบาล ห้ามการประกอบอาชีพบางอย่าง การใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยก็เพื่อเป็นการป้องกันการกระทำความผิด เพื่อความปลอดภัยของประชาชน การไต่สวนและคำสั่งดังกล่าวผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจทำได้²⁰⁰

3. ไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา การไต่สวนมูลฟ้อง คือการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีที่จำเลยต้องหา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 162 บัญญัติว่าในคดีอาญารูปเป็นโจทก์ให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนประทับฟ้อง ทั้งนี้เพื่อให้ศาลได้พิจารณารูปคดีในเบื้องต้นของโจทก์ก่อนว่ามีมูลเพียงพอที่ศาลควรรับคดีนั้นไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่²⁰¹

ผู้พิพากษาศาลแขวงมีอำนาจเฉพาะคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ผู้พิพากษาคณะเดียวของศาลแขวงทำการไต่สวนมูลฟ้องแล้วก็มีอำนาจทำคำสั่งได้ คือ ถ้าเห็นว่าคดีมีมูลก็มีคำสั่งประทับฟ้องไว้พิจารณา และถ้าเห็นว่าคดีไม่มีมูลก็มีอำนาจพิพากษายกฟ้องได้ ทั้งนี้คืออำนาจที่มีอยู่ตาม

¹⁹⁹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 78). เล่มเดิม.

²⁰⁰ แหล่งเดิม.

²⁰¹ จาก กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2 (พิมพ์ครั้งที่ 6) (หน้า 78-79), โดย คณิง ภาไชย, 2551, กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ลิขสิทธิ์ 2551 โดย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

พระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 17 จะมีปัญหาเฉพาะศาลชั้นต้นอื่น คือ ศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพใต้ ศาลอาญาธนบุรี และศาลจังหวัดศาลเหล่านี้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงตามมาตรา 18 มาตรา 19 วรรคสองสำหรับคดีอาญาที่เกินอำนาจผู้พิพากษานายเดียวตามมาตรา 25 (5) เช่นคดีความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ฐานปล้นทรัพย์ตามมาตรา 340 คดีเหล่านี้ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจทำการไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งได้ตามมาตรา 25 (3) กล่าวคือ ถ้าเห็นคดีมูลก็สั่งให้ประทับฟ้องไว้พิจารณาได้ตามมาตรา 25 (3) ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 167 แต่ถ้าเห็นว่าคดีไม่มีมูลจะพิพากษายกฟ้องไม่ได้เพราะเป็นคำสั่งในทางวินิจฉัยข้อพิพาทแห่งคดีต้องห้ามตามมาตรา 24 (2) ผู้พิพากษานายเดียวไม่มีอำนาจออกคำสั่งนี้ได้ ดังนั้นจึงอาจวางหลักได้ว่าสำหรับผู้พิพากษานายเดียวของศาลชั้นต้นอื่น ยกเว้น ศาลแขวงหากเป็นคดีความผิดซึ่งมีอัตราโทษตามมาตรา 25 (5) ผู้พิพากษานายเดียวไต่สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีมีมูลมีคำสั่งประทับฟ้องได้โดยอาศัยอำนาจตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 25 (5) ประกอบด้วยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 167 แต่ถ้าเห็นว่าตามพยานหลักฐานชั้นไต่สวนมูลฟ้องคดีโจทก์ไม่มีมูล ก็มีคำพิพากษายกฟ้องได้โดยอาศัยบทกฎหมายดังกล่าวข้างต้น แต่ถ้าเป็นคดีซึ่งมีอัตราโทษสูงกว่าที่กำหนดไว้ในมาตรา 25 (5) คือโทษจำคุกเกิน 3 ปี หรือปรับเกินหกหมื่นบาท ซึ่งคดีดังกล่าวผู้พิพากษานายเดียวของศาลชั้นต้นไต่สวนมูลฟ้องแล้วหากเห็นว่าคดีมีมูลมีคำสั่งประทับฟ้องได้ แต่ถ้าเห็นว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูลจะพิพากษายกฟ้องไปแต่เพียงนายเดียวไม่ได้เพราะคดีดังกล่าวไม่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวจะพิจารณาพิพากษาได้²⁰²

4. กรณีการพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกินหกเดือนหรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาทอย่างไรอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กำหนดแล้วไม่ได้ผู้พิพากษานายเดียวสามารถพิจารณาคดีที่มีอัตราโทษตามกำหนดไว้ แต่ถ้าพิจารณาแล้วจะพิพากษาลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือนหรือปรับเกิน 10,000 บาท ตามมาตรา 31 (2) ต้องให้ผู้พิพากษาตามที่มีตำแหน่งในมาตรา 29 (3) ลงลายมือชื่อหลังจากตรวจสำนวนคดีนั้นแล้วซึ่งได้แก่อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษาศาลฎีกา รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น ผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ส่วนคดีเกินอำนาจผู้พิพากษานายเดียว เช่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 288 ปล้นทรัพย์

²⁰² พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 78-79). เล่มเดิม.

มาตรา 340 ผู้พิพากษานายเดียวไม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษา แต่ก็ยังมีอำนาจดำเนินกระบวนการพิจารณาบางประการตามมาตรา 24 และ 25 (1) ถึง (3) อันเป็นคำสั่งมิใช่เป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี หรือมีอำนาจไต่สวนและวินิจฉัยชี้ขาดคำร้องคำขอที่ยื่นต่อศาลในคดีแพ่งเช่นคำร้องขอฟ้องคดีอย่างคนอนาถ หรือมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญาแต่ถ้าเห็นว่าไม่มีมูลก็ไม่มีอำนาจพิพากษาได้โดยลำพัง ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 31 (1) ต้องให้ผู้พิพากษาที่มีตำแหน่งตามมาตรา 29 (3) ลงลายมือชื่อทำคำพิพากษาหลังจากตรวจสำนวนคดีนั้นแล้ว หมายความว่า หากผู้พิพากษานายเดียวไต่สวนมูลฟ้องในคดีอาญาที่มีโทษจำคุกเกิน 3 ปี หรือปรับเกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับแล้วเห็นว่าคดีมีมูล ผู้พิพากษานายเดียวนั้นมีอำนาจสั่งว่าคดีมีมูลให้ประทับฟ้องไว้พิจารณาแต่เพียงลำพังเพราะเป็นไปตามมาตรา 25 (3) และไม่ขัดต่อมาตรา 24 (2) แต่ถ้าเห็นว่าคดีไม่มีมูลจะพิพากษายกฟ้องแต่เพียงลำพังไม่ได้เพราะเป็นคำสั่งเป็นไปในทางวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี ต้องให้ผู้พิพากษามาตรา 29 (3) ลงลายมือชื่อทำคำพิพากษา หรือจากตรวจสำนวนคดีนั้นแล้ว หลักการนี้บัญญัติขึ้นใหม่ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมฉบับปัจจุบันซึ่งแตกต่างกับพระธรรมนูญศาลยุติธรรมฉบับก่อน ๆ ที่บัญญัติให้ผู้พิพากษาในศาลอย่างน้อยคนหนึ่งตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเป็นองค์คณะด้วยโดยไม่ได้กำหนดตำแหน่งของผู้พิพากษาไว้²⁰³

การอธิบายถึงอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวของศาลชั้นต้นไปพร้อมกับอำนาจของศาลแขวงก็เพราะผู้พิพากษานายเดียวของศาลแขวงมีอำนาจเช่นเดียวกับผู้พิพากษานายเดียวของศาลชั้นต้นอื่น ๆ ข้อที่ต้องพิจารณาจะมีความแตกต่างกันเพียงว่าหากคดีได้อยู่ในอำนาจศาลแขวงแล้วไม่ว่าคดีแพ่งหรือคดีอาญา ผู้พิพากษานายเดียวของศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาดังกล่าวจนถึงที่สุดไม่ว่าจะเป็นการพิจารณาหรือการพิพากษาแต่ถ้าคดีที่อยู่ในอำนาจศาลชั้นอื่นก็จะต้องพิจารณาถึงอำนาจผู้พิพากษานายเดียวของศาลชั้นต้นนั้น ว่าจะมีอำนาจเพียงใด เพราะองค์คณะของศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวงจะต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองนาย และต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกินหนึ่งคน²⁰⁴

ข้อสังเกต ศาลแขวงมีอำนาจในการพิจารณาตามที่ถูกจำกัดไว้ในมาตรา 24 มาตรา 25 บรรคหนึ่ง คดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงตามมาตรา 17 ส่วนคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลจังหวัด หรือศาลอาญาศาลแขวงจึงไม่มีสิทธิรับคดีที่เกินอำนาจของศาลแขวงไว้พิจารณาวินิจฉัยได้ ซึ่งถ้าปรากฏ

²⁰³ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 85-86). เล่มเดิม.

²⁰⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม, มาตรา 26.

ภายหลังการพิจารณาคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น ไม่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวที่จะพิจารณาพิพากษาได้ตามมาตรา 25 (5) ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีอาญา ซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งเป็นคดีที่ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจพิจารณาคดีได้ แต่ถ้าผู้พิพากษานายเดียวเห็นว่าควรลงโทษจำคุกเกินหกเดือน หรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างเกินว่าหกเดือนหรือปรับเกินกว่าหนึ่งหมื่นบาทไม่ได้ กรณีเช่นนี้แบ่งได้เป็น 2 ประการ

1. อำนาจพิจารณา การที่จะทราบว่าคดีอาญาใดอยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวหรือศาลแขวงหรือไม่ก็ตอนตรวจคำฟ้องของโจทก์ว่าโจทก์ขอให้ลงโทษจำเลยตามกฎหมายมาตราใด กรณีของให้ศาลลงโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท ศาลแขวงโดยผู้พิพากษานายเดียวสามารถพิจารณาได้ ซึ่งศาลต้องพิจารณาคดีว่าอยู่ในอำนาจศาลแขวงหรือไม่ด้วยการตรวจฟ้องถ้าคดีอยู่ในอำนาจศาลแขวงก็ให้รับฟ้องไว้พิจารณา แต่บางกรณีปรากฏว่าในทางพิจารณาภายหลังว่าความผิดนั้นโทษเกินอำนาจศาลแขวงก็เป็นบทนอกฟ้อง นอกความประสงค์ของโจทก์ ศาลแขวงพิจารณาพิพากษาได้ หรือกรณีที่โจทก์บรรยายฟ้องคดีว่าอยู่ในอำนาจศาลแขวง แต่โจทก์อ้างมาตราให้ลงโทษเกินอำนาจศาลแขวง ศาลแขวงก็สามารถที่จะรับคดีนี้ไว้พิจารณาได้ เนื่องจากกรณีเช่นนี้เป็นการอ้างบทมาตราผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 192²⁰⁵

อัตราโทษอย่างสูงที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับผู้พิพากษานายเดียวนั้น ต้องดูทั้งโทษจำคุกและโทษปรับ ถ้าอย่างใดอย่างหนึ่งสูงกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ไม่อยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดียวหรือศาลแขวง ไม่จำเป็นต้องพิจารณาทั้งโทษจำคุกหรือโทษปรับทั้งสองอย่าง

1.1 ความผิดกฎหมายหลายบท กรณีที่จำเลยกระทำความผิดต่อกฎหมายหลายบท ซึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 90 บัญญัติให้ใช้บทหนักลงโทษจำเลย เช่นนี้ต้องพิจารณาก่อนว่าคดีที่จำเลยกระทำความผิดฐานหนักสุดอยู่ในอำนาจของศาลแขวงหรือไม่ ถ้าบทหนักหรือบทใดเกินอำนาจศาลแขวงแม้ว่าจะมีบทอื่นที่มีอัตราโทษอยู่ในอำนาจศาลแขวงก็ตาม ศาลแขวงก็ไม่สามารถรับคดีที่จำเลยกระทำความผิดต่อกฎหมายหลายบทไว้พิจารณาพิพากษาได้²⁰⁶

²⁰⁵ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 87-88). เล่มเดิม.

²⁰⁶ แหล่งเดิม. หน้า 88.

1.2 ความผิดหลายกรรมต่างกัน หรือความผิดหลายกระทง ซึ่งเป็นการกระทำผิดต่างกรรมต่างวาระกันนั้นตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 160 บัญญัติว่า “ความผิดหลายกระทงจะรวมในฟ้องเดียวกันก็ได้ แต่ให้แยกกระทงเรียงเป็นลำดับกันไป...” เช่นนี้ โจทก์ฟ้องมาในสำนวนเดียวกันต่อศาลแขวง ก็พิจารณาอำนาจของศาลแขวงโดยถืออัตราโทษของแต่ละคนกระทงความผิดเป็นเกณฑ์ ถ้าความผิดแต่ละกรรมหรือกระทงอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท ศาลแขวงก็มีอำนาจรับคดีนั้นไว้พิจารณาพิพากษาได้ แม้ว่าเมื่อรวมความผิดแต่ละกรรมเข้าด้วยกันแล้วอัตราโทษจะเกินอำนาจศาลแขวงก็ตาม เนื่องจากถือว่ากระทงหนึ่งมีผลเท่ากับคดีหนึ่ง ซึ่งข้อนี้แตกต่างกับคดีแพ่งที่มีข้อเรียกร้องหลายข้อ

แต่ถ้าปรากฏว่ากระทงใดเกินอำนาจศาลแขวงที่จะพิจารณาพิพากษา เช่นนี้ศาลแขวงไม่มีอำนาจรับคดีนั้นไว้พิจารณาพิพากษาได้ คดีเช่นนี้โจทก์มีทางเลือกคือแยกฟ้องจำเลยเป็น 2 สำนวน กล่าวคือ สำนวนคดีที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท ก็ให้ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ และอีกสำนวนคดีที่มีอัตราโทษจำคุกเกิน 3 ปี หรือปรับเกิน 60,000 บาท เช่นนี้ก็ให้ศาลที่อำนาจชำระ หรือจะรวมฟ้องคดีทั้งสองกระทงต่อศาลอาญา ศาลอาญากรุงเทพได้ ศาลอาญาธนบุรี หรือศาลจังหวัด ซึ่งมีอำนาจสูงกว่า เนื่องจากศาลนั้น ๆ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงอยู่แล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 24 แต่ศาลที่มีอำนาจสูงกว่าเหล่านั้นอาจไม่รับและให้แยกไปฟ้องศาลแขวงก็ได้ถ้าคดีไม่เกี่ยวพันกัน²⁰⁷

1.3 คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา การกระทำความผิดอาญาบางกรณีก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตัวผู้เสียหายไม่ว่าจะเป็นความเสียหายเกี่ยวกับตัวทรัพย์สิน ชีวิต ร่างกาย หรือการชื่อเสียง ฯลฯ เป็นเหตุให้ผู้เสียหายหรือผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของจำเลยเรียกร้องค่าเสียหายในทางแพ่งได้ ซึ่งเรียกว่าคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา ซึ่งมีข้อควรพิจารณาเกี่ยวกับอำนาจศาลแขวง 2 ประการ กล่าวคือ

(1) มาตรา 43 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า “คดีลักทรัพย์ วิ่งราว ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ โจรสลัด กรรโชก ช้อโกง ชกขอกหรือรับของโจร ถ้าผู้เสียหายมีสิทธิที่จะเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาที่เขาสูญเสียไปเนื่องจากการกระทำความผิดนั้น เมื่อพนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีอาญาก็ให้เรียกทรัพย์สินหรือราคาแทนผู้เสียหายด้วย” คดีดังกล่าวนี้บางประเภทก็เป็นคดีที่

²⁰⁷ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 88-90). เล่มเดิม.

อยู่ในอำนาจที่ศาลแขวงจะพิจารณาพิพากษาได้ แม้ทุนทรัพย์เกินกว่า 300,000 บาท ศาลแขวงจะมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือไม่ ตามมาตรา 43 ไม่ได้จำกัดไว้แต่ประการใด เป็นการให้อำนาจพนักงานอัยการที่จะเรียกร้องทรัพย์หรือราคาคืนแทนผู้เสียหายไม่ว่าจำนวนเท่าใด มาตรา 44 ถือว่าคดีแพ่งนั้นเป็นส่วนหนึ่งแห่งคดีอาญา ตัวทรัพย์และราคาที่เรียกร้องรู้แน่นอนอยู่แล้ว ไม่ต้องนำสืบอะไรอีก แตกต่างกับเรื่องเรียกค่าเสียหาย ซึ่งเป็นหน้าที่ผู้เสียหายจะต้องนำสืบให้ได้ความ จึงให้พนักงานอัยการที่จะดำเนินคดีให้เสร็จไปในคราวเดียวไม่ต้องฟ้องเป็นคดีใหม่ สะดวกแก่คู่ความ และทำให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว แม้ข้อเรียกร้องทางแพ่งจะมีจำนวนทุนทรัพย์คิดเป็นจำนวนเงินเกินกว่า 300,000 บาท ศาลแขวงก็มีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้แต่การเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคาคืนตามมาตรา 43 จำกัดเฉพาะความผิดอาญารวม 9 ประเภท คดีอื่น ๆ นอกจากนี้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจเรียกทรัพย์สินหรือราคาแทน²⁰⁸

(2) ในกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวเนื่องคดีอาญาเอง ต้องพิจารณาอำนาจศาลทั้งส่วนอาญาและส่วนแพ่ง ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมว่า ศาลแขวงมีอำนาจรับคดีนั้นไว้พิจารณาได้หรือไม่ มาตรา 43 มิได้ให้อำนาจพนักงานอัยการฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาได้ต่อศาลแขวงเป็นพิเศษแตกต่างกับผู้เสียหาย แต่เป็นบทบัญญัติที่ให้พนักงานอัยการซึ่งโดยปกติมีอำนาจฟ้องคดีอาญาให้อำนาจในทางแพ่งเรียกทรัพย์สินหรือราคาคืนแทนผู้เสียหายในคดีบางประเภทเท่านั้น มาตรา 43 จึงมิได้เกี่ยวกับอำนาจศาลแต่อย่างใดตามมาตรา 40 ตอนท้ายที่ว่าพิจารณาคดีแพ่งก็ต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ก็หมายความว่า การเรียกร้องทรัพย์สินหรือราคา ต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น ต้องเสียค่าธรรมเนียมศาล โจทก์ต้องนำส่งหมายเรียก จำเลยมีสิทธิยื่นคำให้การ เป็นต้น ดังนั้นเมื่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาเป็นศาลแขวงคดีส่วนแพ่งซึ่งเกี่ยวเนื่องกันแม้ทุนทรัพย์จะเกินกว่า 300,000 บาท ศาลแขวงก็น่าจะมีอำนาจชำระคดีได้²⁰⁹

2. อำนาจพิพากษา คดีอาญาของศาลแขวง มีบัญญัติไว้ในมาตรา 17 ประกอบมาตรา 25

(5) ซึ่งศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี ปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ อัตราโทษอย่างสูงที่กฎหมายกำหนด

²⁰⁸ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 89-90). เล่มเดิม.

²⁰⁹ แหล่งเดิม. หน้า 90-91.

ไว้ในศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาได้ทั้ง 2 ประการ แต่ตามมาตรา 25 (5) จำกัดการพิพากษาลงโทษจำคุกหรือปรับไว้คือจะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวแล้วไม่ได้ สำหรับในกรณีที่ผู้พิพากษาศาลแขวงพิจารณาคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไปแล้วเห็นว่าควรพิพากษายกฟ้องย่อมมีอำนาจทำได้เสมอ เว้นแต่เห็นควรพิพากษาลงโทษก็จะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาทไม่ได้ ส่วนการบังคับอย่างอื่นหรือที่เรียกว่าวิธีการเพื่อความปลอดภัยอยู่ในอำนาจศาลแขวงอยู่แล้ว เพราะเป็นอำนาจของผู้พิพากษานายเดี่ยวของศาลชั้นต้นตามมาตรา 25 (5)

(1) กรณีมีการเพิ่มโทษลดโทษ อำนาจศาลแขวงที่จะลงโทษแก่จำเลยในคดีอาญาได้นั้น ถือเกณฑ์กำหนดโทษที่จำเลยจะต้องได้รับจริง ๆ เป็นสำคัญ เพราะในบางคดีอาจจะมีการเพิ่มโทษและลดโทษแก่จำเลย เมื่อเหลือโทษในที่สุดเท่าไร โทษนั้นจึงเป็นโทษจริง ๆ ที่จำเลยจะได้รับ หากพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือโทษอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่างไม่เกินอัตรา²¹⁰ ก็อยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดี่ยวโทษที่รับจริงการกำหนดโทษที่ศาลแขวงจะลงแก่จำเลยดังกล่าวข้างต้น หมายความว่า เป็นโทษที่จะลงแก่จำเลยจริง ๆ เป็นสำคัญ คือบางทีอาจจะมีการเพิ่มโทษ ลดโทษ ในกรณีเช่นนี้ต้องถือเอาโทษที่ได้คิดเพิ่มหรือหักลดลงแล้ว มิใช่โทษที่ศาลวางครั้งแรก แต่เป็นโทษสุทธิที่จะลงแก่จำเลยจึงเป็นโทษตามความมุ่งหมายของกฎหมาย²¹¹

(2) คดีรอกการลงโทษ ในการพิพากษานั้นหากศาลแขวงพิจารณาแล้วเห็นว่าจำเลยยังไม่ควรได้รับโทษถึงจำคุก ควรรอกการลงโทษไว้ ศาลแขวงก็มีอำนาจรอกการลงโทษได้ แต่ถ้าจำเลยถูกศาลอื่นรอกการลงโทษไว้ ต่อมาภายหลังจำเลยกลับมากระทำความผิดอีกภายในระยะเวลาที่รอไว้ เช่น ศาลจังหวัดพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดฐานทำร้ายร่างกายสาหัสจำคุกมีกำหนด 2 ปี แต่ให้รอกการลงโทษไว้มีกำหนด 2 ปี ต่อมาจำเลยได้มากระทำความผิดขึ้นอีก ศาลแขวงพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลย 6 เดือน ดังนี้ศาลแขวงมีอำนาจมีอำนาจที่จะนำโทษที่รอไว้ 2 ปี ในคดีก่อนมาบวกกับโทษในคดีหลังด้วย รวมเป็นโทษจำคุก 2 ปี 6 เดือน ได้ไม่เกินอำนาจของศาลแขวงเพราะโทษจำคุก

²¹⁰ จาก LA 303 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 104), โดย สุขสมชัย บุญเรือง, 2546, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย จำกัด. ลิขสิทธิ์ 2546 โดยชุมนุมสหกรณ์เกษตรกรแห่งประเทศไทย จำกัด.

²¹¹ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 91). เล่มเดิม.

2 ปี ที่ศาลแขวงนำมาบวกนั้นมิใช่เป็นโทษจำคุกที่ศาลแขวงพิพากษาเอง เป็นโทษที่ศาลในคดีก่อนพิพากษากำหนดไว้แล้วศาลแขวงเพียงแต่นำมาบวกเข้าเท่านั้น และอีกประการหนึ่งตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 58 ก็ให้อำนาจศาลในคดีหลังที่จะทำเช่นนั้นได้

(3) ลงโทษเรียงกระทง ในกรณีที่โจทก์ฟ้องจำเลยหลายสำนวน และศาลสั่งรวมพิจารณาไปด้วยกัน หรือในคดีที่เป็นความผิดหลายกระทงซึ่งโจทก์รวมมาในฟ้องเดียวกัน คดีเช่นนี้เมื่อศาลแขวงพิจารณาเสร็จแล้วเห็นว่าจำเลยมีความผิดทุกสำนวนหรือทุกกระทง ศาลแขวงก็มีอำนาจพิพากษาลงโทษทุกสำนวน หรือเรียงกระทงตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 91 แม้โทษของจำเลยรวมทุกสำนวนหรือทุกกระทงเข้าด้วยกันแล้ว จะเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ตาม หากว่าแต่ละสำนวนหรือกระทงจำคุกไม่เกิน 6 เดือนหรือไม่เกิน 10,000 บาท แต่เมื่อรวบรวมกันเกินกว่า 6 เดือน หรือปรับเกินกว่า 10,000 บาท หรือโทษทั้งสองสถานเกินกำหนดที่ว่านี้ ศาลแขวงก็มีอำนาจพิพากษาได้ เพราะการลงโทษเช่นนี้ของศาลแขวงถือว่าเป็นการลงโทษในคดีหนึ่ง ๆ เท่ากัน ไม่ขัดต่อพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 17 มาตรา 25 (4) แต่อย่างใด ยกตัวอย่างเช่น จำเลยถูกฟ้องว่าขโมยทรัพย์จำนวนหลายครั้งต่างเวลากัน หากศาลแขวงพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยคดีละไม่เกินกำหนด 6 เดือน แม้เมื่อรวมแล้วจะเกิน 6 เดือนก็ตาม²¹² หากลงโทษเกินกว่าอัตราดังกล่าว ผู้พิพากษาศาลแขวงนายเดียวนั้นจะปฏิบัติตามมาตรา 29 และมาตรา 31 (2) กล่าวคือจะต้องให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวง ลงลายมือชื่อทำคำพิพากษา หลังจากได้ตรวจสำนวนแล้ว ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 27 กำหนดให้ผู้พิพากษาอีกคนหนึ่งตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อเพื่อที่จะศาลแขวงจะได้มีอำนาจพิพากษาจำคุกจำเลยได้อย่างสูงเกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท แต่ไม่จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท

4.2.3 ความแตกต่างระหว่างในกระบวนการพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวง กับการดำเนินคดีอาญาในศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวง

1. องค์คณะในการพิจารณาคดี พระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 17 กำหนดให้ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีซึ่งผู้พิพากษานายเดียวนั้นมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 24 และมาตรา 25 วรรคหนึ่ง ศาลแขวงจึงมีองค์คณะผู้พิพากษานายเดียว ย่อมมีอำนาจตามมาตรา 24 มาตรา 25 (1) ถึง (5) แม้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงจะจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษา 2 คน พิจารณา

²¹² พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 92). เล่มเดิม.

พิพากษาคดีใดที่ศาลแขวงรับไว้ และอยู่ในกรอบอำนาจของศาลแขวงก็ตาม ก็ไม่มีอำนาจเกินไปกว่าผู้พิพากษา นายเดียวไปได้ กล่าวคือจะพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่า 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่งหรือทั้งสองอย่างเกินกว่านี้ไม่ได้ จะต้องปฏิบัติตามมาตรา 29 ประกอบมาตรา 31 (2) โดยให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงหรืออธิบดีผู้พิพากษาศาลแล้วแต่กรณีตรวจสำนวนลงลายมือชื่อทำคำพิพากษาด้วย²¹³ ตามมาตรา 26 บัญญัติว่า “ ภายใต้บังคับมาตรา 25 ในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้น นอกจากศาลแขวงและศาลยุติธรรมอื่นซึ่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลนั้นกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคนและต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกินหนึ่งคน จึงเป็นองค์คณะที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งหรือคดีอาญาทั้งปวง”

ศาลจังหวัดเป็นศาลชั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมาตรา 2 การที่จะพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงได้เต็มอำนาจศาล คือ ตามมาตรา 18 แห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม จึงต้องประกอบด้วยผู้พิพากษาอย่างน้อย 2 คน เป็นองค์คณะ และตามมาตรา 26 ยังกำหนดว่าจะต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกินหนึ่งคน ผู้พิพากษาประจำศาลคือใครนั้นตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. 2543 มาตรา 15 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาประจำศาลจะต้องเป็นผู้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาและได้รับการศึกษาอบรมจากสำนักงานศาลยุติธรรมมาแล้วตามระยะเวลาที่ประธานศาลฎีกากำหนดโดยความเห็นชอบของ ก.ต. แต่ต้องไม่น้อยกว่าหนึ่งปี...” ดังนั้นผู้พิพากษาประจำศาลก็ต้องแต่งตั้งมาจากผู้ช่วยผู้พิพากษาซึ่งได้รับการศึกษาอบรมมาแล้วไม่น้อยกว่าหนึ่งปี แต่ถ้าพิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษามากกว่า 2 คน ก็เป็นการชอบ เพราะมาตรา 26 จำกัดจำนวนชั้นต่ำไว้เท่านั้น และถ้ามีพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลยุติธรรมอื่นกำหนดในเรื่ององค์คณะไว้เป็นอย่างอื่นก็ต้องถือจำนวนองค์คณะตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลยุติธรรมอื่น ๆ นั้น²¹⁴

ถ้าผู้พิพากษาไม่ครบองค์คณะ 2 คน เช่นผู้พิพากษาศาลจังหวัดเพียงคนเดียวก็ไม่มีอำนาจเต็มตามอำนาจศาล คงมีอำนาจเท่ากับผู้พิพากษานายเดียวตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 24 และ

²¹³ จาก คำอธิบายระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 7 ปรับปรุงใหม่) (หน้า 182), โดย ไพโรจน์ วายุภาพ, 2553, กรุงเทพฯ : วิญญูชน. ลิขสิทธิ์ 2553 โดยสำนักพิมพ์ วิญญูชน.

²¹⁴ พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 96-97). เล่มเดิม.

มาตรา 25 วรรคหนึ่ง ผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจอย่างไรบ้างได้อธิบายมาแล้ว ข้อที่ควรจดจำก็คือ เนื่องจากศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวง เช่น ศาลแพ่ง ศาลอาญา เป็นต้น มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวง หรือทุกด้วยทฎหมายแต่ต้องพิจารณาในเรื่ององค์คณะด้วย หากเป็นการพิจารณาพิพากษาคดีโดยไม่ครบองค์คณะ เช่นกรณีถ้าในการไต่สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีมีมูลสามารถประทับฟ้องได้เลย เพราะมิใช่การวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทแห่งคดี แต่ถ้าเห็นว่าคดีไม่มีมูลควรยกฟ้อง จะพิพากษายกฟ้องไปเพียงนายเดียวไม่ได้ เพราะขัดกับพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา 24 (2) กรณีเช่นนี้ต้องดำเนินการตามมาตรา 29 (3) เพราะถือว่าเป็นกรณีตามมาตรา 31 (1) คือต้องให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น รองอธิบดีผู้พิพากษาศาลชั้นต้น อธิบดีผู้พิพากษามาตรหรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาล แล้วแต่กรณีตรวจสำนวนแล้วลงลายมือชื่อทำคำพิพากษา

การพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวงนั้นมีความแตกต่างกัน เนื่องจากการพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงนั้นอยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดี และมีอำนาจไต่สวน หรือมีคำสั่งใด ๆ ซึ่งผู้พิพากษานายเดียวมีอำนาจตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 24 และมาตรา 25 วรรคหนึ่ง การใช้อำนาจของศาลแขวงนอกจากเป็นไปตามอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวแล้ว ยังต้องพิจารณาเขตอำนาจศาลแขวงประกอบด้วย กล่าวคือแม้จะมีผู้พิพากษาในศาลแขวง 2 หรือ 3 คน นั่งพิจารณาคดีก็ไม่ทำให้ศาลแขวงมีอำนาจเพิ่มขึ้นเท่ากับศาลแพ่ง ศาลอาญา หรือศาลจังหวัด²¹⁵ ซึ่งองค์คณะในการพิจารณาคดีอาญาในศาลแพ่ง ศาลอาญา หรือศาลจังหวัด นอกจากจากศาลแขวงนั้นมิใช่ผู้พิพากษา 2 นายเป็นองค์คณะ

2. การทำฟ้องคดีอาญา

คดีอาญาทั่วไปในศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวง มาตรา 158²¹⁶ บัญญัติให้ฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ ทั้งนี้เว้นแต่จะมีบทบัญญัติของกฎหมายใดบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น เช่น การฟ้องคดีอาญาในศาลแขวงอาจกระทำได้ด้วยวาจาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 19 เป็นต้น²¹⁷

²¹⁵ จาก ระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 96-97), โดย สมหมาย จันเริง, 2546, กรุงเทพฯ : วิญญูชน. ลิขสิทธิ์ 2546 สำนักพิมพ์ วิญญูชน.

²¹⁶ มาตรา 158 บัญญัติว่า “คำฟ้องต้องทำเป็นหนังสือ...”.

²¹⁷ จาก ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (หน้า 5), โดย สมชัย ภิมาอุตมากร ข, 2552, กรุงเทพฯ : พลสยาม พรินต์ (ประเทศไทย). ลิขสิทธิ์ 2552 สำนักพิมพ์ พลสยาม พรินต์ (ประเทศไทย).

ส่วนการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจาในศาลแขวง โจทก์ต้องมาศาลแถลงฟ้องด้วยวาจาต่อศาลในวันฟ้องด้วยวาจานั้น หากในวันดังกล่าวโจทก์ไม่ได้มาศาล ย่อมไม่อาจฟ้องด้วยวาจาได้ ศาลเองก็ไม่อาจพิจารณาพิพากษาลงโทษหรือพิพากษายกฟ้องจำเลยได้ เมื่อในวันยื่นฟ้อง พนักงานอัยการโจทก์ไม่มาศาล แต่ให้เจ้าหน้าที่มาศาลยื่นคำฟ้องตามแบบพิมพ์คำฟ้องด้วยวาจากรณีจึงต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ²¹⁸

3. การพิจารณาคดี ตามมาตรา 162 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาบัญญัติว่า ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้วให้ศาลจัดการส่งต่อไปนี้

(1) ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้จัดการตามอนุมาตรา (2)

(2) ในคดีอาญาพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา

คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จำเลยถือว่าอยู่ในฐานะจำเลยตามกฎหมายแล้ว จึงมีสิทธิฎีกาคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์ เว้นแต่คำสั่งของศาลที่ให้คดีมีมูลซึ่งถือว่าเด็ดขาดตามมาตรา 170 วรรคหนึ่ง เพราะคดีที่อัยการเป็นโจทก์จำเลยอยู่ในฐานะจำเลยทันทีที่พนักงานอัยการ

²¹⁸ ฎ.4074/2548. พ.ร.บ.จัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงฯ มาตรา 19 บัญญัติให้โจทก์อาจฟ้องด้วยวาจาหรือเป็นหนังสือก็ได้ หากจะฟ้องด้วยวาจา โจทก์ต้องแจ้งต่อศาลถึงชื่อ ที่อยู่ และสัญชาติของจำเลย ฐานความผิด การกระทำที่อ้างว่าจำเลยใดกระทำความผิด ข้อเท็จจริง และรายละเอียดเกี่ยวกับเวลา สถานที่และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องพอสมควรเท่าที่จะให้จำเลยเข้าใจข้อหาได้ดี และมาตราในกฎหมายซึ่งบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ศาลจะบันทึกใจความไว้เป็นหลักฐานและให้คู่ความลงชื่อไว้ ดังนั้น โจทก์จึงต้องมาศาลกล่าวฟ้องจำเลยต่อศาลด้วยวาจาให้ได้สาระตามบทบัญญัติมาตราดังกล่าว การที่โจทก์ให้พนักงานธุรการนำบันทึกการฟ้องคดีอาญาด้วยวาจามาเสนอต่อศาลชั้นต้น และเจ้าหน้าที่ของศาลได้ประทับตราพนักงานรับฟ้องไว้ โดยสภาพของบันทึกดังกล่าวไม่ใช่การฟ้องคดีอาญาต่อศาลด้วยวาจา แต่เป็นเอกสารที่เป็นหลักฐานเพื่อจะฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาด้วยวาจา และเป็นความสะดวกที่ศาลจะบันทึกการฟ้องด้วยวาจาลงในแบบพิมพ์ของศาลได้รวดเร็วขึ้นเท่านั้น ดังนั้น การที่ในวันดังกล่าวโจทก์ไม่ได้มาศาล จึงไม่อาจฟ้องคดีด้วยวาจาได้ ศาลเองก็ไม่อาจพิจารณาพิพากษาลงโทษหรือพิพากษายกฟ้องจำเลยได้ กรณีต้องจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ.

ยื่นฟ้อง²¹⁹ ไว้แล้วเมื่อกระบวนการพิจารณาในการไต่สวนมูลฟ้องซึ่งถือว่าเป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์เพื่อให้ทราบว่าคุณโจทก์มีมูลตามข้อหาความผิดที่ฟ้องจำเลยหรือไม่ ตามมาตรา 2(12) ที่บัญญัติว่า การไต่สวนมูลฟ้อง หมายความว่าถึงกระบวนการไต่สวนของศาลเพื่อวินิจฉัยถึงมูลคดีซึ่งจำเลยต้องหา มาตรา 162 วรรคสอง คดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ จึงบัญญัติเพียงไม่ให้จำเลยที่จะนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้องเท่านั้น แต่ทั้งนี้ไม่เป็นการตัดสิทธิในการที่จำเลยมีทนายมาช่วยเหลือ

แม้จำเลยไม่มีอำนาจนำพยานมาสืบในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง แต่มาตรา 165 วรรคสอง ก็มีบัญญัติห้ามจำเลยที่จะนำพยานเอกสารมาประกอบการซักค้านพยานโจทก์ในชั้นไต่สวนมูลฟ้อง และเมื่อพยานโจทก์ยอมรับ ศาลก็รับฟังพยานเอกสารที่จำเลยอ้างส่งประกอบการถามค้านนั้นได้ทำนองเดียวกับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์

กรณีเช่นนี้ในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น เมื่อศาลมีคำสั่งอย่างไรแล้วห้ามมิให้จำเลยอุทธรณ์คดีอาญาดังกล่าวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 แต่ถ้าเป็นกรณีคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัดนั้นถ้าคดีดังกล่าวเป็นคดีที่มีโทษจำเลยเกินกว่าสามปีหรือไม่อยู่ในข้อห้ามตามมาตรา 193 ทวิ เช่นนี้ไม่ถูกจำกัดสิทธิในการห้ามมิให้อุทธรณ์แต่อย่างไร

การไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น ซึ่งมีผลจากการมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะจำเลยและเมื่อไม่อยู่ในฐานะเป็นจำเลยตามกฎหมายที่จะถือว่าเป็นคู่ความในคดีตามมาตรา 2 (15) ไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งศาลอย่างไรได้เลย แม้คดีที่ศาลชั้นต้นไม่รับฟ้องโจทก์ และศาลอุทธรณ์สั่งให้ศาลชั้นต้นรับฟ้องโจทก์ไว้พิจารณา เป็นเรื่องระหว่างโจทก์กับศาล จำเลยยังมิได้เข้ามาสู่ฐานะเป็นคู่ความ เพราะศาลยังไม่ได้รับฟ้องและ

²¹⁹ ฎ.1440/2493 (ป). อัยการผู้ช่วยที่มีอำนาจลงนามเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญาได้ เพราะอัยการผู้ช่วยก็เป็นพนักงานอัยการ(พ.ร.บ.อัยการ 2478มาตรา 11) จึงอาจเป็นโจทก์ในคดีอาญาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28(1) ประกอบกับพ.ร.บ.อัยการ 2478 มาตรา 19(1).

ศาลชั้นต้นสั่งไม่ประทับฟ้องที่อัยการเป็นโจทก์ โดยเห็นว่าผู้ลงนามเป็นโจทก์นั้นไม่มีอำนาจเป็นโจทก์ ศาลอุทธรณ์ยกคำสั่งศาลชั้นต้น ให้ศาลชั้นต้นประทับฟ้องโจทก์ไว้พิจารณาต่อไปนั้น จำเลยย่อมฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ได้ เพราะคดีที่อัยการเป็นโจทก์ เมื่อยื่นฟ้องก็ถือว่า ผู้ถูกฟ้องตกเป็นจำเลยทันที ผิดกับคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ผู้ถูกฟ้องไม่เป็นจำเลยจนกว่าศาลจะประทับฟ้อง (ประชุมใหญ่ครั้งที่ 21/2493).

หมายเรียกจำเลยเข้ามาในคดี จำเลยจึงไม่มีสิทธิจะฎีกา ซึ่งจำเลยจะฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ที่ให้ศาลชั้นต้นได้ส่วนมูลฟ้องต่อไปนั้นไม่ได้ เพราะก่อนศาลประทับฟ้อง จำเลยยังไม่มีฐานะเป็นจำเลย เป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์เท่านั้นต้องห้ามมาตรา 165 ส่วนคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำสั่งศาลชั้นต้นที่เห็นว่าคดีไม่มีมูลให้ศาลชั้นต้นได้ส่วนมูลฟ้องต่อไปจำเลยฎีกาไม่ได้ และคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายกคำสั่งของศาลชั้นต้นที่เห็นว่าโจทก์ทั้งฟ้องและให้จำหน่ายคดีจำเลยฎีกาไม่ได้

แต่การได้ส่วนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญา ที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่จะได้ส่วนมูลฟ้องและมีคำสั่งในคดีอาญานั้นจำกัดอยู่แต่เฉพาะคดีที่อยู่ในอำนาจของผู้พิพากษานายเดียวในศาลชั้นต้นที่จะพิจารณาพิพากษาได้เท่านั้น คือ คดีอาญาซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่งเกินอัตราดังกล่าวไม่ได้ ดังนั้น เมื่อคดีอาญาใดอยู่ในอำนาจของศาลแขวงแล้วผู้พิพากษานายเดียวในศาลแขวงก็มีอำนาจได้ส่วนมูลฟ้องและมีคำสั่งได้ ไม่ว่าคำสั่งดังกล่าวจะเป็นคำสั่งว่าคดีมีมูลตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 167 หรือหากเห็นว่าคดีไม่มีมูล ควรพิพากษายกฟ้องผู้พิพากษานายเดียวในศาลแขวงก็เป็นองค์คณะที่จะมีคำพิพากษายกฟ้องได้

กรณีที่การได้ส่วนมูลฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ทั้งในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงและคดีอาญาทั่วไป เมื่อศาลมีคำสั่งว่าคดีไม่มีมูลเช่นคดีต้องห้ามมิให้ผู้ถูกฟ้องอุทธรณ์ในคดีดังกล่าวโดยถูกจำกัดห้ามมิให้อุทธรณ์ทั้งคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงและคดีอาญาทั่วไป เนื่องจากยังไม่ถืออยู่ในฐานะจำเลยตามกฎหมายที่จะถือเป็นคู่ความในคดีตามมาตรา 2 (15) จึงไม่อาจอุทธรณ์คำสั่งศาลอย่างไรได้เลย

สำหรับศาลชั้นต้นอื่นที่มีใช้ศาลแขวงถ้าผู้พิพากษาผู้รับผิดชอบราชการศาลในศาลชั้นต้นจ่ายสำนวนให้ผู้พิพากษา 2 คน เป็นองค์คณะ ผู้พิพากษานายเดียวในองค์คณะดังกล่าวก็มีอำนาจตามมาตรา 25(1) ถึง (3) ส่วนอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาตามมาตรา 25(4) และ(5) ของผู้พิพากษานายเดียวจำกัดอยู่เท่าเดิม²²⁰

²²⁰ คำอธิบายระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 7ปรับปรุงใหม่) (หน้า 169). เล่มเดิม.

4. การพิพากษาคดี

กรณีแรก ศาลแขวงได้พิจารณาคดีซึ่งอยู่ในอำนาจของศาลแขวงแล้ว ผู้พิพากษานายเดียวของศาลแขวงก็มีอำนาจที่จะพิพากษาลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหกเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือโทษอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่างไม่เกินอัตราที่กล่าวแล้ว

กรณีที่สอง เมื่อผู้พิพากษาศาลแขวงนายเดียวได้พิจารณาคดีซึ่งอยู่ในอำนาจศาลแขวงแล้ว ต้องการที่จะลงโทษจำคุกจำเลยเกินหกเดือน หรือปรับเกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับนั้นอย่างหนึ่งอย่างใดหรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กล่าวมาแล้วจะต้องให้ผู้พิพากษาอีกอย่างน้อยนายหนึ่งตรวจสอบและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเป็นองค์คณะด้วยจึงจะกระทำได²²¹

การฟ้องคดีอาญาทั่วไปที่อยู่ในอำนาจศาลจังหวัดหรือศาลอาญา เมื่อศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่อยู่ในอำนาจของศาลดังกล่าวแล้วศาลจังหวัดหรือศาลอาญามีอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงที่มีใ้ได้อยู่ในอำนาจศาลยุติธรรมอื่นได้ทั้งสิ้นตามมาตรา 18 แห่งพระราชมนุญศาลยุติธรรม ที่บัญญัติว่า ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาทั้งปวงที่มีใ้ได้อยู่ในอำนาจศาลยุติธรรมอื่นได้แต่การคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น แม้คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดียวนั้นจะมีอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาทมีอำนาจพิพากษาจำคุกจำเลยได้อย่างสูงไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่งเกินอัตราดังกล่าวไม่ได้ แต่ถ้าศาลแขวงจะลงโทษเกินกว่าอัตราดังกล่าว ผู้พิพากษาศาลแขวงนายเดียวนั้นจะปฏิบัติตามมาตรา 29 และมาตรา 31 (2) กล่าวคือจะต้องให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวง ลงลายมือชื่อทำคำพิพากษา หลังจากได้ตรวจสอบแล้ว ซึ่งต่างจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงที่มีใ้ได้อยู่ในอำนาจศาลยุติธรรมอื่นได้ทั้งสิ้น

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวจะเห็นได้ว่าในการลงโทษจำคุกอย่างสูงเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง ของการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น ได้แตกต่างการพิจารณาพิพากษาของศาลจังหวัดหรือศาลอาญาทั่วไปอย่างชัดเจน ซึ่งในการพิจารณาพิพากษาของศาลจังหวัดหรือศาลอาญาทั่วไปนั้น องค์คณะในการพิจารณาพิพากษานั้นมี 2 นายมาตั้งแต่เริ่มกระบวนการพิจารณาพิพากษา

²²¹ LA 303 พระราชมนุญศาลยุติธรรม (หน้า 103). เล่มเดิม.

แต่ในคดีอาญาที่อยู่ในอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงซึ่งกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาทผู้พิพากษาจะมีอำนาจพิพากษาจำคุกจำเลยได้อย่างสูงเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาทนั้นกลับให้แก่ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวง ลงลายมือชื่อทำคำพิพากษา หลังจากได้ตรวจสอบสำนวนแล้ว ซึ่งไม่ได้มีการร่วมการพิจารณาพิพากษาคดีดังกล่าวจริงมาแต่เริ่มแรก ทั้งๆ ที่เป็นการพิพากษาคดีซึ่งเป็นการกระทบสิทธิของจำเลยในกรณีที่ถูกกฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาทมีอำนาจพิพากษาจำคุกจำเลยได้อย่างสูงเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท อย่างเห็นได้อย่างชัดเจนเป็นอย่างมาก ดังเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

เนื่องจากศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ คดีอาญามีอำนาจภายในขอบเขตจำกัดเท่าที่ผู้พิพากษานายเดียวนั้นมีอำนาจ นั่นคือศาลแขวงต้องการองค์คณะผู้พิพากษานายเดียว จุดประสงค์เพื่อให้ความสะดวกแก่ประชาชนผู้มีพรรคคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ไม่ต้องไปพิจารณายังศาลใหญ่ ๆ อันมีคดีสำคัญมาก ต้องเสียเวลาปะปนกันและต้องรอคดีตามลำดับก่อนหลัง ถ้าเข้าไปสะดวก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงจะเป็นไปโดยรวบรัดและรวดเร็วเช่นการให้ฟ้องคดีด้วยวาจา²²²

5. การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง หลักทั่วไปคดีที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงทั้งโจทก์และจำเลย ส่วนปัญหาข้อกฎหมายโจทก์จำเลยย่อมอุทธรณ์ได้เสมอ แต่จำเลยมีข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ถ้าเข้าข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ถ้าเข้าข้อยกเว้นดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 22 เว้นแต่ในกรณีดังต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ คือ จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ศาลรอกการลงโทษไว้ ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้ หรือจำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท”

ดังนั้น จำเลยที่ถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษอย่างใดอย่างหนึ่งในตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 22 จำเลยย่อมอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงคัดค้านคำพิพากษาของศาลแขวงไปศาลอุทธรณ์หรือศาล

²²² จาก คำบรรยายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม (หน้า 53), โดย ประมุข ศวัสค์มงคล, 2521, กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ลิขสิทธิ์ 2521 โดย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อุทธรณ์ภาคได้แล้ว แต่โจทก์จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงโดยอ้างว่าศาลแขวงมีคำพิพากษาลงโทษจำเลยอย่างใดอย่างหนึ่งใน 4 ประการหาได้ไม่ ซึ่งการอุทธรณ์มีสาระสำคัญ 4 ประการดังต่อไปนี้²²³

(1) การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง กฎหมายห้ามอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นโจทก์ โจทก์ร่วมหรือจำเลยคนใดคนหนึ่งในคดีนั้นๆ ห้ามมิให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงทั้งสิ้น เว้นแต่ กรณีผู้ร้องซึ่งเป็นบุคคลภายนอกยื่นคำร้องขอคืนของกลางถือว่าไม่ใช่คู่ความ ตามมาตรา 22 ย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในเรื่องขอคืนของกลางได้

(2) การอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมาย โจทก์จำเลยสามารถอุทธรณ์ได้เสมอไม่มีกฎหมายห้าม

(3) ข้อยกเว้นที่กฎหมายให้คู่ความอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 22 ทวิ กล่าวคือ

“ในคดีซึ่งต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 22 ถ้าผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลแขวงพิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์หรืออธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) หรือพนักงานอัยการซึ่งอธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) ได้มอบหมายลงชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป...

คดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงตามมาตรา 22 คู่ความอาจอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ ถ้าได้ปฏิบัติตามมาตรา 22 ทวิ ซึ่งแยกได้เป็น 2 กรณี คือ

(1) ถ้าผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นหรือผู้พิพากษาที่ลงชื่อในคำพิพากษาคดีนั้นหรือผู้พิพากษาที่ทำความเห็นแย้งในคำพิพากษานั้น อนุญาตให้คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงนั้นได้²²⁴

กรณีที่จะถือได้ว่า ผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีนั้นหรือผู้พิพากษาที่ลงชื่อในคำพิพากษาหรือผู้พิพากษาที่ทำความเห็นแย้งในคำพิพากษานั้นอนุญาตให้อุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงแล้ว เพราะ

²²³ จาก “วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงและศาลเยาวชนและครอบครัว,” โดย วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, 2549, เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีสบัญญัติ 3 : วิธีพิจารณาความอาญา หน่วยที่ 11-15 (ปรับปรุงครั้งที่ 1), หน่วยที่ 14, หน้า 34-35. คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เจ้าของลิขสิทธิ์.

²²⁴ แหล่งเดิม. หน้า 36.

การอนุญาตให้อุทธรณ์นั้นจะต้องมีข้อความปรากฏว่าผู้พิพากษาได้บันทึกไว้ว่า “ข้อความที่ศาลชั้นต้นตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์”

(2) อธิบดีกรมอัยการ (ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นอัยการสูงสุด) หรือพนักงานอัยการซึ่งได้รับมอบหมายจากอธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) ลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ของผู้ยื่นอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันสมควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย ดังนี้ คู่ความฝ่ายนั้นย่อมมีสิทธิอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้

สำหรับการฎีกานั้น มิได้มีบทบัญญัติไว้เป็นพิเศษ จึงต้องบังคับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาว่าด้วยฎีกา

6. การนำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 กล่าวคือ เฉพาะคดีอาญาซึ่งอยู่ในเขตท้องที่ที่มีได้อยู่ในเขตอำนาจศาลแขวงศาลใดศาลหนึ่งและเป็นคดีที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามกฎหมายไม่เกินอำนาจศาลแขวง การที่กฎหมายกำหนดเช่นนี้นับว่าเป็นวิธีการพิเศษอีกประการหนึ่ง เพื่อแก้ปัญหาที่ไม่สามารถเปิดทำการศาลแขวงขึ้นทั่วประเทศตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง ดังจะได้ศึกษาเหตุผลและวัตถุประสงค์ในการนำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด เหตุผลที่ยังไม่นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงไปใช้ในศาลจังหวัดทั่วประเทศ หลักเกณฑ์การนำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัดและการยื่นฟ้องคดีที่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวงต่อศาลจังหวัด เนื่องจากการเปิดศาลขึ้นแต่ละแห่งเป็นเรื่องที่มีปัญหามากโดยเฉพาะปัญหาทางด้านงบประมาณและกำลังคน รวมทั้งสถิติคดีในหลายท้องที่ไม่มากถึงขนาดที่จะเปิดทำการศาลแขวงขึ้น จึงไม่สามารถเปิดทำการศาลแขวงได้ทั่วประเทศ การที่ไม่สามารถเปิดทำการศาลแขวงใดทั่วประเทศ เป็นเหตุให้เกิดความไม่เสมอภาคกันในด้านปัญหากฎหมายคือการดำเนินคดีอาญาความผิดฐานเดียวกันจะใช้วิธีพิจารณาแตกต่างกัน โดยขึ้นอยู่กับว่าเป็นคดีอยู่ในเขตที่มีศาลแขวงเปิดทำการหรือไม่ หากเป็นคดีอยู่นอกเขตศาลแขวงก็ต้องดำเนินคดีในศาลจังหวัดโดยใช้หลักทั่วไปในการพิจารณาพิพากษาคดีเหมือนกับการดำเนินคดีอุกฉกรรจ์ ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการที่ทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีล่าช้ากว่าที่ใช้กันอยู่ในศาลแขวง ด้วยเหตุนี้จึงมี

พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520 โดยมีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ

(1) เพื่อให้ประชาชนมีความเสมอภาคกันทางด้านกฎหมาย โดยได้รับผลปฏิบัติทางคดีเท่าเทียมกัน

(2) เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีที่อยู่ในบังคับพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นไปอย่างรวดเร็วยิ่งขึ้น ซึ่งย่อมส่งผลให้เกิดประโยชน์ในด้านคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอีกด้วย

4.3 ลักษณะการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ไทย

“การอุทธรณ์ฎีกา” คือ “กระบวนการร้องขอให้ทางกฎหมาย” อย่างหนึ่ง ที่เป็นการกระทำต่อศาลที่สูงกว่าเพื่อให้มีการแก้ไขหรือยกเลิกเพิกถอนคำวินิจฉัยชี้ขาดของศาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขหรือยกเลิกเพิกถอนคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาด²²⁵ ลักษณะของการอุทธรณ์ฎีกาจึงเป็นกระบวนการที่จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีโดยศาลที่สูงกว่าและในขณะเดียวกันก็เป็นกระบวนการที่จะส่งผลให้ “สภาพเด็ดขาดทางกฎหมายในทางรูปแบบ” หรือการถึงที่สุดของคำพิพากษาหรือคำสั่งชี้ขาดคดีนั้นต้องยืดเวลาออกไป

การอุทธรณ์ในความหมายทางวิชาการ คือ การขอให้ศาลที่สูงกว่าตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ฉะนั้น ศาลอุทธรณ์จึงเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง แต่อย่างไรก็ตามในระบบกฎหมายไทยไม่ได้เป็นไปดังกล่าว เนื่องจากในกฎหมายของไทยเรามีการอุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายไปยังศาลอุทธรณ์ แต่ศาลชั้นอุทธรณ์ไม่ได้เป็นศาลพิจารณา การอุทธรณ์ตามระบบกฎหมายไทยจึงผิดหลักเกณฑ์ทางวิชาการ เพราะการทบทวนการให้ปากคำในสำนวนที่ศาลชั้นต้นได้บันทึกไว้แล้ววินิจฉัยคดีโดยอาศัยประสบการณ์ของผู้พิพากษาที่เคยนั่งพิจารณาคดีแล้วซึ่งน้ำหนักพยานหลักฐานนั้นเป็นการมองข้ามจิตวิทยาทำให้การพยานบุคคล ผิดหลักตรรกศาสตร์โดยสิ้นเชิง และการที่ได้กระทำกันมาดังกล่าวไม่มีพื้นฐานทางศาสตร์ใดสนับสนุน²²⁶

²²⁵ จาก กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคการดำเนินคดี (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม) (หน้า 445), โดย คณิต ฒ นกร ข, 2552, กรุงเทพฯ : วิญญูชน. ลิขสิทธิ์ 2552 โดยสำนักพิมพ์ วิญญูชน.

²²⁶ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 605-606). เล่มเดิม.

ระบบการอุทธรณ์ตามกฎหมายไทยที่เป็นปัจจุบันหากมองกันเผิน ๆ ก็จะทำให้หลงเข้าใจผิดไปว่าเป็นระบบที่ให้สิทธิมากกว่าในต่างประเทศ แต่แท้จริงแล้วเป็นระบบที่ทำให้ค่าใช้จ่ายของจำเลยและรัฐเพิ่มขึ้นเป็นการกระทบต่อประสิทธิภาพของคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทุกชั้นศาลที่สมควรได้รับการแก้ไขปรับปรุง²²⁷ ซึ่งเหตุจำเป็นที่ต้องมีการอุทธรณ์ เนื่องจากผู้พิพากษาเป็นเพียงปุถุชนคนธรรมดาที่อาจผิดพลาดบกพร่องในการวินิจฉัยและสั่งคดีได้ ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากความไม่รู้ ความไม่ละเอียดรอบคอบพอ หรือความผิดพลาด ซึ่งกรณีดังกล่าวเป็นเรื่องเกี่ยวกับตัวผู้พิพากษาเองประกอบกับพยานหลักฐานที่ผู้พิพากษาใช้ประกอบในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีก็อาจเกิดความผิดพลาดบกพร่องได้ด้วยเช่นเดียวกัน ดังนั้นการที่ผู้พิพากษามีความเป็นอิสระในการพิจารณาพิพากษาคดีกรณีก็อาจมีความจำเป็นที่จะต้องมีการอุทธรณ์ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันในการอำนวยความยุติธรรม

4.3.1 การอุทธรณ์คดีอาญาของไทย

มาตรา 193 บัญญัติว่า “คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่ถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้ หรือกฎหมายอื่น อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ”

ดังนั้นการอุทธรณ์ จึงเป็นการคัดค้านคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้น การอุทธรณ์จึงต้องเป็นอุทธรณ์ตามกฎหมายก็ต่อเมื่อผู้อุทธรณ์ยื่นเข้ามาในอุทธรณ์ว่า คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นต้นนั้นผิดหรือผิดพลาดและขอให้มีการแก้ไข อุทธรณ์จึงไม่ใช่คำฟ้อง เพราะคำฟ้องเป็นการเสนอข้อหาต่อศาล

(1) ผู้มีสิทธิอุทธรณ์ตามกฎหมายไทย²²⁸ ได้แก่ จำเลย พนักงานอัยการ และผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ยื่นฟ้องนั้นเป็นผู้ที่มีสิทธิที่จะอุทธรณ์ฎีกาได้ภายในข้อจำกัดและเงื่อนไขที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ นอกจากโจทก์และจำเลยแล้วผู้ที่เกี่ยวข้องในคดีก็มีสิทธิอุทธรณ์ได้เป็นต้นว่าเจ้าของทรัพย์ของกลางในคดีเรื่องของกลาง และทนายจำเลย ในส่วนที่เกี่ยวกับพนักงานอัยการนั้น นอกจากจะอุทธรณ์ฎีกาในทางเป็นโทษแก่จำเลยแล้ว ยังอาจอุทธรณ์ฎีกาในทางเป็นคุณแก่จำเลยได้ด้วย ส่วนความเห็นของกรมอัยการที่เห็นว่า พนักงานอัยการไม่มีหน้าที่ที่จะดำเนินคดีแทนจำเลยหรือ

²²⁷ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 606). เล่มเดิม.

²²⁸ แหล่งเดิม. หน้า 608-610.

เจ้าทรัพย์สินนั้น ไม่ถูกต้องเป็นอย่างยิ่งเพราะเท่ากับทำให้พนักงานอัยการเป็นโจทก์ในเนื้อหาไป เหตุนี้ผู้เขียนจึงไม่เห็นพ้องด้วยกับความเห็นของกรมอัยการ

(2) ศาลที่มีหน้าที่ในการรับอุทธรณ์²²⁹

มาตรา 198 บัญญัติว่า “ การยื่นอุทธรณ์ ให้ยื่นต่อศาลชั้นต้นในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่าน หรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง

ให้เป็นหน้าที่ของศาลชั้นต้นตรวจสอบอุทธรณ์ว่าควรจะรับส่งขึ้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือไม่ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ ถ้าเห็นว่าไม่ควรรับให้จดเหตุผลไว้ในคำสั่งของศาลนั้นโดยชัดเจน”

กรณีผู้อุทธรณ์ซึ่งต้องขังหรือต้องจำคุกอยู่ในเรือนจำอาจยื่นอุทธรณ์ต่อพิศฎิภายในกำหนดอายุอุทธรณ์เพื่อส่งต่อไปยังศาลชั้นต้นและแม้การส่งไปถึงศาลชั้นต้นจะพ้นกำหนดอายุอุทธรณ์ก็ถือว่าเป็นการยื่นที่ถูกต้องแล้ว

อุทธรณ์ต้องใช้แบบพิมพ์ที่ศาลกำหนด ถ้าไม่ปฏิบัติตาม ศาลจะสั่งไม่รับ

มาตรา 199 บัญญัติ “ ผู้อุทธรณ์ซึ่งต้องขังหรือต้องจำคุกในเรือนจำ อาจยื่นอุทธรณ์ต่อพิศฎิภายในกำหนดอายุอุทธรณ์ เมื่อได้รับอุทธรณ์นั้นแล้ว ให้พิศฎิออกใบรับแก่ผู้ยื่นอุทธรณ์แล้วให้รับส่งอุทธรณ์นั้นไปยังศาลชั้นต้น

อุทธรณ์ฉบับในที่ยื่นต่อพิศฎิส่งไปถึงศาลเมื่อพ้นกำหนดอายุอุทธรณ์แล้ว ถ้าหากปรากฏว่าการส่งชักช้านั้นมิใช่เป็นความผิดของผู้ยื่นอุทธรณ์ ให้ถือว่าเป็นอุทธรณ์ที่ได้ยื่นภายในกำหนดอายุอุทธรณ์”

(3) ระยะเวลายื่นอุทธรณ์²³⁰

มาตรา 198 วรรคหนึ่งได้บัญญัติว่า “การยื่นอุทธรณ์ ให้ยื่นต่อศาลในกำหนดหนึ่งเดือนนับแต่วันอ่านหรือถือว่าได้อ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งให้คู่ความฝ่ายที่อุทธรณ์ฟัง”

การนับกำหนดอายุอุทธรณ์นี้ต้องเริ่มนับหนึ่งในวันรุ่งขึ้นจากวันอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่ง ทั้งนี้ เป็นไปตามหลักในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 193/3 และหากวันสุดท้ายของวันที่ครบกำหนดเป็นวันหยุดราชการก็สามารถยื่นอุทธรณ์ได้ในวันเปิดทำการ ซึ่งระยะเวลาการ

²²⁹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 610-611). เล่มเดิม.

²³⁰ แหล่งเดิม. หน้า 615-616.

ยื่นอุทธรณ์ไม่ใช่อายุความจึงสามารถขอขยายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 23 ประกอบประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 ถ้ามีพฤติการณ์พิเศษ

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลนั้น โดยปกติศาลจะอ่านให้โจทก์และจำเลยฟัง แต่สำหรับโจทก์นั้นถ้าเป็นความผิดของโจทก์ที่ไม่มา ศาลจะอ่านโดยโจทก์ไม่อยู่ก็ได้ และถือว่าโจทก์ได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว ส่วนจำเลยนั้นโดยหลักต้องมาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งแต่ถ้ามีเหตุสงสัยว่าจำเลยหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟัง ศาลจะออกหมายจับจำเลยและเมื่อได้ออกหมายจับแล้ว ไม่ได้ตัวจำเลยมาภายในหนึ่งเดือนนับแต่วันออกหมายจับ ศาลมีอำนาจอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งลับหลังจำเลยได้ และถือว่าจำเลยได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งแล้ว

4.3.2 ข้อห้ามอุทธรณ์ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา²³¹

(1) ห้ามอุทธรณ์คำสั่งระหว่างพิจารณา

มาตรา 196 บัญญัติว่า “คำสั่งระหว่างพิจารณาที่ไม่ทำให้คดีเสร็จสำนวน ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งนั้นจนกว่าจะมีพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นสำคัญและมีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วย”

ในระหว่างการพิจารณาของศาลชั้นต้นนั้น ศาลชั้นต้นอาจมีคำสั่งในหลายกรณีและคำสั่งศาลชั้นต้นในแต่ละกรณีอาจเป็นเรื่องที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์สั่งเองหรือสั่งตามคำร้องขอของผู้เกี่ยวข้องในคดี “คำสั่งระหว่างพิจารณาที่ไม่ทำให้คดีเสร็จสำนวน” คือ คำสั่งของศาลชั้นต้นที่ยังไม่ทำให้คดีเสร็จไปจากศาล เช่น คำสั่งให้ดสืบพยานที่ไม่มาศาล คำสั่งศาลให้การไต่สวนมูลฟ้องไว้ก่อนเพื่อฟังผลคดีแพ่ง เป็นต้น

คำสั่งประเภทนี้ยังอุทธรณ์ไม่ได้จนกว่าจะได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งในประเด็นสำคัญและมีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นด้วย

(2) ข้อห้ามอุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 193 ทวิ บัญญัติว่า “ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

²³¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 619-622). เล่มเดิม.

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก หรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษไว้
- (3) ศาลพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดแต่รอกการกำหนดโทษไว้ หรือ
- (4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท”

ดังนั้น กฎหมายวางหลักห้ามทั้งโจทก์และจำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่อัตราโทษอยู่ในอำนาจของศาลแขวง เว้นแต่ในกรณีตามอนุมาตรา (1) ถึงอนุมาตรา (4) กฎหมายให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

มาตรา 193 ตรี บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งต้องห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 193 ทวิ ถ้าผู้พิพากษาคคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษา หรือคำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้นพิเคราะห์เห็นว่า ข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์ หรืออัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่า มีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย ก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป”

(3) ข้อห้ามอุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

มาตรา 22 บัญญัติว่า “ในคดีอาญาห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่กรณีต่อไปนี้ให้จำเลยอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้

- (1) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก หรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก
- (2) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก แต่ศาลรอกการลงโทษไว้
- (3) ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอกการกำหนดโทษไว้ หรือ
- (4) จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท

มาตรา 22 ทวิ บัญญัติว่า “ในคดีซึ่งต้องห้ามตามมาตรา 22 ถ้าผู้พิพากษาคคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลแขวงพิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์ หรืออัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย ก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป”

ข้อห้ามมิให้อุทธรณ์ตามมาตรา 193 ทวิ และมาตรา 22 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 กฎหมายบัญญัติผ่อนคลायให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้เมื่อ²³²

1) ผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งอนุญาตให้อุทธรณ์ หรือ ในกรณีนี้ ผู้พิพากษาที่อนุญาตให้อุทธรณ์ต้องเห็นว่าข้อความที่คัดค้านนั้นเป็น “ปัญหาสำคัญ” ดังนั้น ในการอนุญาตให้อุทธรณ์ผู้พิพากษาที่อนุญาตให้อุทธรณ์ต้องให้เหตุผลประกอบการอนุญาตด้วย

คำว่า “ปัญหาสำคัญ” นี้แสดงว่า ความผิดพลาดในข้อเท็จจริงเล็กๆ น้อยๆ และความผิดพลาดนั้นไม่ทำให้เสียความยุติธรรมไม่เป็น “ปัญหาสำคัญ”

2) อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองอุทธรณ์

ในกรณีนี้ อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการ ซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายต้องเห็นว่าคดี “มีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย” โดยอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายไม่จำเป็นต้องยกเหตุผลหรือระบุข้อความใดในส่วนของอุทธรณ์ที่ศาลอุทธรณ์ควรจะได้วินิจฉัย

การรับรองอุทธรณ์นี้ อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดมอบหมายมีอำนาจรับรองอุทธรณ์คดีของผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ด้วย

การขอให้อัยการสูงสุดรับรองอุทธรณ์ ผู้อุทธรณ์ต้องยื่นต่ออัยการสูงสุดเองจะขอให้ศาลที่รับอุทธรณ์ส่งไปให้อัยการสูงสุดรับรองไม่ได้

ในประเด็น “ปัญหาสำคัญ” นี้ตามแนวปฏิบัติศาลฎีกาเห็นว่าเป็นอำนาจอันเด็ดขาดของผู้พิพากษา และโดยนัยเดียวกันก็ย่อมถือว่าเป็นอำนาจเด็ดขาดของอัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการที่อัยการสูงสุดมอบหมายด้วย

ท่านศาสตราจารย์ ดร. คณิต ฌ นกร เห็นว่าศาลอุทธรณ์ต้องพิจารณาในเบื้องต้นก่อนว่าข้อเท็จจริงนั้นเป็น “ปัญหาสำคัญ” หรือไม่ เพราะกรณีต้องถือว่าปัญหานี้ เป็น “เงื่อนไขที่ต้องพิจารณาก่อนในกรณีที่ศาลอุทธรณ์ เห็นว่าข้อเท็จจริงนั้นไม่เป็น “ปัญหาสำคัญ” ศาลอุทธรณ์ต้องสั่งไม่รับอุทธรณ์นั้นพิจารณา แต่ถ้าศาลอุทธรณ์เห็นว่ากรณีเป็น “ปัญหาสำคัญ” ศาลอุทธรณ์จึงจะพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป²³³

²³² กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 620-621). เล่มเดิม.

²³³ แหล่งเดิม. หน้า 621-622.

(4) ข้อห้ามอุทธรณ์คดีเด็กและเยาวชน

คดีอาญาที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนอย่างหนึ่งอย่างใดดังต่อไปนี้ ตามมาตรา 180 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 บัญญัติว่า

“คดี ที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งแล้วให้อุทธรณ์คำพิพากษาหรือ คำสั่งนั้นไปยังศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคได้ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายว่า ด้วยวิธีพิจารณาความเหมือนคดีธรรมดา เว้นแต่ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวได้พิพากษาหรือมีคำสั่งกำหนดวิธีการ สำหรับเด็กและเยาวชนอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- (1) กำหนดให้ใช้วิธีการตามมาตรา 74 (1) และ (5) แห่งประมวลกฎหมายอาญา
- (2) กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 142 เว้นแต่ในกรณีที่การใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นเป็นการพิพากษาหรือมี คำสั่งให้ส่งตัวเด็กหรือเยาวชนไปควบคุมเพื่อฝึกอบรมมีกำหนดระยะเวลาเกินสาม ปี
- (3) กำหนดให้ใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชนตามมาตรา 143 เว้นแต่การฝึกอบรมนั้นมีกำหนดระยะเวลายาวขึ้นสูงเกินสามปี”

ข้อห้ามมิให้อุทธรณ์ตามมาตรา 180 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กฎหมายบัญญัติผ่อนคลาให้อุทธรณ์ได้ตามมาตรา 181 และมาตรา 182 บัญญัติว่า

“มาตรา 181 ในคดีซึ่งห้ามอุทธรณ์ตามมาตรา 180 ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์หรือศาลอุทธรณ์ภาคและอนุญาตให้อุทธรณ์ ก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป” และ

“มาตรา 182 ให้ ประธานศาลอุทธรณ์และประธานศาลอุทธรณ์ภาคจัดตั้งแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ขึ้นในศาลอุทธรณ์และศาลอุทธรณ์ภาคแผนกเดียวหรือหลายแผนกตามความจำเป็นเพื่อ พิจารณาพิพากษาคดีที่มีอุทธรณ์จากศาลเยาวชนและครอบครัว”

การห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กรณีที่ต้องห้ามอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลเยาวชนและครอบครัวดังกล่าวนี้เป็นข้อห้ามเด็ดขาดทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ต่างกับการห้ามมิให้อุทธรณ์ในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 เนื่องจาก ข้อห้ามมิให้อุทธรณ์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ทวิ

และมาตรา 22 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 กฎหมายบัญญัติผ่อนคลายเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ เมื่อ ผู้พิพากษาคนใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งอนุญาตให้อุทธรณ์ หรือ ในกรณีนี้ผู้พิพากษาที่อนุญาตให้อุทธรณ์ต้องเห็นว่าข้อความที่คัดค้านนั้นเป็น “ปัญหาสำคัญ” ดังนั้น ในการอนุญาตในอุทธรณ์ผู้พิพากษาที่อนุญาตให้อุทธรณ์ต้องให้เหตุผลประกอบการอนุญาตด้วย หรือกรณีที่อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองอุทธรณ์ ในกรณีนี้เห็นว่าคดี “มีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัย” แต่ข้อห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 นั้นผ่อนคลายเป็นอุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายได้เฉพาะกรณีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว และอัยการสูงสุดไม่มีอำนาจอนุญาตหรือรับรองให้อุทธรณ์ได้เหมือนเช่นคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499

4.3.3 การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลอุทธรณ์

ศาลชั้นต้นเป็น “ศาลพิจารณา” กล่าวคือ เป็นศาลที่ต้องพิจารณาข้อเท็จจริงในคดี และเมื่อข้อเท็จจริงในคดีฟังเป็นที่ยุติอย่างไรแล้วศาลชั้นต้นก็จะวินิจฉัยชี้ขาดประเด็นข้อกฎหมายในเรื่องนั้นต่อไป ซึ่งการที่ศาลชั้นต้นจะฟังว่าข้อเท็จจริงเป็นยุติอย่างไรนั้นตามปกติก็ต้องอาศัยพยานหลักฐานเป็นสำคัญ²³⁴ การโต้แย้งคัดค้านในปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งจะนำไปสู่การวินิจฉัยในประเด็นข้อกฎหมายนี้ชอบที่จะกระทำได้ครั้งเดียวและต้องมีข้อจำกัดการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงของศาลอุทธรณ์ในทางปฏิบัติก็มีได้เป็นไปตามหลักวิชากล่าวคือ เป็นการวินิจฉัยจากสำนวนเท่านั้น การที่กฎหมายให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงจริงได้นั้นเท่ากับแสดงว่า ศาลอุทธรณ์เป็น “ศาลพิจารณาชั้นที่สอง” และในกรณีศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ให้ศาลชั้นต้นส่งสำนวนไปศาลอุทธรณ์ได้เท่ากับแสดงว่าศาลอุทธรณ์เป็น “ศาลทบทวนข้อกฎหมาย” ซึ่งศาลอุทธรณ์ของไทยมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

(1) ศาลทบทวนข้อกฎหมาย (Review Court) คือ ศาลที่จะทำหน้าที่ตรวจสอบความถูกต้องในการปรับใช้กฎหมายแต่คดีของศาลล่างหรือตรวจสอบว่า ศาลล่างได้ปฏิบัติถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมาย ในการพิจารณาคดีนั้นหรือไม่ การทบทวนข้อกฎหมายจะพิจารณา

²³⁴ กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคการดำเนินคดี (พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม) (หน้า 445). เล่มเดิม.

เปรียบเทียบจากบทบัญญัติของกฎหมาย แต่ในบางกรณีจะพิจารณาทั้งในปัญหาข้อกฎหมายและข้อเท็จจริงปนกัน การพิจารณาในลักษณะนี้เป็นการพยายามที่จะจำกัดหน้าที่ของศาลอุทธรณ์ในการพิจารณาข้อเท็จจริง การพิจารณาในลักษณะนี้จะอาศัยสำนวนคดีของศาลที่เริ่มคดีเห็นหลัก ศาลจะออกนั่งฟังคำแถลงการณ์ด้วยก็ได้ เพราะการแถลงการณ์นั้นมีประโยชน์ที่จะทำให้การพิจารณาคดีง่ายเข้า จำกัดจุดของปัญหาในการพิจารณาให้แคบลงช่วยให้ศาลได้เข้าใจประเด็นของการพิจารณาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยศาลอุทธรณ์จะทำหน้าที่ในลักษณะของการแก้ไขบททวนสำนวนค้นหาคความจริงของการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นว่าถูกต้องหรือไม่โดยฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลล่างวินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลล่างส่งขึ้นมา ไม่มีหน้าที่ต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานหาความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริง เพราะข้อเท็จจริงยุติแล้ว เช่น ในประเทศอังกฤษ จะมีการทบทวนใน 2 ลักษณะ คือในลักษณะข้อกฎหมายล้วนๆ กับข้อกฎหมายปนข้อเท็จจริง ซึ่งในกรณีเช่นนี้จะต้องได้รับอนุญาตหรือคำรับรองก่อน การพิจารณาจะพิจารณาจากสำนวนของศาลที่เริ่มคดีไม่มีการสืบพยานใหม่ เว้นแต่จะเป็นการอุทธรณ์โดยการอ้างพยานหลักฐานใหม่ ศาลอุทธรณ์อาจจะสั่งให้พิจารณาคดีนั้นใหม่ได้ในส่วนที่เกี่ยวกับพยานหลักฐานใหม่ โดยศาลประเทศอังกฤษจะออกนั่งฟังคำแถลงการณ์เป็นสิ่งสำคัญ และหากเห็นว่าคดีไม่มีความซับซ้อน ศาลก็จะทำการพิพากษาคดีไปเสียเลย แต่การอุทธรณ์คดีของประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นสิทธิที่ทุกคนพึงมี ดังนั้นการอุทธรณ์ไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย ศาลอุทธรณ์ของประเทศสหรัฐอเมริกาจะทำการพิจารณาจากสำนวนคดีและคำให้การของกลุ่มความ โดยศาลอุทธรณ์จะดูว่าการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของลูกขุนนั้นมาจากพยานหลักฐานที่ชอบด้วยกฎหมายหรือขัดต่อเหตุผลหรือไม่เท่านั้น จะไม่เข้าไปวินิจฉัยความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐาน เพราะการวินิจฉัยข้อเท็จจริงของลูกขุนเป็นมักจะเป็นเด็ดขาด ซึ่งคล้ายกับประเทศไทยที่ศาลอุทธรณ์จะรับฟังข้อเท็จจริงจากสำนวนคดีที่ศาลชั้นต้นได้ดำเนินการพิจารณาพิพากษามาแล้วเป็นหลัก ส่วนการแถลงการณ์ถือเป็นเพียงส่วนประกอบเท่านั้น แต่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น การพิจารณาในลักษณะของการแก้ไขบททวนจะมีเฉพาะในปัญหาข้อกฎหมายล้วน ๆ จะไม่มีในปัญหาข้อเท็จจริงเพราะในการพิจารณาในปัญหาข้อเท็จจริงจะดำเนินการแบบการพิจารณาคดีนั้นใหม่ทั้งคดีได้อยู่แล้ว ซึ่งประเทศญี่ปุ่นจะมีลักษณะในการพิจารณาในลักษณะของการแก้ไขบททวนคล้ายกับประเทศสหพันธ์

สาธารณรัฐเยอรมนีแต่ในการพิจารณานั้นอาจมีการสืบพยานใหม่บ้าง เป็นการรับฟังพยานหลักฐานเพิ่มเติมจากพยานที่ได้เบิกความมาแล้วใน ศาลชั้นต้นเท่านั้น

ศาลอุทธรณ์เป็นศาลทบทวนคำพิพากษาของไทยที่ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมายที่จะทำการการพิจารณาในลักษณะของการแก้ไขทบทวนจะมีเฉพาะในกรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตและคดีนั้นต้องไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษาโดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังต่อไปนี้ คือ

มาตรา 245 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า

“ศาลชั้นต้นมีหน้าที่ต้องส่งสำนวนคดีที่พิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต ไปยังศาลอุทธรณ์ ในเมื่อไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษานั้น และคำพิพากษาเช่นว่านี้จะไม่ถึงที่สุด เว้นแต่ศาลอุทธรณ์จะได้พิพากษายืน”

บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า กฎหมายให้ศาลอุทธรณ์ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย ทบทวนเฉพาะข้อกฎหมายเท่านั้นเพราะข้อเท็จจริงได้ยุติไปแล้วเนื่องจากไม่มีคู่ความฝ่ายใดอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงแต่อย่างใด

ในการพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์ตามมาตรา 254 นั้น ท่านอาจารย์ คณิต ฌ นคร เห็นว่า การพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์ที่ศาลชั้นต้นได้เสนอขึ้นมามีดังกล่าวนี ศาลอุทธรณ์เป็น “ศาลทบทวนข้อกฎหมาย” กล่าวคือ ศาลอุทธรณ์มีอำนาจตรวจสอบเพียงว่า กระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นที่นำไปสู่การพิพากษาคดีนั้นถูกต้องชอบด้วยกฎหมายหรือไม่เท่านั้น หากศาลอุทธรณ์เห็นว่ากระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นที่นำไปสู่การพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นที่นำไปสู่การพิพากษาคดีของศาลชั้นต้นนั้นเป็นกระบวนการพิจารณาที่ต้องชอบด้วยกฎหมาย ศาลอุทธรณ์ต้องพิพากษายืน แต่หากศาลอุทธรณ์เห็นว่ากระบวนการพิจารณาของศาลชั้นต้นที่นำไปสู่การพิพากษาคดีนั้นไม่ถูกต้อง ศาลอุทธรณ์ก็ต้องพิพากษาให้ยกคำพิพากษาของศาลชั้นต้นแล้วย้อนสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นดำเนินการพิจารณาแล้วพิพากษาคดีใหม่ ฉะนั้นคดีประเภทนี้จะไม่ขึ้นไปสู่ศาลฎีกาไม่ว่ากรณีใด²³⁵

(2) ศาลพิจารณา (Trial Court) คือ ศาลที่พิจารณาทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงศาลพิจารณาจะต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติในการฟังข้อเท็จจริงเป็น

²³⁵ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 607). เล่มเดิม.

ยุติ จึงต้องมีหน้าที่ซึ่งนำนักพยานหลักฐานหาความจริงซึ่งสามารถกระทำได้โดยการสืบพยานการพิจารณาในลักษณะนี้ เป็นการพยายามที่จะให้มีการพิจารณาข้อเท็จจริงใหม่อีกครั้งหนึ่งเท่าที่สามารถจะเป็นไปได้ พยานหลักฐานต่าง ๆ สามารถจะนำมาสืบใหม่ได้อีกครั้งหนึ่ง เว้นแต่จะมีข้อจำกัดทางกฎหมายไว้เป็นอย่างอื่น เช่นในประเทศคอมมอนลอว์ การดำเนินคดีความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง มักจะเริ่มคดีที่ศาลแขวงการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงจะต้องอุทธรณ์ไปยังศาลจังหวัดหรือศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไป การพิจารณาอุทธรณ์ในศาลจังหวัดนี้จะเป็นการพิจารณาคดีใหม่ พยานจะถูกเรียกมาเบิกความใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากการพิจารณาในศาลแขวงเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาแบบรวบรัด ไม่มีการจรรยาบรรณพิจารณาที่พิสดารไว้ ฉะนั้น คดีจึงต้องมีการพิจารณาใหม่ เช่น ประเทศอังกฤษ จะเป็นการอุทธรณ์ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายหรือประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นสามารถที่จะอุทธรณ์ได้เนื่องจากถือเป็นสิทธิอย่างหนึ่งในการอุทธรณ์ครั้งแรก

ศาลอุทธรณ์ของไทยที่ทำหน้าที่เป็นศาลทำการพิจารณาคดีในลักษณะพิจารณาคดีใหม่ของศาลอุทธรณ์จะมีในกรณีที่คดีนั้นมีการอุทธรณ์คำพิพากษาโดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ดังต่อไปนี้

มาตรา 193 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า

“คดีอุทธรณ์คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลชั้นต้นในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายให้อุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์ เว้นแต่จะถูกห้ามอุทธรณ์โดยประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่น

อุทธรณ์ทุกฉบับต้องระบุข้อเท็จจริงโดยย่อหรือข้อกฎหมายที่ยกขึ้นอ้างอิงเป็นลำดับ”

ศาลอุทธรณ์ของไทยจะเห็นว่าศาลอุทธรณ์ของไทยตามหลักทั่วไปแล้วจะหน้าที่เป็นศาลพิจารณา ยกเว้นมาตรา 245 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ที่ศาลอุทธรณ์ไทยจะทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย เนื่องจากระบบศาลอุทธรณ์ไทยให้สิทธิในการอุทธรณ์ได้โดยศาลอุทธรณ์ที่ทำการพิจารณาอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงมีหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง เนื่องจากต้องวินิจฉัยตรวจสอบข้อเท็จจริง ซึ่งนำนักพยานความน่าเชื่อถือของพยานหลักฐานตามหลักศาลพิจารณาด้วยจึงจะต้อง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าศาลอุทธรณ์ไทยจะไม่มีลักษณะการพิจารณาคดีของแบบศาลทบทวนข้อกฎหมายในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจากตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์ของไทยที่ทำหน้าที่เป็นศาลทบทวนที่จะทำการพิจารณาในลักษณะของ

การแก้ไขบททวนจะมีเฉพาะในกรณีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตและคดีนั้นต้องไม่มีการอุทธรณ์คำพิพากษา ซึ่งถือได้ว่าศาลชั้นต้นได้ฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้ว การส่งสำนวนไปให้ศาลชั้นต้นตรวจสอบจึงถือเป็นการทบทวนในข้อกฎหมายเท่านั้น ศาลอุทธรณ์จึงไม่อาจรับฟังข้อเท็จจริงที่แตกต่างไปจากพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลชั้นต้นส่งมาให้ได้

4.3.4 ปัญหาในการอุทธรณ์คดีอาญา

การดำเนินคดีในศาลไทยนั้น คู่ความทั้งสองฝ่ายต้องพยายามที่จะแสวงหาข้อเท็จจริงมาสนับสนุนพยานหลักฐานของตน เพื่อให้ตนเป็นฝ่ายชนะคดีโดยอาจจะมีการบิดเบือนข้อเท็จจริงให้เป็นไปตามที่ต้องการ ดังนั้นการวินิจฉัยข้อเท็จจริงจึงมีความสำคัญมากเป็นอย่างยิ่งเพราะการที่จะให้ข้อเท็จจริงปรากฏในส่วนที่เป็นคุณแก่คดีของตนเพื่อที่จะให้ตนได้ชนะคดี เช่นนี้หากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อเท็จจริงเป็นไปด้วยความถูกต้อง ไม่คลาดเคลื่อน ก็จะทำให้เกิดความยุติธรรมแก่คดีอย่างแท้จริง ส่วนการแพ้ชนะคดีในข้อกฎหมายเป็นสิ่งที่เราต้องยอมรับ แต่การแพ้ชนะกันในข้อเท็จจริง โดยเฉพาะกรณีที่มีการวินิจฉัยข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อน เป็นสิ่งที่ยอมรับกันได้ยากทำให้ต้องมีการอุทธรณ์ฎีกาต่อไป

(1) การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง “ข้อเท็จจริง” ได้แก่ สภาพแห่งข้อหาและคำขอบังคับทั้งข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งข้อหา ข้ออ้างตามคำฟ้องและข้อเถียงตามคำให้การซึ่งอาจก่อให้เกิดเป็นประเด็นแห่งคดี ซึ่งอาจเกี่ยวกับข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายก็ได้ สำหรับประเด็นข้อเท็จจริงนั้นคู่ความอาจแถลงรับกันได้ ส่วนประเด็นข้อเท็จจริงที่ไม่รับกันซึ่งเป็นประเด็นข้อพิพาทนั้น เรียกกันว่า “ปัญหาข้อเท็จจริง” ดังนั้น “ปัญหาข้อเท็จจริง” จึงหมายถึง ข้อพิพาทหรือปัญหาโต้แย้งระหว่างคู่กรณีหรือคู่ความในคดีที่เกี่ยวกับความมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของกฎหมายบทใดบทหนึ่งหรือวัตถุสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ปัญหาข้อเท็จจริงเป็นปัญหาที่วินิจฉัยได้โดยไม่ต้องพิจารณาด้วยบทกฎหมายประกอบ ซึ่งได้แก่ ปัญหาข้อพิพาทที่โต้แย้งเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลว่าบุคคลใดกระทำการอย่างใดหรือไม่ ปัญหาพิพาทกันเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น หรือการมีอยู่ หรือการสิ้นสุดไปของเหตุการณ์อย่างหนึ่งอย่างใดว่ามีความมีอยู่หรือไม่อย่างไร ปัญหาที่พิพาทกันเกี่ยวกับความมีอยู่หรือไม่มีอยู่ของวัตถุสิ่งหนึ่งสิ่งใดหรือสถานการณ์ที่เป็นนามธรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง²³⁶ การเปิดโอกาสให้มีการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงนั้นก็เพื่อที่จะแก้ไขความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริง ทั้งนี้ เพื่อให้ได้ความที่ถ่องแท้ ตามหลัก

²³⁶ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย (หน้า 72-73). เล่มเดิม.

กฎหมายคอมมอนลว์และชีวิลลว์ไว้ว่า ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติให้อำนาจไว้เป็นพิเศษแล้วจะมีการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงไม่ได้ ถ้าไม่มีการอุทธรณ์ ข้อเท็จจริงย่อมถือว่าเป็นอันยุติ แต่โดยปกติแล้วการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงจะทำได้อย่างน้อยหนึ่งครั้งเป็นอย่างน้อย และในบางกรณีก็มีการจำกัดการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงบ้าง เพื่อป้องกันคดีที่ไม่มีสาระขึ้นสู่การพิจารณาของศาลอุทธรณ์²³⁷

การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริง เป็นเรื่องที่ต้องพิสูจน์กันด้วยพยานหลักฐาน ในการค้นหาความจริงในข้อเท็จจริงเพื่อให้ข้อเท็จจริงนั้นยุติไป ดังนั้นไม่ว่าคู่ความฝ่ายใดจะอุทธรณ์ในเรื่องใดก็ตาม อุทธรณ์ของกลุ่มความนั้นต้องระบุข้อเท็จจริงได้โดยย่อและข้อกฎหมายตามลำดับ ซึ่งปัญหาในการพิจารณาข้อเท็จจริงของศาลอุทธรณ์ไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ไม่ได้บัญญัติให้ศาลอุทธรณ์ต้องฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในสำนวนเหมือนเช่นการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมายที่ต้องฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานในสำนวน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 194 แต่ถ้าอุทธรณ์นั้นมีทั้งปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายด้วย เช่นนี้ก็ไม่ต้องด้วยมาตรา 194 ศาลอุทธรณ์มีอำนาจฟังข้อเท็จจริงใหม่ได้ แต่ในทางปฏิบัติศาลอุทธรณ์ของไทยจะพิจารณาข้อเท็จจริงโดยการฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานจากสำนวนที่ศาลชั้นต้นสืบมาให้แล้ว แต่กรณีจะเห็นได้ว่าการพิจารณาคดีอาญาในศาลอุทธรณ์ตามระบบกฎหมายไทย ซึ่งกฎหมายบัญญัติให้มีการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงได้ เว้นแต่จะจำกัดห้ามไว้บ้างบางกรณีในการพิจารณาอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา โดยศาลอุทธรณ์จะมีหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง ต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นยุติ ตรวจสอบค้นหาความจริงตามหลักของศาลพิจารณา จำเป็นต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานหาความน่าเชื่อถือในข้อเท็จจริงนั้นด้วยตนเอง โดยการชั่งน้ำหนักพยานนั้นจำต้องได้ฟังถ้อยคำ ได้เห็นอากัปกิริยาพยานด้วยตัวของผู้พิพากษาเองเพื่อที่จะได้ข้อเท็จจริงอย่างถูกต้องในการวินิจฉัยชี้ขาดคดี ปัจจุบันการพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์ตามปกติไม่มีการนั่งพิจารณาในศาลโดยเปิดเผยเมื่อเป็นเช่นนี้แสดงว่าศาลอุทธรณ์มีหน้าที่ต้องตรวจสอบความจริงเช่นเดียวกัน แต่จะเปิดโอกาสให้มีการแถลงคดีตามมาตรา 204²³⁸ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งในการพิจารณาพิพากษาคดีใน

²³⁷ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลว์และระบบชีวิลลว์ (หน้า 69). เล่มเดิม.

²³⁸ มาตรา 204 บัญญัติว่า “เมื่อจะพิจารณาในศาลโดยเปิดเผย ให้ศาลอุทธรณ์ออกหมายนัดกำหนดวันพิจารณาไปยังคู่ความให้ทราบล่วงหน้าอย่างน้อยไม่ต่ำกว่าห้าวัน

ชั้นอุทธรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัญหาข้อกฎหมายการแถลงการณ์มีความสำคัญมาก เพราะอาจจะช่วยให้ศาลได้แนวความคิดที่กว้างไกล สามารถนำมาประกอบการตัดสินใจได้ กฎหมายจึงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการแถลงการณ์ไว้ในมาตรา 205²³⁹ มาตรา 206²⁴⁰ เป็นขั้นตอนไว้แต่ในทางปฏิบัติ แม้ว่าการแถลงการณ์จะมีความสำคัญ แต่ในทางปฏิบัติดูเหมือนจะมีการมองข้ามความสำคัญข้อนี้ไปมาจากทุกฝ่ายในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเสียดายอย่างยิ่ง²⁴¹

ส่วนการพิพากษาคดีนั้น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้บัญญัติไว้ในมาตรา 208 ทวิ²⁴² ถึงการพิพากษาคดีไว้ ซึ่งในการทำคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์อาจมีความเห็นแย้งได้ ซึ่งในการอ่านคำพิพากษานั้นจะอ่านที่ศาลอุทธรณ์หรือจะส่งไปให้ศาลชั้นต้นอ่านก็ได้ โดยกฎหมายกำหนดให้อำนาจศาลอุทธรณ์ที่จะพิพากษาในประเด็นสำคัญและประเด็นการคัดค้านคำสั่งระหว่างพิจารณาได้โดยคำพิพากษาดียวกัน ดังนั้น ศาลอุทธรณ์ไทยในปัจจุบันนั้นทางปฏิบัติศาลอุทธรณ์ที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง ในการพิจารณาปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาไม่ได้ปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นศาลพิจารณาแต่อย่างใด เนื่องจากไม่มีการสืบพยานซึ่งนำพยานหลักฐานเพียงแต่ดูความน่าเชื่อถือจากพยานหลักฐานที่ศาลชั้นต้นนำเสนอในสำนวนเท่านั้น

การฟังคำแถลงการณ์นั้นห้ามมิให้กำหนดช้ากว่าสิบห้าวันนับแต่วันรับสำนวนถ้ามีเหตุพิเศษจะช้ากว่านั้นก็ได้แต่อย่าให้เกินสองเดือน เหตุที่ต้องช้าให้ศาลรายงานไว้”.

²³⁹ มาตรา 205 บัญญัติว่า “คำร้องขอแถลงการณ์ด้วยปากให้ติดมากับฟ้องอุทธรณ์หรือแก้อุทธรณ์ คำแถลงการณ์เป็นหนังสือให้ยื่นก่อนวันศาลอุทธรณ์พิพากษา

คำแถลงการณ์ด้วยปากหรือหนังสือก็ตาม มิให้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของอุทธรณ์ให้นับว่าเป็นแต่คำอธิบายข้ออุทธรณ์หรือแก้อุทธรณ์เท่านั้น

คำแถลงการณ์เป็นหนังสือจะยื่นต่อศาลชั้นต้นหรือต่อศาลอุทธรณ์ก็ได้”.

²⁴⁰ มาตรา 206 บัญญัติว่า “ระเบียบแถลงการณ์ด้วยปากมีดังนี้

(1) ถ้าคู่ความฝ่ายใดขอแถลงการณ์ ให้ฝ่ายนั้นแถลงก่อน แล้วให้อีกฝ่ายหนึ่งแถลงแก้ เสร็จแล้วฝ่ายแถลงก่อนแถลงแก้ได้อีก

(2) ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายขอแถลงการณ์ ให้ผู้อุทธรณ์แถลงก่อน แล้วให้อีกฝ่ายหนึ่งแถลงแก้ เสร็จแล้วให้ผู้อุทธรณ์แถลงแก้ได้อีก

(3) ถ้าคู่ความทั้งสองฝ่ายขอแถลงการณ์และเป็นผู้อุทธรณ์ทั้งคู่ ให้โจทก์แถลงก่อน แล้วให้จำเลยแถลง เสร็จแล้วโจทก์แถลงแก้ได้อีก”.

²⁴¹ กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (พิมพ์ครั้งที่ 7) (หน้า 625). เล่มเดิม.

²⁴² มาตรา 208 ทวิ บัญญัติว่า “ถ้าอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เห็นสมควร จะให้มีการวินิจฉัยปัญหาใด ในคดีเรื่องใด โดยที่ประชุมใหญ่ก็ได้”.

โดยศาลอุทธรณ์มิได้ลงมือสืบพยานหลักฐานเองแต่อย่างใด กรณีจึงทำให้การวินิจฉัยชี้ขาดของศาลอุทธรณ์ไม่ได้เป็นไปตามกระบวนการพิจารณาของศาลชั้นที่สองแต่อย่างใด

(2) การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย “ปัญหาข้อกฎหมาย” หมายถึง ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการปรับบทกฎหมาย หรือการตีความกฎหมายว่า การกระทำที่ศาลได้พิเคราะห์จากพยานหลักฐานอันได้ยุติแล้ว จะให้มีผลในทางกฎหมายออกมาประการใด รวมทั้งปัญหาที่เกี่ยวกับการแปลความหมายของถ้อยคำในตัวบทกฎหมายบทใดบทหนึ่ง²⁴³

การเปิดโอกาสในการอุทธรณ์ในข้อกฎหมายนั้นกว้างขวางกว่าการอุทธรณ์ในข้อเท็จจริง ปัญหาข้อกฎหมายที่สำคัญมักจะได้รับโอกาสที่จะขึ้นสู่การพิจารณาของศาลสูงสุดเสมอ เพื่อให้ศาลทำหน้าที่ตีความกฎหมาย ซึ่งทำให้การใช้กฎหมายมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั่วประเทศ²⁴⁴

การพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย ในศาลอุทธรณ์ตามระบบกฎหมายไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

มาตรา 194 บัญญัติว่า “ถ้ามีอุทธรณ์แต่ในปัญหาข้อกฎหมาย ในการวินิจฉัยปัญหาข้อกฎหมายนั้น ๆ ศาลอุทธรณ์จะต้องฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลชั้นต้นวินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานในสำนวน”

ในการพิจารณาปัญหาข้อกฎหมาย ศาลสูงมีหน้าที่เป็นศาลทบทวนข้อกฎหมาย โดยทำการตรวจสอบความถูกต้องในการปรับใช้กฎหมายแก่คดีของศาลล่าง หรือตรวจสอบว่าศาลล่างได้ปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายในการพิจารณาคดีนั้นหรือไม่ การทบทวนข้อกฎหมายจะพิเคราะห์เปรียบเทียบกับบทบัญญัติของกฎหมาย โดยฟังข้อเท็จจริงตามที่ศาลล่างวินิจฉัยมาแล้วจากพยานหลักฐานในสำนวนที่ศาลล่างส่งขึ้นมา ไม่มีหน้าที่ต้องชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานหาความจริงใหม่ เพราะข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้ว

(3) การอุทธรณ์ปัญหาการใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษหรือการกำหนดโทษ หมายถึง การวินิจฉัยว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้องโจทก์หรือไม่ ถ้ากระทำความผิดควรลงโทษมากน้อยเพียงใด ทั้งนี้โดยคำนึงถึงหลักการหรือทฤษฎีแห่งการลงโทษตามกฎหมายอาญา การใช้

²⁴³ การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย (หน้า 73). เล่มเดิม.

²⁴⁴ การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอมมอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ (หน้า 72). เล่มเดิม.

ดุลพินิจในการลงโทษนับได้ว่าเป็นหน้าที่อันสำคัญยิ่งของผู้พิพากษา หากใช้ดุลพินิจไปในทางที่ถูกต้องและชอบธรรม ก็ถือได้ว่าเป็นการผดุงความยุติธรรม และปกป้องสังคมให้หนีจากภัยพิบัติ แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าใช้ดุลพินิจโดยไม่ถูกต้องชอบธรรมหรือโดยมีอคติส่วนตัว ก็จะเกิดภัยอันใหญ่หลวงต่อประชาชนและต่อสังคมส่วนรวม ทั้งยังเป็นการทำลายหลักแห่งความยุติธรรมให้พินาศไปสิ้น²⁴⁵

หลักการใช้ดุลพินิจในการลงโทษของผู้พิพากษานั้นมีหลายประการ แต่เมื่อประมวลหลักที่สำคัญแล้ว เช่น

(1) ในเบื้องต้นผู้พิพากษาผู้ใช้อดุลพินิจจะต้องวางตนเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ใช้ดุลพินิจโดยปราศจากอคติ และไม่เกรงกลัวต่ออิทธิพลใดๆ

(2) การวางโทษจะต้องเป็นไปตามอัตราโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมาย กล่าวคือ ไม่เกินกว่าโทษขั้นสูงที่กำหนดไว้ในกฎหมาย และถ้ามีโทษขั้นต่ำก็ต้องวางโทษไม่ต่ำกว่าโทษขั้นต่ำของกฎหมาย

(3) เมื่อลงโทษผู้ใด ก็ถึงคิดถึงหลักหรือทฤษฎีแห่งการลงโทษ และการลงโทษควรเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกัน สำหรับคดีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน เว้นแต่จะมีเหตุแห่งคดีที่แตกต่างกันออกไป

การใช้ดุลพินิจในการลงโทษต้องทำการวินิจฉัยข้อเท็จจริง เป็นการใช้กฎหมายในภาคปฏิบัติ เป็นการตรวจสอบข้อเท็จจริงโดยใช้พยานหลักฐานพิสูจน์ว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดหรือไม่อย่างไร หากฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้วว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดจริงก็นำข้อเท็จจริงที่เป็นพฤติการณ์ของจำเลยมาปรับกับข้อกฎหมาย แล้ววินิจฉัยว่าพฤติการณ์การกระทำผิดดังกล่าวมีผลทางกฎหมายเป็นอย่างไร ผู้พิพากษาจะต้องกำหนดโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดภายใต้กรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งการกำหนดโทษนี้ไม่ได้แยกออกจากกันเป็นอิสระแต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง โดยการคำนึงถึงองค์ประกอบของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ ด้วย ในการตีความกฎหมายและพิสูจน์ถึงเนื้อหาขององค์ประกอบของกฎหมาย เพื่อปรับบทกฎหมายต้องพิจารณาเฉพาะราย ตามสภาพความเป็นจริง การใช้กฎหมายจึงไม่ใช่ผลสรุปเชิงตรรกะ แต่เป็นกระบวนการพิจารณาที่จะได้รู้ถึงสาระสำคัญทางข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย

²⁴⁵ “ผู้พิพากษากับการใช้ดุลพินิจในการลงโทษ,” โดย วิชา มหาคุณ, 2519, กุมภาพันธ์, *หนังสือพิมพ์สายกลาง*, ฉบับประจำวันอังคารที่ 3 กุมภาพันธ์ 2519, หน้า 60-61. หนังสือพิมพ์สายกลาง เจ้าของลิขสิทธิ์.

การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือการรอการลงโทษของผู้พิพากษานั้นมีผลกระทบโดยตรงต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนผู้พิพากษาจึงไม่อาจใช้ดุลพินิจได้ตามอำเภอใจ หรือใช้อย่างไรชอบเขตหากแต่ต้องอยู่ภายใต้ความผูกพันตามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งอาจเกิดความบกพร่องของการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือลงโทษในส่วนผลของกฎหมายได้ ดังนั้นการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือลงโทษนอกจากจะเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดให้มีอำนาจในการลงโทษได้แล้ว บางกรณีก็เกิดจากการที่กฎหมายจำกัดอำนาจการใช้ดุลพินิจของศาลมากเกินไปทำให้การพิจารณาพิพากษาคดีติดขัด เช่น กฎหมายกำหนดโทษจำคุกอย่างเดียวโดยไม่ได้กำหนดโทษปรับไว้ด้วย ทำให้ศาลต้องลงโทษจำคุกอย่างเดียว ไม่สามารถลงโทษปรับแล้วรอการลงโทษจำคุกได้ เหมือนกับความผิดทั่วไป ที่กำหนดโทษจำคุกให้ศาลสามารถรอการลงโทษได้ ดังนั้นการที่ศาลใช้อำนาจในการรับฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้วว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิด จึงพิพากษาลงโทษหรือกำหนดโทษแก่จำเลยจึงเป็นการดำเนินการให้เป็นไปตามที่กฎหมายให้อำนาจไว้ซึ่งเป็นข้อกฎหมายเช่นนี้การที่จำเลยอุทธรณ์คดีเกี่ยวกับการลงโทษหรือการกำหนดโทษของผู้พิพากษาจึงจัดเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ต้องห้ามมิให้ฎีกาแต่อย่างใด

ทางปฏิบัติ หากจำเลยอุทธรณ์หรือฎีกาเกี่ยวกับดุลพินิจการลงโทษของศาลเพียงอย่างเดียว หากคดีดังกล่าวมีอัตราโทษไม่เกินตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 193 ทวิ มาตรา 218²⁴⁶ และมาตรา 219²⁴⁷ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือตาม มาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแล้ว จะต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาในคดีดังกล่าวเนื่องจากศาลฎีกาได้มีแนวทางการวินิจฉัยคดีประเภทนี้ว่าเป็นการฎีกาได้เถียงดุลพินิจในการลงโทษของศาลอุทธรณ์ เป็นฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้ามมิให้คู่ความฎีกาตามบทบัญญัติของกฎหมาย ดังเช่น

²⁴⁶ มาตรา 218 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อย และให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับหรือทั้งจำทั้งปรับแต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปีห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่างหรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยและให้ลงโทษจำคุกจำเลยเกินห้าปีไม่ว่าจะมีโทษอย่างอื่นด้วยหรือไม่ ห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง”.

²⁴⁷ มาตรา 219 บัญญัติว่า “ในคดีที่ศาลชั้นต้นพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินสองปีหรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำคุกไม่เกินกำหนดที่วามานี้ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง แต่ข้อห้ามนี้มีให้ใช้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมากและเพิ่มเติมโทษจำคุก”.

ฎีกา 13379/2553 คดีนี้ศาลชั้นต้นพิพากษาลงโทษปรับจำเลยที่ 3 เป็นเงิน 254,155.78 บาท ไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29, 30 ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้เป็นว่าหากจำเลยที่ 3 ไม่ชำระค่าปรับให้กักขังแทนไม่เกินหนึ่งปี เป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์ยังคงพิพากษาว่าจำเลยมีความผิดและลงโทษปรับสถานเดียวตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น เพียงแต่กำหนดวิธีการเพื่อการบังคับคดีในกรณีที่จำเลยที่ 3 ไม่ชำระค่าปรับเท่านั้น จึงเป็นการแก้ไขเล็กน้อย ฎีกาของจำเลยที่ 3 ที่ว่า ไม่สมควรลงโทษปรับจำเลยที่ 3 สถานเดียว แต่ขอให้รอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษเป็นการฎีกาได้เถียงดุลพินิจในการลงโทษ จึงเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ต้องห้ามตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 218 วรรคแรก

ฎีกา 10953/2553 ความผิดข้อหาพาอาวุธปืนไปในเมือง หมู่บ้านโดยไม่มีเหตุสมควร เมื่อศาลอุทธรณ์ภาค 9 พิพากษาแก้บทที่ลงโทษจำเลยจาก พ.ร.บ.อาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิงและสิ่งเทียมอาวุธปืน พ.ศ.2490 มาตรา 72 ทวิ วรรคสอง เป็น ป.อ. มาตรา 371 ตามที่ศาลชั้นต้นพิพากษาว่า จำเลยมีความผิดและกำหนดโทษปรับ 100 บาท อันเป็นการแก้ไขเล็กน้อย ความผิดดังกล่าวจึงต้องห้ามมิให้จำเลยฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.อ. มาตรา 218 วรรคหนึ่ง

ฎีกา 8561/2553 ศาลชั้นต้นพิพากษาว่าจำเลยที่ 6 มีความผิดตาม ป.อ. มาตรา 295, 297 ประกอบมาตรา 83 การกระทำเป็นกรรมเดียวเป็นความผิดต่อกฎหมายหลายบทให้ลงโทษตาม ป.อ.มาตรา 297 ซึ่งเป็นกฎหมายบทที่มีโทษหนักที่สุดตาม ป.อ. มาตรา 90 จำคุก 9 เดือน เพิ่มโทษหนึ่งในสามตาม ป.อ. มาตรา 92 เป็นจำคุก 12 เดือน ลดโทษให้กึ่งหนึ่งตาม ป.อ. มาตรา 78 คงจำคุก 6 เดือน ศาลอุทธรณ์ภาค 3 พิพากษาแก้เป็นว่า จำเลยที่ 6 มีความผิดตาม ป.อ. มาตรา 295 ประกอบมาตรา 83 จำคุก 9 เดือน ลดโทษให้กึ่งหนึ่งตาม ป.อ. มาตรา 78 คงจำคุก 4 เดือน 15 วัน ยกคำขอให้เพิ่มโทษเป็นกรณีที่ศาลอุทธรณ์ภาค 3 แก้ไขบทลงโทษ โดยไม่ได้แก้ไขโทษและยกคำขอให้เพิ่มโทษ อันเป็นการแก้ไขเล็กน้อยและลงโทษจำคุกจำเลยที่ 6 ไม่เกินห้าปี จึงต้องห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงตาม ป.วิ.อ. มาตรา 218 วรรคหนึ่ง ที่จำเลยที่ 6 ฎีกาขอให้ลงโทษสถานเบาและรอกการลงโทษนั้น เป็นฎีกาได้เถียงดุลพินิจในการลงโทษของศาลอุทธรณ์ภาค 3 อันเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ต้องห้ามฎีกาตามบทบัญญัติดังกล่าว

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการที่ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษหรือในการกำหนดโทษของผู้พิพากษาที่เป็นการใช้ดุลพินิจภายหลังจากรับฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้วว่าจำเลยกระทำความผิด

นั้น เป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย เนื่องจากตามคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวข้างต้น ได้วินิจฉัยไว้เป็นแนวทางเดียวกันว่าที่คู่ความอุทธรณ์โต้แย้งการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง หากใช้ปัญหาข้อกฎหมายไม่ การที่ศาลฎีกาได้สรุปความเห็นว่าเป็นการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง จึงมีผลกระทบต่อหลักการห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 193 ทวิ และห้ามมิให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง ตามมาตรา 218 มาตรา 219 มาตรา 219 ทวิ และมาตรา 219 ตริ ซึ่งกรณีเช่นนี้ ผู้เขียนเห็นว่า การที่ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษหรือในการกำหนดโทษนั้น เป็นการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมาย เนื่องจาก ก่อนที่ศาลจะทำการวินิจฉัยคดีได้แล้ว ศาลต้องฟังข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานต่าง ๆ ในสำนวนคดีให้เป็นที่ยุติเสียก่อนว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง และการที่ศาลจะใช้ดุลพินิจกำหนดโทษให้แก่จำเลยเท่าใดถึงจะเหมาะสมกับพฤติการณ์กระทำความผิดของจำเลย โดยศาลต้องฟังข้อเท็จจริงในการสืบพยาน พยานหลักฐานต่าง ๆ ในสำนวนคดีไม่ว่าจะเป็นพยานหลักฐานของฝ่ายโจทก์ หรือของจำเลย รวมถึงศาลต้องรับฟังข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยด้วย เพราะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยอาจเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดโทษในการกระทำความผิดของจำเลยให้ศาลสามารถกำหนดโทษที่จะลงให้แก่จำเลยได้อย่างเหมาะสมกับการกระทำของจำเลย ตามอัตราโทษที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น กรณีเช่นนี้ การที่คู่ความใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือการรอการลงโทษของศาลจึงเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาแต่อย่างใด การที่ศาลมีแนวคำพิพากษาต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์หรือฎีกา

การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี นั้น ถือว่าการอุทธรณ์เกี่ยวกับดุลพินิจในการกำหนดโทษของศาลนั้น เป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายไม่ใช่การอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจาก ดุลพินิจในการกำหนดโทษเป็นสิ่งที่กฎหมายให้อำนาจศาลไว้ว่าจะลงโทษเท่าไรในกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงถือว่าการกำหนดโทษเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งการอุทธรณ์เกี่ยวกับการกำหนดโทษเป็นการตรวจสอบความถูกต้องในการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนดโทษที่จะพิพากษาลงโทษจำเลย²⁴⁸

²⁴⁸ จาก บทบาทของพนักงานอัยการต่อการใช้อำนาจของศาลในการกำหนดโทษ (หน้า 121), โดย พิษณุ ลือวนิชกิจ, 2551, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. ลิขสิทธิ์ 2551 มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ข้อสังเกต ทางปฏิบัติศาลไทยถือว่าการอุทธรณ์ดุลพินิจในการกำหนดโทษเป็นการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง จึงเข้าหลักการห้ามมิให้อุทธรณ์ หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงทั้งที่จริงแล้ว ก่อนที่ศาลจะกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยนั้น ศาลต้องฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้ว จึงจะสามารถนำข้อเท็จจริงดังกล่าวไปปรับกับตัวบทกฎหมายว่าครบองค์ประกอบความผิดหรือไม่ ก่อน หากเห็นว่าการกระทำของจำเลยครบองค์ประกอบความผิดศาลจึงสามารถกำหนดโทษภายในกรอบอัตราโทษสำหรับความผิดที่จำเลยกระทำได้ กรณีจึงเป็นการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์หรือฎีกาแต่อย่างใด แต่ทางปฏิบัติของศาลไทยห้ามมิให้มีการอุทธรณ์จึงเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของกลุ่มความ ทำให้การใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษหรือกำหนดโทษ ปราศจากการตรวจสอบ ซึ่งอาจทำให้เกิดการใช้อำนาจในการกำหนดโทษหรือการลงโทษได้ตามอำเภอใจ หรือไม่เป็นธรรมแก่คู่ความในคดีการที่กฎหมายห้ามอุทธรณ์หรือฎีกาในส่วนที่เกี่ยวกับการกำหนดโทษหรือการลงโทษ และหากศาลเห็นว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริงแล้ว คำพิพากษา ฎ. 1104/2545 หรือ ฎ. 5404/2550²⁴⁹ วินิจฉัยคดีที่คู่ความต้องห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง หากศาลได้รับวินิจฉัยฎีกาของจำเลยข้ออื่นในปัญหาข้อกฎหมาย ศาลฎีกาย่อมมีอำนาจที่จะพิจารณาด้วยว่าโทษที่ศาลอุทธรณ์ลงโทษแก่จำเลยเหมาะสมหรือไม่เพียงใด และมีเหตุรอกการลงโทษให้แก่จำเลยหรือไม่ อันเป็นปัญหาข้อเท็จจริงนั้น ย่อมขัดกับทางปฏิบัติที่ว่าการกำหนดโทษหรือการรอกการลงโทษของศาลที่วินิจฉัยว่าเป็นปัญหาข้อเท็จจริง เนื่องจากคดีที่ต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้น ในส่วนของข้อเท็จจริงจึงต้องรับฟังเป็นที่ยุติแล้วตามคำพิพากษาของศาลชั้นต้น ศาลสูงจึงไม่มีอำนาจที่จะพิจารณาเกี่ยวกับโทษที่ศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์ลงโทษแก่จำเลยว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด และไม่มีอำนาจพิพากษาลงโทษให้เหมาะสมแก่ความผิดที่จำเลยกระทำได้ ฉะนั้น การที่ศาลสูงพิจารณาด้วยว่าโทษที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลชั้นต้น

²⁴⁹ ฎ.1104/2545 จำเลยฎีกาขอให้ลงโทษน้อยลงและรอกการลงโทษ แม้ศาลชั้นต้นจะสั่งไม่รับฎีกาข้อนี้ของจำเลยเนื่องจากเป็นฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงต้องห้ามตามมาตรา 218 วรรคหนึ่ง ก็ตาม แต่เมื่อศาลฎีกาได้รับวินิจฉัยฎีกาของจำเลยข้ออื่นในปัญหาข้อกฎหมาย ศาลฎีกาย่อมมีอำนาจที่จะพิจารณาด้วยว่าโทษที่ศาลอุทธรณ์ลงโทษแก่จำเลยเหมาะสมหรือไม่เพียงใด และมีเหตุรอกการลงโทษให้แก่จำเลยหรือไม่.

ฎ. 5404/2550 แม้จะเป็นคดีที่จำเลยฎีกาได้เฉพาะปัญหาข้อกฎหมาย หากศาลสูงเห็นว่าศาลอุทธรณ์ภาค 3 ลงโทษจำเลยหนักเกินไป ก็ย่อมมีอำนาจพิพากษาลงโทษจำเลยให้เหมาะสมแก่ความผิดได้ตามมาตรา 185 วรรคสอง ประกอบมาตรา 215 และ มาตรา 225.

ลงโทษแก่จำเลยเหมาะสมหรือไม่เพียงใด จึงเป็นการขัดกันเองกับแนวคำวินิจฉัยที่ว่า การใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษหรือการลงโทษเป็นปัญหาข้อกฎหมาย

4.4 วิเคราะห์ปัญหาการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 ได้จำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงไว้ในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่คดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก หรือคดีที่จำเลยต้องพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ศาลรื้อการลงโทษไว้ หรือคดีที่ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รื้อการกำหนดโทษไว้หรือคดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินกว่าห้าร้อยบาท ต่อมา พ.ศ. 2503 ได้มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2503 เพิ่มเติมให้คดีที่จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก หรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุกสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริงได้ และเปิดโอกาสให้คู่ความที่ถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ถ้าผู้พิพากษาค้นใด ซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งพิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์ และอนุญาตให้อุทธรณ์หรืออัยการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยนั้น เป็นข้อจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ของคู่ความในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 ซึ่งบัญญัติถึงกรณีที่ความผิดที่ฟ้องนั้นมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ โจทก์จะอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่ได้ แต่สำหรับปัญหาข้อกฎหมายนั้นคู่ความสามารถอุทธรณ์ได้เสมอ และในการพิจารณาว่าคดีอาญาเรื่องใดจะต้องห้ามอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือไม่ ต้องพิจารณาอัตราโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายสำหรับข้อหาแต่ละกระทง ความผิดไม่ใช่ความผิดที่พิจารณาได้ความ

ปรากฏว่า ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไทย ปี 2477 แต่เดิมนั้นไม่ได้มีการจำกัดสิทธิของคู่ความในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลอุทธรณ์เลย แต่จำกัดสิทธิของคู่ความในการฎีกาปัญหาข้อเท็จจริงต่อศาลฎีกาในบางกรณีเท่านั้น กล่าวคือ ในคดีที่ศาลอุทธรณ์พิพากษายืนตามศาลล่าง หรือเพียงแต่แก้ไขเล็กน้อยและให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินห้าปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้ง

ปรับ แต่โทษจำคุกไม่เกินห้าปี ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงกับในคดีซึ่งศาลเดิมพิพากษาให้ลงโทษจำคุกจำเลยไม่เกินหนึ่งปีหรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แม้ศาลอุทธรณ์พิพากษาแก้ไขมาก็ได้ตาม ถ้าศาลอุทธรณ์ยังคงลงโทษจำคุกไม่เกินกำหนดที่ว่ามานี้ห้ามมิให้คู่ความฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริง และห้ามมิให้โจทก์ฎีกาในคดีซึ่งศาลเดิมและศาลอุทธรณ์ยกฟ้องโจทก์โดยอาศัยข้อเท็จจริง เว้นแต่ถ้าผู้พิพากษาคงคดีซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลชั้นต้นหรือศาลอุทธรณ์พิเคราะห์แล้วเห็นว่า ข้อความที่คัดค้านนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลสูงสุดและอนุญาตให้ฎีกา หรืออัยการสูงสุดลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาว่ามีเหตุอันควรที่ศาลสูงสุดจะได้วินิจฉัย แต่ในปี พ.ศ. 2517 ได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2517 ได้มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงและเงื่อนไขการอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงให้มีหลักเกณฑ์เช่นเดียวกันกับพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 เพื่อมิให้เกิดความลักลั่นกันในสิทธิการอุทธรณ์ของคู่ความ ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้ประชาชนที่ดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงและศาลจังหวัดมีสิทธิอุทธรณ์โดยเท่าเทียมกัน²⁵⁰ และในปี 2523 ได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 11) พ.ศ.2523 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 193 ทวิ เกี่ยวกับอัตราโทษปรับที่ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริง จากเดิมปรับไม่เกินหกพันบาทเป็นปรับไม่เกินหกหมื่นบาทแทน และในปี พ.ศ. 2532 ได้มีการตราพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 17) พ.ศ. 2532 แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 193 ทวิ เกี่ยวกับข้อยกเว้นที่สามารถอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นในปัญหาข้อเท็จจริงได้โดยเป็นข้อยกเว้นเฉพาะจำเลยเท่านั้นที่สามารถอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าไม่ว่าคดีอาญาที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับนั้น ได้มีการกฎหมายจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีไว้ เหมือนกันในการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้น ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีของศาลแขวง ศาลจังหวัด ศาลอาญาธนบุรี ศาลอาญากรุงเทพใต้ และศาลอาญา ทั้งๆ ที่การพิจารณาของศาลแขวงกับศาลจังหวัด ศาลอาญาธนบุรี ศาลอาญากรุงเทพใต้ และศาลอาญามีความแตกต่างกันแต่กลับถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาเหมือนกัน

²⁵⁰ หมายเหตุ : ท้ายพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่ 8)

ในการพิจารณาคดีอาญาของศาลแขวงนั้น อยู่ในอำนาจพิจารณาของผู้พิพากษาคนเดียว และต้องไม่ใช่ผู้พิพากษาประจำศาล จะมีอำนาจในการพิจารณาคดีอาญาซึ่งมีกฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไว้ให้จำคุกไม่เกิน 3 ปี หรือปรับไม่เกิน 60,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งโทษจำคุกหรือปรับอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือทั้งสองอย่างเกินอัตราที่กำหนดไม่ได้ และกรณีที่จะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ และในความผิดอาญาที่มีโทษรุนแรงกว่าที่กล่าวมาข้างต้น องค์คณะพิจารณาพิพากษาต้องประกอบด้วยผู้พิพากษา 2 นาย ซึ่งจะต้องไม่เป็นผู้พิพากษาประจำศาลเกิน 1 นาย จะต้องเข้ามาเป็นองค์คณะในการทำคำพิพากษาโดยการตรวจสอบและลงลายมือชื่อในคำพิพากษา ซึ่งแตกต่างกับการพิจารณาคดีของศาลจังหวัด ศาลอาญาธนบุรี ศาลอาญากรุงเทพใต้ และศาลอาญา ที่มีองค์คณะในการพิจารณาพิพากษาคดีอย่างน้อย 2 นาย นับการพิจารณาคดีตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งศาลได้มีคำพิพากษา จึงจะเห็นได้ว่าการที่ศาลแขวงจะพิพากษาคดีที่จะจำคุกเกิน 6 เดือนได้ โดยให้ผู้พิพากษาอีกนายเข้ามาตรวจสอบจำนวนการสอบสวนเพียงเท่านั้น น่าจะเป็นการเสี่ยงต่อการรับฟังพยานหลักฐานในสำนวนที่จะทำคำพิพากษาคดีเป็นอย่างยิ่ง เปรียบเสมือนหนึ่งว่า ได้มีการวินิจฉัยชี้ขาดคดีโดยผู้พิพากษานายเดียวเท่านั้น ไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิ และเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชนที่ดำเนินคดีอาญาในศาลแขวงเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากไม่มีการองค์คณะที่จะร่วมกันปรึกษาและทำคำวินิจฉัยชี้ขาด เป็นเหตุให้ประชาชนผู้ดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงยังไม่ได้รับหลักประกันความยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพในการวินิจฉัยข้อเท็จจริง และเป็นหลักประกันความยุติธรรมให้แก่ประชาชนได้เท่าที่ควร

ดังนั้นการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงและศาลจังหวัดจึงไม่ควรได้รับการจำกัดสิทธิเช่นเดียวกัน เนื่องจากทำให้เกิดการลักลั่นกันในการดำเนินคดี เนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นองค์คณะในการพิจารณาคดีมีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งการพิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษานายเดียวนั้นมีโอกาที่จะเกิดความผิดพลาดได้เป็นอย่างยิ่งเนื่องจากผู้พิพากษาเป็นเพียงปुरुชนคนธรรมดาเท่านั้น อาศัยเหตุดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว จึงเห็นว่าเพื่อความยุติธรรมแก่ประชาชนผู้ดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง จึงเห็นว่าคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นไม่ควรที่จะถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดี

4.5 วิเคราะห์เปรียบเทียบการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยกับต่างประเทศ

การพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาประเภทคดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อย มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดี โดยเฉพาะคดีอาญาให้ดำเนินไปด้วยความรวดเร็วยิ่งขึ้น และเพื่อเป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากปริมาณคดีที่ขึ้นมาสู่ศาลแขวงมีเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการดำเนินการพิจารณาจึงอาจเป็นเหตุให้ขาดความรัดกุม รอบคอบ เกิดความไม่ถูกต้องในการกำหนดข้อเท็จจริงย่อมมีทางเกิดขึ้นได้มาก ทำให้กระทบถึงสิทธิการดำเนินคดีของกลุ่มความในคดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งจำเลยอาจได้รับผลร้ายจากการดำเนินการพิจารณาคดีเนื่องจากการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นอยู่ในอำนาจผู้พิพากษานายเดียวเป็นองค์คณะจึงอาจเกิดความบกพร่องในการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีได้ การที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 ที่ ห้ามมิให้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวงในปัญหาข้อเท็จจริง จึงเป็นการไม่สมควรเพราะการไม่เปิดโอกาสให้คู่ความอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงเป็นการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ของกลุ่มความ จึงเป็นเหตุไม่มีการแก้ไขความไม่ถูกต้องที่เกิดขึ้นในเนื้อหาของคำพิพากษา แม้ว่าการอุทธรณ์เพื่อแก้ไขคำพิพากษาดังกล่าวก่อให้เกิดการกระทบกระเทือนถึงความเด็ดขาดแน่นอนของคำพิพากษา แต่ก็ต้องให้คู่ความมีสิทธิที่จะดำเนินการแก้ไขความไม่ถูกต้องนั้น เป็นเหตุให้กระทบกระเทือนถึงเสรีภาพของบุคคลวิฤตประสงค์ในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น เพื่อเป็นการคุ้มครองผลประโยชน์ของจำเลย จากการที่ถูกพิพากษาลงโทษที่ไม่ถูกต้อง จึงไม่ควรที่จะถูกจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ ต่างกับนานาประเทศที่เป็นแม่แบบแห่งกฎหมายไม่ได้ห้ามไม่ให้มีการอุทธรณ์แต่อย่างใด ดังเช่น

(1) ประเทศอังกฤษ การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate Court) (เทียบได้กับศาลแขวง) เริ่มแต่องค์คณะที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท นั้นประกอบด้วยผู้พิพากษาเป็นนักกฎหมายเพียงคนเดียวเป็นองค์คณะ ส่วนผู้พิพากษาที่มีได้เป็นนักกฎหมายต้องมีอย่างน้อย 2 คน จึงจะสามารถเป็นองค์คณะผู้พิพากษาต้องนั่งครบองค์คณะในการพิจารณาคดีใน ศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นการพิจารณาคดีแบบรวบรัด ซึ่งการพิจารณาคดีอาญานี้ไม่มีคำฟ้อง ซึ่งเป็นการพิจารณาคดีแบบรวบรัดโดยเริ่มต้นการพิจารณาที่ศาลมาจิสเตรท คอร์ท และการพิจารณานั้นไม่มีลูกขุนเพราะความผิดประเภทที่พิจารณาที่

ศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นความผิดที่ไม่รุนแรง และระหว่างการพิจารณาผู้พิพากษาคนใดออกจากการพิจารณาไป ผู้พิพากษาที่เหลืออยู่มีจำนวนไม่น้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดผู้พิพากษาที่เหลือก็ทำการพิจารณาพิพากษาต่อไปได้ และคดีที่อยู่ในอำนาจ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ประเทศอังกฤษไม่มีการห้ามหรือจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงโดยทั้งคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์เท่าเทียมกัน ไม่มีมาตรการจำกัดการอุทธรณ์แต่อย่างใดไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือคำรับรองโดยยอมให้มีการอุทธรณ์ได้อย่างน้อยขั้นหนึ่งเพื่อแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของคำพิพากษา โดยอุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจของ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ไปยังศาลคราวน์ คอร์ท (เทียบได้กับศาลจังหวัด) ซึ่งการพิจารณาอุทธรณ์ของศาลคราวน์ คอร์ท เป็นการพิจารณาคดีใหม่ เว้นแต่กรณีที่ทำเลยให้การรับสารภาพ จำเลยจะอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะการกำหนดโทษของศาลเท่านั้น เพื่อให้มีการลดหย่อนผ่อนโทษ คำพิพากษาของศาลคราวน์ คอร์ท ที่ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์นี้เป็นที่สุด จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นไม่ได้ แต่อุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลอื่นได้และองค์คณะที่พิจารณาอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท ประกอบด้วยผู้พิพากษาศาล คราวน์ คอร์ท 1 คน นั่งพิจารณาร่วมกับผู้พิพากษาที่มีได้เป็นนักกฎหมายของศาลมาจิสเตรท คอร์ท อีก 2 ถึง 4 คน คำพิพากษาของศาลคราวน์ คอร์ท ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์นี้เป็นที่สุด จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นไม่ได้ แต่ยังคงอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลอื่นได้ แต่ถ้าศาลมาจิสเตรท คอร์ท พิจารณาข้อพิพาท โจทก์ผู้ฟ้องคดีไม่มีสิทธิอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งมาจากแนวความคิดดั้งเดิมที่ว่า โจทก์ผู้ฟ้องคดีไม่ควรมีส่วน หรือมีส่วนเพียงเล็กน้อยในกระบวนการของคำพิพากษา เพราะถ้าอุทธรณ์ของโจทก์ผู้ฟ้องคดีฟังขึ้นจำเลยก็จะถูกลงโทษตามอุทธรณ์นั้น

(2) ประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลมาจิสเตรท คอร์ท (Magistrate Court) (เทียบได้กับศาลแขวง) เป็นศาลชั้นต้นในลำดับล่างสุด มีเขตอำนาจจำกัด ผู้พิพากษานายเดียวเป็นองค์คณะพิจารณาคดีอาญาที่มีความผิดไม่ร้ายแรง การพิจารณาคดีกระทำด้วยวาจาโดยแต่ละมลรัฐต่างก็มีระบบศาลของตนเอง ซึ่งย่อมแตกต่างกันในที่จะกล่าวเฉพาะลักษณะรวมๆ เท่านั้นคดีที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็น คดีเล็ก ๆ น้อย ๆ จำคุกไม่กี่วัน ทุนทรัพย์หรือปรับไม่กี่สิบเหรียญและศาลมาจิสเตรท คอร์ท เป็นศาลที่มีหน้าที่ไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่เป็นความผิดอุกฉกรรจ์ในการดำเนินคดีนั้นใครมีเรื่องอะไรถ้าไม่จ้างทนายก็มาหาศาลเอง เขาจะจดข้อทุกข์ร้องลงในแบบฟอร์ม ผู้พิพากษาจะมีหมายเรียกอีกครั้งหนึ่งมาเจรจากัน ถ้ามีพยานมาด้วยก็จะสอบถามพยานไป แล้ว

ดำเนินการตัดสินได้ คำตัดสินไม่มีการเขียนมาก บางทีเลือกดวงตราที่เกาะไว้สำเร็จรูปประทับลงไป แล้วผู้พิพากษาเซ็นชื่อย่อก็เสร็จการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งในการดำเนินคดีของ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท มลรัฐนี้ไม่มีสำนวนความ ไม่มีการจดคำพยานและไม่มีการจดยางานกระบวนการพิจารณาไว้ การดำเนินคดีเป็นอย่างรวบรัดและเป็นวิธีการดำเนินคดีที่ง่ายสะดวกโดยการพิจารณาคดีจะกระทำด้วยวาจา การอุทธรณ์ทั่วไปจำกัดเฉพาะผู้เป็นคู่ความเท่านั้น แต่มีข้อยกเว้นคือ ผู้ที่ไม่ใช่คู่ความแต่มีส่วนได้เสียในคำพิพากษาอาจได้รับความเห็นชอบให้อุทธรณ์ได้ หากมีส่วนได้เสียที่เป็นส่วนสำคัญ และเป็นส่วนได้เสียโดยตรงที่เกิดจากคำพิพากษา และการยื่นอุทธรณ์ครั้งแรกถือเป็นสิทธิการอุทธรณ์ คือ การอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์เป็นสิทธิอย่างหนึ่งโดยไม่ต้องคำนึงว่าเป็นอุทธรณ์ในข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมาย จึงไม่มีข้อจำกัดใด ๆ ทั้งสิ้น โดยการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท ในสหรัฐอเมริกา เป็นสิทธิการอุทธรณ์ครั้งแรกจึงไม่ต้องคำนึงว่าจะเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นจึงไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท เนื่องจากไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์แต่อย่างใดทั้งสิ้น แม้ว่าการพิจารณาคดีศาลมาจิสเตรท จะมีเขตอำนาจจำกัดก็ตามแต่การอุทธรณ์นั้นต้องอุทธรณ์ไปยังศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีทั่วไป ซึ่งถ้าจำเลยต้องการได้รับการพิจารณาคดีโดยลูกขุน แต่ถ้าคดีนั้นผู้พิพากษาอาชีพเป็นผู้พิจารณาซึ่งเป็นศาลตามเมืองใหญ่ ๆ และไม่ได้รับการพิจารณาโดยลูกขุน ระบบการอุทธรณ์คดีนั้นจะสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งคำตัดสินลงโทษและคำพิพากษา แต่ในศาลสหรัฐ ไม่มีการอุทธรณ์ในเรื่องเกี่ยวกับการกำหนดโทษตามคำพิพากษา ดังนั้นเมื่อ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ได้กำหนดโทษในอำนาจกำหนดโทษของ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท การกำหนดโทษนั้นอยู่ในขอบเขตของอัตราโทษขั้นสูงและขั้นต่ำของโทษในความผิดนั้น ๆ สำหรับความผิดที่มีโทษรุนแรง ซึ่งต้องพิจารณาในศาลที่มีเขตอำนาจทั่วไปนั้นสามารถอุทธรณ์ได้โดยไม่มีข้อจำกัดใด ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพราะการอุทธรณ์ในชั้นแรกนี้ถือเป็นสิทธิ

(3) ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลแขวง เป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง ความผิดที่จะพิจารณากันในศาลแขวงเป็นความผิดประเภทที่มีระดับความร้ายแรงน้อยไปจนถึง ปานกลางที่มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 4 ปี ผู้พิพากษาอาชีพที่มีประสบการณ์สูงเพียงคนเดียวนั่งพิจารณามีอำนาจกำหนดโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปีแต่ถ้าคดีที่มีการลงโทษจำคุกเกินกว่า 2 ปี แต่ไม่เกิน 4 ปีจะต้องพิจารณาพิพากษาโดยศาลลูกขุนเล็ก จะใช้ผู้พิพากษานายคนเดียวไม่ได้ โดยต้องส่ง

สำนวนไปให้ศาลลูกขุนเล็กทำการพิจารณาและการอุทธรณ์ในครั้งแรกของกลุ่มความในประเทศเยอรมนี ทั้งในปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาข้อเท็จจริงโดยเฉพาะการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ไม่มีการจำกัดสิทธิแต่ประการใดโดยไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือการรับรอง กลุ่มความจึงมีสิทธิอุทธรณ์ได้เสมอ โดยสามารถอุทธรณ์ไปยังศาลชั้นต้นมลรัฐ (เทียบได้กับศาลจังหวัด) ซึ่งเป็นศาลที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลลูกขุนเล็ก และ คำพิพากษาของผู้พิพากษานายเดี่ยวเป็นที่สุด ไม่อาจอุทธรณ์ได้ในกรณีความผิดลหุโทษ เมื่อพิพากษายกฟ้องจำเลยหรือลงโทษปรับสถานเดียว ซึ่งการอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลในชั้นนี้ต้องอุทธรณ์ภายใน 1 สัปดาห์สำหรับปัญหาข้อกฎหมายยังสามารถอุทธรณ์ได้อีกชั้นหนึ่งเพื่อตรวจสอบแก้ไขความไม่ถูกต้องในการใช้กฎหมาย ซึ่งการพิจารณาอุทธรณ์ของศาลชั้นต้นมลรัฐ ที่ทำหน้าที่เป็นศาลพิจารณาชั้นที่สอง จะทำการพิจารณาคดีด้วยวิธีการสืบพยานซึ่งนำพยานหลักฐานตามหลักการค้นหาความจริง เมื่อมีการอุทธรณ์ได้แย้งขอให้ศาลชั้นอุทธรณ์ตรวจสอบในประเด็นใด ศาลก็จะให้นำพยานหลักฐานมาสืบใหม่ในประเด็นที่มีการอุทธรณ์ได้แย้งเพื่อศาลจะได้ฟังพยานหลักฐานด้วยตนเองตามหลักของศาลพิจารณาโดยผู้พิพากษาสมทบจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพิจารณานอกจากการสืบพยานหลัก

4. ประเทศญี่ปุ่น ศาลแขวง เป็นศาลชั้นต่ำสุดในลำดับศาล แต่ถ้าดูจากเขตอำนาจศาลแล้วศาลนี้จะอยู่ในลำดับเดียวกันกับศาลจังหวัดและศาลครอบครัว มีอำนาจพิจารณาคดีอาญาที่มีความผิดเล็กน้อยตามที่กฎหมายกำหนด ศาลแขวงเป็นศาลที่มีกระบวนการพิจารณาที่ง่ายและรวดเร็ว ซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อกระจายความยุติธรรมให้ไปถึงมือประชาชนมากขึ้น ศาลแขวงญี่ปุ่นประกอบด้วยผู้พิพากษาคนหนึ่งหรือมากกว่านั้น ทำให้เกิดผู้พิพากษาประเภทพิเศษขึ้นโดยปรกตินั่นจะเป็นนักกฎหมาย แต่ก็อาจเป็นสามัญชนได้ในศาลแขวง คดีต่าง ๆ จะพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดี่ยว และไม่มีการแบ่งออกเป็นคณะ ถึงกระนั้นเพื่อจะนำสามัญสำนึกของสามัญชนเข้ามาสู่การบริหารความยุติธรรมในระดับนี้ กฎหมายอนุญาตให้สามัญชนเข้ามามีส่วนในการพิจารณาคดีในฐานะพนักงานยุติธรรม หลังจากศาลแขวงมีคำพิพากษาแล้วคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงกรณีที่ได้มีการอุทธรณ์คดีอาญานั้น หลังจากการปฏิรูปกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาปี 1948 แล้ว คดีอาญาทุกคดีจะต้องอุทธรณ์มายังศาลสูง โดยต้องยื่นอุทธรณ์ต่อศาลชั้นต้นภายใน 14 วัน นับแต่มีคำพิพากษา กลุ่มความมีสิทธิอุทธรณ์คำพิพากษาในกรณีที่กลุ่มความสละสิทธิไม่อุทธรณ์ หรือกฎหมายจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ คำพิพากษาของศาลชั้นต้นก็จะถึงที่สุดและมีการดำเนินการบังคับตาม

คำพิพากษาต่อไป การอุทธรณ์นั้นบุคคลที่มีสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น นอกคู่ความแล้วถ้าจำเลยมีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือมีผู้ใช้อำนาจปกครอง ผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้ใช้อำนาจปกครองนั้น ก็อาจใช้สิทธิ อุทธรณ์ ฎีกา แทนจำเลยได้ด้วย ศาลสูงของญี่ปุ่นเปรียบได้กับศาลอุทธรณ์ของไทย

เมื่อเปรียบเทียบกับกระบวนพิจารณาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยกับประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่นแล้ว เห็นได้ว่า คดีที่มีโทษจำคุกไม่สูง ที่ดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดี่ยว ซึ่งศาลแขวงไทยดำเนินกระบวนการพิจารณาโดย ผู้พิพากษาอาชีพ เพียงคนเดียว ถ้าจะลงโทษจำคุกเกิน 6 เดือน หรือปรับเกิน 10,000 บาท เพียงให้ ผู้พิพากษาที่มีใช้ผู้พิพากษาประจำศาลร่วมทำคำพิพากษาโดยการตรวจสำนวนและลงลายมือชื่อในคำพิพากษาเท่านั้น แล้วมีความแตกต่างตั้งแต่องค์คณะที่ทำหน้าที่ในการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยคดีอาญาที่อยู่ในศาลแขวงไทยถูกห้ามมิให้อุทธรณ์ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 ต่างกับนานาประเทศที่เป็นแม่แบบของกฎหมาย ดังต่อไปนี้

ประเทศอังกฤษ ที่ไม่ห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท เนื่องจากการอุทธรณ์คำพิพากษาของ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นให้อุทธรณ์ไปยังศาลคราวน์ คอร์ท เป็นการพิจารณาคดีใหม่ทั้งหมด การอุทธรณ์ดังกล่าวนี้ถือเป็นสิทธิของจำเลย

ประเทศสหรัฐอเมริกา การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ในสหรัฐอเมริกา เป็นสิทธิการอุทธรณ์ครั้งแรกจึงไม่ต้องคำนึงว่าจะเป็นอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายนั้นจึงไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท เนื่องจากไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์แต่อย่างใดทั้งสิ้น แม้ว่าการพิจารณาคดี ศาลมาจิสเตรท คอร์ท จะมีเขตอำนาจจำกัดก็ตามแต่การอุทธรณ์นั้นต้องอุทธรณ์ไปยังศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีทั่วไป (เทียบกับศาลจังหวัด)

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ศาลที่มีอำนาจพิจารณาความผิดที่จะพิจารณากันในศาลแขวงใช้ผู้พิพากษาอาชีพที่มีประสบการณ์สูงเพียงคนเดียวนั่งพิจารณามีอำนาจกำหนดโทษจำคุกแต่ของประเทศไทยผู้พิพากษาที่นั่งพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น อาจเป็นผู้พิพากษาที่ยังไม่ประสบการณ์ไม่เพียงพอในการดำเนินกระบวนการพิจารณา โดยเฉพาะในการพิจารณาคดี

ในศาลแขวงจังหวัดผู้พิพากษาอาจยังไม่มีประสบการณ์หรือมีประสบการณ์ยังไม่เพียงพอที่จะดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลเพียงนายเดียว เช่นนี้ การห้ามอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศไทยจึงไม่เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของคู่ความเท่าที่ควร คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศไทยจึงมีความจำเป็นในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยยิ่งกว่า เพราะมีความเสี่ยงในการผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการพิจารณา ซึ่งขนาดประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีนั้น ศาลแขวงใช้ผู้พิพากษาอาชีพที่มีประสบการณ์สูงเพียงคนเดียวนั่งพิจารณาและมีอำนาจในการกำหนดโทษ ยังสามารถอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงในครั้งแรกทั้งในปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาข้อเท็จจริง โดยเฉพาะการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่มีการจำกัดสิทธิแต่ประการใดโดยไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือการรับรอง คู่ความจึงมีสิทธิอุทธรณ์ได้เสมอ อันเป็นเสรีภาพในการอุทธรณ์ที่มีหลักการให้คู่ความสามารถอุทธรณ์คำพิพากษาได้ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและปัญหาข้อกฎหมายนั้น ไม่อาจนำมาใช้ได้กับการพิจารณาคดีอาญาในศาลชั้นต้นมลรัฐ (เทียบได้กับศาลจังหวัด)

คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท (เทียบได้กับศาลแขวง) ของประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา จะอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลมาจิสเตรท คอร์ท ยังศาลคราวน์ คอร์ท (เทียบได้กับศาลจังหวัด) ศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีทั่วไป (เทียบได้กับศาลจังหวัด) ตามลำดับ และคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี จะอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงยังศาลชั้นต้นมลรัฐ (เทียบได้กับศาลจังหวัด) โดยไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแต่อย่างใด และจะใช้การพิจารณาคดีอาญาในชั้นอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงทั้ง 3 ประเทศดังกล่าวจะใช้วิธีการสืบพยานรับฟังพยานหลักฐานใหม่ในประเด็นที่ยังอุทธรณ์ได้แย้ง

ประเทศญี่ปุ่น การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ไม่มีการห้ามมิให้อุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง เช่นเดียวกันกับประเทศอังกฤษ ประเทศอเมริกา และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี แต่การอุทธรณ์นั้นต้องอุทธรณ์ไปยังศาลอุทธรณ์เช่นเดียวกับประเทศไทย

ดังนั้น การที่ประเทศไทยถูกจำกัดสิทธิห้ามมิให้อุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงแต่คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง ส่วนปัญหาข้อกฎหมายโจทก์จำเลยย่อมอุทธรณ์ได้เสมอ ถ้าคู่ความต้องการอุทธรณ์ต้องให้ผู้พิพากษาคณะใดซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลแขวง

พิจารณาเห็นว่าข้อความที่ตัดกลืนนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์หรือ
 อธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) หรือพนักงานอัยการซึ่งอธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) ได้มอบหมาย
 ลงชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยก็ให้รับอุทธรณ์นั้นไว้พิจารณา
 ต่อไปแต่หากว่าคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นศาลพิพากษา ให้จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษ
 จำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ศาลรอการลงโทษ
 ไว้ ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือ จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษ
 ปรับเกินหนึ่งพันบาท ก็ไม่ต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแต่อย่างใด

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง เป็นการศึกษาถึงระบบการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงตามกฎหมายไทย ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการพิจารณาพิพากษาคดีที่มีอัตราโทษเล็กน้อย ซึ่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรมได้จำกัดอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวงไว้โดยถือ “อัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้” มิใช่จำกัดอำนาจโดยถือฐานความผิดหรือลักษณะแห่งความผิด เมื่ออัตราโทษอย่างสูงในคดีไม่เกินอำนาจศาลแขวงพิจารณาพิพากษาแล้ว ก็ไม่อยู่ในอำนาจพิจารณาพิพากษาของศาลแขวงแต่อย่างใด ซึ่งศาลแขวงจะมีวิธีพิจารณาที่รวดเร็วเป็นเครื่องมือซึ่งทำให้การพิจารณาคดีเป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็วมากกว่าการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นปกติ เนื่องจากการดำเนินการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงซึ่งกระทำโดยผู้พิพากษานายเดียวอาจเกิดความผิดพลาดได้ ประกอบกับการอุทธรณ์คดีเป็นหลักพื้นฐานในการรับรองสิทธิของคู่ความซึ่งควรมีสิทธิขอให้ศาลที่อยู่ในลำดับที่สูงกว่าแก้ไขคำพิพากษาของศาลแขวงได้ เพื่อเป็นการที่ศาลในลำดับที่สูงกว่าได้ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่พิจารณาพิพากษาโดยผู้พิพากษานายเดียวอาจมีความบกพร่องแต่เมื่อมีการตรวจสอบอีกครั้งหนึ่งจึงทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความที่ได้รับในการดำเนินคดีอาญาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.1 บทสรุป

การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 เป็นกรณีที่ต้องห้ามมิให้อุทธรณ์ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งจะเห็นได้ว่าสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาในศาลแขวงของคู่ความถูกจำกัดโดยข้อห้ามมิให้อุทธรณ์โดยกฎหมายดังกล่าวซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 22 แต่สิทธิการห้ามมิให้อุทธรณ์ดังกล่าวนี้

ไม่ได้ถูกจำกัดมิให้อุทธรณ์เด็ดขาด ซึ่งคู่ความ สามารถที่จะอุทธรณ์ได้ หากผู้พิพากษาอนุญาตหรือ อัยการสูงสุดได้รับรองให้อุทธรณ์ว่า มีเหตุอันควรอุทธรณ์หรือฎีกาแล้วแต่กรณี จึงเป็นเหตุให้ คู่ความนั้นสามารถที่จะอุทธรณ์ได้ ซึ่งเป็นการใช้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงที่ คล้ายกับระบบกฎหมายชีวิตลอร์วี่ ที่ถือเป็นหลักเสรีภาพในการอุทธรณ์ เป็นสำคัญ เป็นเหตุให้ คู่ความสามารถใช้สิทธิกันได้อย่างเสรี โดยเฉพาะการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น เป็นการพิจารณาโดยผู้พิพากษานายเดี่ยวเพราะเป็นคดีที่ไม่รุนแรง ย่อมก่อให้เกิดความบกพร่องได้ ง่าย เพราะผู้พิพากษานายเดี่ยวต้องมีความรับผิดชอบมาก ในการดำเนินคดีเริ่มตั้งแต่การพิจารณาคดี ตลอดจนการวินิจฉัยชี้ขาดคดีและ โดยเฉพาะในการรับฟังพยานหลักฐานซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่ง นั้น อาจเกิดความไม่ละเอียดรอบคอบในการพิจารณาพิพากษา อันจะทำให้ข้อเท็จจริงที่รับฟังมานั้น ไม่ถูกต้องขาดการควบคุม ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดความบกพร่องการปฏิบัติหน้าที่และคู่ความได้รับความ เป็นธรรมไม่เพียงพอ

สิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น เพื่อให้ศาลที่อยู่ในลำดับที่ สูงกว่าทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์หรือเป็นศาลพิจารณาชั้นที่สองในการค้นหาความจริง ซึ่งการ อุทธรณ์นั้นมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อที่จะคุ้มครองผลประโยชน์ของคู่ความ จากการที่ถูกศาลพิพากษา ลงโทษที่ไม่ถูกต้อง และสิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงดังกล่าวจึงเป็นสิทธิที่ จำเลยควรได้รับรองอย่างกว้างขวางมากกว่าสิทธิในการอุทธรณ์คดีของโจทก์ โดยเฉพาะในระบบ กฎหมายคอมมอนลอว์นั้น เมื่อจำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษ จำเลยย่อมมีสิทธิที่จะอุทธรณ์ใน ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลที่สูงกว่าขึ้นไปอีกหนึ่งชั้นศาล แต่คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทย กลับห้ามมิให้มีการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ทำให้เกิดการพิจารณาคดีที่ไม่เท่าเทียมกันกับการ พิจารณาคดีอาญาในศาลแขวงเช่นเดียวกันกับในศาลแขวงของต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งต่างได้รับการ รับรองให้มีการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงได้อย่างไม่มีการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ คดีแต่อย่างใด

จากการศึกษาแล้วปรากฏว่าการอุทธรณ์คัดค้านคำพิพากษาของศาลของระบบกฎหมาย คอมมอนลอว์ และระบบกฎหมายชีวิตลอร์วี่ศาลที่ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์ยังมีบทบาทในการ กำหนดเนื้อหาต่างๆ ของข้อเท็จจริงในคดีใหม่ได้ ซึ่งกระบวนการพิจารณาในลักษณะนี้ถือว่าเป็น

หลักประกันที่สำคัญสำหรับกระบวนการยุติธรรมที่ดี โดยให้ศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์ ตรวจสอบคำพิพากษาของศาลล่างเป็นครั้งแรก จึงเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่มีความแตกต่างกับกระบวนการพิจารณาของไทยอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือ แม้คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยเมื่อได้รับอนุญาตให้อุทธรณ์ โดยเหตุว่าคดีมีเหตุอันควรได้รับอุทธรณ์ แล้วการพิจารณาคดีของศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์ไทยนั้นจะใช้วิธีการตรวจสอบจากรายงานกระบวนการพิจารณาที่ได้มีการสืบพยานกันมาในศาลชั้นต้นเป็นหลัก ซึ่งโดยหลักแล้วจะไม่ได้มีการสืบพยานกันใหม่ทั้งๆ ที่ควรจะต้องการพิจารณาคดีใหม่ เพื่อให้ศาลอุทธรณ์มีบทบาทในการค้นข้อผิดพลาดของการดำเนินกระบวนการพิจารณาของศาลแขวง

การพิจารณาคดีอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นมี 2 ลักษณะ คือ ลักษณะการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดีเป็นการพิจารณาข้อเท็จจริงใหม่อีกครั้งหนึ่งเท่าที่สามารถจะเป็นไปได้ พยานหลักฐานต่างๆ ที่สืบมาแล้วในศาลชั้นต้น หรือพยานหลักฐานใหม่ที่มีได้มีการอ้างอิงในศาลชั้นต้น แต่เพิ่งมาปรากฏขึ้นภายหลังจากที่ศาลชั้นต้นได้มีคำพิพากษาแล้ว สามารถนำมาสืบในชั้นอุทธรณ์ได้และอีกลักษณะหนึ่ง คือ การทบทวนคดีการพิจารณาจะอาศัยสำนวนคดีของศาลที่เริ่มคดีเป็นหลัก ศาลอาจจะออกนั่งฟังคำแถลงการณ์ด้วยก็ได้ ในบางกรณีมีการสืบพยานเพิ่มเติมได้สำหรับพยานหลักฐานใหม่ไม่อาจจะยอมรับฟังได้ในชั้นอุทธรณ์ แต่บางประเทศยอมให้มีการรับฟังพยานหลักฐานใหม่ได้เป็นบางกรณีเท่านั้น และพยานหลักฐานใหม่นี้ต้องมีการสืบพยานเพิ่มเติมด้วย แต่ปรากฏว่าคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงของไทย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคดีอาญาที่มีโทษเล็กน้อย และปริมาณคดีที่เข้ามาสู่การพิจารณาของศาลแขวงไทยจะมีเป็นจำนวนมาก ขั้นตอนกระบวนการพิจารณาคดีอาญาของศาลแขวงจึงเป็นการดำเนินการอย่างรวบรัด ทำการพิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษานายเดียวเพื่อให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว และบางคดีอาจเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาด้วยวาจาไม่มีสำนวนคดี ดังนั้นเมื่อมีการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงการพิจารณาคดีในชั้นอุทธรณ์จึงเป็นการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี เพื่อเป็นการเปิดโอกาสพิจารณาข้อเท็จจริงได้อย่างกว้างขวาง เนื่องจากการพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นกระทำโดยผู้พิพากษานายเดียวจึงอาจเกิดความบกพร่องได้

การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจ ศาลมาจิสเตอร์ท คอร์ท ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา หรือ ศาลแขวงประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่นไม่มี

การห้ามหรือจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงโดยทั้งคู่ความมีสิทธิอุทธรณ์เท่าเทียมกัน ไม่มีมาตรการจำกัดการอุทธรณ์แต่อย่างใดและไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือคำรับรองโดยถือว่า คู่ความมีสิทธิได้รับการอุทธรณ์ได้อย่างน้อยขั้นหนึ่งเพื่อแก้ไขความไม่ถูกต้องในเนื้อหาของ คำพิพากษา และการพิจารณาอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้น และในการพิจารณา อุทธรณ์จะเป็นการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดีกล่าวคือ

ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีพิจารณาอุทธรณ์คำพิพากษาของ ศาลมาจิสเตรท คอร์ท ในปัญหาข้อเท็จจริงนั้นให้อุทธรณ์ไปยัง ศาลคราวน์ คอร์ท หรือ ศาลชั้นต้นที่ทำหน้าที่เป็น ศาลชั้นอุทธรณ์ เป็นศาลที่ดำเนินการพิจารณาคดีใหม่ทั้งหมด และ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ซึ่งมีพิจารณาอุทธรณ์คำพิพากษา ของศาลแขวง ในปัญหาข้อเท็จจริงโดยให้อุทธรณ์ไปยัง ศาลจังหวัด โดยการอุทธรณ์ของทั้งสามประเภทดังกล่าวนี้ ถือเป็นสิทธิของจำเลยไม่ต้องได้รับ อนุญาตจาก ศาลคราวน์ คอร์ท ศาลชั้นต้นที่ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์ และศาลจังหวัด (เทียบได้ กับศาลจังหวัดไทย) โดยไม่ต้องได้รับคำรับรองจากผู้พิพากษาศาลมาจิสเตรท คอร์ท หรือ ผู้พิพากษา ศาลแขวง ที่พิจารณาคดีแต่อย่างใด เนื่องจากประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศ สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เห็นว่าปริมาณคดีที่มาสู่การพิจารณาของศาลมาจิสเตรท คอร์ท หรือ ศาลแขวงมีเป็นจำนวนมาก กระบวนการพิจารณาในศาลมาจิสเตรท คอร์ทหรือศาลแขวงจึงเป็นไป โดยรวบรัด เพื่อให้การพิจารณาคดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว ความละเอียดรอบคอบในการพิจารณา จึงมีน้อย ความไม่ถูกต้องย่อมมีโอกาสเกิดขึ้นได้มาก จึงต้องเปิดโอกาสให้จำเลยมีสิทธิใน การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงที่พิจารณาในศาลมาจิสเตรท คอร์ท หรือศาลแขวงได้อย่างไม่มี ข้อจำกัด ซึ่งคดีที่จำเลยไม่ได้ให้การรับสารภาพจำเลยสามารถอุทธรณ์ได้ทั้งคำพิพากษาว่าจำเลยมี ความผิด และการกำหนดโทษของศาลแต่ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ จำเลยจะอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะ การกำหนดโทษของศาลเท่านั้น เพื่อให้มีการลดหย่อนผ่อนโทษ คำพิพากษาของ ศาลคราวน์ คอร์ท หรือ ศาลชั้นต้นที่ทำหน้าที่เป็นศาลชั้นอุทธรณ์ ศาลจังหวัด ซึ่งเป็นศาลที่รับพิจารณาที่ทำหน้าที่เป็น ศาลอุทธรณ์นี้เมื่อได้วินิจฉัยคดีใดแล้วคำพิพากษาเป็นที่สุด จะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยัง ศาลอื่นไม่ได้ แต่อุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลอื่นได้ และคดีที่ ศาล มาจิสเตรท คอร์ท เมื่อพิจารณาแล้วพิพากษายกฟ้องในประเทศอังกฤษ โจทก์ผู้ฟ้องคดีไม่มีสิทธิอุทธรณ์ปัญหา ข้อเท็จจริง ซึ่งมาจากแนวความคิดดั้งเดิมที่ว่า โจทก์ผู้ฟ้องคดีไม่ควรมีส่วน หรือมีส่วนเพียงเล็กน้อย

ในกระบวนการของคำพิพากษา เพราะถ้าอุทธรณ์ของโจทก์ผู้ฟ้องคดีฟังขึ้นจำเลยก็จะถูกลงโทษตามอุทธรณ์นั้น

การอุทธรณ์ในประเทศสหรัฐอเมริกา ยังปรากฏว่า เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความสามารถที่จะอุทธรณ์ได้ โดยมีข้อยกเว้นให้ ผู้ที่ไม่ใช่คู่ความแต่มีส่วนได้เสียในคำพิพากษาอาจได้รับความเห็นชอบให้อุทธรณ์ได้ หากมีส่วนได้เสียที่เป็นส่วนสำคัญและเป็นส่วนได้เสียโดยตรงที่เกิดจากคำพิพากษา และคำพิพากษาศาลชั้นต้นอื่นที่ทำหน้าที่เป็นศาลอุทธรณ์นี้ เป็นที่สุดจะอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงไปยังศาลอื่นไม่ได้ แต่ยังคงอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายไปยังศาลอื่นได้แต่สิทธิในการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาล มาจิสเตรท คอร์ท ประเทศสหรัฐอเมริกา นั้นเป็นดุลยพินิจของศาลสูงมลรัฐ หรือศาลสูงสุดสหรัฐ ที่จะรับอุทธรณ์ไว้พิจารณาหรือไม่ และจะอุทธรณ์ได้แต่เฉพาะปัญหาข้อกฎหมายเท่านั้น

การอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงประเทศสหพันธสาธารณรัฐเยอรมนี เป็นการอุทธรณ์ในครั้งแรกทั้งในปัญหาข้อกฎหมาย และปัญหาข้อเท็จจริงโดยเฉพาะการอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริงไม่มีการจำกัดสิทธิแต่ประการใดโดยไม่จำเป็นต้องได้รับอนุญาตหรือการรับรองคู่ความจึงมีสิทธิอุทธรณ์ได้เสมอ อันเป็นเสรีภาพในการอุทธรณ์ให้อุทธรณ์ไปยังศาลจังหวัด เป็นศาลที่ดำเนินการพิจารณาคดีใหม่ทั้งหมด แต่คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงญี่ปุ่นนั้น เมื่อพิจารณาพิพากษาแล้ว หากคู่ความไม่เห็นด้วยก็ชอบที่จะอุทธรณ์คำพิพากษาดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์ เช่นเดียวกับประเทศไทย เนื่องจากประเทศไทย และประเทศญี่ปุ่นมีระบบศาลที่คล้ายคลึงกันเป็นอย่างมาก โดยคำพิพากษาของศาลสูงย่อมถึงที่สุด ซึ่งอาจจะมีการฎีกาไปยังศาลสูงสุดได้อีกครั้งหนึ่ง ถ้าเป็นการฎีกาโดยอ้างมูลเหตุว่า คำพิพากษานั้นมิชอบหรือละเมิดต่อกฎหมายรัฐธรรมนูญ หรือขัดต่อแนวฎีกาที่ศาลสูงสุดได้เคยวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานไว้ ซึ่งเป็นการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ของศาลแขวงประเทศญี่ปุ่นนั้นเหมือนกันประเทศไทยที่กำหนดให้ ศาลอุทธรณ์เป็นศาลที่ต้องพิจารณาอุทธรณ์ที่มีคู่ความอุทธรณ์ขึ้นมาตามลำดับชั้นศาล แต่ประเทศญี่ปุ่นมิได้ห้ามมิให้มีการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงเช่นเดียวกับประเทศไทย โดยคำพิพากษาของศาลอุทธรณ์ประเทศญี่ปุ่นย่อมถึงที่สุด แต่กรณีของประเทศไทยนั้นต่างกับประเทศญี่ปุ่นเพราะแม้ว่าจะห้ามมิให้มีการอุทธรณ์แต่คู่ความสามารถขออนุญาตยื่นอุทธรณ์ได้ ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลหรือรับรองจากอัยการว่าคดีมีเหตุอันควรที่จะอุทธรณ์แล้วคู่ความก็สามารถที่จะอุทธรณ์คดีได้

และเมื่อศาลอุทธรณ์ตัดสินแล้วถ้าคู่ความไม่พอใจยังคงขอใช้สิทธิที่จะให้ศาลอนุญาตหรืออัยการรับรองว่ามีเหตุอันควรที่จะฎีกาได้อีกด้วย ซึ่งเป็นเหตุสำคัญให้คดีขึ้นมาสู่ศาลสูงนั้นมีเป็นจำนวนมาก แม้ว่าจะห้ามมิให้มีการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจแขวงก็ตาม

แม้ว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 193 ครี จะห้ามมิให้มีการอุทธรณ์คำพิพากษาศาลชั้นต้น ในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีซึ่งอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดให้จำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เพื่อให้สอดคล้องกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 แต่ถ้าคู่ความต้องการอุทธรณ์ต้องให้ผู้พิพากษาคนใด ซึ่งพิจารณาหรือลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งในศาลแขวงพิเคราะห์เห็นว่าข้อความที่ตัดสินนั้นเป็นปัญหาสำคัญอันควรสู่ศาลอุทธรณ์และอนุญาตให้อุทธรณ์หรืออธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) หรือพนักงานอัยการซึ่งอธิบดีกรมอัยการ (อัยการสูงสุด) ได้มอบหมายลงชื่อรับรองในอุทธรณ์ว่ามีเหตุอันควรที่ศาลอุทธรณ์จะได้วินิจฉัยก็ให้อุทธรณ์นั้นไว้พิจารณาต่อไป แต่หากว่าคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงนั้นศาลพิพากษา ให้จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทนโทษจำคุก จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ศาลรอการลงโทษไว้ ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือ จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท ก็ไม่ต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงแต่อย่างใด จึงเห็นได้ว่าข้อยกเว้นที่ให้จำเลยอุทธรณ์ได้นั้นเป็นปัญหาเกี่ยวกับการที่จำเลยอุทธรณ์กรณีที่ศาลใช้ดุลพินิจในการลงโทษหรือในการกำหนดโทษของผู้พิพากษาที่เป็นการใช้ดุลพินิจภายหลังจากรับฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้วว่าจำเลยกระทำความผิดแล้ว จึงให้ดุลพินิจในการลงโทษหรือกำหนดโทษตามที่กฎหมายกำหนดให้อำนาจไว้ กรณีเช่นนี้จึงเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์แต่อย่างใด การที่ศาลมีแนวคำพิพากษาต้องห้ามมิให้มีการอุทธรณ์หรือฎีกา เนื่องจากเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหากคดีนั้นอัตราโทษที่ลงแก่จำเลยไม่เกินไปกว่าที่กฎหมายให้อำนาจไว้ก็จะทำให้คู่ความเสียสิทธิที่ไม่อาจจะอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไปได้ ทั้งที่ปัญหาในการใช้ดุลพินิจของศาลในการลงโทษหรือการกำหนดเป็นการอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมายที่ไม่ต้องห้ามแต่อย่างใดแล้ว ดังนั้นการที่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 บัญญัติข้อยกเว้นให้อุทธรณ์ได้กรณีจำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกหรือให้ลงโทษกักขังแทน

โทษจำคุก จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกแต่ศาลรอการลงโทษไว้ ศาลพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด แต่รอการกำหนดโทษไว้ หรือ จำเลยต้องคำพิพากษาให้ลงโทษปรับเกินหนึ่งพันบาท ทั้ง ๆ ที่เป็นข้อกฎหมายที่คู่ความสามารถอุทธรณ์ได้อยู่แล้ว ดังนั้นข้อยกเว้นดังกล่าวในมาตรา 22 แห่ง พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 เป็นข้อกฎหมายที่ได้รับการยกเว้นให้สามารถอุทธรณ์ได้อยู่แล้ว

กระบวนการพิจารณาคดีอาญาของไทยนั้นเป็นการดำเนินการพิจารณาโดยหลักการค้นหาความจริงโดยผู้พิพากษาเป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการในการพิจารณาพิพากษาคดี ซึ่งถือเป็นเครื่องมือในกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญที่รัฐมอบให้ใช้อำนาจตุลาการในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศ อันเป็นที่มาของความเป็นธรรมที่ประชาชนทุกคนในประเทศจะได้รับเมื่อเข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรมทั้งระบบโดยยึดหลักการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนในประเทศเป็นเป้าหมาย ดังนั้นการที่ พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวง พ.ศ. 2499 มาตรา 22 ห้ามมิให้คู่ความอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง ทั้ง ๆ ที่ การอุทธรณ์ตามระบบสากลจะเปิดโอกาสให้คู่ความทั้ง 2 ฝ่าย อุทธรณ์ได้อย่างน้อยอีกครั้งทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมาย ซึ่งตามสากลการอุทธรณ์ในคดีของคู่ความเป็นการเปิดโอกาสที่เป็นสิทธิของคู่ความที่พึงมีอย่างน้อยครั้งหนึ่งตามหลักสิทธิของคู่ความที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล ศาลจึงไม่มีอำนาจปฏิเสธที่จะไม่รับคดีวินิจฉัยในครั้งแรกได้ ดังนั้นคู่ความจึงสามารถที่จะอุทธรณ์ได้เสมอไม่ว่าจะเป็นปัญหาข้อเท็จจริงหรือปัญหาข้อกฎหมาย จึงเป็นการขัดกับประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นแม่แบบแห่งกฎหมาย

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทบาทของศาลอุทธรณ์ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีอาญานั้นพบว่า ยังมีข้อบกพร่องบางประการที่สมควรแก้ไขปรับปรุงให้เป็นไปตามหลักสากลยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันให้มากยิ่งขึ้น ดังนี้

1. ควรให้มีการอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงตามมาตรฐานสากลเพราะการอุทธรณ์ในคดีของคู่ความเป็นการเปิดโอกาสที่เป็นสิทธิของคู่ความที่พึงมีอย่างน้อยครั้งหนึ่งตาม

หลักสิทธิของกลุ่มที่ได้รับการพิจารณาคดี 2 ชั้นศาล ศาลจึงไม่มีอำนาจปฏิเสธที่จะไม่รับคดีที่วินิจฉัยในครั้งแรกได้

2. การพิจารณาอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงไทยนั้นควรที่จะให้ศาลที่ทำหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์แบบการพิจารณาคดีใหม่ทั้งคดี เพราะการพิจารณาคดีอาญาของศาลแขวงเป็นการดำเนินการอย่างรวบรัด กระทำการพิจารณาพิพากษาคดีโดยผู้พิพากษานายเดียวเพื่อให้คดีเสร็จไปโดยรวดเร็ว และเป็นการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีด้วยวาจา

3. ควรให้ศาลจังหวัด หรือศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวงเป็นศาลที่ทำหน้าที่ให้การพิจารณาอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงที่เป็นศาลพิจารณาคดีดังเช่นประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เนื่องจากปริมาณคดีที่มาสู่การพิจารณาของศาลแขวงมีเป็นจำนวนมาก จึงควรให้ศาลจังหวัด หรือ ศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวง แทนที่จะให้ศาลอุทธรณ์พิจารณาอุทธรณ์คดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงเพราะศาลอุทธรณ์มีปริมาณเพียง 10 ศาลเท่านั้นจึงอาจเป็นเหตุให้เกิดความล่าช้าและมีปริมาณคดีค้างในศาลอุทธรณ์เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก

4. ควรบัญญัติกฎหมายห้ามฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจศาลแขวงให้ชัดเจน เนื่องจากศาลจังหวัด หรือศาลชั้นต้นอื่นนอกจากศาลแขวงได้พิจารณาคดีปัญหาข้อเท็จจริงชั้นที่สอง จึงเป็นพิจารณาลั่นกรองคดีจากศาลสองชั้นแล้วซึ่งคดีน่าจะได้รับฟังข้อเท็จจริงเป็นที่ยุติแล้ว จึงควรห้ามไม่ให้มีการอนุญาตให้ฎีกาในปัญหาข้อเท็จจริงอีก โดยให้คดีเป็นที่สุดในปัญหาข้อเท็จจริง เว้นแต่จะเป็นการฎีกาปัญหาข้อกฎหมาย

5. การอุทธรณ์ปัญหาข้อกฎหมายควรให้ศาลฎีกาเป็นผู้วินิจฉัยโดยตรงไม่จำเป็นต้องอุทธรณ์ผ่านมาเป็นลำดับชั้นศาล และคำวินิจฉัยของศาลฎีกาให้เป็นที่สุดเพื่อป้องกันการประวิงคดี

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

- คณิต ฌ นกร. (2549). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- _____. (2552). *กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งภาคการดำเนินคดี*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- คณิง ภาไชย. (2551). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชุมพล จันทราทิพย์ และ สมลักษณ์ จัดกระบวนพล. (2546). *พระธรรมนูญศาลยุติธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 11 แก้ไขเพิ่มเติม). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชาญณรงค์ ปรานิจิตต์ และคณะ. (2544). *การวิจัยเพื่อหาวิธีลดปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา* (รายงานผลการวิจัย).
- ณรงค์ ใจหาญ. (2550). *หลักกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 2*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- ประธาน วัฒนวานิชย์. (2539). *การบริหารกระบวนการยุติธรรมขั้นก่อนการพิจารณาคดี : การศึกษาเปรียบเทียบ* (งานผลการวิจัย) วิทยาลัยการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
- ประมุข สวัสดิ์มงคล. (2521). *พระธรรมนูญศาลยุติธรรม*. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพโรจน์ วายุภาพ. (2553). *คำอธิบายระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 7 ปรับปรุงใหม่). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- มานิตย์ จุมปา. (2553). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายสหรัฐอเมริกา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.

- โยะณียุติ, โนะตะ. (2527). *กฎหมายญี่ปุ่น : การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม – วัฒนธรรม* (พิเศษฐ เมาลานนท์ บรรณาธิการแปล) กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิชา มหาคุณ. (2519, กุมภาพันธ์). “ผู้พิพากษากับการใช้ดุลพินิจในการลงโทษ.” *หนังสือพิมพ์สายกลาง*, ฉบับประจำวันอังคารที่ 3 กุมภาพันธ์ 2519. น. 60-61
- สถิต เล็งไธสง. (2517). *คำอธิบายพระธรรมนูญศาลยุติธรรม เปรียบเทียบกับหลักกฎหมายต่างประเทศพร้อมด้วยการบังคับคดีตามคำพิพากษาต่างประเทศและการส่งคำคู่ความและเอกสารในเมืองต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ : พิมพ์ ดำรงธรรม.
- สมชัย ฑีณาอุตมากร. (2552). *พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. 2499 พระราชบัญญัติให้นำวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงมาใช้บังคับในศาลจังหวัด พ.ศ. 2520*. กรุงเทพฯ : พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย).
- _____. (2552). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ : พลสยาม พรินต์ติ้ง (ประเทศไทย).
- สมหมาย จันทรเรือง. (2546). *ระบบศาลและพระธรรมนูญศาลยุติธรรม*. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- สุนัย มโนมัยอุดม. (2545). *ระบบกฎหมายอังกฤษ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). โครงการตำราและวารสารนิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุขสมัย บุญเรือง. (2524). *LA 303 พระธรรมนูญศาลยุติธรรม*. กรุงเทพฯ : ชุมชนสหกรณ์เกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุรศักดิ์ ลิขสิทธิ์วัฒนกุล. (2542, พฤศจิกายน). *ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ฉบับอ้างอิง*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- เสถียร วิชัยลักษณ์. (2500). *พระธรรมนูญศาลยุติธรรม (พร้อมด้วยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม)*. กรุงเทพฯ : นิติเวชช์
- แสวง บุญเฉลิมวิภาส. (2552). *ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- อุทัย อาทิวา. (2554). *คู่มือกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (เล่ม 1) ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา*. กรุงเทพฯ : วิ.เจ. พรินต์ติ้ง.

บทความ

กมลชัย รัตนสกววงศ์. (2531). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับระบบกฎหมายและระบบศาลของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน. ใน *รวมบทความในโอกาสครบรอบ 60 ปี ดร.ปรีดี เภสมทรัพย์*. กรุงเทพฯ : พี.เค.พรินต์ติ้งเฮาส์.

กุลพล พลวัน. (2528, มกราคม). บทบาทของอัยการในการดำเนินคดีอาญา. *วารสารอัยการ*, 8(85), 23-37.

คณิต ณ นคร. (2522, สิงหาคม). ข้อวิจารณ์และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (ฉบับที่...) พ.ศ... . *วารสารอัยการ*.

_____. (2525). การปฏิรูปโครงสร้างและงาน. *วารสารอัยการ*, 5(50), 25.

_____. (2528, กันยายน). วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน. *นิติศาสตร์*, 15(3), 1-17.

_____. (2539, มกราคม). กฎเสนาบดีกระทรวงยุติธรรมกับการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานในคดีอาญา. *วารสารอัยการ*, 9(215).

_____. (2539, มกราคม). วิธีพิจารณาความอาญาไทย : หลักกฎหมายกับทางปฏิบัติที่ไม่ตรงกัน. *วารสารอัยการ*, 9(215).

เกลื่อน วัฒนเมธียานนท์. (2527, มิถุนายน). ข้อเสนอแนะในการดำเนินคดีชั้นอุทธรณ์. *บทบัญญัติ, ตอน 3-4*, 41, 344-350.

จรัส อมรสข. (2501, มกราคม). อุทธรณ์คดีไม่มีมูลของศาลแขวง. *ศาลพาห*, 5(1), 10-14.

จิตติ ดิงศัททีย. (2509, มิถุนายน). ข้อสังเกตในระบบกฎหมายอเมริกัน. *ศาลพาห*, 5(6), 367-388.

เฉลิม สถิตทอง. (2500, มิถุนายน). ศาลแขวง. *ศาลพาห*, 4(6), 396-398.

ชลุตม์ สวัสดิ์ทิต. (2512, ธันวาคม). ระบบงานตุลาการในประเทศญี่ปุ่น. *บทบัญญัติ*, 26, 812-849.

ชัยนันท์ นันทพันธ์. (2519, สิงหาคม). การปฏิรูประบบศาลยุติธรรมตั้งแต่รัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนกระทั่งถึงปัจจุบัน. *วารสารนิติศาสตร์, ขดเขย*, 97-160.

ชัยชาญ วิบูลศิริ. (2522). ศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสิงคโปร์.

บทบัญญัติ, ตอน 3, 36, 397-417.

- ชาติ ชัยเดชสุริยะ และ ญัฐวสา ภัทรไพฑูรย์. (2541). ระบบการค้นหาคำความจริงในคดีอาญา :
ข้อพิจารณาสำหรับการปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย. *อัยการนิเทศ*,
ฉบับที่ 1-4 (60), 56-62.
- คนัย อินทรบุรี. (2500, มีนาคม). ห้ามอุทธรณ์ข้อเท็จจริง. *ศาลพาห*, 4(3), 187-188.
- ดำรง ธรรมารักษ์ และ สมโชค เจริญผล. (2514, ธันวาคม). แนะนำระบบศาลของสหพันธรัฐอเมริกา.
วารสารนิติศาสตร์, 3(1-4), 117-188.
- ชนกร วรปรัชญากุล. (2547, มกราคม – เมษายน). ระบบศาลยุติธรรมและการขอให้มีการทบทวน
คำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส. *ศาลพาห*, 51(1), 50-68.
- นพพร โพธิ์รังสิยากร. (2530). บทบาทของศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา : การเลือกรับคดีขึ้น
พิจารณา. *บทบัญญัติ, ตอน 3*, 43, 86-106.
- นิวัฒน์ แก้วเกิดเคน. (2527). เขตอำนาจศาลแขวงและการดำเนินคดีในศาลแขวง. *บทบัญญัติ*,
ตอน 3 – 4, 41, 351-361.
- ประกาศน์ อวยชัย. (2506, มีนาคม). ศาลยุติธรรมนานาชาติ. *ศาลพาห*, 10(3), 262-283.
- ประสิทธิ์ ฤทธิ์รักษา. (2532). ปัญหาการอนุญาตหรือรับรองให้อุทธรณ์ข้อเท็จจริงคดีอาญาในศาล
แขวง. *บทบัญญัติ, ตอน 3*, 45, 33-36.
- ไพบุลย์ เพ็ญรู้จบ. (2500, ตุลาคม). ข้อห้ามอุทธรณ์ของศาลแขวง. *ศาลพาห*, 4(10), 722-755.
- มานิต อมรทัต. (2500, มีนาคม). ฐานะผู้พิพากษาอังกฤษ. *ศาลพาห*, 4(3), 170-175.
- ร.แสงกาด์. (2529, มิถุนายน). ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยว่าด้วยศาลและวิธีพิจารณา. *วารสารอัยการ*,
9(102), 9-25.
- วรรณชัย บุญบำรุง. (2544, มีนาคม). รูปแบบกระบวนการพิจารณาคดีด้วยวาจาและกระบวนการพิจารณาคดีด้วย
ลายลักษณ์อักษร. *วารสารนิติศาสตร์*, 1(31), 114-154.
- วิฑูร เทพพิทักษ์. (2502, กุมภาพันธ์). ระบบการศาลในประเทศฝรั่งเศส. *ศาลพาห*, 6(2), 94-108.
- วิสาร พันธุสาร. (2526, กันยายน- ตุลาคม). วิธีพิจารณาความอาญาในสหรัฐอเมริกา. *ศาลพาห*,
25(1), 39-69.

- สถิต เล็งไธสง. (2524, เมษายน-มิถุนายน). ทางแก้ปัญหาคดีความก่อกวนในศาลสูง รายงานการศึกษาคู
งานศาลประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมนี. *บทบัญญัติ*, 38(2), 170-171.
- สนา เกิดลาภผล. (2500, พฤษภาคม). สิทธิอุทธรณ์คดีไม่มีมูล. *ศาลพาห*, 4, 330-331.
- สมคิด ณ นคร. (2503, พฤษภาคม). การพิจารณาคดีอาญาในศาลฝรั่งเศส. *ศาลพาห*, 11(3), 5-15.
- สุนัย มโนมัยอุดม. (2527). ระบบศาลอังกฤษ : ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีอาญา. *บทบัญญัติ*,
ตอน 3 – 4, (41), 405-424.
- สุดา วัชรวัฒนากุล. (2530, กันยายน). ระบบศาลยุติธรรมของประเทศญี่ปุ่น. *นิติศาสตร์*, 17(3), 92-108.
- สุนทร สังขนิยม. (2500, กรกฎาคม). ข้อห้ามอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลแขวง. *ศาลพาห*, 4(7), 478-486.
- เสนอ ศรีนิยม. (2500, พฤศจิกายน). เด็กกับศาลแขวง. *ศาลพาห*, 4(11), 805-808.
- หลวงสารกิจปรีชา. (2500, กุมภาพันธ์). ข้อสังเกตการดูงานในสหรัฐอเมริกา. *ศาลพาห*, 4(2), 78-98.
- อนุชาติ คงมาลัย. (2528, มีนาคม). วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง (ต่อ). *วารสารอัยการ*,
8(87), 67-78.
- อภิรัตน์ เพ็ชรศิริ. (2521). การพิจารณาคดีอาญาของศาลในประเทศสหรัฐอเมริกา : ระบบพิจารณา
แบบไบเฟอร์เม้น. *นิติศาสตร์*, 10(3), 435-452.
- อุดม รัฐอมฤต. (2533, มีนาคม). การพิจารณาคดีโดยเปิดเผย : หลักและข้อยกเว้นตามกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญาฝรั่งเศส. *นิติศาสตร์*, 20(1), 68-82.
- _____. (2538, มิถุนายน). ผลของข้อสันนิษฐานตามกฎหมายต่อการกำหนดหน้าที่นำสืบใน
คดีอาญา. *นิติศาสตร์*, 25(2), 304-319.

วิทยานิพนธ์

- ชินานนท์ วงศ์วีระชัย. (2527). การแก้ไขคำพิพากษาในคดีอาญาโดยการอุทธรณ์ตามระบบคอม
มอนลอว์และระบบซีวิลลอว์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ฐนิตพันธ์ วิรัชศิริ. (2544). การอุทธรณ์ปัญหาข้อเท็จจริงในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ฐิยาวพร สุขล. (2553). อำนาจศาลยุติธรรมในการกำจัดสิทธิอุทธรณ์ฎีกา : ศึกษากรณี ระเบียบที่
ประชุมใหญ่ศาลฎีกาว่าด้วยการไม่รับคดี ซึ่งข้อกฎหมายหรือข้อเท็จจริงที่อุทธรณ์หรือ
ฎีกาจะไม่เป็นสาระอันควรแก่การพิจารณาพิพากษา พ.ศ. 2551 (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชนันทอร์ ผูกมิตร. (2554). บทบาทของศาลอุทธรณ์ในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์
ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ธิตินันท์ ฉายบาง. (2546). การรับคดีอาญาขึ้นสู่การพิจารณาศาลสูงสุด : ศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง
ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศเยอรมนี ประเทศไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- นฤมล เทียนนาม. (2549). การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสูงของไทย (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นัคครีชา พิรวินิจ. (2550). แนวทางการแก้ไขระบบอุทธรณ์ฎีกาในคดีอาญา (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิชญ์ ลีอวนิชกิจ. (2551). บทบาทของพนักงานอัยการต่อการใช้ดุลพินิจของศาลในการกำหนด
โทษ (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ราตรี ดามี. (2549). การพิจารณาคดีอาญาในศาลสูง (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระยุทธ เหลืองประเสริฐ. (2552). การอุทธรณ์ในปัญหาข้อกฎหมาย (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

เอกสารอื่นๆ

- ขรรค์ชัย สุนทรและคณะกลุ่ม 1. (2549). *แนวทางการปรับปรุงกระบวนการพิจารณาพิพากษาคดีชั้นอุทธรณ์ฎีกาให้เป็นระบบอนุญาตให้อุทธรณ์และฎีกา*. เอกสารวิชาการส่วนบุคคลนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาชั้นต้น” รุ่น 3. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- ชิตพันธ์ ฉายบาง. (2547). *การสืบพยานโดยเปิดเผยในศาลอุทธรณ์ในคดีอาญา*. เอกสารวิชาการส่วนบุคคลนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตร “ผู้พิพากษาชั้นต้น” รุ่น 2. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม.
- ธีรพันธุ์ รัศมีทัต. (2541, 6 สิงหาคม). *กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและวิธีพิจารณาความแพ่งฝรั่งเศส*. หนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ ดร.ธีรพันธุ์ รัศมีทัต.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโน. (2542). *สกุลกฎหมายโรมาน-เยอรมนิก*, เอกสารการสอนชุดวิชา ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 1-7 (พิมพ์ครั้งที่ 3), 45-112. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2549). *วิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวงและศาลเยาวชนและครอบครัว*. เอกสารการสอนชุดวิชา กฎหมายวิธีสบัญญัติ3 : วิธีพิจารณาความอาญา หน่วยที่ 11-15 (ปรับปรุงครั้งที่ 1), 1-80. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วิชญ์ เครื่องงาม. *ระบบกฎหมายเองโกล-อเมริกัน*. เอกสารการสอนชุดวิชา ระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ หน่วยที่ 1-7 (พิมพ์ครั้งที่ 3), 218-266. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถานพ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ: ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.

สารสนเทศจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์

Code of Criminal Procedure of Germany. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2555

http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stpo/englisch_stpo.html.

Das Gerichtsverfassungsgesetz. สืบค้นเมื่อวันที่ วันที่ 1 กันยายน 2555

http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gvg/englisch_gvg.html.

Criminal Appeal Act 1968. สืบค้นเมื่อวันที่ วันที่ 1 กันยายน 2555

<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1968/19>.

สารสนเทศค้นคำพิพากษาศาลฎีกา. สืบค้นเมื่อวันที่ วันที่ 25 กันยายน 2555

<http://www.deka2007.supremecourt.or.th/deka/web/search.jsp>.

ภาษาต่างประเทศ

BOOK

David Hirschel , William Wakefield ,and Scott Sasse. (2008). *Criminal Justice England and the United States*. United States : America.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ – นามสกุล

นางสาววรรณยุพา โตสำริด

ประวัติการศึกษา

นิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2549

สถานที่ทำงานปัจจุบัน

กรมศุลกากร

ทุนการศึกษา

ปริญญาโท ได้รับทุนการศึกษา (ข้าราชการ) จาก
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์